Fastis diebus iocunda (?) fari licebat ; *nefastis* quaedam non licebat fari.

Fenum appellatur naturalis terrae fetus ; ob quam causam et nummorum fetus *fenus* est vocatum, et de ea re *leges fenebres*.

II. Ex Glossariis et Scholiis.

(Gloss. Philox. FA 109) *Favea* : παιδίσκη.

(Gloss. Abol. FI 23) *Fitilla* : cibi genus ex farre vel olere, pultes cum larido in sacris [Gentilium].

? (Gloss. Abol. FL 16) *Flocci* : fortuita.

(Gloss. Philox. FO 27) *Formio* (pho–) : κόφινος, παρῆκται δὲ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ. ὡς ὁ Ἡσίοδος (Op. 482) :

<οἴσεις δ'ἐν φορμῷ>.

(Gloss. Abol. FR 11) *Freniculus* (–os) : ulcera circum rostrum quae iumentis fiunt asperitate frenorum.

G

I. Ex Paulo Diacono.

Gerrae crates vimineae. Athenienses cum Syracusas obsiderent et crebro gerras poscerent, irridentes Siculi « gerras » clamitabant. Unde factum est ut gerrae pro nugis et contemptu dicantur.

Genas Ennius palpebras putat cum dicit hoc versu (Ann. 532) « pandite sulti<s> genas et corde relinquite somnum ». Alii eas partes putant genas dici quae sunt sub oculis. Pacuvius genas putat esse qua barba primum oritur hoc versu (362) « nunc primum opacat flore lanugo genas ».

FASTIS. Cf. supra, s. v. Fastorum (78,5). Varro idem etymon ponit (L. L. 6, 29) : Dies fasti, per quos praetoribus omnia verba sine piaculo licet fari ; (L. L. 6, 53) : Hinc fasti dies quibus verba certa legitima sine piaculo praetoribus licet fari ; ab hoc nefasti, quibus diebus ea fari ius non est et, si fati sunt, piaculum faciunt. Cf. Macrob. 1, 16, 14, etc. ; Fast. Praen. (Jan. 2) : <Fasti dies appe>llantur quod iis licet fari apud <magistratus populi Romani ea sine quibu>s verbis lege agi non potest. Cf. infra, s. v. Nefasti Dies (162, 25).

FENUM (–nus codd.) Cf. supra, s. v. Fenus (76, 9).

FAVEA. Plaut. Mil. 797 :

Quasique hunc anulum faveae suae dederit, ea porro mihi.

Ex hac glossa Plautina, e Festo sumpta, confictam et temere adiectam credo (Philox. FA 108) Faveus : παῖς.

FLOCCI. vel Floccim fortuito. Obscuram et dubiae formae glossam haud scio an praetermittere debuerim.

FORMIO. Cf. Donat. Phorm. 122 : Phormio.. a formione dictus sparteo quem nos eronem dicimus trivialiter et pro consuetudine.

FRENICULOS. Hinc Isid. Etym. 4, 8, 18 : Frenusculi ulcera circa rictum oris similia his quae fiunt iumentis asperitate frenorum.

GERRAE. Cf. supra (in C- capitulo) s. v. Gerrones et Congerrones (35, 15) Cf. ps. –Plac. Gerras : nugas ineptiasque.

GENAS. Iterum citat Ennii versum (et iterum cum sulti pro sultis) Festus s. v. Sultis (462, 9). Cave tamen cum Lachmanno (ad Lucr. 1, 186) inde colligas Romanos in scriptura deficientem finalis S litterae sonitum sic expressisse. Alium Ennii versum citat Servius Aen. 6, 686 : Genis palpebris, Ennius de dormiente « imprimitque genae genam » (trag. inc. 397). Graecumne etymon ex Festo sumpsit Isidorus (Etym. 11, 1, 43) ; Genae sunt inferiores oculorum partes unde barbae inchoant ; nam Graece γένειον barbae ; hinc et genae quod inde

Gentilis dicitur et ex eodem genere ortus et is qui simili nomine appellatur, ut ait Cincius (21) « Gentiles mihi sunt qui meo nomine appellantur ».

Genialis lectus qui nuptiis sternitur in honore Genii, unde et appellatus.

Gens Aelia appellatur quae ex multis familiis conficitur.

Gerusia curia ab aetatis vocabulo dicta. <.. **senaculum** ?>.

Genuini dentes quod a genis dependent.

Gestus quo indicatur quid geratur, praeter participium quod a gerendo deducitur.

Genium appellabant deum qui vim optineret rerum omnium gerendarum. Aufustius « Genius » inquit « est deorum filius et parens hominum, ex quo homines gignuntur ; et propterea Genius meus nominatur quia me genuit. » Alii Genium esse [putarunt] uniuscuiusque loci deum.

Germen est quod ex arborum surculis nascitur ; unde et *germani*, quasi eadem stirpe geniti.

Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum qui id gerat.

Gingrire anserum vocis proprium est; unde genus quoddam tibiarum exiguarum *gingrinae*.

Gizeriator (*gingriator* ?) tibicen.

---

incipiant gigni barbae)? Romanum etymon genu maluerunt antiqui glossographi a ps.-Plac adhibiti (Genis : ea parte vultus quae inter malas et auriculas est; ideo genae dictae quod infans in utero caput inclinatum inter genua tenet); et huic verborum conexioni faverunt medici, v. g. Vindicianus (Gynaec. 456 ; 435 R.), unde Isid. Etym. 11, 1, 108. Cf. Gloss. Ansil. GE 194 Gena : palpebrae ; genua ex genis.

GENIALIS LECTUS. Hinc Gloss. Abba (=Abol.)Genialis lectus ; qui in nuptiis sternitur ; Gloss. Ab Abs. (=Abol.) Gen. lec. : quod nuptiarum die sternatur. Contraria erat gl. Abstr. (GE 12), cuius pleniorem formam servavit Gloss. Corp. G50 Geniales lecti : qui sternuntur puellis nubentibus. Ea gl. Abstr. fluxit ex schol. Aen. 6, 603, ubi Serv. (ab Isid. Etym. 20, 11, 5 exscript.) : Genialibus] veluti genialibus ; nam geniales proprie sunt qui sternuntur puellis nubentibus, dicti a generandis liberis.

GENS AELIA. Aemilia (quasi ' e familia ') **docti**. Spectavitne Verrius (immo Aelius Stilo) ad Graecum etymon αἰόλος ?

GERUSIA. Cf. Varr. L. L. 5, 156 : Senaculum vocatum ubi senatus aut ubi seniores consisterent, dictum ut γερουσία apud Graecos. Et similiter Festum scripsisse colligo ex Gloss. AA (=Abol.) Gerusia quo seneces conveniunt publice ; Gloss. Cyrill. (=Philox. Senaculum : γερουσία.

GENIUM. gerendarum] gignendarum Varr. ap. Augustin. Civ. 7, 13 : Genius deus est qui praepositus est ac vim habet omnium rerum gignendarum. Sed cf. infra (84, 19), s. v. Geniales Deos (geniales autem dicti a gerendo quia plurimum posse putabantur). loci deum] Cf. Gloss. Cyrill. (=Philox.) Genius : ἔφορος, ὁ δαίμων ὁ ἐφορῶν τόπον τινά.

GERMEN. Hincine Gloss. Abol. GE 6 ; 18 (Germen : initium floris, Germani : ex uno germine nati) ? Cf. Isid. Etym. 17, 6, 22 : Germen dicimus surculum praegnantem; unde et germinatio.

GERMANI. Aliter Varr. ap. Serv. Aen. 5, 412 : Germanus est, secundum Varronem in libris de Gradibus, de eadem genetrice manans, non, ut multi dicunt, de eodem genere, quos ille tantum fratres vocat. Servium exscripsit Isid. Etym. 9, 6, 6.

GEMURSA. Cf. Plin. N. H. 36, 8.

GINGRIRE. Hinc Gloss. Philox. GI 10 Gingrum : φωνὴ χηνός ; GI 5 Gingriunt : χῆνες ἐκβοῶσιν ; GI 12 Gingrina : εἶδος φωνῆς σάλπιγγος. gingriator] **vel** gingrinator **vel** gingritor.

Gizeria ex multis obsoniis decerpta.

Geniales deos dixerunt aquam, terram, ignem, aerem ; ea enim sunt semina rerum quae Graecorum alii στοιχεῖα, alii ἀτόμους vocant ; duodecim quoque signa, lunam et solem inter hos deos computabant. Geniales autem dicti a gerendo quia plurimum posse putabantur ; quos postea <*Geruntes* vel> *Gerulos* appellarunt.

Gnarus cum significet id quod scius, peritus, tamen invenimus *prognare* significare aperte. <..*gnare*..>

Gnephonsum obscurum videlicet ex Graeco quod est κνέφας.

Galli qui vocantur Matris Magnae comites dicti sunt a flumine cui nomen est Gallo, quia qui ex eo biberint in hoc furere incipiant ut se privent virilitatis parte. Alii putant ideo eos sibi genitalia incidere quia violaverint numen patris matrisve, ne possint ipsi fieri parentes.

Gnarigavit apud Livium significat narravit, *gnarivisse* narrasse. <.. *gnaritur*,.. *gnarrat*, .. *gnarurat*,.. *ignarures*, .. *gnarurem*..>

Gaia Caecilia appellata est ut Romam venit quae antea Tanaquil vocitata erat, uxor Tarquinii Prisci regis Romanorum. Quae tantae probitatis fuit ut id nomen ominis boni causa frequentent nubentes, quam summam asseverant lanificam fuisse

« *Gallam bibere ae rugas conducere ventri* »

GIZERIA. Cf. Marx ad Lucil. 309. Vix aliena est gl. Philox. GI 12 Gileriis(galeris ?) gallinarum : τῶν ἄκρων τῶν ὀρνίθων (unde C. G. L. III 488, 11.)

GENIALES. Hincine altera pars gl. Philox. GA 36 Genialis : ἐπίσημος, γαμήλιος, καὶ στοιχεῖον, τύχη ?

GERULOS. Hincine Gloss. Philox. GE 68 Geruli : χειρισταὶ, πρακτῆρες ? Supplevi ex Gloss. AA (=Abol.) Geruntes : geruli.

GNARUS. Supplevi ex Gloss. Philox. GN2 Gnarus : γιγνώσκων, ἰδών, εἰδήμων, GN10 Gnare : ἀρχαίως ἐντρεχῶς. Hincine Gloss. Abol. GA 7 Gnarus : scius, peritus,GN2 Gnarus : doctus, scius ?

PROGNARE. Hincine Gloss. AA (=Abol.) Prognare : celeriter vel fortiter ? Cf. Non. 150, 5 (Prognariter strenue, fortiter et constanter) ; 154, 26 (Prognariter audaciter).

GNEPHONSUM. gnephosum et gnefosum **codd. hic** : cnephosum **codd. supra**. Hinc Gloss. Philox. GN 14 Gnetonsum : ἀμαυρόν, σκοτεινόν. Cf supra, s.v. Cnephosum (44, 24 antiqui dicebant tenebricosum ; Graeci enim κνέφας appellant obscurum).

GNARIGAVIT. Supplevi ex Gloss. Philox. GN15 Gnaritur : γνωρίζεται ; GN1 Gnarrat, narrat : διηγεῖται ; GN 9 Gnarurat : γνωρίζει ; IG 2 ; 23 Ignarures : ἀγνοοῦντες ; GN 11 Gnarurem : γνώριμον. Et ps. -Plac. testatur praeterea Gnarigationum : sermonum, conloquiorum. Pro gnaritur habent eius codices Gnoritur : cognitum sive compertum est. Duplex littera R (gnarro, narro) ad syncopen gnar(u)ro referenda videtur.

GAIA CAECILIA. Cf. infra, s. v. Praebia (276,8) ; s. v. Praenominibus (251,6 feminas esse appellatas testimonio sunt Caecilia et Taracia quae ambae Gaiae solitae sint appellari). Cf. Lib. de Praen. 7 : Gaia praenomen usu super omnes celebrata est ; ferunt enim Gaiam Caeciliam, Tarquinii Prisci regis uxorem, optimam lanificam fuisse et ideo institutum ut novae nuptae ante ianuam mariti interrogatae quaenam vocarentur Gaias esse se dicerent ; Plin. N. H. 8, 194 : Lanam in colu et fuso Tanaquilis, quae eadem Gaia Caecilia vocata est. in templo Sancus durasse prodente se auctor est M. Varro factamque ab eo togam regiam undulatam in aede Fortunae, qua Ser. Tullius fuerat usus, etc.

GALLAM. Hunc locum Lucilii cum Nonius (445, 13) proferat adnotationis in vocem acerose causa, discimus revocandas Festi glossas Aceratum (18, 30), Obacerare (203,5) ad glossographorum in his versibus doctrinam.

cum ait Lucilius (501), praemonet parsimonia esse utendum neque gulae indulgendum ventremque coartandum.

Gaulus genus navigii paene rotundum.

Galbeum (–us) ornamenti genus.

Gestit qui subita felicitate exhilaratus nimio corporis motu praeter consuetudinem exultat.

Gn<a>eus, et corporis insigne et praenomen, a generando dicta esse, et ea ipsa ex Graeco γίγνεσθαι apparet.

Ganeum <.. unde *ganeo..*> antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt. Terentius (Ad. 359) « ubi illum quaeram ? credo abductum in ganeum ».

Galearia a galearum similitudine dicta.

Gnitor et *gnixus* a genibus prisci dixerunt.

Gnotu cognitu. <.. *gnovit..*>

Gravastellus senior Plautus (Epid. 620) « qui est gravastellus qui advenit ? »
Ut puto, gravastellus a gravitate dictus.

Gramiae oculorum sunt vitia, quas alii *glamas* vocant.

GAULUS. Hinc Gloss. Philox. GA 23 Gauli : εἶδος πλοίου (unde Gloss. Corp. G30, etc.)

GALBEUM. Cf. supra, s. v. Calbeos (41, 2 armillas dicebant quibus triumphantes utebantur et quibus ob virtutem milites donabantur). Formam in Gloss. Philox. (CA 31 Calbae : κόσμια) confirmat ps. –Plac. Calbae : armillae quibus milites ob virtutem donantur. Sed galbeos (acc. plur.) est in illo loco Catonis quem citat Festus, s. v. Ruscum (320, 21). Cf. gl. corrupt. (=Abol.) quae in Gloss. Aff. et Gloss. Vat. 1468 est, Culpeum (?) : ornamentum.

GESTIT. Cf. Donat. Eun. 555 : Gestire est sensum corporis gestu indicare, quod magis animalium est mutorum ; Vergilius (Geo. 1, 387)« et studio incassum videas gestire lavandi ». Hucine referenda Gloss. AA (=Abol.)(Gestistis : gavisi estis), fortasse ex exemplo a Festo citato ?

GNAEUS. Cf. Lib. de Praen. 5 : Cnaeus ob insigne naevi adpellatus est ; quod unum praenomen varia scriptura notatur, etc.

GANEUM. Cf. Donat. ad. loc. : Ganeum veteres tabernam meretricum dixerunt ἀπὸ τ ῆ γαίας, τουτέστι γῆς, eo quidem quod ipsa sit in terra, non ut cenacula superius. Hausitne ex Festo Isid. Etym. 10, 114 : Ganeo luxuriosus et tamquam in occultis locis et subterraneis quae γάνεια Graeci vocant ? Et ganeonis Festum mentionem fecisse indicat Gloss. Abol. GA 9 Ganeo : ab eo quod ganeum dicatur proprie receptaculum luxuriosum sub terra. Hucine redit Gloss. Ansil. (=Abol.) GA 99 Ganea : occulta loca et subterranea γάνεια Graeci vocant ? Neque enim ad Isidorum redire videatur, quippe quae alio indiculo signata sit.

GALEARIA. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) GA 37 Galearia : pilleum sive tiara ?

GNIXUS. Cf. infra, s. v. Nixi Di (182, 24 signa...genibus nixa, velut praesidentes parientium nixibus).

GNOTU. Hinc gl. corruptae Philox.(unde supplevi)GN 5-6 Gno<vi>t : οἶδεν, ἐπιγινώσκει Gnotu : γνῶσιν, διάγνωσιν. Ps. –Plac. habet Gnoscet : sentiet, experietur.

GRAVASTELLUS. Alteram lectionem agnovit Festus ; cf. infra, s. v. Ravi Coloris (338, 10 quod genus hominum Plautus appellat ravistellos, etc.). Femin. genus proferre videtur ps. –Plac. si scripsit Gravastella<s> : graves, id est anni<s>.

GRAMIAE. Abl. –dat. plur. proferre videtur ps. –Plac. Gramis : glemis, quae sunt pituitae oculorum.

GLAMAS. Hinc (quam ex Gloss. Cyrill. augeo) Philox. GR 17 Gramia, <glama> : λήμη. Cf. Heraeus (Woch. kl. Phil. 34, 704). Utrum Graecum etymon hic (et in praecedente lemmate γραῦς) memoraverit Festus non liquet. Cf. infra, s. v. Plumbum In Oculis, in parte ii P- capituli.

Groma (-um-) appellatur genus machinulae cuiusdam quo regiones agri cuiusque cognosci possunt, quod genus Graeci γνώμονα dicunt.

Grumus terrae collectio minor tumulo.

Gracchuris urbs Hiberae regionis dicta a Graccho Sempronio, quae antea Ilurcis nominabatur.

Graeca sacra festa Cereris ex Graecia translata quae ob inventionem Proserpinae matronae colebant. Quae sacra dum non essent matronae quae facerent propter cladem Cannensem et frequentiam lugentium, institutum est ne amplius centum diebus lugeretur.

Gruere dicuntur grues, ut sues *grunnire* Unde tractum est *congruere*, hoc est convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.

Gradivus Mars appellatus est a gradiendo in bella ultro citroque ; sive a vibratione hastae quod Graeci dicunt κραδαίνειν ; vel, ut alii dicunt, quia gramine sit ortus, quod interpretantur quia *corona graminea* in re militari maximae est honorationis.

Grassari antiqui ponebant pro adulari. Grassari autem dicuntur latrones vias obsidentes ; gradi siquidem ambulare est, unde tractum grassari videlicet ab impetu gradiendi. <.. « *Gredinunda* »..> <.. « *gradum grandis* » ?>

Grallatores appellabantur pantomimi qui, ut in saltatione imitarentur Aegipanas, adiectis perticis furculas habentibus atque in his superstantes ob simulationem cru-

---

GROMA. Hincine Gloss. Philox. GA 30 Gruma : ορατα (δίοπτρα ?) τεκτονική GR 86, 85, 90 Gruma : γνώμων, Grumat : μετροῖ, ἐξισοῖ, Grumari : καταστρεψαι, διορθῶσαι ? Certe hinc GR 91 Gruma : βασιλικὴ γνώμη, siquidem illud βασιλική ex regula Festi male intellecta provenit.

GRUMUS. Hinc ridicula gl. Philox. (GR 88 Grumi : τύμβοι), male intellecta Festi voce tumuli. Ex Charisio, non ex Festo provenit alia gl. Philox. GR 80 (Grumi : οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι), quae tamen nobis indicio est conexionis lemmatum Grumus et Groma.

GRACCHURIS. Cf. Liv. epit. 41 (Gracchuris). Hiberae] A Graeco igitur auctore haec sumpta sunt.

GRAECA SACRA. centum] triginta Liv. 22, 36. Cf. Hoffmann (Rhein. Mus. 50, 100).

GRUERE. GRUNNIRE. Hincine Gloss. Philox. GR 84 ; 70; 89 Gruunt : γερανίζουσιν, Grunniunt : γρύζουσιν, Grunnit : γρυλλίζει ? Vide supra ad Bombizatio (27,-12).

CONGRUERE. Cf. supra, s. v. (35, 12).

GRADIVUS. Hinc Gloss. Philox. GR 9 Gradivus : τακτικὸς Ἄρης. Aliam disputationem dant Serv. et Serv. auct. Aen. 3, 35.‖ gram, sit ort.] Cf. Ovid. Fast. 5, 255.‖ graminea cor.] cf. infra, s. v. Obsidionalis Corona (208, 12).

GRASSARI. Hincine Gloss. Philox. GR 38 ; 43 Grassari : ἐπερείδεσθαι, βαδίζειν, ὀξυποδεῖν ; GR 44 Grassator : λωποδύτης ? Supplevi indidem ex GR 78 Gredinunda : βαδίζουσα. Cf. Gloss. Abav. (=Abol.) GR 10 Grassator : qui quasi impetu festinationis aliquid committit mali, quasi a gradiendo. Huc etiam revocare velim Gloss. Abol. GR 14 Gradum grandis (interpretatione, ut videtur, amissa, sed cum varia lectione ' graderis '). Sane Plautus habet (Truc. 286) :

abire hinc ni properas grandi gradu ;

sed suspicor illud grandis verbum esse (2 Sing. ind. praes.) ; de quo cf. Non. 115, 1.

GRALLATORES. Hinc Gloss. Philox. GR 71 Grallatores : Πανικὰ φοροῦντες. Glossographorum in eodem Plautino versu doctrinam profert Varro L. L. 7, 69 : In Pœnulo « vinceretis circum cursu vel gralatorem gradu »; gralator a gradu magno dictus.

rum eius generis gradiebantur, utique propter difficultatem consistendi. Plautus (Poen. 530) « vinceretis cursu cervas et grallatorem gradu ».

Gravida est quae iam gravatur conceptu ; *praegnans* velut occupata in generando quod conceperit ; *inciens* propinqua partui, quod incitatus sit fetus eius.

Graculi a sono oris vocati ; sive a gerendo dicti quod iacta segetum semina plurimum gerant, vel quod ex olivetis cubitum se recipientes duas pedibus bacas, tertiam ore ferant.

(Isid.) Graculus a garrulitate nuncupatus ; non, ut quidam volunt, pro eo ut gregatim volent, cum sit manifestum ex voce eos nuncupari.

Greges ex Graeco dicti, quod illi γέργερα (γάργαρα) solent appellare.

Grave aes dictum a pondere quia deni asses, singuli pondo libras, efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum. Sed bello Punico populus Romanus pressus aere alieno ex singulis assibus librariis senos fecit qui tantundem ut illi valerent. Item *nummi quadrigati* et *bigati* a figura caelaturae dicti.

Glomus in sacris crustulum, cymbi figura, ex oleo coctum appellatur.

Glos, <gloris>, viri soror, a Graeco γαλόως <.. Plautus>.

Gluttire et *glocidare* gallinarum proprium est cum ovis incubiturae sunt.

Glittis subactis, levibus, teneris.

Gluma hordei tunicula ; dictum quod glubatur id granum. Unde et pecus *glubi* dicitur cuius pellis detrahitur.

Gliscere crescere est. *Gliscerae* (?) *mensae* gliscentes, id est crescentes, per instructionem epularum scilicet.

INCIENS. Cf. Gloss. Abav. (=Philox.) IN 31 Inciens : ἀρχαίως gravida ; Gloss. AA (=Abol.) Inciens : cui partus adest, praegnans.

GRACULI. Cf. Varr. L. L. 5, 76 : Merula quod mera, id est sola, volitat : contra ab eo graguli quod gregatim, ut quidam Graeci greges γέργερα. Quod pergit Festus ad lemma Greges documento est eum Varronianae etymologiae mentionem fecisse. Quare Isidorianum locum adicere placuit, quamquam initium eius (a garr. nunc.) potest Isidori proprium esse. Isidorus nimirum formam graulus adhibere solebat. Varroniana etiam merulae etymologia apparet in Festo, s. v. Merum (111, 12 antiquī dicebant solum ; unde et avis merula nomen accepit quod solivaga est et solitaria pascitur). Varro irridetur a Quintiliano (1, 6, 37) : Sed cui non post Varronem sit venia ? qui.. graculos quia gregatim volent dictos Ciceroni persuadere voluit — ad eum enim scribit —, cum... sit manifestum duci.. ex vocibus avium.

GRAVE AES. Cf. infra, s. v. Sextantarii Asses (468, 30) ; Sesterti (470, 31) ; supra, s. v. Contrarium Aes (53, 23 grave aes).‖ quadrig. big.] cf. Plin. N. H. 33, 46.

GLOMUS. Globus Varr. L. L. 5, 107 : A globo farinae dilatato, item in oleo cocti, dicti a globo globi.

GLOS. Supplevi ex Gloss. Philox. GL 28 Glos : ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή, γάλως, παρὰ Πλαύτῳ. GL 31 Glos, gloris : ἀδελφὴ γαμετή, ὡς Πλαῦτος. Sed quomodo iteratio glossae est explicanda ?

GLUTTIRE. Hincine Gloss. Philox. GL 29 Gluttit : κροκκᾶ ὄρνις ? Vide supra ad Bombizatio (27, 12).

GLITTIS. gli- etiam Cato, ut vid., Agri Cult. 45, 1 (beneque glittus siet) ; glu- Plin. N. H. 17, 127.

GLUMA. Hincine Gloss. Philox. GL 30 Gluma : λέπυρον κριθῆς ?

GLISCERE. Cf. infra, s. v. Reglescit (348, 9 cum dixit Plautus, significat crescit... unde

Glucidatum suave et iucundum : Graeci etenim γλυκύν dulcem dicunt.

Gloria a Graeca voce dicta ; hanc enim illi κλέος vocant.

Gulliocae nucum iuglandium summa et viridia putamina. <**Lucilius** (1184).>

Guturnium vas ex quo aqua in manus datur, ab eo quod propter oris angustias guttatim fluat.

Gaudium ἀπὸ τοῦ γαυριᾶν dictum. <.. « *gavescite* » ?>

Genus dictum putatur a terrae Graeco vocabulo, quam γῆν dicunt.

Gannitio canum querula murmuratio.

Gaesum grave iaculum.

Gurgustium genus habitationis angustum, a gurgulione dictum.

Gricenea (?) funis crassus.

Grando guttae aquae concretae solito grandiores.

II. Ex Glossariis et Scholiis.

(Gloss. Philox. GA 12) *Gabalum* : βάσανος.

(Gloss. Abol. GR 15) *Grafice* (–aphi–) picturate

? (Gloss. Abol. GR 13) *Gremia* (cr– ?) : siccamina lignorum.

---

etiam glires).|| gliscerae] Vide ne Festus dixerit ut puta' Gliscere mensae dicuntur, id est crescere, per instr. ' etc. et Paulus illud gliscere (praes. inf.) pro gliscerae (adiect.) male intellexerit.

GLUCIDATUM. Hinc Gloss. Philox. GL 32 Glucidatus : ἡδύς. Cf. supra, s. v. Glucidatum (48, 13 dulce et suave dicebatur).

GULLIOCAE. Cf. supra, s. v. Culliola (44, 4 cortices nucum viridium, dicta a similitudine culleorum quibus vinum sive oleum continetur). Ex Festo nimirum gl. corrupt. Philox. GU 11 Gutulliocae : κάρυα [μ] ἄκρα παρὰ Λουκειλίῳ ; GU 3 Gulluca : καρυοτομία. Plus lucis tenebris offundit ps. –Plac. Galliciola : cortice nucis iuglandis viridis per quem corpus humanum intellegi vult. Ecce varias glossographorum interpretationes et lectiones vocis quam in abl. casu de corpore humano adhibuit Lucilius.

GUTURNIUM. Hinc Gloss. Philox. GU 12 Guturnium : εἶδος σκεύους ὀστρακινοῦ. Dat. abl. casum repperit ps. –Plac. in scriptore antiquo (Guturneo : guto). Cf. supra, s. v. Cuturnium (44, 12 vas quo in sacrificiis vinum fundebatur). Et vide Varronis citationem infra ad Simpulum (455, 14).

GAUDIUM. Supplevi ex Gloss. Philox. GA 9 ; 14 Gavescite : χαίρετε, Gavesco : χαίρω, γήθομαι. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) GA 154 Γαυριῶ : gaudeo Graece ?

GANNITIO. Cf. infra, s. v. Nictit (184, 8 unde ipsa gannitio). Vide supra ad Bombizatio (27, 12).

GURGUSTIUM. Etymon mire inculcavit Gloss. Philox. GU 15 Gurgulio : οἰκημάτιον βραχύ.

GRICENEA. Hincine Italice ' griselle ' ?

GABALUM. βασ.] i. e. patibulum Graece prave redditum ? Cf. Gloss. Corp. (=Abol. ?) G9 Gabulum : patibulum. Nonius dicit (117, 10) Gabalum crucem dici veteres volunt.

GRAPHICE. Vox Plautina, v. g. Trin. 767 :

is homo exornetur graphice in peregrinum modum.

GREMIA. Cf. Colum. 12, 19, 3 : Tenuibus admodum lignis, quae cremia rustici appellant, fornacem incendemus. De orthographia gr– cf. Havet (Arch. lat. Lex. 2, 135).

H

I. Ex Paulo Diacono.

Herbam do cum ait Plautus (inc. 28) significat victum me fateor ; quod est antiquae et pastoralis vitae indicium. Nam qui in prato cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo in quo certamen erat decerptam herbam adversario tradebant.

Heluo dictus inmoderate bona sua consumens ab eluendo ; cui aspiratur ut aviditas magis exprobretur ; fit enim vox incitatior.

(Gloss.) Helluo : vorax qui bona sua absumat.

Helvacea genus ornamenti Lydii dictum a colore boum qui est inter rufum et album appellaturque *helvus*.

"Ερμα a Graecis ponitur pro firmamento ; unde etiam Mercurii nomen inventoris [ut putabant] *firmae* orationis dictum. Interdum etiam saburram significat.

Here, id est adverbium temporis heri, dictum a Graeco ἐχθές.

Hetta res minimi pretii, quasi ' hieta ', id est hiatus hominis atque oscitatio. Alii pusulam dixerunt esse quae in coquendo pane solet adsurgere, a qua accipi rem nullius pretii cum dicimus : Non hettae te facio.

Heres apud antiquos pro domino ponebatur. *Heredium* praedium parvulum.

Hecate Diana eadem putabatur et Luna et Proserpina.

HERBAM DO. Cf. Serv. Aen. 8, 128 : Hinc est illud proverbium ' herbam do ' quod Varro in Aetiis ponit, cum in agonibus herbam in modum palmae dat aliquis ei cum quo contendere non conatur, et fatetur esse meliorem. Vocem ' herbam dedit ' repperit ps.-Plac. in antiquo scriptore (Plauto ?) cum adnotatione : Mos enim contendentibus erat vulsam herbam qui vinceretur porrigendi, ut nunc dicitur. Alia exempla profert Nonius 317, 14. Cf. infra, s. v. Obsidionalis Corona (208, 14 .. herbam autem victoriae signum fuisse apud antiquos aliquot exemplis docuimus).

HELUO. Cf. supra, s. v. Elucum (66, 19 heluonem, id est hesterno vino languentem, quod ἑωλον vocitant Graeci). Addidi glossam Festinam (?) ex Gloss. Vat. lat. 1469. Hincine Gloss. Philox. HE 2 Helluo : ἄσωτος καταφαγᾶς ? Hincine Gloss. Ansil. HE 81 Helluabundi : multum bibentes, ebriosi ; HI 114 Helluo : gulosus, luxuriosus, eversor, absumtor?

HEPMA. Alphabetica dispositio segregavit hoc a proprio loco supra, s. v. Firmum (81, 1 ἀπὸ τοῦ ἕρματος dictum).

HERE. Cf. Donat. Phorm. 36 : Propter cognationem E et I litterarum non dubitaverunt antiqui et here et heri dicere, et mane et mani, et vespere et vesperi, etc.

HETTA. Hinc una gl. Cyrill. (=Philox.) Hitta : φλυκτὶς ἄρτου. Sed unde altera (Hitta : ὑμὴν ῥοίας) ? Si ea quoque ex Festo, Festus tertiam interpretationem adiecit, scil. quasi ciccum (vide supra, s. v., 37, 12).

HERES. Vix audeo proferre Gloss. Philox. HE 10 Heres : κύριος, κληρονόμος. Nullo modo proferenda gl. PP (Heres : dominus proprie), quae nil est nisi Gloss. Ansil. HE 183 Herus : dominus proprie.

HEREDIUM. Hanc formam confirmat Gloss. Abol. HE 2 Heredium : praediolum. Diminutivam (acc. cas.) repperit ps.-Plac. in scriptore antiquo, Herediolum : possessiunculam. Et Nonius (61, 10) profert herediolum ex Varr. R. R. 1, 10, 2, ubi nostri codices ' heredium '. Hucine redit absurda etymologia in Gloss. Abol. PRAE 4 Praedium : possessio valde dives ? Aliter Plin. N. H. 19, 50 (cf. infra, s. v. Hortus, 91, 12).

HECATE. Tergemina Hecate (Aen. 4, 511). Cf. Serv. auct. ad loc.; Serv. Aen. 6, 118 : Hecate trium potestatum numen est, Luna, Diana, Proserpina.

Helus et *helusa* antiqui dicebant quod nunc holus et holera.

Herem Marteam (–tiam ?) antiqui accepta hereditate colebant, quae a nomine appellabatur heredum et esse una ex Martis comitibus putabatur.

Heus adverbium vocandi a Graeco ἄῦσ<αι> venit.

Hemona (?) humana et *hemonem* hominem dicebant.

Hariuga dicebatur hostia cuius adhaerentia inspiciebantur exta.

Hebes retunsi acuminis.

Helucus ab hiatu et oscitatione dictus.

Hemina ex Graeco exestosimi (ἡμιξέστην), quod est dimidia pars sextarii.

Heliconides Musae a monte Helicone vocatae.

Hedera dicta quod haereat, sive quod edita petat, vel quia id cui adhaeserit edat. Quae in tutela Liberi putabatur esse quia, ut ille iuvenis semper, ita haec viret ; vel quia ita omnia, sicut ille mentes hominum, inligat.

Herbilis anser herba pastus, qui gracilior est quam frumento altus. <Lucilius (1106) :

anseris herbilis virus.>

Hercules astrologus dictus quod eo die se flammis iniecit quo futura erat obscuratio solis.

(Schol. Isid.) Hercules fuit, ut scribit Festus Pompeius, agricola, ideoque Augei gregis (Augeae regis ?) sta-

---

HELUS. Cf. infra, s. v. Heluella (91, 28 holera minuta). Aliena est gl. Abba(Helitores : hortulani), revera Abstr. OL 4 (Olitores : hortulani) et, ni fallor, forma non antiqua sed mediaevalis scribae.

HEREM. Cf. Enn. Ann. 104 :

Nerienem Mavortis et Her[cl]em.

HEUS. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) HE 213 Heus : adverbium interpellantis ; Gloss Abol. EU 19 Heus : adverbium rogantis ? αὖς ' auris ' tuetur J. Wackernagel (Indog. Forsch 45, 312).

HEMONEM. Priscian. (II p. 206, 23 H.) citat Enn. Ann. 138 :

vulturus in spinis miserum mandebat homonem.

HARIUGA. Incertae formae vocabulum. Ariuga Varr. L.L. 5, 98 ; Aries... veteres nostri ariuga ; hinc ariugas (–es ?) haec sunt quorum in sacruficiis exta in olla, non in veru coquuntur, quas et Accius scribit et in pontificiis libris videmus ; in hostis eam dicunt ariugem quae cornua habeat. Sed har- Donat. Phorm. 710 : Haruspex (–risp– ?) ab hariga (–riuga ?) nominatur ; nam hariga (–iuga ?) hostia dicitur ab hara in qua concluditur ac servatur. Si gl. AA (Ariugas : hostias) Festina est, Festus etiam in A-capitulo vocabulum potest exhibuisse et aliter derivavisse (nam etymon haereo confirmat orthographiam har–, non ar–).

HELUCUS. Cf. supra, s. v. Elucum (66, 18). In hoc capitulo forma a littera H incipiens defenditur.

HELICONIDES. Alia Musarum nomina s. vv. Pipleides (235, 12), Pegasides (235, 8), Pierides (236, 1), Camenae (38, 12).

HEDERA. Cf. Philargyr. Ecl. 3, 39 ; Aedera, id est ab aerendo arboribus, sine adspiratione dici debet. Quaestio erat apud antiquos proposita utrum hed- an ed- scribendum. Incertae originis est Gloss. Ansil. HE 55. Hedera : genus herbae quod arboribus reptando adhaeret. Cf. supra (72, 23) Ederam, in E-capitulo.

HERCULES. Cf. infra, s. v Pellem (225, 15 habere Hercules fingitur, ut homines cultus antiqui admoneantur).

ISTITUTO DI FILOLOGIA LATINA E MEDIOEVALE FACOLTÀ DI MAGISTERO Università di Bologna

bulum stercoribus purgasse refertur quia proprie agricolarum est stercorare agros. Quod mala ab Hesperidibus petisse fertur, pecorum per hoc cura signatur quae Graece μῆλα dicuntur. Item armenti, cum Geryonis boves abegisse narratur. Per aprum autem, quod supinum portasse fingitur, sues feros mansuetos fecisse monstratur. Per canem tripitem venandi studium gessisse intenditur.

Hernici dicti a saxis quae Marsi *herna* dicunt.

Histriones dicti quod primum ex Histria venerint.

Hercius Iuppiter intra conseptum domus cuiusque colebatur, quem etiam *deum penetralem* appellabant.

Hippagines naves quibus equi vehuntur quas Graeci ἱππαγωγούς dicunt.

Hirtipili durorum pilorum homines.

Hirquitalli pueri primum ad virilitatem accedentes, a libidine scilicet hircorum dicti.

Hira, quae deminutive dicitur *hilla*, quam Graeci dicunt νῆστιν, intestinum est quod *ieiunum* vocant.

Hippacare (hippitare) est celeriter animam ducere, ab equi halitu qui est supra modum acutus.

Hilum putant esse quod grano fabae adhaeret, ex quo *nihil* et *nihilum*? Nihili qui nec hili quidem est.

(Isid.) Hilum autem Varro ait significare medullam eius ferulae quam Graeci ἀσφόδελον vocant, et sic dici apud nos nihilum quomodo apud Graecos οὐδὲ γρῦ.

HERNA. Marsi] Sabini Serv. Aen. 7, 684 (Hernica saxa colunt): Sabinorum lingua saxa hernae vocantur. Unde Gloss. Corp. (=Abstr.) H 62, etc.

HISTRIONES. Aliter gl. Ansil. incertae originis (HI 252) Histrio : historiam motu corporis significans.

HERCIUS. i. e. ἕρκειος. Cf. Dionys. 1, 67, 169.

HIPPAGINES. Hinc nimirum Isid. Etym. 19, 1, 24 : Hippagogus in quo equos transvehere solitum est. Hinc etiam gl. Philox., nunc amissa, quam Latine reddit Gloss. Abav. IP2 Hippago : aurigarius (!). Ad Isidorum revoco gl. Abba Hippag<og>us : navis iumentaria.

HIRQUITALLI. Cf. infra, s. v. Irquitallus (93, 11 puer qui primo virilitatem suam experitur). Hucine an ad sequens capitulum redit gl. corrupta Philox. CI 8 Circumtallum : σφυδρόν ? Inde sine dubio provenerunt gl. Philox. (IR 22) Irquitallus : νηπιώτατος παῖς ἀρχὴν ἡβήσας ; gl. AA Irquitallus : puer cum primum ad res accedit.

HIRA. Acc. pl. repperit ps. -Plac. in antiquo scriptore, Hiras : intima intestina, quorum diminutio hillae dicuntur.

HILLA. Cf. Non. 122, 5 : Hillas intestina veteres esse dixerunt; unde Bohillae oppidum in Italia. Cum ea voce coniunxit Varro vocem hilum L. L. 5, 111 ; Rer. Hum. ap. Charis. 102, 15 K. : Hilum Varro Rer. Hum. intestinum dicit tenuissimum quod alii hillam appellaverunt. Incertae originis est Gloss. Abba Hillis : intestinis. ‖ieiunum] cf. Isid. Etym. 6 19, 65 ; 11, 1, 131.

HIPPACARE. Pauli fortasse est, Hippitare Festi. Nam gl. Abol. est in Gloss. Aff. etc. Hippitare : oscitare, etc. Et Gloss. Ansil. (=Abol.) habet EX 631 Exippitare. hiare, id est os aperire. Cf. ps. -Plac. Exippitandum : hiandum, oscitandum.

HILUM. Nihili — est **post** Noctipugam (180, 1) **Paul.** Aliter Varro L. L. 5, 115 et Rer.

Hirrire garrire, quod genus vocis est canis rabiosae <.. *hirritus* ?>.

'Ιλαρῳδός lascivi et delicati carminis cantator.

Hippius, id est equester, Neptunus dictus est vel quod Pegasus ex eo et Pegaside natus sit ; vel quod equuleus [ut putant] loco eius suppositus Saturno fuerit quem pro Neptuno devoraret ; vel quod tridentis ictu terra equum excierit. Cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant nono quoque anno in mare.

Hippŏcoum vinum ex insula Coo dictum ab agro generoso cui nomen est Hippo.

Hastae subiciebant ea quae publice venundabant quia signum praecipuum est hasta. Nam et Carthaginienses, cum bellum vellent, Romam hastam miserunt, et Romani fortes viros saepe hasta donarunt.

Habitudo habitus corporum. *Habitior* pinguior.

Halapanta (–lop– ?) significat omnia mentientem, ab eo quod ' halet ' <id est fallit> omnia. "Αλην enim Graeci τὴν πλάνην [id est fallentem] appellant.

Hostiliis Laribus immolabant quod ab [h]is hostes arceri putabant.

Hum. (cf. supra, s. v. Hira). Et rursus aliter Varro apud Isidorum (Etym. 10, 185), cuius verba addidi. Nam dicet Gloss. Philox. IL 21 (Illum : νάρθηκος τὸ ἐντός) ea ex Festo provenisse. Fortasse etiam altera Philoxeni glossa huc redit (IL 14) <H>illa : σκώληξ κλίνης.

HIRRIRE. garr.] vix gannire. Immo Festus a voce garrire orsus etymon in voce hirrire quaesivit. Citavitne versum illum Lucilii (377) ?

R, non multum abĕst hoc cacosyntheton atque canina
si lĭngua dico : Nihil ad me. Nomen hŏc illi est,

ubi ' nomen hoc ' est aperte ' canina littera '. Non verbi garrire sed verbi irritare plerumque etymon ibi quaeritur. Cf. Donat. Adel. 282 : Irritari proprie canes dicuntur ; Lucilius de littera R (2) :

irritata canes quod homo quam planius dictat, etc.

Supplevi ex Gloss. Philox (cum Cyrill.) HI 23 Hi<rri>t[t]us : φωνὴ κυνός, κυνὸς ἀπειλὴ ὅτε ὑλακτεῖ.

HIPPIUS. **Post** excierit **distinxi**. Cf. Serv. auct. Geo. 1, 12 : Unde apud Graecos ἵππιος Ποσειδῶν, a nobis equester Neptunus, ... nonnulli Saturno, cum suos filios devoraret, pro Neptuno equum oblatum devorandum tradunt, unde Illyricos quotannis ritu sacrorum equum solere aquis inmergere.

HASTAE. donar.] cf. supra, s. v. Caelibari Hasta (55, 9..quia hasta summa armorum et imperii est ; quam ob causam viri fortes ea donantur et captivi sub eadem veneunt, quos Graeci δορυαλώτους et δορυκτήτους vocant).

HABITUDO. Gloss. Abstr. AB 43 (Habitudo : habitus corporis vel cultus vestium) ex Schol. Vergil. fluxisse videtur.

HABITIOR. post Halapanta **codd.** ; et ps. –Plac. duas glossas exhibet Habitudine: habitu, Habitior : plenioris habitus. Cum sequens glossa Plautina esse videatur, velim hic Plautinum versum addere (Epid. 10 Corpulentior videre atque habitior) potius quam Terentianum (Eun. 315).

HALAPANTA. Rursus videtur induci doctrina conexionis inter L et H litteras. Verbo fallere Graecum etymon quaeritur. Scilicet ansam praebuit vox antiquorum comicorum hălapanta (vel hălopanta), quae et alibi (cf. Non. 120, 11) et in versu Plautino apparet (Curc. 463):

halopantam an sycophantam magis esse dicam nescio.

Hodiernis philologis, nimis seriis viris, iocularis conexio inter halopantam et sycop<h>antam vera connexio visa est, itaque hălophantamne scribunt contra codices et Plauti et Nonii

Hallus pollex pedis scandens super proximum dictus a saliendo.

Hammo cognominatus quia in harena [putatur] inventus, quae Graece hoc nomine appellatur. Cui cornua adfiguntur arietis, a genere pecoris inter quod inventus est.

Horreum antiqui farreum dicebant a farre.

Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, et qui nunc hostis *perduellio*. *Hostia* dicta est ab eo quod est *hostire* ferire (aequare). *Hostimentum* beneficii pensatio.

Hordiarium aes quod pro hordeo equiti Romano dabatur.

Hortus apud antiquos omnis villa dicebatur quod ibi qui arma capere possint orirentur.

Horctum et *forctum* pro bono dicebant.

Hosticapas hostium captor.

Hamotrahones alii piscatores, alii qui unco cadavera trahunt.

HALLUS. Cf. supra, s. v. Allus (7, 15 pollex scandens proximum digitum, quod velut insiluisse in alium videatur, quod Graece ἅλλεσθαι dicitur). Hinc Gloss. Philox. HA 30 Hallus : ποδὸς μέγας δάκτυλος ; Gloss. Abba (=Abol.) Hallus : sextus digitus (!)

HORREUM. Noli credere.

HOSTIS. Cf. Varr. L. L. 5, 3 : Hostis ; nam tum eo verbo dicebant peregrinum qui suis legibus uteretur, nunc dicunt eum quem tum dicebant perduellem. Potest Festus isdem exemplis usus esse atque Serv. auct. Aen. 4, 424 : Nonnulli autem juxta veteres hostem pro hospite dictum accipiunt ; Plautus in Curculione (5) :

si status condictus cum hoste intercedit dies ;

idem in Cistellaria :

datum est hostimentum, opera pro pecunia.

Saltem non temere est quod et Festus et scholiasta (Donatus), primum Hostis, deinde Hostimentum memorat ; unde ausus sum a codicum ordinatione discedere. Curculionis versum citat Festus infra, s. v. Status Dies cum Hoste (416, 6).

PERDUELLIO. Cf. supra, s. v. Duellum (58, 20).

HOSTIA. Servio placuit etymon hostis (ad Aen. 1, 334) : Hostiae dicuntur sacrificia quae ab his fiunt qui in hostem pergunt ; victimae vero sacrificia quae post victoriam fiunt. Servium exscripsit Isidorus (Etym. 6, 19, 33-34). Donatus (=Serv. auct.) Verrii doctrinam in hac re et aliis exhibet (ad Aen. 2, 156) : Hostia vero victima ; et dicta quod dii per illam hostiantur, id est aequi et propitii reddantur ; unde hostimentum aequationem.

HOSTIRE. Cf. infra, s. v. Redhostire (334, 14.. hostire pro aequare posuerunt). Hincine Gloss. Abol. HO 7-8 Hostia : victima, immolatio, sacrificium, Hostit : aequat, adplanat ?

HOSTIMENTUM post Hordiarium Aes **codd.** Vix dinosci potest utrum ad schol. Vergil. (per Gloss. Abstr.) an ad Festum (per Gloss. Abol.) redeant gl. Ansil. HO 177 ; 175 Hostire : aequare ; apud antiquos sic dicebatur ; unde etiam hostimentum dicitur lapis quo pondus exaequatur, Hostimento : aequalitate. Cf. infra, s. v. Redhostire (334, 15), ubi citatur Ennius « audi atque auditis hostimentum adiungito ».

HORDIARIUM AES. Cf. infra, s. v. Vectigal (508, 19).

HORTUS. Vox XII Tab. (Plin. N. H. 19, 50). Cf. Charis. 82, 11 : Graccus et ortus sine adspiratione dici debere Varro ait ; et ortum quidem quod in eo omnia oriantur.

HORCTUS. Cf. supra, s. v. Forctes (74, 14).

HOSTICAPAS. Cf. paricidas (247, 23 lex Numae Pompili regis his composita verbis « si qui hominem liberum dolo sciens morti duit, paricidas esto »).

HAMOTRAHONES. Vox Luciliana ?

Horda praegnans ; unde dies quo gravidae hostiae immolabantur *Hordicidia.*

Honorarios ludos quos et *Liberalia* dicebant.

'Οδοιδόκος latro atque obsessor viarum.

Homeltium (?) pillei genus.

Hyperionem alii patrem Solis ; alii ipsum quod eat super terras ita appellatum puta[ba]nt.

Humanum sacrificium dicebant quod mortui causa fiebat.

Hyperborei supra Aquilonis flatum habitantes dicti quod humanae vitae modum excedant vivendo ultra centesimum annum, id est ὑπερβαίνοντες ὅρον saeculi humani.

Heluella holera minuta.

Hanula parva delubra, quasi fanula.

I

I. Ex Paulo Diacono.

Im ponebant pro eum, a nominativo is.

Ianeus (?) ianitor.

Iusa iura.

Iubere ponebatur pro dicere, quod valet interdum pro decernere, ut : Populus iussit.

Iunium mensem dictum putant a Iunone. Idem ipsum dicebant *Iunonium* et *Iunonalem. Iulium* quod eo mense dicitur Iulius natus.

Iurgatio (iurig- ?) iuris actio.

Iusti dies dicebantur triginta cum exercitus esset imperatus et vexillum in arce positum.

HORDA. Cf. supra, s. v. Fordicidiis (74, 1 boves fordae, idest gravidae, immolabantur, dictae a fetu).

HONORARIOS LUDOS. Lib.] Cf. infra, s. v. (103, 11)

ΟΔΟΙΔΟΚΟΣ. Cur Graeco verbo locus datur ? Suntne haec pars glossae puta Insessores ? Si vox Luciliana est, Latine scribi debet ; et sic scribunt nostri codices.

HYPERBOREI. Ex uno exemplo disce quo philologorum antiquorum impotentia pervenire possit.

HELUELLA. non helv- (nam helvus significat colorem inter rufum et album ; cf. supra, s. v. Helvacea 88, 19), sed helu- (nam holus olim U- declinationis fuisse declarat antiqua forma helusa ; cf. supra, s. v. Helus 89,3).

HANULA. Vix audeo huc referre Gloss. Ansil. (= Abol. ?) HA 119 Hauni[i] : di agrestes.

IM. Hinc Gloss. Philox IM 1 Im : αὐτόν [εἰς αὐτόν] (cuius posterior pars videtur esse IN 166 In eum : εἰς αὐτόν). Cf. supra, s. v. Em. (67, 3). Vox est XII Tab. et legum antiquarum, v. g. infra (s. v. Publica Pondera, 288, 36) : Sive quis im sacrum iudicare voluerit, liceto.

IANEUS. Sunt qui in Carm. Sal. reperiant (ap. Varr. L. L. 7, 26) ubi unicus noster codex habet iancus.

IUSA. Cf. Varr. l. c. : In multis verbis in quo antiqui dicebant S postea dicunt R, ut in carmine Saliorum sunt haec, etc.

IUBERE. dic.] Mire. Nec minus mire grammatici complures affirmant iubere poni pro velle, nempe in salutatione ' iubeo te salvere ' (cf. Amer. Journ. Phil. 37, 37).

IUNIUM. Aliter Varr. L. L. 6, 33 : Tertius a maioribus Maius, quartus a iunioribus dictus Iunius. Et Festus infra, s. v. Maius Mensis (120, 8 utrum a maioribus, ut Iunius a iunioribus, dictus sit, an a Maia). Cum ambas etymologias memoret Serv. Geo. 1, 43 (Maius a Maia, Iunius a Iunone; quamquam alii a maioribus et iunioribus hos duos menses velint esse nominatos), fons Isidori Etym. 5, 33, 8 in Schol. Vergil. fortasse quaerendus est, non in Festo.

IUSTI DIES. Hinc credo Isid. Nat. Rer. 1, 4 : Iusti dies continui triginta sunt ; proeliares dies sunt quibus fas est hostem bello lacessere. Hinc etiam credo Macrob., 1, 16,

Iuges auspicium est cum iunctum iumentum stercus fecit.

Iubar stella quam Graeci Φωσφόρον appellant vel Ἕσπερον, hoc est Lucifer, quod splendor eius diffunditur in modum iubae leonis.

Iugula stella Orion quod amplior sit ceteris quasi nux iuglandis.

Iugum sub quo victi transiebant hoc modo fiebat. Fixis duabus hastis super eas ligabatur tertia ; sub [h]is victos discinctos transire cogebant.

Iugere milvi dicuntur cum vocem emittunt.

Iuges eiusdem iugi parēs ; unde et *coniuges* et *seiuges*

Iubilare est rustica voce inclamare.

Iuventutis (-tat- ?) *sacra* pro iuvenibus sunt instituta.

Iurare flamini Diali fas non erat.

Iuvenalia fingebantur Dianae simulacra quia ea aetas fortis est ad tolerandam viam. Diana enim viarum [putabatur] dea.

Iugarius vicus dictus Romae quia ibi fuerat ara *Iunonis Iugae* quam putabant (?) matrimonia iungere.

---

15 : Proeliares dies ab iustis non segregaverim, siquidem iusti sunt continui triginta dies quibus exercitui imperato vexillum russi coloris in arce positum est ; proeliares autem omnes quibus fas est res repetere vel hostem lacessere. Cf. infra, s. v. Proeliares Dies (253, 12 quibus fas est hostem bello lacessere) .

IUGES. Cf. infra, s. v. Iuges. Festum plura et hic et ibi scripsisse indicat Gloss. Philox IU 49 ; 31 Iuges : ἐν πρώτοις ζευχθὲν κτῆνος, Iugites : συνεζευγμένοι. Formam iuges, -etis fuisse in usu docet Serv. auct. Aen. 3, 537 : Iugetis enim dicitur augurium quod ex iunctis iumentis fiat, etc.

IUBAR. Hincine Gloss. Philox. IU 5 Iubar : αἴγλη, Φωσφόρος ? Cf. Varr. L. L. 7, 76 : « Lumen iubarne in caelo cerno ? » (Enn. trag. 336 R.), iubar dicitur stella Lucifer quae in summo quod habet lumen diffusum ut leo in capite iubam, etc.

IUGULA (fem. sing.) Hincine Gloss. Abol. IU 9 Iugula : sidus Orionis ? Si recta forma est Gloss. Philox. IU 38 Iugula : ἄστρον Ὡρίωνος ὡς Ἀττιός (Ὁράτιος **ood.**) [ὡς] φησι, tum credere licet Festum citavisse versum Accii a Varrone citatum. Cf. Varr. L. L. 7, 50 : Iugula signum quod Accius appellat Orionа cum ait (693) « citius Orion patefit ». Alii tamen rem ad Hor. C. 1, 28, 21 referunt. Cf. infra, s. v. Vesperugo (506, 14).

IUGUM. Cf. infra, s. v. Sub Iugum Mitti (394, 28 hastis defixis duabus in terra tertiaque ad summum earum deligata, specie Iani, iubentur subeuntes transire).

IUGERE. Hinc Gloss. Corp. (=Abol.) I 303 Iugit milvus cum vocem emittit ; Gloss. Abol. IU 2 ; Gloss. Philox. IU 71 Iugit : ἰκτὶν βοᾷ. Unde vix colligendum est Festum non Iugere sed Iugit scripsisse. Vide supra ad Bombizatio (27, 12).

IUGES. **An** iugites ? Cf. supra, s. v. Iuges Auspicium ; infra, s. v. Iniuges Boves (101, 7 qui sub iugo non fuerint).

IUBILARE. Cf. Varr. L. L. 6, 68 : Ut quiritare urbanorum sic iubilare rusticorum. Ad Festum revocant docti (sed haud scio an prave) Gloss. Cyrill. (=Philox.) Iubilatus : κραυγὴ ἀγροίκων, ὁλολυγμὸς ἀγροίκων.

IUVENTUTIS. Sacra Iuventatis **Cicero** (Att. 1, 18).

IURARE. Vide supra, ad Flamen Dialis (77, 28).

IUGARIUS. Iuno Iuga **Paul** : Iuno Iugis **ps. -Plac.** : Iuno Iugalis **Serv.** (Aen. 4, 16). Ex ps. -Plac. fortasse colligenda pristina forma Festini loci (Iugi Iunoni a qua Vicus Iugarius ara ibi sita est).

Ilia dicta ab *ina* quae pars chartae est tenuissima.

Ilicet sine dubio.

Ianiculum dictum quod per eum Romanus populus primitus transierit in agrum Etruscum.

Idulis ovis dicebatur quae omnibus Idibus Iovi mactabatur.

Ianual libi genus quod Iano tantummodo delibatur.

Iambi vocabantur qui (quos ?) singuli ex proscaenio loquebantur, traiambi (θριαμβοι ?) qui (quos ?) terni.

Igitur nunc quidem pro completionis significatione valet, quae est ergo ; sed apud antiquos ponebatur pro inde et postea et tum.

Irceus genus farciminis.

Irquitallus puer qui primo virilitatem suam experitur.

Ioviste (-ves- ?) compositum a Iove et iuste.

Ignitabulum ignis receptaculum.

Ignia vitia vasorum fictilium.

Ipsipte (?) ipsi neque alii.

Icit percussit.

Insipere far in olam iacere pultis, Unde *dissipare*, *obsipare*,ut cum rustici dicunt : Obsipa pullis escam.

Irnela vasis genus in sacris.

Ibi dicitur cum locus semel demonstratur, *ibidem* cum saepius.

Ipsullices bratteae in virilem muliebremque speciem expressae.

Itonida Minerva<m> a loco sic appellata<m>.

Irpices (hirp- ?) genus rastrorum ferreorum, quod plures habet dentes ad exstirpandas herbas in agris.

ILIA. Cf. supra, s. v. Exiles et Ilia (71, 4 a tenuitate inarum, quas Graeci in chartis ita appellant, videntur esse dicta). Hinc vel inde Gloss. Ansil. (=Abol.) IN 9 Ina : ut Graeco.

ILICET. Si revera Placidi est gl. Ansil. IL 36 (Ilicet : scilicet, sine dubio), potest Festina esse.

IANICULUM. scil. collem ; nam haec cohaesisse cum eis quae infra sunt s. v. Vaticanus Collis (519, 24) monuit Elter (Rhein. Mus. 46, 130). per eum] quasi ianuam. Glossam corruptam Abstr. (IA 8), ex schol. Vergil. (ad Aen. 8, 358 ?) haustam, sic lego : Ianiculum mons est in urbe Roma <dictus a Iano> unde Ianuarius mensis nomen accepit.

IDULIS. Cf. infra, s. v. Sacram Viam (372, 11).

IRCEUS. Cf. infra, s. v. Ircei (101,9 genus farciminis in sacrificiis).

IRQUITALLUS. Cf. supra, s. v. Hirquitalli (90,1).

IOVESTE. Obscurae voci lucem tandem infudit titulus antiquissimus, C. I. L. I² 1.(Iovestod ' iusto).

IGNITABULUM. Hinc Gloss. Philox. IG 17 Ignatabulum : δαδὸς ῥαβδίον πυροστρόφον.

IGNIA. i. e. ἴχνια ? Hinc Gloss. Philox. IG 8 Ignia : νοτία φυκίασις.

IPSIPTE. Ipsippe vel Ipsipse codd. Hinc Gloss. Philox. IN 517 Insipti : αὐτοί.

INSIPERE. Cf. infra, s. v. Supa (406, 22 iace ; unde dissipat, disicit et obsipat, obicit... insipit far in olam, inicit far in ollam). Hincine gl. corrupta Philox. IN 485 Insigatae (-sipare ?) : ἐπιρῖψαι ?

IRNELA. i. e. hirnella ?

IPSULLICES. Vio huc revocanda gl. Philox. IP 13 Ipsiplices : αὐτόπτυκτα φύλλα.

IRPICES. Cf. Varr. L. L. 5, 136 : Irpices regula compluribus dentibus quam item ut plaustrum boves trahunt ut eruant quae in terra serpunt ; ' sirpices ' postea S detrito a quibusdam dicti.

Irpini (Hirp–) appellati nomine lupi quem *irpum* dicunt Samnites; eum enim ducem secuti agros occupavere.

Ignis Vestae siquando interstinctus esset, Virgines verberibus adficiebantur a Pontifice ; quibus mos erat tabulam felicis materiae tamdiu terebrare quousque exceptum ignem cribro aeneo Virgo in aedem ferret.

Ignem ex domo flaminia efferri non licebat nisi divinae rei gratia.

Icadion nomen saevissimi piratae. <Lucilius (1292) :

Rhondes Icadionque.>

Iracundia dicta quod iram incendat.

Italia dicta quod magnos *italos*, hoc est boves, habeat ; *vituli* etenim ab italis sunt dicti, Italia ab Italo rege. Eadem ab Atye Lydo *Atya* appellata.

(Schol. Isid.) Italia ob vini copiam *Oenotria* appellata est. Italiam Cato appellatam ait ab Italo rege. Timaeus, quod in ea boum quondam fuerit multitudo, Graecos autem antiquos solitos esse vocare tauros ἰταλούς ; a quibus videntur dicti vituli.

(Isid.) Ab Italo Siculorum rege ibi regnante Italia nuncupata est.

Indoles incrementum, industria.

Indigetes dii quorum nomina vulgari non licet.

HIRPINI. Cf. Serv. Aen. 11, 785 : Nam lupi Sabinorum lingua vocantur hirpi, etc.

IGNIS VESTAE. Cf. Liv. 28, 11, 6 : Ignis in aede Vestae exstinctus ; caesaque flagro est Vestalis, cuius custodia noctis eius fuerat, iussu P. Licinii pontificis.

IGNEM. Cf. Gell. 10, 15, 7. Vide supra ad Flamen Dialis (77, 28).

ICADION. Cf. infra, s. v. Rhondes Icadionque (332, 26) ; unde supplevi.

IRACUNDIA. Nequis Festo auxilium petat ex Isid. Etym. 10, 129 (Iracundus dictus quia accenso sanguine in furorem conpellitur ; ur enim flamma dicitur, et ira inflammat), moneo illud ur Hebraicum glossema esse ex Hieronymo haustum (cf. Gloss. Abba =Abstr. Ur : incendium). Sed simul tractavisse Festum (aut hic aut alibi) Ira et Iracundia colligendum est fortasse ex consensu Philoxeni, (IR 3 ; 11) Ira : ὀργή, Iracundia : ὀργὴ ἐπίμονος, cum Isidoro (Diff. 1, 301) : Ira praesens est et ex causa nascitur; iracundia autem vitium naturale et perpetuum est, etc.

ITALIA. Cf. Varr. R. R. 2, 5, 3 : Graecia antiqua, ut scribit Timaeus, tauros vocabat ἰταλούς, a quorum multitudine et pulchritudine et fetu vitulorum Italiam dixerunt; Rer. Hum. ap. Gell. 11, 1, 1. Seriem Timaeum –Varronem –Verrium –Festum continuat Serv. auct. Aen. 1, 533. Isidori (Etym. 14, 11, 18) verba aliquot exhibui, ne illud Siculorum desideretur.

OENOTRIA. Diversam Varronis sententiam (a Verrio, Festo quoque, hic memoratam ?) memorat Serv. auct. (Donatus ?) Aen. 1, 532 : Ut Varro dicit, ab Oenotro, rege Sabinorum, etc.

INDOLES. Vide supra ad Adolescit (5, 10).

INDIGETES. Cf. infra, s. v. Indiges ; s. vv. Indigitamenta et Indigitanto (101, 11-15). Unde, nisi ex Festo (vel hic vel infra), potuit emanare gl. Philox. IN 107 Indigetes : ἡμίθεοι Κουρῆτες οἱ περὶ τὴν Ῥεαν ? Si ex Festo, Festum vel hic vel infra sic fere disputasse suspicor, quomodo Serv. auct. (Festum secutus ?) Aen. 12, 794 : Alii patrios deos In digetes dici debere tradunt, alii ab invocatione Indigetes dictos volunt quod indigito est precor et invoco ; vel Indigetes sunt dii ex hominibus facti, et dicti Indigetes quasi in diis agentes. Et hic intellego Festum κατ'ἀντίφρασιν vocem derivare, ab eo quod est indigito, i. e. invoco(unde indigitamenta), quod eos nominatim invocare non liceat. Κατ'ἀντίφρασιν. explicavit alium vocis sensum Nigidius (ap. Schol. Bern. Geo. 1, 498) : Indigetes a Latinis

Indeptare consequi.

Industrium antiqui dicebant ' indo-struum ' quasi qui, quioquid ageret, intro strueret et studeret domi.

Indictivum funus ad quod per praeconem evocabantur

Indepisci adsequi, adipisci.

Indiges indigetis facit. Hoc nomine Aeneas ab Ascanio appellatus est cum pugnans cum Mezentio nusquam apparuisset ; in cuius nomine etiam templum construxit.

Inquilinus qui eundem colit focum, vel eiusdem loci cultor.

Incilia fossae quae in viis fiunt ad deducendam aquam, sive derivationes de rivo communi factae.

Incitega machinula <lignea> in qua constituebatur in convivio vini amphora de qua subinde deferrentur vina.

Incomitiare significat tale convicium facere pro quo necesse sit in comitium, hoc est in conventum, venire. Plautus (Curc. 400) « quaeso ne me incomities ».

Incita incitata.

Inchoare videtur ex Graeco originem trahere quod Hesiodus omnium rerum initium esse dixerit Chaos (Theog. 116) : <Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετο>.

Increpitare arguere, conviciari.

Inconciliasti comparasti, commendasti ; vel, ut antiqui, per dolum decepisti. <Plautus (Trin. 136) :
inconciliastin eum qui mandatust tibi ? >

Inclutus nobilis, clarus.

---

qui a Graecis ἔμμυχοι dicuntur ; alii dicunt, ex quibus Nigidius, omnes deos Indigetes cognominari quia nullius indigent ; alii Indigetes proprie interpretantur quorum propria nomina ignorantur, ut sunt dii Penates, item dii Lares et dii Consentes, quorum singulorum nomina ignorantur; alii : Indigetes proprie sunt dii ex hominibus facti, quasi in diis agentes, abusive, ut Aeneas et Romulus. Scholium Bernense ideo exscripsi quasi fortasse non a Festo alienum. Vix tamen audeo gl. Ansil. incertae originis (Abstr. an Abol.) ad Festum referre, cum possint ad schol. Vergil. redire (IN 435 Indigitare : invocare; IN 436 Indigitem : invocem). Glossa illa utriusque linguae, Indigito : ὀνομάζω, utrum ex Gloss. Philoxeno venerit an aliunde non liquet.

INDEPTARE. Cf. infra, s. v. Indepisci (adsequi, adipisci).

INDICTIVUM. Cf. infra, s. vv. Quirites (304, 2), Simpludiarea Funera (452, 30). Cf. Varr. L. L. 7, 42 : In funeribus indictivis quo dicitur « ollus leto datus est ».

INDEPISCI. Cf. supra, s. v. Indeptare (consequi). Hucine redit Gloss. Philox. IN 102 Indepti : ἀν[ομ]όσαντες ?

INDIGES. Cf. supra, s. v. Indigetes Dii.

INQUILINUS. Hincine Gloss. Philox. IN 267 Inquilinus : ἔνοικος ?

INCITEGA. Hinc Gloss. Ansil. (=Abol.) EN 10 Encetega : machinola lignea qua anphora sustinetur. Inde supplevi. Sed cur ea gl. a littera E incipit ? Neque enim in Gloss. Ansil. solet ille barbarismus, E pro I, apparere qui saepissime in Gloss. Sangallensi (=Abba) apparet. An Festus scripserat Inc. <Graece ἐγγυθήκη> ?

INCHOARE. Cf supra, s. v. Cohum (34, 28). Unde fortasse Verrii fragmentum huc transponi debuerat. Vide etiam ea quae memoravi s. v. Boare (27, 14). Nam duo verba boo et inchoo se opposuerunt regulae grammaticorum : Nullum verbum est quod ante O finalem O habeat. Illud igitur Graecum verbum esse (βοῶ) affirmaverunt, hoc ad Graecum etymon (χάος) rettulerunt.

INCREPITARE. Cf. infra, s. v. (101, 21) ; supra, s. v. Creperum (46,2).

INCLUTUS. Cf. supra, s. v. Clutum (48, 16).

' *Inceps* ' <unde> *deinceps*.

Incestus a Graeco trahitur ; nam illi facinus dicunt ἀνήκεστον.

Inconspretum non inprobatum.

Incoctae dicebantur mulieres plus aequo calamistris usae.

Incavillatio per despectum inrisio.

Incalationes invocationes.

Inconditum non ordinate conpositum.

Incuria neglegentia.

Incensit incenderit, sicut *incepsit* inceperit.

Incomitem sine comite.

Incessere inmittere ac iactu vel verbis petere..

Inclamare conviciis et maledictis insectari.

Incicorem inmansuetum et ferum. Pacuvius (386) " reprime incicorem iracundiam ". Interdum *cicur* pro sapiente ponitur, ut idem Pacuvius (387) « consilium cicur ».

? (Gloss.) Cicures : mansueti.

Inpolitias censores facere dicebantur cum equiti aes abnegabant ob equum male curatum.

Inpages dicuntur quae a fabris in tabulis figuntur quo firmius cohaereant, a pangendo, id est figere. Unde et poetae *pangere* versus dicuntur et agricolae pangere plantas.

In non semper abnuitionem significat, sed interdum etiam pro adnuendo ponitur : ut involando (–are ?), inclamando (–are ?), invocando (–are ?).

INCEPS. Vox ni fallor, ficticia. Cf supra, s. v. Deinceps (62,7 qui deinde coepit, ut princeps qui primum coepit) ; s. v. Deincipem (65, 27 antiqui dicebant proxime quemque captum, ut principem primum captum) ; infra, s. v. Incensit (95,19 sicut incepsit inceperit). Gloss. Vat. lat. 1469 (Inceps : deinceps) ex Pauli epitoma hausisse credo, nam Festo hoc vocabulum nolo imputare. Vide tamen Auct. Herenn. 3, 31 (ed. Marx).

INCONSPRETUM. Voxne Enniana ?

INCAVILLATIO. Cf. supra, s. v. Cavillum (40, 18 cavillatio, id est inrisio); Cavillatio (39, 26 est iocosa calumniatio). Hinc gl. corruptae Ansil. IN 84-85 Incavillatione : in derisione, Incavillatur : inderidetur. Fortasse sic sunt legendae, Incavillatione id est derisione, Incavillatur id est deridetur. Nolo tamen illud incavillatur hic addere quoniam conditor glossarii ipse id etymon discipulorum suorum causa induxisse potest.

INCALATIONES. Cf. infra, s. v. Procalare (251, 25 provocare, ex Graeco καλεῖν, id est vocare).

INCURIA. Hincine Gloss. Abol. IN 48 (Incuria : neglegentia), et plenior forma in Gloss. Ansil. IN 337-338 (Incuria : neglegentia ; ab eo quod curae non sit ; socordia) ?

INCESSERE. Cf. Müller-Graupa (Phil. Wochenschr. 42, 211).

CICUR. Dubito de gl. Festina (?) Gloss. Vat. lat. 1469. Ex eodem fortasse versu (Pacuvii ?) Gloss. ps. –Plac. Cicures : placidi, quieti.

INPOLITIAS. Cf. Gell. 4, 12, 2-3 : Item quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, inpolitiae notabatur ; id verbum significat quasi tu dicas incuriae ; cuius rei auctoritates sunt et M. Cato id saepenumero adtestatus est. Pluralem igitur pro singulari numerum stultitia Pauli inculcavit ? Contra monent antiquae dictiones velut vindicias dare. Cf. supra, s. v. Depolitum (63,5), ubi monui rusticam esse vocem. Sane a rustico vocis sensu capit initium Gellius. Etiamne Festus ? Incertae originis est Gloss. Aff. Inpolitus : inputatus. Cf. infra, s. v. Imputatum (96, 18).

PANGERE. Cf. infra, s. v. (234, 6)

IN. Cf. infra, s. v. (97, 15 significat... modo auctionem, ut inclamavit, etc.)

Inporcitor qui porcas in agro facit arando ; *porca* autem est inter duos sulcos terra eminens.

Inpetritum inpetratum.

Inpercito parcito, futurum ab imperativo. <**Plautus** (Cas. 832) :
amabo, integrae atque imperitae huic impercito.>

Inprolus vel *inprolis* qui nondum esset adscriptus in civitate.

Inpelimenta inpedimenta dicebant.

Inpluvium quo aqua inpluit collecta de tecto. *Conpluvium* quod de diversis tectis aqua pluvialis confluit in eundem locum.

" *Inpensam stipem* " aes sacrum quod nondum erat pensum.

Inpescere in laetam segetem pascendi gratia inmittere.

Impomenta, quasi ' in-poni-menta ', quae post cenam mensis inponebant.

Inportunum in quo nullum est auxilium velut solet portus esse navigantibus.

Imputatum nondum purgatum ; *putum* est enim purum. Unde *putare* vites dicimus, hoc est detrahere quae inpedimento sunt ad fructum.

INPORCITOR. Unde Verrius materiam sumpserit, quomodo ab eo aut a Festo disposita sit divinare periculosae est plenum opus aleae, sed indicium saltem conexionis inter hoc lemma et lemma Indigitamenta dat Servius (et Donatus ?) Geo. 1, 21 : Quod autem dicit « studium quibus arva tueri », nomina haec numinum in Indigitamentis inveniuntur, id est in Libris Pontificalibus, qui et nomina deorum et rationes ipsorum nominum continent, quae etiam Varro dicit... Fabius Pictor hos deos enumerat quos invocat flamen saorum Cereale faciens Telluri et Cereri... Inporcitorem, etc.

PORCA. Cf. infra, s. v. Porcae (244, 6 ; 274, 19). Cf. Reitzenstein (Verrianische Forschungen 33 adn.).

INPETRITUM. Vox sacerdotalis. Vide infra ad Propetrare (253, 23) ; Perpetrare (238, 24), ubi versus Pacuvii citatur « neque perpetrare precibus inpetrita quit », ad quem haec revocare vult Reitzenstein.

INPROLIS. Hinc Gloss. Philox. IN 409 Inproles : ἀφῆλιξ μήπω·πολιτευόμενος (etiamne IN 417 Inproles : ἄγονος. ἄτεκνος, ἄνηβος ?), unde, ni fallor, Gloss. Aff. (Inprolis : nondum vir).

INPELIMENTA. An D littera in L conversa (cf. infra, s. v. Seliquastra 460, 1) ? An vult dicere inpelimenta priorem formam fuisse ab eo quod est impellere derivatam ? Cf. ps. Plac. Impulsas : impositas ; unde hodie quoque « impulsari fascem » dicimus, quod magis imponi decentius dicitur.

INPLUVIUM. Cf. Varr. L. L. 5,161 : Si relictum erat in medio ut lucem caperet deorsum quo impluebat, dictum impluvium ; susum qua compluebat, compluvium ; utrumque a pluvia.

INPESCERE. Cf. supra, s. v. Conpescere (35, 10 velut in eodem pascuo continere) ; s. v. Dispescere (63, 25 pecus a pastione deducere : ut conpescere una pascere et in uno loco continere).

IMPOMENTA. Cf. Schwyzer (Rhein. Mus. 76. 440).

IMPORTUNUM. auxilium] quies Serv. Aen. 11, 305, unde Isid. Etym. 10, 136 ; refugium Serv. auct. (l. c.), qui, ut solet, a Festo stat.

IMPUTATUM. Cf. supra, s. v. Inpolitias (95, 26).

PUTUM. Cf. infra, s. v. (240, 9) ; supra, s. v. Amputata (23, 9).

PUTARE. Cf infra, s. v. Putus (240,9 unde putatae vites et arbores, quod decisis inpedimentis remanerent purae ; aurum quoque putatum dici solet, id est expurgatum).

Imbrica tempestate pluviam videtur significare.

Inparentem non parentem, hoc est oboedientem.

Implorare inclamare, ad auxilium invocare.

Inpudicatus stupratus, inpudicus factus.

Inpos est qui animi sui potens non est, qui animum suum in potestate non habet.

Inbarbescere barbatum fieri.

In procinctu factum testamentum dicitur quod miles pugnaturus nuncupat praesentibus commilitonibus.

Inbutum est quod cuiuspiam rei sucum perbibit. Unde infantibus an velint bibere dicentes *bu* syllaba contenti sumus.

Inpenetrale (-abile ?) cuius ultimum penetrale intrare non licet.

Inplexum inplicatum, quod Graeci ἐμπεπλεγμένον dicunt.

In mundo dicebant antiqui cum aliquid in promptu esse volebant intellegi.

Imbrex nomen cuiusdam comici.

Inpares tibiae numero foraminum discretae.

Imparem numerum antiqui prosperiorem hominibus esse crediderunt.

Impetix impetigo.

Impiatus sceleratus.

Inipite inpetum facite (?)

IMBRICA. videtur] Quis ? An XII Tab. ?

IMPLORARE. Cf. supra, s. v. Endoplorato (67, 12 inplorato, quod est cum questione nclamare ; inplorare namque est cum fletu rogare, quod est proprie vapulantis).

INPUDICATUS. Vox Laberiana.

INPOS. Hinc Gloss. Aff. (=Abol.) Inpos : non potens animi.

IN PROCINCTU. Cf. supra, s. v. Classis Procincta (49, 10). Gloss., Philox. IN 389 (In procinctu : ἐν προτομῇ πολέμου στῆναι μετὰ ἐσθῆτος ὑπατικῆς ἤτοι διαθέσθαι ἐν παρατάξει πολέμου) ad E-capitulum, s. v. Endo Procinctu (67, 15), assignare malim.

INBUTUM. Cf. supra, s. v. Exburae (69, 26 quae exbiberunt, quasi epotae).

BU. Hucine revocanda corrupta gl. Philox. BO 15 Boa βρεφος (cf. Heraeus, Arch. lat. Lex. 13, 163) ? Cf. Varr. Catus ap. Non. 81,1 : Cum cibum ac potionem buas ac pappas vocent, et matrem mammam, patrem tatam. Sed ad lemma Papillae (vid. infra), 246, 8 malo revocare Gloss. Philox. PA 87 Pappat : μασᾶται.

INPENETRALE. Hincine Gloss. Philox. IN 343 Inpenetrabile : ἀδύνατον, ὅπου τις οὐκ ἐφίεται εἰσελθεῖν, ἀνόδευτον ?

IMBREX. Abhorret hoc ab usitato more Verrii. Fuitne pars lemmatis Ambrices (15, 16), vel etiam lemmatis Imbrica Tempestate (96, 21) ? Hucine revocabimus Isid. Etym. 19, 10, 15 : Imbrices, quod accipiant imbres ? Suadet corrupta gl. Ansil. IN 1227 ' Imber-ceps ' : imbrices. Et suntne eiusdem gregis Gloss. Philox. IN 43 Imbrices : καλυπτῆρες, IA 37 Imbricat : σκέπει, καλύπτει ? Suspicionem movet IM 14 Imbricitur : ὀμβροῦται, βρέχεται (cf. Enn. Ann. 444 : Imbricitor Aquiloque). Potest Festus versum Ennianum citavisse et illud Imbricitor a Philoxeno male intellectum esse.

IMPARES TIBIAE. Cf. supra, s. v. Dextrarum Tibiarum (65, 7).

IMPAREM NUMERUM. Cf. Serv. et Serv. auct. ad Ecl. 8, 75 (numero deus impare gaudet).

INIPITE. inpetum] inplexum **vel** inretitum **docti** (cf. ps. Plac. Inipitus : implicitus vel inretitus). Inpitite inpet. fa. **vel** Impite inp. fac **alii** : Impite <facite> inpetu fa. **alii**. Cf. Gloss. Philox. IM 73 Impete : ὁρμηδὸν. Si vox auguralis est (cf. s. v. Praepetes 224, 6 ; 286, 14), sequens lemma affine est.

Inhibere iniungere, sed melius cohibere. *Inebrae aves* quae in auguriis aliquid fieri prohibent ; et prorsus omnia *inebra* appellantur quae tardant vel morantur agentem.

In praepositio modo significat quod non, ut inimicus ; modo auctionem, ut inclamavit ; modo [ubi] quo tendatur, ut incurrit ; modo ubi qui sit, ut inambulat.

Inmunis vacans munere aliquotiens pro improbo ponitur, ut apud Plautum (Trin. 24) « inmune est facinus ».

Iniurum (–us) periurum (–us). <Plautus (Pers. 408) :

inpure, inhoneste, iniure, inlex, labes popli.>

In eopte (–pse ?) eo ipso.

Immolare est *mola*, id est farre molito et sale, hostiam perspersam sacrare.

Initium est principium ; sed alias quo quid incipiat, ut viae Appiae porta Capena ; alias ex quo quid constet, ut aqua terra aer.

Inercia indivisa.

Iners ignavus vel sine arte.

Inigere pecus agere [id est minare].

Init ponitur interdum pro concubitu ; interdum pro invenit, ut ' iniit rationem ' ; interdum pro introit, ut Plautus (fr. 29) « init te umquam febris ? »

Inermat armis spoliat.

In insula Aesculapio facta aedes fuit quod aegroti a medicis aqua maxime sustententur. Eiusdem esse tutelae draconem quod vigilantissimum sit animal ; quae res ad tuendam valitudinem aegroti maxime apta est. Canes adhibentur eius templo quod is uberibus canis sit nutritus. Bacillum habet nodosum quod difficultatem significat artis. Laurea coronatur quod ea arbor plurimorum sit remediorum. Huic gallinae immolabantur.

Interregnum appellatur spatium temporis quousque in loco regis mortui alius ordinetur (?).

Intempestam noctem dicimus pro incertiore tempore, quia non tam facile noctis ho-

---

INEBRAE. Cf. supra, s. v. Enubro (67, 10 inhibenti).

IN. Cf. supra, s. v. (96, 1), || auct] ut Inhibere || quo tend.] ut Impite.

INMUNIS. Glossographorum eandem in eodem versu doctrinam exhibet ps. –Plac, (Immoene : improbum, culpandum, vel interdum munere liberatum). Fortasse hic exhibendus erat locus Isidori (Etym. 10, 140), qui infra, s. v. Munem (127,7), exhibetur. Festinus videtur esse, et ad alios huius Plautinae fabulae versus (Trin. 350 ; 354) spectare.

IN EOPTE. Voxne Plautina ? Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) EO 15 (Eopse : eo ipso) ?

IMMOLARE. Cf. infra, s. v. Mola (124, 13) ; supra, s. v. Ador (3, 20).

INERS. Hinc nimirum Gloss. Philox. IN 157 Iners : ἀδρανής, ἄτεχνος. Unde fortasse colligendum Festum non plura scripsisse, vel saltem a Paulo fideliter descriptum esse.

INIGERE. Hucine redit gl. corrupta Philox. IN 84 Indigat : ἀπελαύνει ? || min.] cf. ad 21, 13, s. v. Agere.

AESCULAPIUS drac.] Cf. supra— s. v. Dracones (59, 12 ideoque Aesculapio adtribuuntur quod vigilantissimi generis putantur, quae res medicinae maxime necessaria est).|| Canes etc. Cf. Tarquitius (Priscus) ap. Lact. Div. Inst. 1, 10, 2 ; Tertull. Nat. 2, 14.

INTERREGNUM. Incertae originis est Gloss. Amplon. II Interregnum : quotiescumque inter mortuum primum regem et eum qui post ipsum creari potest ad tempus potestas eligitur media ; idem etiam interrex dicitur.

INTEMPESTAM. Cf. Varr. L. L. 7, 72 : Quod est apud Cassium (Acc. praet. 41) « nocte intempesta nostram devenit domum », intempesta nox dicta a tempestate, tempestas ab

rae quam diei possint intellegi. *Tempestatem* enim antiqui pro tempore posuere.

Intergerivi parietes dicuntur qui inter confines struuntur et quasi intergeruntur.

Internecio vitae privatio, interfectio, a nece denominato vocabulo.

Inter cutem flagitatos dicebant antiqui mares qui stuprum passi essent,

Interduatim et *interatim* dicebant antiqui quod nunc interdum et interim,

Intrahere (?) est contumeliam intorquere.

Intercapedo tempus interceptum, cum scilicet mora est ad capiendum,

Instaurari ab instar dictum, cum aliquid ad pristinam similitudinem reficitur.

Insulae dictae proprie quae non iunguntur communibus parietibus cum vicinis circumituque publico aut privato cinguntur ; a similitudine videlicet earum terrarum quae in fluminibus ac mari eminent suntque in salo.

Instigare incitare.

Insimulare crimen in aliquem confingere.

Insuasum appellabant colorem similem luteo qui fiebat ex fumoso stillicidio. <Plautus (Truc. 271) :

quia tibi insuaso infecisti propudiosa pallulam.>

Insitum ab inserendo tractum, sed aliquotiens significat impositum.

---

tempore ; nox intempesta quo tempore nihil agitur ; 6, 7 Inter vesperuginem et lubar dicta nox intempesta, ut in Bruto Cassii quod dicit Lucretia « nocte int. » etc, intempestam Aelius dicebat cum tempus agendi est nullum. Cf. supra, s, v. Iubar (92, 18) ; infra, s, v, Vesperogo (506, 14).

TEMPESTATEM, Cf. infra, s. v. (498, 32 pro tempore frequenter antiqui dicebant).

INTERGERIVI. Hinc Gloss. Philox. IN 642 Intergerius paries : τοῖχος ὁ δύο κτήσεις διορίζων.

INTER CUTEM. Vide infra ad Intercutitus (100, 24).

INTERATIM. Citavitne Festus Plaut. Truc. 882 :

id quoque interatim furtim nomen commemorabitur

(ubi ' interim futatim ' est in codd. qui extant) ?

INTRAHERE. an intericere (i. e, inter –iacere) ? Nam vicina lemmata ab Inter– incipiunt. Et huc revocanda videtur gl. Philox IN 651 Intericit ; σχετλιάζει,

INTERCAPEDO. Hincine Gloss. Abol. IN 42 Intercapido : interiectum temporis ; Gloss. Philox. IN 610 Intercapedo : διάστημα χρόνου ?

INSTAURARI. Fortasse ex Festo hausit Placidus (non ps– Plac.) Instar veteres pro similitudine ponebant ; inde et instaurare dicebant. Pervulgata tamen haec doctrina est ; cf. Serv. Aen. 2, 15 : Instar est ad similitudinem ; unde non restaurata, sed instaurata dicuntur aedificia ad antiquam similitudinem facta.

INSULAE. Hinc Gloss. Philox. IN 566 Insula : νῆσος συνοικία ; Gloss. Abol. IN 68 Insulae sunt quae non iunguntur communibus parietibus cum vicinis. ‖ in salo] Cf. Isid. Etym. 14, 6, 1 : Insulae dictae quod in salo sint, id est in mari. Cf. Richter (Herm. 20,91).

INSTIGARE. Hincine Gloss, Abol. IN 67 Instigat ; incitat vel invitat ?

INSUASUM. Cf. infra, s, v. Suasum (392, 25 colos appellatur qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo Plautus « quia tibi suaso », etc. ; quidam autem legunt ' insuaso ', etc.) Hinc (non inde) Gloss. Philox. IN 565 Insuasum : εἶδος δοκαρίων κεκαπνισμένων, Quantillum fidei sit Philoxeno dandum disce.

INSITUM. Hinc Gloss, Abol. IN 70 Insitum : ab inserendo ; Gloss. Ansil. (=Abol.) IN 1677 Insitum ; impositum,

Inseque apud Ennium, dic (Ann. 326) ; <Inseque Musa manu Romanorum induperator Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.> *Insexit*, dixerit (Enn. inc. 36).

Insignis tam ad laudem quam ad vituperationem inflecti potest.

Insaeptum non saeptum ; ponitur tamen et pro non aedificatum.

Insecta non secta ; sed et aliquotiens significa[n]t secta.

Insupare inicere ; unde fit *dissipare*.

Insons extra culpam ; a quo dici morbus quoque existimatur *sonticus* quia perpetuo noceat.

Inscitia stultitia.

Insessores latrones quod circa vias insidientur sedentes.

Inmanis ferus, sive magnus.

Imago ab imitatione dicta.

Ingluvies a gula dicta. Hinc et *ingluviosus* et *glutto*, *gulo*, *gumia*, *guttur* [guttu], *gutturosus* et *gurgulio*.

Inmusulus avis genus quam alii regulum, alii ossifragam dicunt.

Infindere intercipere, interponere.

INSEQUE. Hinc Gloss. Philox. IN 466 Inseque : εἰπέ. Versuum par supplevi quod Gellius citavit (18,9) : Velio Longo... qui in commentario quod fecisset de Usu Antiquae Lectionis scripserit non inseque apud Ennium legendum, sed insece, etc. A Festo ps- Placidus alienus est, sed glossographorum eandem atque Festus doctrinam exhibere solet. Cum igitur ps- Plac. habeat Insequis : narras, refers, et interdum pergis, Gloss. autem Philox. addat (IN 467) Inseque[re] : ἐπακολούθησον, suspicio oritur Festum scripsisse ; dic <vel perge>.

INSIGNIS. vitup.] Cf. infra, s. v. Obstinato (208, 34), ubi citatur Cato « insignibus flagitiis ». Eo haec revocare vult Reitzenstein.

INSECTA. Huoine redit Gloss. Philox. IN 475 Insectiones : αὐλακισμοί, ἐνσχισμοί ?

INSUPARE. Hinc Gloss. Abol. IN 69 Insupare : iniosre. Cf. supra, s. v. Insipere Far in Olam (93, 17 iacere pultis ; unde dissipare).

INSONS. Cf. infra, s. v. Sons (382, 14 nocens... insons innocens).

SONTICUS. Cf. infra, s. v. Sonticum Morbum (372,3 in XII,. nonnulli putant esse qui noceat, quod sontes significat nocentes); s. v. Sontica Causa (464,28 dicitur a morbo sontico).

INSESSORES. Cf, supra (in H capitulo) s. v. Ὀδοιδόκος (91, 20),

INMANIS. Hincine Gloss. Philox. IM 29 Immanis : μέγιστος, ἄγριος ?

INGLUVIES. Hinc, ni fallor, Gloss. Philox, IN 70 Ingluvies : τράχηλος, λίπος [<Inglubies> : ἀποδερματισμός] . Festus igitur Varronianam expositionem dederat. Cf. Varr.L. L. XXIII (ap. Serv. auct. Geo. 3, 431) : Ingluvies tori sunt circa gulam qui propter pinguedinem fiunt atque interiectas habent rugas. || gumia] cf. Marx ad Lucil. 1066,

INMUSULUS. Hinc Gloss. Philox. IM 51 Immusulus : εἶδος ὀρνέου, IN 145 Inm.: ὄρνεον βασιλικόν, ὄρνις βασιλικός. Cf. infra, s. v. (101,1 ales ex genere aquilarum est, sed minor virium quam aquilae). Vide supra, ad Alites (3, 10 volatu auspicia facientes istae putabantur : buteo, sanqualis, inmusulus, aquila, vulturius). Etiam in E-capitulo Festum huius avis mentionem fecisse indicat (vix demonstrat) Gloss. Ansil. EM 172 Emussulus : rex aviolus in auspiciis, Indicatne etiam Festum non regulum scripsisse, sed regaliolum ? Vix credo ; nam ex Gloss. Philox. RE 105-106 (Regaliolus : σπίνος, βασιλίσκος ὀρνύφιον) colligo regaliolum fuisse perparvum avem, ab aquilarum genere longe remotum, Anglice ' kinglet ', ' golden-crested wren '.

INFINDERE. Vox auguralis ?

Inferiae sacrificia quae dis Manibus inferebant.

Infectores qui alienum colorem in lanam coiciunt ; *offectores* qui proprio colori novum officiunt.

Infrequens appellatur miles qui abest afuitve a signis.

Involvu<lu>s vermiculi genus qui se involvit pampino. <Plautus (Cist. 729) :
involvolum quae in pampini folio intorta implicat se.>

Infit incipit. Sed diversae significationis est ab eo quod est fit ; nam infit agentis est, fit patientis.

Infiteri (-entes ?) non fateri (-entes ?). *Infitiari* creditum fraudare. <..*infitias*..>

Infulae sunt filamenta lanea quibus sacerdotes et hostiae templaque velantur.

Inferium vinum id quod in sacrificando infra labrum paterae ponebatur.

Inlicium vocare antiqui dicebant ad contionem vocare. *Inlices* canales in quos aqua confluit in viis lapide stratis ab inliciendo dicti. *Inlecebrae* item ab inliciendo dictae. *Inlex* producta sequenti syllaba significat qui legi non paret ; inlex correpta sequenti syllaba significat inductor, ab inliciendo. Plautus (Asin. 221) « esca est meretrix, pectus (lec-) inlex. »

Inlitterata pax est quae litteris conprehensa non est.

Inlaqueatum alii pro vincto utuntur, alii pro soluto.

« *In conventione* » in contione.

Iustum vadem idoneum sponsorem.

INFERIAE. Hincine Gloss. Abol. IN 63 Inferiae : quae Manibus destinantur ?

OFFECTORES. Cf. infra, s. v. (211, 11 colorum infectòres).

INFREQUENS. Cum sequens lemma Plautinum sit, vide ne Festus citaverit Truc. 230 : quin, ubi nil det, pro infrequente eum mittat militia domum.

INFITERI. Huc revoco Gloss. Philox. IN 230 Infitentes : ἀρνούμενοι, IN 225 Infitias : ἄρνησιν, credoque Festum infitias quoque memorasse. Cf. Gloss. Ansil. (=Abol.) IN 752 Infitias : negationes. Noli illud Infiteri auxilio Gloss. Abstr. defendere (IN 112 Infitetur : non fatetur, negat), nam moris erat ei glossario tertiam pers. sing. ind. praes. ubique ponere (cf. Glossaria Latina, III praef.).

INFITIARI. Cf. Isid. Etym. 5, 26, 20 : Infitiatio est negatio debitae rei cum a creditore deposcitur.

INFULAE. Cf. supra, s. v. Exinfulabat (71, 25 infulas enim sacerdotum filamenta vocabant). Cf. Varr. L. L. 7, 24 : « Infulatas hostias », quod velamenta his e lana quae adduntur, infulae. Cf. Dragendorff (Rhein. Mus. 51, 286).

INLICIUM. Sunt qui huc trahant obscuram gl. Philox. IN 283 Inlictum : συνσκευή. Cf. infra, s. v. Inlicivum (101, 12). Cf. Varr. L. L. 6, 94 : Quare non est dubium quin hoc inlicium sit cum circum muros itur ut populus inliciatur ad magistratus conspectum, qui viros vocare potest, in eum locum unde vox ad contionem vocantis exaudiri possit ; quare una origine illici et inlicis quod in choro Proserpinae est et pellexit quod in Hermiona est cum ait Pacuius (170 R.) « regni alieni cupiditas pellexit » ; sic Elicii Iovis ara in Aventino, ab eliciendo. Vide supra ad Adlicit (25, 14).

INLICES. Cf. supra, s. v. Elices (66, 22).

INLEX. Hincine Gloss. Philox. IN 275a. Inlex. : παράνομος, ἄνομος ?

IN CONVENTIONE. An in coven. ? Cf. S. C. Bacch. (C. I. L. I² 581) : Haice utei in coventionid exdeicatis.

IUSTUM VADEM. Cf. infra, s. v. Vadem (518,12 sponsorem significat datum in re capitali).

Infra classem significantur qui minore summa quam CXX<V> milium aeris censi sunt.

Intercutitus vehementer cutitus, hoc est valde stupratus.

Inlicitator emptor.

Infibulati sacrificabant flamines, propter usum aeris antiquissimum, *aereis fibulis*.

Inmusulus ales ex genere aquilarum est, sed minor virium quam aquilae. Quae volucris raro et non fere praeterquam vere apparet quia aestum algoremque metuit. Appellatur autem ita quod subito et inexpectata se inmittat.

Inarculum (?) virgula erat ex malo Punico incurvata quam regina sacrificans in capite gestabat.

Iniuges boves qui sub iugo non fuerint.

Insanum pro valde magnum usus est Plautus.

Ircei genus farciminis in sacrificiis.

Incalativae vocativae (invoc– ?)

Indigitanto inprecanto.

Inlici[v]um dicitur cum populus ad contionem elicitur, id est evocatur. Unde et *colliciae* tegulae per quas aqua in vas defluere potest.

INFRA CLASSEM. Cf. Gell. 6, 13, 1-3 : Classici dicebantur non omnes qui in quinque classibus erant, sed primae tantum classis homines, qui centum et viginti quinque milia aeris ampliusve censi erant ; infra classem autem appellabantur secundae classis ceterarumque omnium classium qui minore summa aeris quod supra dixi censebantur ; hoc eo strictim notavi quoniam in M. Catonis oratione qua Voconiam Legem Suasit (fr. 3) quaeri solet quid sit classicus, quid infra classem.

INTERCUTITUS. Cf. supra, s. v. Inter Cutem Flagitatos (98, 22). Est, sicut praecedens lemma, vox Catoniana, vel potius varia vocis Catonianae lectio. Nam Cato dixit (Orat. 8, 2) : Intercutibus stupris obstinatus. Cf. Priscian. I, p. 271, 1 : Invenitur apud vetustissimos ' intercus, intercutis ', et proprie intercus aqua dicitur quam Graeci ὕδρωπα nominant... Cato autem quasi adiectivo eo est usus dicens « int. » etc. pro intestinis ut sit secundum eum ' hic ' et ' haec ' et ' hoc ' intercus, id est qui vel quae vel quod intra cutem est.

INMUSULUS. Cf. supra, s. v. (99, 23).

INFIBULATI FLAMINES. Nugatur Thes. Ling. Lat. s. v. Fibula (VI 644, 75). Delirat Heiberg (Wien. Stud. 1891, p. 70). Cf. Warnecke (Rhein. Mus. 74, 233).

INARCULUM. An errore Pauli pro ' in arculum ' ? Cf supra (15,6), ubi gl. Abol. testatur masc ' arculus ' Neutr. arculum est in codd. Serv. auct. Aen. 4, 137 : Arculum vero est virga ex malo Punica incurvata quae fit quasi corona et ima summaque inter se alligatur vinculo laneo albo ; quam in sacrificiis certis regina in capite habebat, flaminica autem Dialis omni sacrificatione uti debebat.

INIUGES. Cf. supra, s. v. Iuges (92, 22 eiusdem iugi pares ; unde et coniuges et seiuges). Quanta (vèl quantilla) Fulgentio fides sit danda non liquet (Serm. Ant. 10) : Manilius Crestus in libro quem de deorum hymnis scribit ait Minervae iniuges boves sacrificari, id est iugum numquam ferentes, illa videlicet causa quod et virginitas iugum nesciat maritale et virtus numquam sit iugo prementi subiecta.

INSANUM. Vox Plautinissima.

IRCEI. Cf. supra, s. v. Irceus (93, 10 genus farciminis).

INCALATIVAE. Cf. supra, s. v. Incalationes (95, 16 invocationes) ; infra, s. v. Incalanto (invocanto).

INDIGITANTO. Cf. supra, s. v. Indigetes Di (94, 13). Cf. infra, ad Increpitanto.

INLICIUM. Cf. supra, s. v. (100, 11).

COLLICIAE. Cf. supra, s. v. Delicia (64, 8 est tignum... unde tegulae deliciares).

Indigitamenta incantamenta, vel<ut> ' indicia '.

Insignes appellantur boves qui in femine et in pede album habent, quasi insigniti.

Internecivum testamentum est propter quod dominus eius necatus est.

Increpita[*n*]*to* ferito. *Increpitare* clamare, maledicere.

Inbelliam belli inscientiam.

Iecunanum (?) victimarium.
Inori inores.
Incalanto invocanto.

Ingens dicitur augendi consuetudine, ut inclamare, invocare. Quia enim gens populi est magnitudo, ingentem per compositionem dicimus, quod significat valde magnum.

In pelle lanata nova nupta consedere solet vel propter morem vetustum quia antiquitus pellibus homines erant induti, vel quod testetur lanificii officium se praestaturam viro.

II. Ex Glossariis et Scholiis.

(Gloss. Philox. IA 26-27) Ianitrix : ἡ πυλουρός, *Ianitrices* : δύο ἀδελφῶν γυναῖκες σύννυμφοι.
(Gloss. Philox. IG 3) *Ignavatis* : ἀδρανισθέντων.
(Gloss. Philox. IN 98) *Inde loci* : τότε, ἔπειτα, ἀπὸ τόπου.
(Gloss. Abav. [=Philox.] IN 91) *Indisertus* : ἀρχαίως infans.
? (Gloss. Abol. IN 73) *Induperator* : imperator.

INDIGITAMENTA. Hinc Gloss. Philox. IN 108 Indigitamenta : ἱερατικὰ βιβλία. Festus igitur fere eadem scripserat atque Serv. Geo. 1, 21 : in Indigitamentis, id est in Libris Pontificalibus. Vide supra, ad Inporcitor (96, 3).

INTERNECIVUM. Ex Festo, credo, sed ex Festo male intelleoto, Isidorus Etym. 10, 149 : Internicida est qui falsum testamentum fecit et ob id hominem occidit ; 5, 26, 17 Internecivum iudicium in eum dabatur qui falsum testamentum fecerat et ob id hominem occiderat.

INCREPITANTO. feriunto docti. Cf. supra, Indigitanto ; infra, Incalanto.

INCREPITARE. Cf. supra, s. v. (95, 6 arguere, conviciari). clam.] an inclamare(cf. Serv. Aen. 1, 738 : Increpitans inclamans, ut « aetatem increpitans seram », aut certe arguens, etc.) ?

INORI. In. minores **codd**. Hinc fortasse Gloss. Philox. IN 331a Inos : ἀπρόσωπος. Citavitne Festus Turpilii versum quem Nonius (216, 6 ; s. v. Ostrea) citat (23) ?

in acta cooperta coge inoras ostreas.

INCALANTO. Cf. supra, s. v. Incalativae ; ad Increpitanto.

INGENS. augendi] cf. supra, s. v. In (96, 1 ; 97, 15).

IN PELLE LANATA. Hincine Gloss. Philox. PE 46 Pellis lanata : μηλωτή, ἀρνάκις ? Cf. Serv. auct. Aen. 4, 374 de nuptiis flaminis ac flaminicae : Sellas duas iugatas ovilla pelle superiniecta poni eius ovis quae hostia fuisset. || antiquitus] Cf. infra, s. v. Pellem (225, 15 habere Hercules fingitur ut homines cultus antiqui admoneantur).

IANITRICES. Festus multus est in his cognationis nominibus. Ex Festo, ni fallor, Isid. Etym. 9, 7, 17 : Duorum inter se fratrum uxores ianetrices vocantur, quasi eandem ianuam terentes (ten- ?) vel per eandem ianuam iter habentes.

IGNAVATIS. Pertinetne ad G capitulum (cum IG 2 Ignarures : ἀγνοοῦντες) ?

INDISERTUS. Cf. supra, s. v. Disertus (64, 1).

INDU. Cf. supra, s. v. Endoriguom (in parte ii E-capituli).

INDUPERATOR. Potest esse nil nisi glossa super vocem induperator in versu a Festo citato scripta.

(Gloss. Philox. IN 116-117) *Indu* : εἰς, ἔνδον, ἐντός.

(Gloss. Abav. IN 157) *Ingruit* : cum turba venit et impetu ; tractum est autem hoc a gruibus quae simul volant ; inde *congruere* convenire est.

(Gloss. Philox. IN 2) *Inunt* : πορεύονται.

(Gloss. Abol. IN 229) *Involare* : in volam, id est in manum, includere.

(Gloss. Philox. IO 10) *Ipsipse* (?) : αὐτός.

(Gloss. Abav. [=Philox.] IP 1 *Ipsus* : ἀρχαίως ipse.

(Gloss. Abol. IU 18) *Iumentum* : a iuvando dictum.

L

I. Ex Paulo Diacono.

Lucetium Iovem appellabant quod eum lucis esse causam credebant (?).

Lemnisci, id est fasciolae coloriae dependentes ex coronis, propterea dicuntur quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.

Lectus dictus vel a collectis foliis ad cubitandum, vel quod fatigatos ad se alliciat, vel a Graeco λέκτρον.

Lapidem silicem tenebant iuraturi per Iovem haec verba dicentes : Si sciens fallo, tum me Dispiter salva urbe arceque bonis eiciat ut ego hunc lapidem.

Lepista genus vasis aquarii.

INGRUIT. Cf. supra, s. v. Congruere (35,12 dictum est a gruibus qui non fere segregantur, sive cum volant sive cum pascuntur) ; s. v. Gruere (86, 12 unde tractum est congruere, hoc est convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est).

INUNT. Cf. infra, s. v. Nequinunt (160,8).

INVOLARE. Pertinetne ad U capitulum, s. v. Volae Vestigium (510,4)? Cf. Gloss. Philox. IN 737 Involat : καταχλέπτει.

IPSIPSE Iosipse **cod.**

IUMENTUM. Melius Varro L. L. 5, 135 ; Iugum et iumentum ab iunctu.

LUCETIUM. Luceri- Gloss. Philox. LU4 (Lucerius : Ζεύς) : Lucesi- Carm. Sal. ap. Ter. Scaur. 28, 11 K (? cume tonas, Leucesie, prai ted tremonti). Sed Luceti- confirmant Gell. 5, 12, 6 (Diovis dictus est et Lucetius...Lucetium autem Iovem Cn. Naevius in libris Belli Poenici appellat) ; Serv. Aen. 9, 570 (Lucetium : solum hoc nomen est quod dictum a Vergilio in nullo alio reperitur auctore ; sane lingua Osca Lucetius est Iuppiter, dictus a luce quam praestare hominibus dicitur) ; Macrob. 1, 15, 14 (cum Iovem accipiamus lucis auctorem, unde et Lucetium Salii in carminibus canunt et Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocant, ipsi quoque Romani Diespitrem appellant ut diei patrem).

Ab hoc lemmate etiam Festum ominis causa (cf. ad M- capituli initium) incepisse crede.

LEMNISCI. loreae **docti**. Sed vide Thes. Ling. Lat. s. v. ‖ lan.] Cf Serv. Aen. 8, 128.

LECTUS. Cf. Varr. L. L. 5, 166 : Super lectulis origines quas adverti hae : lectica, quod legebant unde eam facerent stramenta atque herbam, ut etiam nunc fit in castris... nisi ab eo quod Graeci antiqui dicebant λέκτρον lectum potius.

LAPIDEM SILICEM. Cf. supra, s. v. Feretrius (81, 18). Cf. Tyrrell-Purser ad Cic. Fam, 7, 12, 2.

LEPISTA. Hinc Gloss. Philox. LE 31 Lepista : εἶδος χύτρας. Cf. Varr. Vit. Pop. Rom. I (ap. Non. 547, 20) : Lepistae etiamnunc Sabinorum fanis pauperioribus plerisque aut fictiles sunt aut aeneae. Non ad Festum sed ad scholium Vergilianum redit gl. Ansil. LE 198 (Lepistam : vas vinarium antiqui ita nuncupabant) quae pars est longioris glossae Ansil. (SI 502, Sinus).

Legio Samnit<i>um linteata appellata est quod Samnites intrantes singuli ad aram velis linteis circumdatam non cessuros se Romano militi iuraverant.

Lenones ab alliciendo adulescentulos appellati.

Letum ab oblivione, quam Graeci λήθην vocant, dictum.

Lemonia tribus a pago Lemonio appellata qui est a porta Capena via Latina.

Levir est uxori meae frater meus.

Leria (?) ornamenta tunicarum aurea.

Lesbium genus vasis caelati a Lesbis inventum.

Legimus aut scriptum aut oleam glandemve et alia quaedam ; et addita praepositione dicimus colligimus, deligimus.

Lectosia (Leucasia) *insula* dicta a consobrina Aeneae ibidem sepulta.

Lictores dicuntur quod fasces virgarum ligatos terunt ; [h]i parentes magistratibus delinquentibus plagas ingerunt.

Liber repertor vini ideo sic appellatur quod vino nimio usi omnia libere loquantur.

Limis obliquus, id est transversus ; unde et *limina*. *Limites* in agris nunc termini, nunc viae transversae. *Limitatus ager* est in centurias dimensus.

Librile scapus librae. *Librilia* appellabantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem, in modum flagellorum loris revincta.

Liberalia Liberi festa quae apud Graecos dicuntur Διονύσια. Naevius (com. 113) « libera lingua loquimur (-emur ?) ludis Liberalibus ».

Limaces cocleae, a limo appellatae. <**Plautus** (Cist. 405) :

non quasi nunc haec sunt hic limaces lividae.>

Litatum alii solutum, deditum deo, quasi ' luitatum ' ; alii ex Graeco a precibus quas illi λιτάς dicunt.

Lixae qui exercitum secuntur quaestus gratia dicti quod extra ordinem sint

---

LETUM. Cf. Varr. L. L. 7, 42 : Leto... quod Graecus dicit λήθη, id est oblivioni.

LESBIUM. Cf. Athen. 11, 71 (p. 486) : Λεσβιον, ποτηρίου εἶδος.

LECTOSIA. Leucasia **Dionys.** (Ant. Rom. 1, 53, 2).

LICTORES. Cf. Gell. 12, 3 ; unde discimus L-productam esse, lictor.

LIBER. Miraris hoc lemma a lemmate, quod infra est, Liberalia dissociatum.

LIMIS. Hausitne ex Festo Donatus Eun. 601 (Ego limis specto : limis, si nominativus est singularis, transversus significat ; si septimus pluralis, deest oculis. Nam limis est transversus ; unde limen quoque dicitur quod ingredientibus exeuntibusque transversum est) ? Inde discimus ambas formas, limis et limus, in usu antiquo fuisse.

LIBERALIA. Cf. supra. s. v. Honorarios Ludos (91, 19 quos et Liberalia dicebant). Cf. Varr. L. L. 6, 14.

LIMACES. Hincine Gloss. Philox. LI 49 Limax : γυμνοκοχλίας ? Cf. Varr. L. L. 7, 64 : In Cistellaria (405) « non quasi », etc. ; limax ab limo, quod ibi vivit. De glossis Plautinis ex hoc loco a Verrio collectis vide supra ad Diobolares Meretrices (65, 8). Vide ne ex Festo hauserit et aliquantum mutaverit Isidorus Etym. 12, 4, 7 : Limax vermis limi, dictus quod in limo vel de limo nascatur ; unde et sordida semper et inmunda habetur. Hispanice ' limaza ', Francogallice ' limaçon '.

LITATUM. **An** qu. lut. ? Cf. Varr. Menipp. 100 : In quo ego, ut puto, quoniam est luere solvere, ' lutavi '.

LIXAE. Hinc Gloss. Corp. (=Abol.) L 217 Lixae : qui exercitum secuntur quaestus causa ; Gloss. Abol. LI 16. || liceat] cf. infra, s. v. Lixabundus (104,1). Quartum etymon

militiae eisque liceat quod libuerit. Alii eos a Licha appellatos dicunt quod et ille Herculem sit secutus. Quidam a liguriendo quaestum.

Lingula per deminutionem linguae dicta ; alias a similitudine exsertae, ut in calceis ; alias insertae, id est intra dentes coercitae, ut in tibiis.

Libella deminutivum est a libra.

Lacit decipiendo inducit ; *lax* (?) etenim fraus est.

Lituus appellatus quod litis sit testis ; est enim genus bucinae incurvae, quo qui cecinerit dicitur *liticen*. Ennius (Ann. 530) « inde loci lituus sonitus effudit acutos ».

Liti[s] cecidisse dicitur qui eius rei de qua agebat causam amisit.

Lixabundus iter libere ac prolixe faciens <.. « lixabundus ambulat »..>

Licitati in mercando sive pugnando contendentes. <Ennius (Ann. 64) :

pars ludicre saxa
iactant, inter se licitantur.>

Liquitur labitur, fluit <Plautus (Trin. 243) :

ilico res foras labitur, liquitur.>

Lingulaca genus piscis, vel mulier argutatrix. <Plautus (Cas. 497-498) :

vin lingulacas ? Quid opust, quando
uxor domi est ?
ea lingulaca est nobis, nam numquam
tacet.>

« *Lance et licio* » dicebatur apud antiquos quia, qui furtum ibat quaerere in domo aliena, licio cinctus intrabat lancemque

---

(ex schol. Vergil. haustum) excepit (cum Nonio 62, 6 ; 48, 16) Gloss. Abstr. LI 51 Lixa aqua dicebant antiqui, unde et elixare dicitur et lixa militis. Quin etiam, si ex Festo certum sit hausisse Isidorum Etym. 20, 2, 22 (Lixa aqua dicitur ab eo quod sit soluta). via a lemmate Litatum ad lemma Lixae pateat.

LIBELLA. Vide ne Festus scripserit Lingula.. <vel ligula, detracta N littera, sicut libella, detracta R littera>. Cf. Varr. L. L. 5, 174 : Nummi denarii decuma libella, quod libram pondo as valebat et erat ex argento parva.

LACIT. Hinc Gloss. AA (=Abol.) Lacit : inlicit, inducit. Cf. supra, s. v. Adlicit (25, 14 perducit aliquem in rem dictum a verbo lacit, id est decipit. Hinc descendit inlicere et oblectare, id est frustrantem inducere) ; infra, s. v. (104, 16 inducit in fraudem, etc.) Sed quam vocem secutum hoc verbum in LI- serie locum occupavit ?

LAX. Hausitne ex Festo Isidorus Etym. 10, 199 : Oblectator quasi cum lacte cum fraude, ut Terentius (Andr. 648) :

nisi me lactasses amantem ;

unde et oblectare dictum est ? Si hausit, suspicor Festum de eo quod est lac dixisse, et a Paulo male intellectum esse. Suspicentur alii, siqui velint, Isidorum non lacte sed lace scripsisse. Haud scio an Festum Isidori fontem fuisse indicet Gloss. Ansil. (=Abol.) LA 188 Lactare : circumvenire, fraude vocare ; Terentius « nisi », etc.

LITICEN. Hincine gl. corrupta AA (=Abol.) Liticines : lituo, <ut> cornicines cornu canentes ?

LITI. An lite is ?

LIXABUNDUS. Supplevi ex Gloss. Abol. LI 10 Lixabundus ambulat : qui voluntatis causa <ambulat> dicitur.

LICITATI. Supplevi ex Nonio (134, 11 s. v. Licitari : congredi pugnare), qui etiam citat Caecilium (68) :

quin machaera
licitari adversum ahenum coepisti sciens ?

LINGULACA. Hinc Gloss. Abba (=Abol.) Lingula<ca> : arguta, loquax.‖ mulier arg.] Noli credere. Abutitur ioco Plauti.

ante oculos tenebat propter matrum familiae aut virginum praesentiam.

Lautitia<m) epularum magnificentia<m> alii a lavatione dictam putant quia apud antiquos hae elegantiae, quae nunc sunt, non erant, et raro aliquis lavabat.

Laeva sinistra ; quam Graeci ἰσχαιάν, unde tractum cognomen *Scaevola*. A laeva *laetrum* sinistrum et *laetrosum* sinistro<r>sum.

Lacuna, id est aquae collectio, a lacu derivatur ; quam alii *lamam*, alii *lustram* (-um ?) dicunt.

Lacit inducit in fraudem ; inde est *allicere* et *lacessere*, inde *lactat*, *illectat*, *oblectat*, *delectat*.

Laena vestimenti genus habitu duplicis ; quidam appellatam existimant Tusce, quidam Graece quam χλανίδα dicunt.

Lautumias ex Graeco, et maxime a Syracusanis qui λατομίας et appellant et habent ad instar carceris, ex quibus locis excisi sunt lapides ad extruendam urbem.

Laureati milites sequebantur currum triumphantis ut quasi purgati a caede humana intrarent Urbem : itaque eandem *laurum* omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, vel quod medicamento siccissima sit, vel quod omni tempore viret, ut similiter respublica floreat.

Laverniones fures antiqui dicebant quod sub tutela deae *Lavernae* essent, in cuius luco obscuro abditoque solitos furta

---

LAUTITIA. Sed cf. supra, s. v. Dacrimas (60, 6 dautia, quae lautia dicimus).

LAETRUM. Hinc Gloss. Philox. LA 16 Laetrum : ἀριστερόν (unde male Gloss. Abav. LA 69 Laetrus : laevus).

LAMAM. Plural. Festus ? Hinc enim Gloss. Philox. LA 35 Lamae : πηλώδεις τόποι.

LUSTRAM. Femin. etiam Plaut. Cas. 242 :

ubi in lustra iacuisti ?

Sed cf. infra, s. v. Lustra (107, 12 significat lacunas lutosas quae sunt in silvis aprorum cubilia ; qua similitudine hi qui in locis abditis et sordidis ventri et desidiae operam dant dicuntur in lustris vitam agere).

LACIT. Cf. supra, s. v. (103, 25).

LAENA. Hincine Gloss. Abol. LE1 (Laena : toga duplex, vestis regia) ? Incertae originis est longa gl. Ansil. (LA 211 Laena : amictus rotundus duplex, ut Iulius Suavis ; Suetonius vero ait toga qua infibulati flamines sacrificant ; huius vestis inventor Laenas appellatus est). Si Glossarii Abstr. est, redit ad schol. Aen. 4, 262 (cf. Serv. auct. ad loc.). Sed etiam sic potest scholiasta (Donatus ?) a Festo hausisse, qui in recensendo Verrio Suetonium de Vestibus adhibuit (cf. part. ii, s. v. Limbus). Illud ' Iulius Suavis ' vult Lehmann (Philol. 83, 201) in ' Iunilius ait ' corrigere.

LAUTUMIAS. Ad Schol. Vergil. (Aen. 3, 500) redit gl. Abstr. LA 11 : (Lautumiae : carceres apud Syracusas ubi est mons excavatus) et fortasse LA 43 (Lautumia : custodia vel catenae). Isidori fons (Etym. 5, 27, 23) Festus esse potest. Sed dicit mire : Est et latomia supplicii genus ad verberandum aptum, inventum a Tarquinio Superbo ad poenam sceleratorum ; iste enim prior latomias, tormenta, fustes, metalla atque exilia adinvenit et ipse prior regibus (-gum ?) exilium meruit. Cf. Gloss. Abol. LA 30. De lautumia Romana cf. Varr. L. L. 5, 151 : Quod Syracusis ubi de causa custodiuntur vocantur latomiae, inde lautumia translatum, quod hic quoque in eo loco lapidicinae fuerunt.

LAVERNIONES. Aliud derivativum videtur servare Gloss. Abstr. (ex schol. Vergil. ?) LA 42 Lavern<i>a: ferramenta latronum. Ne mireris gl. Philox. LA 101 (Laverna: Πραξιδίκη), agnosce stultam interpretationem ad Hor. Epist. 1, 16, 60 adscriptam.

praedamque inter se luere. Hinc et *Lavernalis porta* vocata est.

Lacerare dividere, comminuere est ; ex quo dictus est *lanius*, qui disci<n>dendo lacerat pecora ; *lacinia*, quod pars vestimenti est ; *lacerna*, quod minus capitio est ; *lacer*, quod auribus curtatis est, et lacerum, quodcumque est in corpore inminutum.

(Gloss. Abol. LA 16) *Laciniosum* : pannosum. *Laceratum* : quod vulgo laciniosum dicunt.

Laudare apud antiquos ponebatur pro nominare.

Lauticia farina appellabatur ex tritico aqua consperso.

Lautulae locus extra Urbem, quo loco, quia aqua fluebat, lavandi usum exercebant.

Lactaria columna in foro olitorio dicta quod ibi infantes lacte alendos deferebant.

Laccobrigae nomen conpositum a lacu et Arcobriga Hispaniae oppido.

(Gloss. Fest.) Lactobriga (-cco-) est qui urina humana dentes sibi fricare solet.

Lancea a Graeco dicta, quam illi λόγχην vocant.

Lanoculus qui lana tegit oculi vitium.

Lamberat scindit ac laniat. <Lucilius (585) : iucundasque puer qui lamberat ore placentas>.

Laverum (?) vestimenti genus ex lana sucida confectum.

Lapit dolore afficit. <**Pacuvius** (276) : **lapit cor cura, aerumna corpus conficit.**>

Lapidicinae ubi exciduntur lapides.

LACERARE. Vide supra, s. v. Dilaniare (64, 21).

LANIUS. Cf. supra, s. v. Dilaniare (qui pecus discindit).

LACER. Hinc, ni fallor, Gloss. AA (=Abol.) Lacer : curtatis auribus.

LAUDARE. Cf. supra, s. v. Elaudare (66. 24 plus quam nominare). Cf. ps. -Plac. Laudare : nominare vel referre ; Non. 335, 15, qui citat Plaut. Capt. 426 :

id ut scias, Iovem supremum testem laudo, Hegio,

et eo refert Vergilianum illud (Geo. 3, 5) « in laudati Busiridis ».

LAUTULAE. Urb.] scil. antiquam. Cf. Varr. L. L. 5, 156 : Lautolae ab lavando, quod ib ad Ianum geminum aquae caldae fuerunt ; ab his palus fuit in minore Velabro ; Serv. auc Aen. 8, 361 (lautis mugire Carinis) : Alii quod Romani Sabinis instantibus fugientes eruptione aquae ferventis et ipsi liberati et hostes ab insequendo repressi sint ; aut quia calida aqua lavandis vulneribus apta fuit, locus Lautulus (-lae ?) appellatus est.

LACCOBRIGAE. -cco-] Cf. Holder (Altcelt. Sprachsch. 2, 116). Addidi gl. Festinam (et Lucilianam ?) ex Gloss. Vat. lat. 1469. Nempe Catullus (39, 17) iteravit quae olim Lucilius dixerat.

LANCEA. Si Varronis quoque sententiam addidit Festus, vides viam ex lemmate Laccobrigae. Nam Varro Rer. Div. XIV (ap. Gell. 15, 30, 7) lanceam dixit Hispanicum verbum esse, petorritum autem Gallicum. Sane petorritum quoque tractat Festus infra, s. v. (226, 30).

LANOCULUS. Vox Luciliana ?

LAMBERAT. Immo idem quod lambit (cf. Class. Quart. 14, 50). Nonnisi ex hoc versu Luciliano potuit falsa interpretatio oriri. Priscian. II p. 506 24 K. videtur verbi lambo plusquam perfect. temp. in hoc versu agnoscere, sed verbum lambero adhibet Plautus Pseud. 743. Ex Festo nimirum Gloss. AA (=Abol.) Lamberat : cruciat.

LAPIT. Hinc Gloss. Abba (=Abol.) Lapit : cruciat, sollicitat, dolet. Exemplum Nonii (23, 7) addidi, unicum esse suspicatus. Quin etiam ausim monere Festum potuisse id verbum ad dolorem lapicidinarum referre.

LAPIDICINAE. forma legitima.

Latex a lapsu, profluens aqua dicitur ; utimur tamen hoc vocabulo et in vino.

Latine loqui a Latio dictum est ; quae locutio adeo est versa ut vix ulla eius pars maneat in notitia.

Latrones antiqui eos dicebant qui conducti militabant, ἀπὸ τῆς λατρείας. At nunc viarum obsessores dicuntur, quod a latere adoriuntur, vel quod latenter insidiantur.

Larentalia coniugis Faustuli, nutricis Remi et Romuli, Larentiae festa.

Locupletes locorum multorum domini. (Isid.) Locuples quasi locis plenus et possessionum plurimarum possessor, quemadmodum docet Tullius de Republica in libro secundo (16) « Multaque editione ovium et boum, quod tunc erat res in pecore et in locorum possessionibus ; ex quo pecuniosi et locupletes vocabantur ».

Locatum positum.

Larvati furiosi et mente moti, quasi Larvis exterriti.

Lotos arboris genus ex cuius materia frequenter tibiae fiebant, cuius bacis quondam pasti *Lotophagi* sunt dicti.

Lucaris pecunia quae in luco erat data.

LATEX. a lapsu ! Sanius Serv. (et Serv. auct.) Aen. 1, 686 (latex proprie aqua est fontium, ab eo quod intra terrae venas lateat, sed et vinum latet intra uvam, unde nunc dicit laticem), unde Isid. Etym. 13, 20, 4 et Gloss. Abstr. LA 34-36. Sed et a Festo sanius etymon hic esse adiectum potest, siquidem ad Festum redit Gloss. Philox. LA 84 Latex : βότρυς, νᾶμα. Plana igitur via est inter tria lemmata Latex, Latine (immo Latium, quia ibi latuit Saturnus), Latrones.

LATINE. Festi ipsa verba ex Pauli verbis vix dispici possunt.

LATRONES. Paulo aliter Varro L. L. 7, 52 : In Cornicula « qui regi latrocinatu's annos decem Demetrio » ; latrones dicti ab latere qui circum latera erant regi atque ad latera habebant ferrum, quos postea a stipatione stipatores appellarunt, et qui conducebantur : ea enim merces Graece dicitur λάτρον ; ab eo veteres poetae nonnumquam milites appellant latrones... <latrones> quod item ut milites sunt cum ferro, aut quod latent ad insidias faciendas. Sed et Festus alibi (s. v. Stipatores, 412, 30) dicit stipatores, corporis custodes, ab antiquis latrones vocatos. Et fortasse quid Festus hic scripserit a scholio Serv. auct. Aen. 12, 7 colligi potest, ubi citantur Plaut. Mil. 75 :

nam rex Seleucus me opere oravit maxumo
ut sibi latrones cogerem et conscriberem

et Bacch. frag. 7. Cf. Isid. Etym. 10, 159 : Latro insessor est viarum a latendo dictus ; Aelius autem « latro est » inquit « , latero ' a latere, insidiator viae ».

LARENTALIA. Cf. Varr. L. L. 6, 23 ; Fast. Praenest. (Dec. 23) ; C. I. L. I², p. 338.

LOCUPLETES. Hinc Gloss. Abol. LO 4 Locuples : multa loca possidens. Hincine Gloss. Philox LO 10 Locuples : εὔπορος, πλούσιος, πολυκτήμων ? Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) LO 55 Locuples : locis plenus, id est possessionibus ? Hinc certe Isid. Etym. 10 155. Cf. Nigidius Commentar. XXIX (ap. Gell. 10, 5) : Locuples, qui pleraque loca teneat

LOCATUM. Scripsitne tam trita Festus ? An potius ut puta <Loculus in quo aliquid est> lo., po. ?

LARVATI. An post Larentalia transponend. ?

LOTOS. Vix audeo Festo imputare Glossarii Abav. stultitiam (LE 24-25) Lethe : oblivione, Lethofagi : oblivia edentes.

LUCARIS PECUNIA. Cf. infra, s. v. Pecunia (300, 25). Ex schol. Vergil. hausit Gloss. Abstr. LU 11 ; 9 Lucar : vectigal, erogatio quae solebat in lucis fieri.

Lucaria festa in luco colebant Romani qui permagnus inter viam Salariam et Tiberim fuit pro eo quod victi a Gallis fugientes e proelio ibi se occultaverint. *Lucar* appellatur aes quod ex lucis captatur.

Lucereses et *Luceres*, quae pars tertia populi Romani est distributa a Tatio et Romulo, appellati sunt a Lucero, Ardeae rege, qui auxilio fuit Romulo adversus Tatium bellanti.

Lucani appellati dicuntur quod eorum regio sita est ad partem stellae Luciferae (-ri ?); vel quod loca cretosa sint, id est multae lucis ; vel a Lucilio duce ; vel quod primitus in luco consederint.

Lucem facere dicuntur Saturno sacrificantes, id est capita detegere.

Lucius praenomen est eius qui primum fuit, quia oriente luce natus est.

Lycii Apollinis oraculum in Lycia maximae claritatis fuit ob luporum interfectionem ; λύκος enim lupus est.

Luxa membra e suis locis mota et soluta ; a quo *luxuriosus* in re familiari solutus.

Lucuntem genus operis pistorii.

Lucretilis mons in Sabinis.

Lucomones quidam homines ob insaniam dicti quod loca ad quae venissent infesta facerent.

Lucomedi a duce suo Lucomo (?) dicti, qui postea *Lucereses* sunt appellati.

LUCAR. Hincine *corrupta gl.* Philox. LU 3 Lucar : θεατρικῶν τελῶν (?) μισθὸς ἀπὸ φίσκου ?

LUCERES. Coniunge cum Titiensis Tribus (503, 19). Aliter Varro L. L. 5, 55 : Ager Romanus primum divisus in partis tris, a quo tribus appellata Titiensium, Ramnium, Luce rum ; nominatae, ut ait Ennius, Titienses ab Tatio, Ramnenses ab Romulo, Luceres, ut Iunius, ab Lucumone ; sed omnia haec vocabula Tusca, ut Volnius qui tragoedias Tuscas scripsit dicebat. Sed cf. infra, s. v. Lucomedi (107, 3 a duce suo Lucomo dicti, qui postea Lucereses sunt appellati).

LUCANI. Luciferae] Confirmatne Gloss. Philox. LU 6-7 Lucifer : Φωσφόρος, Lucifera : Ἑκάτη ?

Lucilio] Lucio Plin. (N. H. 3, 71 Lucani Samnitibus orti duce Lucio).

LUCEM FACERE. Cf. infra, s. v. Saturnia (432, 1) ; s. v. Saturno Sacrificium (462,29 fit capite aperto, etc.).

LUCIUS primum] an primo mane ? Cf. infra, s. v. Manius (135, 26 praenomen dictum est ab eo quod mane quis initio natus sit, ut Lucius qui luce). Cf. Varr. L. L. 9, 60 : Qui mane natus disceretur, ut is Manius esset ; qui luci, Lucius ; qui post patris mortem, Postumus). Cf. infra, s. v. Postumus (274, 14 cognominatur post patris mortem natus). Cf. Lib. de Praen. 5 : Lucii coeperunt adpellari qui ipso initio lucis orti erant aut, ut quidam arbitrantur, a Lucumonibus Etruscis.

LYCIUS APOLLO. Plena manu aspergit etymologiam Serv. auct. Aen. 4, 77. Quot scriptores, tot etyma !

LUXA. Hinc Isid. Etym. 10, 160 : Luxuriosus quasi solutus in voluptate ; unde et membra loco mota luxa dicuntur.

LUCUNTEM. Cf. Arch. Lat. Lex. 11, 332.

LUCOMONES. Res obscura. Philologusne temerarius lucumones, Etrusce reges (Serv. Aen. 2, 278), ad λυκανθρώπους rettulerat nominique etymon bilingue dederat, λύκος et homo?

LUCOMEDII. Cf. supra, s. v. Lucereses et Luceres (106, 14 appellati sunt a Lucero, Ardeae rege). Cf. Varr. ap. Serv. Aen. 5, 560 : Varro tamen dicit Romulum dimican-

Luculentus a luce appellatus.

Lues est diluens usque ad nihil, tractum a Graeco λύειν. Hinc dictum *lutum* terra humore soluta, et *lustratio* qua quid solvitur ac liberatur. Hinc et λύτρα, ἀπὸ τῆς λύσεως, id est solutione auri. Λίτρα enim libra est.

Luctus et *lugere* a Graeco trahuntur, λυπεῖν vel ἀλύσσειν.

Longitrosus (?) sic dicitur sicut dextro<r>sus, sinistro<r>sus.

Lustra significat lacunas lutosas quae sunt in silvis aprorum cubilia. Qua similitudine [h]i qui in locis abditis et sordidis ventri et desidiae operam dant dicuntur in lustris vitam agere. Et cum eiusdem vocabuli prima syllaba producitur significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem.

Lymphae dictae sunt a nymphis. Vulgo autem memoriae proditum est quicumque speciem quandam e fonte, id est effigiem nymphae, viderint furendi non fecisse finem; quos Graeci νυμφολήπτους vocant, Latini *lymphaticos* appellant.

Luxantur a luxu dictum, id est luxuriantur <**Plautus** (Poen. 1107):

luxantur, lustrantur, comedunt quod habent.>

Luma genus herbae vel potius spinae.

Lumbago vitium et debilitas lumborum.

Luscitio vitium oculorum quod clarius vesperi quam meridie cernit.

---

tem contra Titum Tatium a Lucumonibus, hoc est Tuscis, auxilia postulasse, etc. Cf. infra, s. v. Tuscum Vicum (486, 12)

LUES Hincine Gloss. Abol. LU 31 Luerunt : absolverunt, ἀπὸ τοῦ λύειν ?

LONGITROSUS. Extra ordinem est. Cur ?

LUSTRA. Hinc Gloss. Abol. LU 6-7 Lustrum : quinquenni tempus aut lumen, Lustra : cubilia aprorum in silvis. Aliter Varr. L. L. 6, 11 : Lustrum nominatum tempus quinquennale a luendo, id est solvendo, quod quinto quoque anno vectigalia et ultro tributa per censores solvebantur. Cf. Otto (Rhein. Mus. 71, 17).

LYMPHAE. Hincine Gloss. Philox. LU 34 Lymphatici : ἐνθουσιαζόμενοι ? Cf. Varr. L. L. 7,87 : Apud Pacuium.(422) :

flexanima tamquam lymphata aut Bacchi sacris commota ;

lymphata dicta a lympha ; lympha a nympha... in Graecia commota menta quos νυμφολήμπτους appellant ab eo lymphatos dixerunt nostri.

LUMA. Hinc nimirum Gloss. Philox. LU 29 Luma : βοτάνη ὁμοία ἡδυόσμῳ ἥν τινες ποταμογείτονα καλοῦσιν, ἄλλοι καλαμίνθην. Sed quae verba Festi sunt Graece reddita ? Cf. Varr, L. L. 5, 137 : Falces lumariae sunt quibus secant lumecta, id est cum in agris serpunt spinae ; quas quod ab terra agricolae solvunt, id est luunt, lumecta. Cf. Buecheler (Arch. Lat. Lexik. 1, 110).

LUSCITIO. Addidi ex Gloss. Abol. (Ansil. LU 381-382 ; Abol. LU 10). Ex Festo etiam nimirum Isidorus (Etym. 10,163 Luscus quod lucem ex parte sciat, sicut luscitiosus qui vesperi nihil videt), qui tamen etymologiam ipse adiecisse potest, sicut etiam adiecit e Schol. Vergil. (Aen. 8, 649) : Luscos Coclites dixerunt antiqui, unde et Cyclopas Coclites legimus dictos quod unum oculum habuisse perhibentur. Varietatem sententiarum habemus, infra, s. v. Nuscitiosum (176... qui propter oculorum vitium parum videret... Nuscitiones esse caecitudines nocturnas... Ael. Stilo, qui plus videret vesperi quam meridie, nec cognosceret nisi quod usque ad oculos admovisset). Eandem sententiarum varietatem vide ne Festus hic exhibuerit. Et vide ne Festus hic citaverit Plaut. Mil. 323 :

caecu's, non luscitiosu's,

et ad lemma sequens. servum Lurcionem in eadem Plauti fabula.

(Gloss.) *Luscitiosus* : qui vespertino aut parum aut nihil videt. *Luscus* : minus videns.

Lura os culleï vel etiam utris ; unde *lurcones* capacis gulae homines et bonorum suorum consumptores.

Lustrici dies infantium appellantur puellarum octavus, puerorum nonus, quia his lustrantur atque eis nomina inponuntur.

Luridi supra modum pallidi.

Lyrnesiades ab oppido Phrygiae Lyrneso dicti.

Loebesum et *loebertatem* antiqui dicebant Liberum et libertatem ; ita Graeci λοιβήν et λείβειν.

Lycophos (λυκόφως ?) Graeci dicunt quod nos primum tempus lucis ; dictum autem lycophos (λυκόφως ?) quasi λευκὸν φῶς, id est lumen candidum.

Libertatis templum in Aventino fuerat constructum.

Lingua non solum pars corporis dicitur sed etiam differentia sermonum ; promuntorii quoque genus non excellentis, sed molliter in planum devexi.

Libycus campus in agro Argeo appellatus quod eo primum fruges ex Libya allatae sunt. Quam ob causam etiam Ceres ab Argeis *Libyssa* vocata est.

Lepqreses Liparitani cives, id est Liparenses.

Labes macula in vestimento dicitur, et deinde μεταφορικῶς transfertur in homines vituperatione dignos.

Latrare Ennius pro poscere posuit (? Ann. 584) :

< **animus cum pectore latrat**>

Latitaverunt Cato posuit pro saepe tulerunt.

Liberales dicuntur non solum benigni, sed etiam ingenuae formae homines.

Liberata ponebant pro effata, hoc est locuta.

LURCONES. Hincine Gloss. Aff. (=Abol.) Lurcones : avidi devoratores ?

LUSTRICI DIES. Cf. Macrob. 1, 16, 35 : Est etiam Nundina Romanorum dea a nono die nascentium nuncupata, quia lustricus dicitur ; est autem lustricus dies quo infantes lustrantur et nomen accipiunt, sed is maribus nonus, octavus est feminis.

LYRNESIADES. An Lucilius memoraverat Briseida Lyrnesiada ?

LOEBESUM. Cf. ps. -Plac. Libas[s]ius : Liber pater.

LIBERTATIS TEMPLUM. Ante Lycophos transponend. ? Cf. Liv. 24, 16.

LINGUA. prom.] sicine ab Ennio usurpata ?

LIBYCUS CAMPUS. Ab Ennio memoratus ?

LEPARESES. Voxne Enniana ?

LABES. Citavitne Festus Ennium, puta Ann. 279 ?

certare abnueo ; metuo legionibus labem.

LATRARE. Ennium imitatus est Lucretius (2, 17) :

nil aliud sibi naturam latrare.

LATITAVERUNT. Ut Plautus (Truc. 167) audititavi (Class. Quart. 7, 5).

LIBERALES. v. g. Plaut. Mil. 64 :

ergo mecastor pulcher est, inquit mihi,
et liberalis.

LIBERATA. pro eff.] Liberata et effata (cf. Varro L. L. 6, 53) notissimae sunt augurum voces, v. g. Serv. auct. Aen. 1, 446 : Antiqui enim aedes sacras ita templa faciebant ut prius per augures locus liberaretur effareturque, tum demum a pontificibus consecraretur.|| hoc est loc. **seponunt docti.** Sed cf. Serv. auct. Aen. 3, 463 (effatus amico est) : Effatus ergo verbo augurali usus est.. effatio dicta est pro locutione. Et supra, 70, 15, s. v. Effata (elocuta).

Lacus Lucrinus in vectigalibus publicis primus locatur eruendus ominis boni gratia, ut in dilectu censuve primi nominantur *Valerius, Salvius, Statorius.*

Laneae effigies Compitalibus noctu dabantur in compita quod *Lares,* quorum is erat dies festus, animae [putabantur esse] hominum redactae in numerum deorum.

II. Ex Glossariis et Scholiis.

(Gloss. AA) *Lani coqui piscatores fartores* (Ter. Eun. 256) : hi sunt cuppedinarii quos et farsores dicimus qui pallia (altilia ?) fa<r>ciunt ut in meliore<m> usu<m> sagina pinguescant.

(Gloss. Philox. LA 66) *Larunda* : δαιμόνων μήτηρ.

(Gloss. Philox. LE9) *Legi[s]crepa* : νομοδίφας.

(Gloss. Philox. LE 28) *Lentio* (?) : ἐν τοῖς πένθεσιν ὀρχούμενος.

? (Gloss. Philox. LI 36) *Licinus* : ἀνάθριξ.

(Gloss. Abol. LI 21) *Limbus* : fasciola quaedam assuta extrinsecus vel extrema pars inauratae (-ta ?) vestis ; sed, ut Suetonius dicit, ornamentum capitis significat.

(Gloss. Philox. LI 82) *Lista* : ἡ ἐπὶ τοῦ δρόμου καμπὴ γραμμή.

M

I. Ex Paulo, Festi apographo, Festi codice.

Magnos ludos Romanos ludos appellabant, quos in honorem Iovis [quem principem deorum putabant] faciebant

Meltom (?) meliorem dicebant.

Matrem Matutam antiqui ob bonitatem

LACUS LUCRINUS. Cf. Unger (Rhein. Mus. 36, 56).

LANEAE. Cf. infra, s. v. Pilae (272,15 effigies viriles et muliebres ex lana Compitalibus in compitis suspenduntur).

LEGICREPA. scil. ' qui leges crepat ', ut legerupa (Plaut. Rud. 652)' qui leges rumpit '. Cf. Plaut. frag. inc. 41 (=Mil. 653 a ?) :

neque ego ad mensam publicas res clamo neque leges crepo.

LICINUS. In usu erat ' relicinus '. De cornibus sursum versum reflexis boum licinorum cf. Serv. auct. Geo. 3, 55.

LIMBUS. Unde nisi ex Festo potuit haec gl. Abol. emanare ? Longior enim est marginalibus in Apuleio, Terentio, Vergilio adnotationibus. Verrianae materiae Festum addidisse cur negemus ? Vide supra, s. v. Laena.

LISTA. Cf Laistner (Bulletin Du Cange 2, 40).

M. *In hoc capitulo Pauli epitomam solam habemus usque ad lemma Manubiae* (114,5), *ubi Festi apographum intervenit. Denique in lemmate Mutae Litterae* (136, 22) *codex ipse Festi praesto esse incipit.*

MAGNOS LUDOS. Cf. infra, s. v. Romani Ludi (318, 8). Scilicet ominis causa ab Iove principium cepit Festus (cf. ad L– capituli initium).

MELTOM. Quid huic lemmati negotii hoc loco ? Ratio appareat si in carmine (puta) Saliari Iupiter ita vocatus fuisset ut in eodem carmine fortasse Ianus (ap. Varr. L. L. 7, 26) : Melios eum recum. Scripseratne Festus Melios <id est> melior dictus est, etc. ? Sic quoque via patet ad lemma quod sequitur. Cf. infra, s. v. Manuos (132,3 in carminibus Saliaribus Aelius Stilo significare ait bonos).

MATUTAM. Cf. infra, s. v. (154, 9 manis, mane, matrimonium, materfamilias, matertera, matrices, materiae dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint bona qualia scilicet sint

appellabant ; et *maturum* idoneum usui ; et *mane* principium diei ; et inferi di *Manes*, ut suppliciter appellati bono essent ; et in carmine Saliari *cerus manus* intellegitur creator bonus.

Minitum et *minuere* ex Graeco μειοῦν dictum videri potest.

Minores et *maiores* inter cognomina feminarum poni solebant.

Minam Aelius vocitatam ait mammam alteram laete deficientem quasi minorem factam.

Minurritiones appellantur avium minorum cantus.

Minyae dicti Argonautae quod plerique eorum ex filiis Minuae fuerant orti.

Minucia porta Romae est dicta ab are Minuci [quem deum putabant].

Minorem Delum Puteolos esse dixerunt quod Delos aliquando maximum emporium fuerit totius orbis terrarum ; cui successit postea Puteolanum, quod municipium Graecum antea Δικαιαρχία vocitatum est. Unde Ludilius (123) « inde Dicearchitum populos Delumque minorem ».

Militem Aelius a mollitia κατ' ἀντίφρασιν dictum putat eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat ; sic *ludum* dicimus in quo minime luditur.

Minerrimus pro minimo dixerunt.

Miniscitur pro reminiscitur antiquitus dicebatur.

Minerva dicta quod bene moneat ; [hanc enim Pagani pro sapientia ponebant ;] Cornificius vero quod fingatur pingaturque minitans armis eandem dictam putat.

Minime gentium dicebant pro eo quod est omnium gentium iudicio minime esse faciendum.

---

quae sunt matura ; vel (ego ?) potius a matre, quae est originis Graecae) ; s. v. Mane (112. 24 a dis Manibus dixerunt ; nam mana bona dicitur, unde et Mater Matuta et poma matura).

MANES. Cf. infra, (v. Manuos (132,3). Aliter infra, s. v. Manes Di (146, 21 quod i per omnia aetheria terrenaque manare credantur) ; s. v. Manare Solem (150, 7).

CERUS. Sic de Iano in carm. Saliar. (ap. Varr. L. L. 7, 26) : Duonus cerus es.

MINORES et MAIORES. Cf. C. I. L. XIV 3100 ; 3111 ; 3133 ; 3284 ; etc.

MINAM. Italice (Neapolitan.) ' menna '. Sic antiquitus mina dicebatur ovis, i. e. glabro ventre.

MINURRITIONES. Hincine Gloss. Cyrill. (=Philox.) Minurritio : μινυρισμός, Gloss. Philox. MI 27 Minurrit : μινυρίζει ?

MINUCIA PORTA. Cf. infra, s. v. (131,23 quod proxima esset sacello Minucii).

ΔΙΚΑΙΑΡΧΙΑ. Cf. supra, s. v. Dicearchia (63, 15 quod ea civitas quondam iustissime regebatur), ubi monui Lucilium potuisse aut ind' Dicĕar. aut inde Dicar. pronuntiare.

MILITEM. Aliter Varro L. L. 5, 89 : Milites quod trium milium primo legio fiebat ac singulae tribus Titiensium Ramnium Lucerum milia militum mittebant.

LUDUM. Cf. infra, s. v. Scholae (470, 16 ut etiam ludi appellantur in quibus minime luditur, ne tristi aliquo nomine fugiant pueri suo fungi munere).

MINERRIMUS. Corrupta est gl. Nom. (=Philox.) Minerrimus : minime loquens. Suspicor eam contaminatam esse ex Μινυρισμός et Minerrimus.

MINISCITUR. Cf. infra, s. v. Mentum (112, 3 dicebant quod nos commentum). Cf. ps.-Plac. Mentor : inventor.

MINERVA. Cf. infra, s. v. Promenervat 222,23 (promonet).

MINIME GENTIUM. Citavitne Festus Plaut. Poen. 690 ?

te quaeritare a muschis. Minime gentium.

Milvina genus tibiae acutissimi soni.

Miracula (-as ?) [quae nunc digna admiratione dicimus] antiqui in rebus turpibus utebantur. <Plautus (Cist. 407) :
diobolares schoeniculae, miraculae.>
(Gloss.) *Miriones* : phantasiae miratores (miriores).

Mirior dicebant comparativium a miro. Titin[n]ius (161) : « mirior » inquit « tibi videor ».

Miscelliones appellantur qui non certae sunt sententiae, sed variorum mixtorumque iudiciorum sunt.

Misenum promuntorium a Miseno tubicine Aeneae ibi sepulto est appellatum.

Miseratur is qui conqueritur aliena incommoda ; *miseretur* is qui miserum sublevat. *Miseret me* eadem forma dicitur qua piget, paenitet, taedet.

Μειραχίδιον primae adulescentiae.

Metus feminine dicebant. Ennius (trag. 387) « vivam an moriar nulla in me est metus. »

Metari castra dicuntur quod metis deriguntur. <**Ennius**...>

Meddix apud Oscos nomen magistratus est. Ennius (Ann. 298) « summus ibi capitur meddix, occiditur alter ».

Meditrinalia dicta hac de causa. Mos erat Latinis populis quo die quis [primum] gustaret mustum dicere ominis gratia « vetus novum vinum bibo, veteri novo (nov. vet.) morbo medeor » ; a quibus verbis etiam *Meditrinae deae* nomen conceptum, eiusque sacra Meditrinalia dicta sunt.

Medioximum mediocre.

Medullitus ex intimis medullis.

MILVINA. Citavitne Festus Plaut. Men. 212 (miluinam scil. famem) vel etiam Pseud. 852 (nisi miluinis aut aquilinis ungulis) ?

MIRACULA. Cf. Non. 521, 27 : Mira et miracula veteres pro monstris vel horrendis ponebant ; Lucilius Satyrarum lib. I (14) « miracla ciet elephantas », etc.

MIRIONES. Ex Gloss. Ansil. (=Abol.) MI 191 supplevi. Sed quid scripserit Festus melius tibi finges auxilio Varronis L. L. 7, 64 : In Cistellaria... « diobolares » etc... miraculae a miris, id est monstris ; a quo Accius ait « personas distortis oribus deformis miriones. » Cf. ps.- Plac. Mirionem : turpem ; veluti miriorem propter foeditatem. Ecce eandem doctrinam (ex glossographis in Cistellariae loco haustam) apud Varronem, Verrium, Nonium, ps.- Placidum ! Disiecta collige membra, habebis Absyrtum. Vide supra ad Diobolares Meretrices (65, 8).

MISCELLIONES. Voxne Plautina ?

MEIPAKIΔION. Vocem derivativam usurpasse videtur Lucilius (187) :
Ierodesque simul totum ac si miraciodes (ac summir. ?)

METUS. Vide supra ad Corius (53, 3) ; infra, s. v. Recto Fronte (364, 3 ait Ennius... « nulla metus »).

MEDDIX. Cf. infra, s. v. Sufes (404, 29 dicitur Poenorum magistratus, ut Oscorum meddix tuticus).

MEDITRINALIA. Cf. Varr. L. L. 6, 21 : Octobri mense Meditrinalia dies dictus a medendo, quod Flaccus flamen Martialis dicebat hoc die solitum vinum <novum> et vetus libari et degustari medicamenti causa : quod facere solent etiam nunc multi cum dicunt :
novum vetus vinum bibo,
novo veteri [vino] morbo medeor.

MEDIOXIMUM. Cf. Varr. Men. 320 : Medioxume, ut quondam patres nostri loquebantur.

MEDULLITUS. Hinc Gloss. Cyrill. (=Philox.) Medullitus : μυελόθεν.

Meditullium dicitur non medium terrae, sed procul a mari ; quasi ' medi-tellium ' ab eo quod est tellus.

Mediterream melius quam mediterraneam Sisenna dici putat.

Medibile medicabile.

Merendam antiqui dicebant pro prandio, quod scilicet medio die caperetur. <..*Merendare* ?>

Mergae furculae quibus acervi frugum fiunt dictae a volucribus *mergis* (-gulis ?) quia, ut illi se in aquam mergunt dum pisces persequuntur, sic messores eas in fruges demergunt ut elevare possint manipulos.

Mercurius a mercibus est dictus ; hunc etenim negotiorum omnium [aestimabant] esse deum.

Merum antiqui dicebant solum, unde et avis *merula* nomen accepit quod solivaga est et solitaria pascitur ; at nunc merum purum appellamus.

? (Gloss.) « mero animo » : simplici fide et sincera.

Medialem (?) appellabant hostiam atram quam meridie immolabant.

Mercedonios (?) dixerunt a mercedem solvendo. *Mercedituum* (?) mercennarium quod mercede se tueatur.

Mertat pro mersat dicebant.

MEDITULLIUM. Aliter Cic. Top. 36 : Servius noster.. putat.. in aeditumo non plus inesse ' tumum ' quam in meditullio ' tullium '. Quam explicationem (meditullium = medium) etiam Festus memoravit, siquidem hinc Gloss. Abol. ME 52; 1 Meditullium : medius locus, ' Meditellium ' : medioterraneum. Ex scholio Vergil. nescioquo Gloss. Abstr. ME 4 Meditullium : in medio campi eminens locus. Stultitiam Placidi monachis gratam (Meditullium dicitur locus in quo aliqua meditantur sive ad docendum sive ad discendum) avide biberunt aliquot glossaria, v. g. Gloss. Amplon. II Meditullium : in quocumque applicaverit loco ante vesperum.

MEDITERREAM. Sisenna] Nimirum in historia sua inusitatam formam usurpaverat. Erat enim (secundum Cic. Brut. 259) emendator sermonis usitati.

MEDIBILE. ante Mediterream **Paul.**

MERENDAM. Cf. infra ad Scensas (456, 12 quae autem nunc prandia cenas habebant et pro cenis vespernas dicebant). Hincine Isid. Etym. 20, 2, 12 (Merendare quasi meridie edere) ; Gloss. Ansil. (=Abol.) ME 440 Merendare : gustare post (pro ?) prandium (-io ?) Cf. supra, s. v. Cyprio Bovi Merendam (51, 23).

MERGIS. Hinc, ni fallor, Gloss. Abol. ME 26 Merguli : aves marinae ; Gloss. Monac. Mergi : corvi marini vel fustes ferrei quibus messes colliguntur. Cf. Varr. L. L. 5, 78 : Mergus quod mergendo in aquam captat escam. ||manip.] cf. Serv. Geo. 2, 517 : Manipulos spicorum mergites dicimus.

MERUM. Gloss. Abol. ME 7 addidi, sed dubitanter. ||solum] Nonius (344, 1) citat Ter. Phorm. 146 :

nil habet nisi spem meram.

MERULA. Cf. Varr. L. L. 5, 76 : Merula quod mera, id est sola, volitat ; contra ab eo graguli, quod gregatim.

MEDIALEM. inter Mercedonios et Mercedituum **Paul.**

MERCEDONIOS ? Cf. Cincius (5) ap. Lyd. de Mens. 4, 144 : Κίγκιος ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν λέγει τὸν Νοέμβριον παρὰ τοῖς παλαιοῖς Μερκηδῖνον ὀνομασθῆναι, etc. Ex schol. Vergil. videtur emanasse gl. Abstr. ME 21 ; Aff. (=Abstr.) : Mercedarius, qui dat mercedem pro labore sibi inpenso, Mercennarius : qui accipit mercedem post laborem.

MERCEDITUUM. Priusne -tumum (cf. supra, 12, 8-9, s. v. Aedituus, Aeditumus) ?

MERTAT. Cf. supra, s. v. Exfuti (71, 13 effusi, ut mertat pro mersat). Cf. Non. 138, 30.

Melicae gallinae quod in Media id genus avium corporis amplissimi fiat, L littera pro D substituta.

Melos insula dicta est a Melo qui ex Phoenice ad eandem fuerat profectus.

Melo nomine alio Nilus vocatur.

Melia [*s*] hasta a ligno mali dicta.

Meliboea purpura a nomine insulae in qua tinguitur est vocata.

Melancoryphi genus avium, quae Latine vocantur *atrica pillae* (-lli?),eo summa earum capita nigra sint.

Memorare significat nunc dicere, nunc memoriae mandare.

Mensari (-sula- ?) nummulari.

(Gloss.) *Mensularium* nummularium, quem Graeci τραπεζίτην vocant.

Mendicum velum quod in prora ponitur.

Mentum dicebant quod nos commentum.

Memor [iosus] *memoriosior*, et <memoriter> *memoriosius* et *memoriosissime* facit.

« *Mensa frugibusque iurato* » significat per mensam et fruges.

Megalesia ludos Matris Magnae appellabant.

Mesancylum teli missilis genus.

Meatus (?) a meando dictus.

Mecastor et *mehercules* iusiurandum erat quasi diceretur ' ita me Castor ', ' ita me Hercules ', ut subaudiatur ' iuvet '.

MELICAE. L pro D] Vide ad Ancaesa (18, 21).

MELO. Incertae originis (Abol. an Abstr.) est Gloss. AA Melo : Nilus. Cf. supra, s. v. Alcedo (7, 8 dicebatur ab antiquis pro alcyone, ut ... pro Nilo Melo); s. v. Alumento (16, 28 pro Laumedonte a veteribus Romanis necdum assuetis Graecae linguae dictum est. Sic Melo pro Nilo... dicebatur). Usitatum inter grammaticos exemplum profert etiam Servius Aen. 4, 246 : Atlas Latine Telamo dicitur, ut Nilus Melo; Geo. 4, 291 : Antea Nilus Latine Melo dicebatur.

MELIA. vel μελίη. Voxne Enniana ?

MELIBOEA PURPURA. Vox ni fallor, Enniana, quam mutuati sunt Lucretius (2, 499), Vergilius (Aen. 5, 251). Aliter Serv. auct. ad loc. (Milesia); Serv. ad loc. (est autem civitas Thessaliae Meliboea).

MELANCORYPHI. vel μελαγκόρυφοι. Hincine Gloss. Philox. AT 17 Atricapellus : μελανκόρυφος, μελάνθριξ ?

MENSARII. Festina videtur esse gl. Abol. ME 36 quam addidi. Cf. gl. Philox. ME 36 Mensularius :τραπεζίτης.

MENDICUM. i. q. δόλων. Isidorus tamen neglegenter quasi diversas res (Etym. 19, 3, 2-3) ' dolon ' (minimum velum et ad proram defixum) et ' mendicum ' exhibet.

MENTUM. Vide supra, s. v. Miniscitur (109, 26).

MEMOR. Hucine redit Gloss. Abol. ME 9 Memor : eo quod manet in mente ? Cf. Varr. L. L. 6, 49 : Meminisse a memoria cum id [quod] remansit in mente, in (non ?) id quod rursus movetur ; quae a manendo ut ' mane-moria ' potest esse dicta.

MEGALESIA. Cf. Fast. Praen. (C. I. L. I² 235) : Megalesia vocantur quod ea dea Megale appellatur.

MESANCYLUM. vel μεσάγκυλον. Inter telorum, iaculorum gladiorumque vocabula quae ex historiis veteribus collegit Gellius (10, 25, 1-2) sunt : frameae, mesancula [e], cateiae, rumpiae.

MEATUS. An metus ? Secundum Varronem (L. L. 6, 44) metus a movendo dictus. An metatus ? Cf. tamen infra, s. v. Remeare (344, 12 redire, ut commeare ultro citro ire; unde commeatus dari dicitur, id est, etc.)

MECASTOR. Hincine Gloss. Abba (=Abol.) Me [ta]castor : ita mihi propitius sit Castor ?

Messapia Apulia, a Messapo rege appellata.

Mactus magis auctus.

Macellum dictum a Macello quodam qui exercebat in Urbe latrocinium; quo damnato censores Aemilius et Fulvius statuerunt ut in domo eius obsonia venderentur.

Macilenti macie tenuati.

Muricidum ignavum, stultum. Plautus (Epid. 333) « muricide homo »; <id est> ignave, iners.

<*Marcum*> *Manlium* patriciae familiae neminem vocari licuit post eum Manlium qui Gallos a Capitolio depulit, quod is regnum occupare conatus necatusque est.

Marculus deminutivum a marco. <Lucilius (1165):

et velut in fabrica fervens cum marculus ferrum
multorum (?) magnis ictibus tundit.>

Mane a dis Manibus dixerunt. Nam *mana* bona dicitur; unde et Mater *Matuta* et poma *matura*.

Matronas appellabant eas fere quibus stolas habendi ius erat.

Materfamiliae non ante dicebatur quam vir eius paterfamiliae dictus esset; neo possunt hoc nomine plures in una familia praeter unam appellari. Sed nec vidua hoc nomine nec quae sine filiis est vocari potest.

Matralia Matris Matutae festa.

Mattici (?) cognominantur homines magnarum malarum atque oribus late patentibus.

MESSAPIA. Hucine redit Isid. Etym. 15, 1, 58 (Historiis placet a Messapo Graeco Messapiae datam originem, versam postmodum in nomen Calabriae, quam in exordio Œnotri frater Peucetius Peucetiam nominaverat) ?

MACTUS. Cf. Serv. et Serv. auct. Aen. 9, 638, unde et Isid. Etym. 10, 165 et Gloss. Abstr. MA 5-6. Vide ne inter hoc lemma et sequens Festus verbum mactare memoraverit.

MACELLUM. Vide supra, ad Cuppes et Cupedia (42, 9).

MURICIDUM. murri- **codd.** Alieno loco. Fuitne olim lemmatum series Macilenti, <Marcidi>, Muricidi ? Cf. Serv. auct. Aen. 8, 636. de quo vide infra, s. v. Murciae Deae (134, 14). Quam tamen affinitatem vocabulum mūrĭcĭdus (i. e. qui munus Martium pertimescens musculum sibi caedit) cum vocabulis murcus et murcĭdus habeat non liquet. Credo enim Plautum versum iambicum octonarium scripsisse :

vae <vae> tibi, muricide homo. Qui tibi lubet mi male loqui ?

M. MANLIUM. Cf. infra, s. v. Manliae Gentis (135, 28 patriciae decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, cum regnum adfectasset damnatus necatusque est). Ecce eandem doctrinam sub novo lemmate iteratam ?

MARCULUS. Hinc Gloss. Philox. MA 101 Marculum : σφυρίον σιδήρου. Supplevi ex Isid. Etym. 19, 7, 2 : Malleus vocatus quia, dum quid calet et molle est, caedit et producit ; marcus malleus maior, et dictus marcus quod maior sit ad cudendum et fortior ; martellus, mediocris ; marculus, malleus pusillus ; Lucilius « et velut » etc. Sed quantum loci Isidoriani huc redeat, quantum ad lemma inferius Festinum (119, 12) Malleolus aegre dinoscitur. Cf Gloss. Philox. MA 104 Marculus, malleolus et malleus : σφῦρα σιδηρᾶ καὶ κόπανον. Quid sibi vult gl. Philox. MA 107[a] Margum : τοιχος(τυχ-? ἐκ χαλκοῦ ἢ ἱππικός ?

MANE. Vide supra, s. v. Matrem Matutam (109, 4). Cf. Varr. L. L. 6, 4 : Diei principium mane quod tum manat dies ab oriente, nisi potius quod bonum antiqui dicebant manum, ad cuiusmodi religionem Graeci quoque, cum lumen affertur, solent dicere φῶς ἀγαθόν.

MATRONAS. Hoc lemma cum praecedente coniunxisse Verrium indicat Festus infra, s. v. Mater Matuta (154, 9).

MATRALIA. Cf. Varr. L. L. 5, 106 : Ut etiam nunc Matralibus id faciunt matronae.

MATTICI. **Vix** Mancini, quamquam infra post lemma Manduci (114, 24) sequitur lem-

Matrimes ac patrimes dicuntur quibus matres et patres adhuc vivunt.

[*Matula* vas urinae.] *Matellio* deminutivum a matula.

Magmentum magis augmentatum <.. *Magmentarium*>.

Madulsa ebrius (-ietas ?) a Graeco μαδᾷν deductum, vel quia madidus satis a vino.

Magisterare moderari. Unde *magistri* non solum doctores artium, sed etiam pagorum societatum vicorum collegiorum equitum dicuntur, quia omnes hi magis ceteris possunt. Unde et *magistratus* qui per imperia potentiores sunt quam privati ; quae vox duabus significationibus notatur, nam aut ipsam personam demonstrat, ut cum dicimus : Magistratus iussit, aut honorem, ut cum dicitur : Titio magistratus datus est.

Maximus pontifex dicitur quod maximus rerum quae ad sacra et religiones pertinent iudex sit vindexque contumaciae privatorum magistratuumque.

Magis a Graeco μᾶλλον venit.

Maximam hostiam ovilli pecoris appellabant non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidiore.

Magnum socerum appellat vir uxoris suae avum ; *magnam socrum* vir uxoris suae aviam.

Maximi annales appellabantur non magnitudine, sed quod eos pontifex maximus confecisset.

---

ma Mancina Tifata. Cf. Hesych. Ματύαι (vel Μάθυιαι) : γνάθοι. De nomine Maticius disputat Schulze (Geschichte lat. Eigennamen, p. 275).

MATRIMES. Cf. infra, s. v. Patrimi et Matrimi (282, 22); supra, s. vv. Flaminius Camillus (82, 16), Flaminia (82, 24 .. eaque patrimes et matrimes erat, id est patrem matremque adhuc vivos habebat).

MATULA. ante Matralia **Paul.** Credo haec tria verba Ma. vas. ur. in superiore margine tamquam glossam a Paulo esse addita.

MATELLIO. Cf. Varr. L. L. 5, 119 : Matellio a matula dictus qui, posteaquam longius a figura matulae discessit, et ab aqua aqualis dictus.

MAGMENTUM. Maius augmentum **Serv. auct.** An ante Magisterare transponend. ? Cf. Varr. L. L. 5, 112 : Magmentum a magis, quod ad religionem magis pertinet ; itaque propter hoc magmentaria fana constituta locis certis quo id imponeretur. De vocabulo ambigi docet ps.- Plac. (Magmentum alii pinguissimum extorum ; alii secunda prosecta ; Cornificius quicquid mactatur, id est quicquid distrahitur). Hausitne ex Festo Serv. auct. Aen. 4, 57 (Mactant : verbum sacrorum Κατ' εὐφημισμόν dictum <mactum>, quasi magis auctum ; unde et magmentum dicebant, quasi maius augmentum) ? Addidi ex Gloss. Philox. MA 24 Magmentarium : ἐφ' οὗ τὰ σπλάγχνα τιθέμενα τοῖς βώμοις προσφέρονται.

MADULSA. Si citavisset Festus Plaut. Pseud. 1252 — et fortasse citavit —, didicissemus utrum Plautus ' habeo madulsam ' an ' abeo madulsa ' scripserit :

profecto edepol ego nunc probe habeo madulsam.

MAGISTERARE. Cf. infra, s. v. Magistrare (138, 36 pro regere et temperare dicitur. etc.)

MAGISTRI. Cf. Varr. L. L. 5, 82 : Magister equitum quod summa potestas huius in equites et accensos, ut est summa populi dictator, a quo is quoque magister populi appellatus ; reliqui, quod minores quam hi magistri, magistratus, ut ab albo albatus.

MAXIMAM HOSTIAM. Cf. Mercklin (Ind. Schol. Dorpat. 1860, p. 6). Cf. infra, s. v. Optatam vel Optimam Hostiam (202, 12).

MAGNUM SOCERUM. Hinc Gloss. Philox. MA 30 Magnus socer : uxorum avi (sine Graeca interpretatione).

MAXIMI ANNALES. Cf. Serv. auct. Aen. 1, 373.

Maximus curio cuius auctoritate curiae omnesque curiones reguntur.

Manare dicitur cum humor ex integro, sed non solĭdo nimis per minimas suas partes erumpit ; quod ex Graeco trahitur, quia illi non satis solidum μανόν dicunt.

(Isid.) *Manes* putant ab aere qui μανός, id est rarus, est manes dictos ; sive quia late manant per auras ; sive quia mites sunt, inmanibus contrarii, nomine hoc appellantur.

Manalem fontem dici pro eo quod aqua ex eo semper manet. *Manalem lapidem* putabant esse ostium Orci per quod animae inferorum ad superos manarent,qui dicuntur *manes*. Manalem vocabant lapidem etiam petram quandam quae erat extra portam Capenam iuxta aedem Martis ; quam cum propter nimiam siccitatem in Urbem pertraherent, insequebatur pluvia statim, eumque, quod aquas manaret, manalem lapidem dicere.

Manubiae Iovis tres creduntur esse. Quarum unae sint minimae, quae moneant placataeque sint. Alterae quae maiores sint ac veniant cum fragore discutiantque aut divellant, quae a Iove sint et consilio <XII ?> deorum mitti existimentur, Tertiae his ampliores quae cum igne veniant et, quamquam nullum sine igne fulgur sit, hae propriam differentiam habeant quod aut adurant aut fuligine deforment aut accendant ; quae statum mutent deorum consilio superiorum.

Manias Aelius Stilo dicit ficta quaedam

MANARE. Isidorus (Etym. 8, 11, 100) addit (et fortasse addidit Festus) : Apuleius autem ait eos κατ' ἀντίφρασιν dici manes, hoc est mites ac modestos, cum sint terribiles et immanes, ut Parcas, ut Eumenides. Sed illud Apuleius debet, ni fallor, Aelius esse ; cf. infra (132, 3) s. v. Manuos (Aelius Stilo significare ait bonos, ut inferi di Manes pro boni dicantur a suppliciter eos venerantibus, etc.). Incertae originis (ex Isidoro ? ex Gloss. Abol. ?) est Gloss. Ansil. MA 604 Manes : dii mortuorum ; ab aere, quia manus, id est rarus, est. Cf. infra, s. v. Manias (114, 15) ; s. v. Manes Di (146, 20).

MANALEM FONTEM. Cf. infra, s. v. Manalis Fons (146, 17 appellatur ab auguribus puteus perennis, etc.). Non habeo cur credam haec inde huc a Paulo esse transposita.

MANALEM LAPIDEM. Cf. supra, s. v. Aquaelicium (2, 24 cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur, ut quondam manali lapide in Urbem ducto). Cf. Varr. Vit. Pop. Rom. I (ap. Non. 547, 7) : Urceolum aquae manale vocamus, quod eo aqua in trulleum effundatur ; unde manalis lapis appellatur in pontificalibus sacris, qui tunc movetur cum pluviae exoptantur ; ita apud antiquissimos manale sacrum vocari quis non noverit ?

ost. Orci] cf. infra, s. v. Mundus (144, 26). petram] Hoc vocabulo etiam Labeo lapidem manalem designavit si fides est danda Fulgentio (Serm. 4) : Labeo, qui disciplinas Etruscas Tagetis et Bacidis XV voluminibus explanavit, ita ait « fibrae iecoris sandaracei coloris dum fuerint, manales tunc verrere opus est petras »).

MANUBIAE IOVIS. *Hic incipit Festi apographum.* **Quod quoties cum Paulo ad verbum consentit, suspicio oriri potest ne verba Festi nimis difficilia lectu fuerint et pro eis Pauli verba sint substituta. Cum tamen in ea parte quae superest codicis interiores paginarum columellae plerumque lectu facillimae sint. noli semper et ubique eandem suspicionem fovere (Cf. infra, ad Mamercus, 116,2).** Cf. Reitzenstein (Verrianische Forschungen 107).

Aliena est gl. AA (=Abstr.) Manubiae : fulmina, tempestates. Hausta enim est et male hausta ex Serv. Aen. 11, 259 : Aequinoctio vernali quando manubiae Minervales, id est fulmina, tempestates gravissimas commovent.

MANIAS. Hincine Gloss. Leid. 67 E (=Abol.) Maniae : formidinum imagines ? Cf. Schol. Pers. 6, 55 : Manium dicit deformem et ignotum hominem eo quod Maniae dicuntur indecori vultus personae quibus pueri terrentur. ‖maniol.] Cf. gaioli (Stat. Silv. 1, 6, 17 Vollm.).

ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant ; quas alii *maniolas* appellent. Manias autem quas nutrices minitentur parvulis pueris esse *Larvas*, id est *Manes* deos deasque, quod aut ab inferis ad superos emanant aut Mania est eorum avia materve. Sunt enim utriusque opinionis auctores.

(Paul.) Manias dicunt ficta quaedam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant ; quas alii maniolas vocant ; Manias autem quas nutrices minitantur parvolis pueris esse Larvas, id est Manes quos deos deasque putabant quosque ab inferis ad superos emanare credebant. Sunt qui Maniam Larvarum matrem aviamve putant.

(Paul.) *Manceps* dictus quod manu capiat.

(Paul.) *Manduci* effigies in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas formidolosasque ire solebat magnis malis ac late dehiscens et ingentem sonitum dentibus faciens. De qua Plautus ait (Rud. 535) :

quid si <aliquo> ad ludos me pro manduco locem ?

Quapropter ? <Quia pol> clare crepito dentibus.

(Paul.) *Mancina Tifata* appellabantur (–batur ?) quod Mancinus habuit insignem domum quae publicata est eo interfecto.

Mamercus praenomen Oscum est ab eo quod [h]i Martem *Mamertem* appellant.

(Paul.) Mamercus praenomen est Oscum eo quod hi Martem Mamertem dicunt.

(Paul.) *Mamuri Veturi* nomen frequenter in cantibus Romani frequentabant hac de causa. Numa Pompilio regnante e caelo cecidisse fertur *ancile*, id est scutum breve, quod ideo sic est appellatum quia ex utroque latere erat recisum ut summum infimumque eius latius medio pateret, unaque edita vox omnium potentissimam fore civitatem quamdiu id in ea mansisset. Itaque facta sunt eiusdem generis plura quibus id misceretur, ne internosci caeleste posset. Probatum opus est maxime Mamuri Veturi, qui praemii loco petiit ut suum nomen inter carmina Salii canerent.

(Paul.) *Mamers* Mamertis facit, id est lin-

MANCEPS. Cf. infra, s. v. (137 12 dicitur qui quid a populo emit conducitve quia manu sublata significat se auctorem emptionis esse). Hincine Gloss. Abol. MA 41, Mancipat : manu captum adducit ? ‖capiatur **codd. plerique.**

MANDUCI. Vide supra, ad Citeria (52, 17 appellabatur effigies quaedam arguta et loquax ridiculi gratia quae in pompa vehi solita sit).

MANCINA TIFATA. Vide supra ad Curia Tifata (43, 13). Manc.] Quis fuerit non liquet.

MAMERCUS. **Quamvis haec continue, sine lacunis in apographo scripta sint, erant–ni fallor — in exteriore primae codicis paginae columella Ea columella nonnisi dimidiatos versus, igne truncatos habuit. Speciosa igitur fallaxque est continua in apographo scriptura et sic potius ob oculos tibi ponenda, ut puta** : <Mamercus praenomen> Oscum est ab eo quod <hi Martem Mamertem> appellant. **Vide ea quae scripsi infra ad Mamiliorum Familia, et sic iudicare memento de ceteris huiusmodi locis. Scito tamen Muellero aliam columellarum dispositionem placere.** Mamertem]. Cf. infra, s. v.

MAMURI VETURI. Aliter Varr. L. L. 7, 49 : Salii quod cantant « mamuri veturi » significant memoriam veterem. ‖ ancile] cf. supra, s. v. Ancaesa (18, 20).

MAMERS. Cf. supra, s. v. Mamercus ; infra, s. v. Mamertini (150, 34.. Mamers.. qui linqua Oscorum Mars significatur). Cf. Varr. L. L. 5, 73 : Mars ab eo quod maribus in bello praeest aut quod Sabinis acceptus ibi est Mamers. ‖Mamertini] Cf. infra, s. v. (150, 13), ubi plenior disputatio est.

gua Osca Mars Martis ; unde et *Mamertini* in Sicilia dicti qui Messanae habitant.

(Paul.) *Martialis campus* in Caelio monte dicitur quod in eo *Equirria* solebant fieri siquando aquae Tiberis campum Martium occupassent.

Mamiliorum familia progenita sit a Mamilia Telegoni filia quam Tusculi procreavit quando id oppidum ipse condidisset.

(Paul.) Mamiliorum familia a Mamilia Telagoni filia, quam Tusculi procreaverat est appellata.

(Paul.) *Mamilia turris* intra Suburae regionem a Mamilio nomen accepit.

(Paul). *Mamphur* appellatur loro circumvolutum mediocris longitudinis lignum rotundum quod circumagunt fabri in operibus tornandis.

(Paul.) *Mansuetum* ad manum venire suetum. Alii aiunt mansuetum dictum neque ex misericordia maestum neque ex crudelitate saevum, sed modestia temperatum.

Mantare saepe manere, Caecilius in Epistola (34) :

iamne adeo ? manta. iam hoc vide, caecus (?) animum adventus angit.

(Paul.) Mantare saepe manere.

Manticularum usus pauperibus in nummis recondendis etiam nostro saeculo fuit. Unde *manticulari* (-re) dicebantur qui furandi gratia manticulas attemtabant. Inde poetae pro dolose quid agendo usi-sunt eo verbo. Pacuvius (377) :

ad manticulandum astu adgreditur ; scit enim quid promeruerit ;

<item> ** (376) : Modici manticulat ** ita me facti oppressi iugo ;

item (378) : Deinde adgrediar astu regem ; manticulandum est hic mihi ;

et (379) : Machinam ordiris novam manticulat [act]u, an sanctiora dicis iuraiuranda ?

(Paul.) Manticulari dicuntur qui manticulas adtrectant ut furentur. Unde poetae pro dolose quid agendo hoc verbo utuntur. Pacuvius « ad manticulandum astu adgreditur ».

<*Mantelia*> ** (Plaut, Capt. 521) :

<nec sycophantiis nec fucis ullum mantellum obviam est.>

Plautus hoc significare videtur, quibus quo-

MARTIALIS CAMPUS. Immo Equirria est verum lemma et hic sunt iterata sub novo lemmate ea quae sunt supra s. v. Equirria (71, 15 ludi quos Romulus Marti instituit per equorum cursum qui in campo Martio exercebantur).

MAMILIORUM FAMILIA. Scripta sunt haec — ni fallor (nam dissentit Mueller) — in exteriore secundae codicis paginae columella. Lacunosi igitur versus in codice erant et fallaciter in apographo ope epitomae Paulinae exhibiti. Quos sic exhibendos crede : <Mamiliorum familia> progenita sit a Mami<lia Telegoni filia> quam Tusculi procrea<vit quando>.. (**7 litt.**).. id oppidum ipse condi<disset>. Et supplementa magnam partem pro falsis habe.

Qua via ex lemmate Martialis Campus huc deductus sit Festus discimus infra, s. v. October Equus (190, 11 appellatur qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum exterior.. de cuius capite.. illi ad turrim Mamiliam id figerent, etc.) A verbis Mamilia Turris (non Mamiliorum Familia) incepisse disputationem credo.

MAMPHUR. Unde Italice ' manfa ' et ' manfana '.

MANSUETUM. Hinc nimirum gl. truncata Abol. MA 9 (Mansuetum : quod ad manum...

MANTICULARE. Ad primum versum revoco ps. -Placidi glossam Ad manticulandum : ad dolum et ad strophas excogitandas.

MANTELIA. Quibus rebus lacuna supplenda sit docet Isidorus (Etym. 19, 26, 6), siquidem ex Festo hausit. Verba ' frequens — mantelorum ' suspecta sunt, fortasse ex epitoma sumpta. Credo etiam Donatum (i. e. Serv. auct.) ex hoc loco Festi hausisse (Geo. 4, 377) :

tidie parvae noxae extergeantur. Frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit mantel<i>orum.

(Paul.) *Manticularia* (?) dicuntur ea quae frequenter in usu habentur et quasi manu tractantur. Frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit mantelorum; unde haec trahitur similitudo.

? (Isid.) Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt ; quae, ut nomen ipsud indicat, olim tergendis manibus praebebantur.

(Paul.) *Mantisa* additamentum dicitur lingua Tusca quod ponderi adicitur, sed deterius et quod sine ullo usu est. Lucilius (1208) « mantisa obsonia vincit. »

(Paul.) *Malleoli* vocantur non solum parvi mallei sed etiam hi qui ad incendium faciendum aptantur, videlicet ad similitudinem priorum dicti.

(Paul.) *Mollestras* dicebant pelles ovillas quibus galeas extergebant.

(Paul.) *Malta* dicitur a Graecis pix cum cera mixta.

Maeson persona comica appellatur aut coci aut nautae aut eius generis. Dici<tur> ab inventore eius Maesone comoedo, ut ait Aristophanes grammaticus.

(Paul.) *Meson persona comica* ab inventore dicta.

Maeniana appellata sunt a Maenio censore qui primus in foro ultra columnas tigna proiecit quo ampliarentur superiora spectacula.

(Paul.) Maeniana aedificia a Maenio

Mantelia, huius singulare mantelum Plautus in Captivis « nec his syc. », etc.; Lucilius autem mantela dicit mappas « mantela merumque » ; (Aen. 1, 701) : Mantelia vero a manibus tergendis dicta. Quin etiam, nisi audacior est coniectura, conicio Donatum cum nomine mantele verbum manticulare coniunxisse, et ex eius pleno scholio haustam esse gl. Abstr. MA 34 Manticulare : fraudare vel furto decipere. Hanc gl. Abstr., sed refictam (Manticulare : fraudare, furare) non debuit Goetz Placido assignare .

MALLEOLI. Hinc Gloss. Philox. MA 49 Malleolos : σφύρας, πυρέκβολα. Festus igitur acc. cas. exhibuit. Vide supra, s. v. Marculus (112, 23), et tecum reputa viam inter lemma Malleoli et lemmata Mollestras, Malta discerni posse si Festus dixerat, sicut Isidorus (Etym. 19, 7, 2), vocem malleolus voci mollis esse affinem. Suspicor igitur huc revocandam esse gl. miram Abol. MO 37 Molleolus : ... hoc enim non manditur sed absorbetur. Fortasse etiam gl. Philox. MA 47 Malleolus : νάρθηξ ἰατρικός.

MALTA. Hinc Gloss. Philox. MA 50 Maltha[na] : πισσόκηρον. Cf. Non. 37, 6 : Maltas veteres molles appellari voluerunt a Graeco, quasi μαλακούς ; Lucilius lib. XXVII (732) :

insanum voca[n]t quem maltam ac feminam dici videt.

(Cf. Marx ad loc.). Nonius adducit ut credam Festum post Lucilianam glossam Mantisa alteram Lucilianam glossam Malta (citato nimirum Lucilii versu) tractavisse tam prolixe ut affinia vocabula Malleoli (necnon Molleolus ?) et Mollestrae comprehenderet. Sed incerta fateor omnia.

MAESON. Cf. Hesych., s. v. Μαίσωνα, s. v. Τέττιξ. Aristoph.] in libro Περὶ Προσώπων

MAENIANA. Nollem affirmare hinc hausisse Isidorum (Etym. 15, 3, 11 Moenius collega Crassi in foro proiecit materias ut essent loca in quibus spectantes insisterent ; quae ex nomine eius Moeniana appellata sunt ; haec et solaria, quia patent soli), multo minus Hieronymum (Ezech. 41, 3 Meniana sunt solaria de cenaculorum parietibus eminentia, dicta a quodam puero nomine Menio quia ea primus invenit; haec Romae ecthetas appellant). Nonius sine dubio (65, 20) marginalem in Cic. Acad. 2, 70 adnotationem exhibet. Incertae originis sunt gl. Philox. MA 10 Maenianum : ἐξώστρα, ME 30 Maenianus · ἐκθέτης. De Martialis poetae ' summemmiana ' cf. Journ. Phil. 29, 59 ; Lundström (Eranos 13, 206). Cf. infra, s. v. Mummiana Aedificia (125, 20 a Mummio dicta).

sunt appellata. Is enim primus ultra columnas extendit tigna quo ampliarentur superiora.

Maior Graecia diota est Italia quod eam Siculi quondam obtinuerunt, vel quod multae magnaeque civitates in ea fuerunt ex Graecia profectae.

Maius mensis in compluribus civitatibus Latinis ante Urbem conditam fuisse videtur. Qua ex causa, utrum a maioribus, ut Iunius a iunioribus, dictus sit, an a Maia quod Mercurio filio eius res divinae <Idibus> fiant sollemnes, an quod ipsi deae in multis Latinis civitatibus sacrificia fiebant...

(Paul.) *Maesius* lingua Osca mensis Maius. Osci enim a regione Campaniae quae est Oscor (?) vocati sunt.

(Paul.) *Maiestas* a magnitudine dicta.

(Paul.) *Maior magistratus* consul dicitur.

(Paul.) *Mas* deminutive facit *masculus*.

(Paul.) *Matertera* matris soror quasi mater altera. Matertera patris et matris mihi *magna matertera* est. *Maior patruus* avi et aviae patruus. *Maior avunculus* avi et aviae avunculus. *Maior amita* avi et aviae amita. *Maior socer* uxoris meae proavus. *Maior socrus* uxoris meae proavia.

? (Gloss.) *Mater magna* : soror aviae.

(Paul.) *Maeandrum* genus picturae dictum est a similitudine flexus amnis qui appellatur Maeandrus.

(Paul.) *Maecia tribus* a quodam castro sic appellatur.

(Paul.) *Masucium* (-cum ?) edacem a mandendo scilicet.

(Paul.) *Mox* pau<l>lo post.

(Paul.) *Morbosum* hominem morbo aliquo adfectum.

(Paul.) *Mortuus* ab emerita vita dictus.

MAIOR GRAECIA. Magna Graecia **Isid.** (Etym. 14, 4, 18 Italia olim a Graecis populis occupata Magna Graecia appellata est; deinde a regis nomine Saturnia, etc.), qui potest ex Servio vel Donato hausisse (Aen. 1, 569) : Μεγάλη Ἑλλάς appellata est Italia quia a Tarento usque ad Cumas omnes civitates Graeci condiderunt.

MAESIUS. Buechelerum credo recte corruptam gl. ps.-Placidi sic emendasse, Maesio . Maio.

MAIESTAS. Hinc Gloss. Abol. MA 8 Maiestas : a magnitudine.

MAIOR MAGISTRATUS. Cf. infra, s. v. Maximum Praetorem (152, 29). De tota re quae Messala in libro de Auspiciis dixit habemus ap. Gell. 13, 15, 4.

MATERTERA. Addidi, sed dubitanter, ex Gloss. Abav. (=Abol. ?) MA 77.

MAEANDRUM. Cf. Non. 140, 2 (Maeander est picturae genus, etc.) qui citat Verg. Aen. 5, 251 :

quam plurima circum
purpura maeandro duplici Meliboea cucurrit.

Mueller quidem et in hoc lemmate et superius, s. v. Meliboea Purpura (111, 26), hunc Vergilii versum a Festo citatum esse credit.

MAECIA. cast.] cf. Liv. 6, 2.

MASUCIUM. masucum vel massucum ps.- Plac. (Ma. : edacem).

MOX. Cf. infra, s. v. Quam Mox (314, 5 significat quam cito ; sed si per se ponas mox, significabit paullo post vel postea). Cf. Charis. 205, 1 K. (de Verg. Geo. 1, 24) : Ubi Gnifo pro oito significare ait ; alii paulo post, ut Terentius (Eun. 219) ; aliud est (Verg. Aen. 5, 117).

MORTUUS. Si Isidorus ex Festo hausit (Etym. 4, 5, 3 quod inde veteres morbum nominaverunt ut ipsa appellatione mortis vim, quae ex eo nascitur, demonstrarent), Festus alterum etymon addidit.

(Paul.) *Moracias nuces* Titin[n]ius (185) duras esse ait ; unde fit deminutive *moracillum*.

(Paul.) *Monimentum* est quod et mortui causa aedificatum est et quicquid ob memoriam alicuius factum est, ut fana porticus scripta et carmina. Sed monimentum quamvis mortui causa sit factum, non tamen significat ibi sepultum.

Monstrum, ut Aelius Stilo interpretatur, a monendo dictum est, velut ' monestrum '. Item Sinnius Capito quod monstret futurum et moneat voluntatem deorum ; quod etiam *prodigium*, velut praedictum et quasi ' praedicium ', quod praedicat eadem ; et *portentum* quod portendat et significet. Inde dici apparet id quartum quod mihi visum est adiciendum, praesertim cum ex eadem significatione pendeat et in promptu sit omnibus, id est *ostentum*, quod item ab ostendendo dictum est apud auctores.

(Paul.) Monstrum dictum velut ' monestrum ', quod moneat aliquid futurum ; prodigium velut ' praedicium ', quod praedicat ; portentum quod portendat ; ostentum quod ostendat.

<*Monitores*> ** qui monent histriones in scaena sed etiam ubi adiciuntur (libri dicuntur ?) commentarii.

(Paul.) Monitores dicuntur et qui in scaena monent histriones et libri commentarii.

Monile dictum est ornatus mulieris, qualem habuisse Eriphylam fabulae ferunt. Ex eo etiam equis praependens a collo ornamentum monile.

(Paul.) Monile et mulierum ornatus dicitur et equorum praependens a collo.

(Paul.) *Momar* Siculi stultum appellant.

(Paul.) *Momen* momentum. Lucretius (3, 189) :

momine si parvo possint inpulsa moveri.

(Paul.) *Modo* cum per correptam O dicitur significat et tempus ut : Modo venit, et ponitur pro tantum, ut : Tace modo. Quodsi producta posteriore syllaba enuntietur, dativus vel ablativus est casus ab eo quod est modus.

MORACIAS. Abl. (vel dat.) casu usum esse Titinium suadet ps.-Plac. (Moraciis nucibus longis).

MONIMENTUM. Cf. Varr. L. L. 6, 49 : Ab eōdem (scil. memoria) monere, quod is qui monet proinde sit ac memoria ; sic monimenta quae in sepulcris, et ideo secundum viam quo praetereuntis admoneant et se fuisse et illos esse mortalis ; ab eo cetera quae scripta ac facta memoriae causa monimenta dicta

MONSTRUM. post Modo (124, 1) **Paul.** (saltem archetypus nostrorum codicum in quo, ni fallor, lemma praetermissum erat et in imo margine postea scriptum). mihi] Verrio. Cf. infra, s. v. Portenta (284, 4) ; s. v. Prodigia (254, 14). Hincine Abol. MO26 Monstra dicimus prodigia eo quod futura moneant vel demonstrent ? Cf. Varr. ap. Isid. Diff. 1, 459 : Quinque autem sunt genera prodigiorum, ut Varro dicit, id est portentum, ostentum, prodigium, miraculum et monstrum..

MONILE. Hinc, ni fallor, gl. disrupta Abol. (MA 43 ; MU 13) Monile : ornamentum mulieris, Monilia : pectoralia equorum.

MOMAR. De ficticio in recentioribus glossariis versu Plauti (fragm. dub. et susp. xvi):

quid tu, o momarsicule homo, praesumis ?

cf. Goetz ad loc.

MOMEN. Hincine corrupta gl. Abol. MO 21 Monin (momen ?) : momentum ? De versu Ennii ficticio (Ann. 595) qui est in glossario Osberni cf. Goetz (Verhandl. Sächs. Ges. 1903 p. 143) :

Molucrum non solum quo molae verruntur dicitur, id quod Graeci μυλήκορον appellant, sed etiam tumor ventris qui etiam virginibus <incidere> solet, cuius meminit Afranius in Virgine (336) :

ferme virgini
<tam crescit uterus> tamquam gravidae mulieri ;
molucrum vocatur, transit sine doloribus.

Cloatius etiam in libris Sacrorum : Molucrum esse aiunt ligneum quoddam quadratum ubi immolatur. Idem (item ?) Aelius in Explanatione Carminum Saliarium eodem nomine appellari ait quod sub mola supponatur. Aurelius Opillus (Op. Aur. ?) appellat ubi molatur.

(Paul.) Moluerum dicitur et quo molae verruntur, quod Graeci μυλήκορον dicunt, et tumor ventris qui etiam virginibus incidere solet. Afranius « virgini » inquit « tam crescit uterus quam gravidae mulieri ; molucrum vocatur, transit sine doloribus ». Molucrum etiam dicitur lignum quoddam quadratum ubi immolatur.

Mola etiam vocatur far tostum et sale sparsum quod eo molito hostiae aspergantur. Molas avias inepte quidam dictas putant**.

(Paul.) Mola vocatur etiam far tostum et sale sparsum, quod eo molito hostiae asperguntur.

(Paul.) *Moles* pro magnitudine fere poni solet. Sed *moliri* et *molitiones* a movendo certum est dici.

(Paul.) *Munus* significat <officium> cum dicitur quis munere fungi ; item donum quod officii causa datur.

(Paul.) *Mummiana aedificia* a Mummio dicta.

<*Mundus* appellatur caelum terra mare et aer>**. Mundus etiam mulieris <ornatus dicitur quia non alius est quam quod moveri> potest. Accius (654) :

cum virginali mundo clam pater **

<Mundus quoque appellatur lautus et purus.> Ennius (Ann. 145) :

idem loca navibus celsis
munda facit nautisque mari <quaesentibus vitam>.

**Cereris, qui mundus appellatur, qui ter in anno solet patere : VIIII Kal. Sept. et III Non. Octobr. et VI Id. Novembr. Qui vel enim (videlicet ?) dictus est quod terra movetur **

(Paul.) Mundus appellatur caelum terra mare et aer. Mundus etiam dicitur ornatus mulieris quia non alius est quam quod moveri potest. Munidus quoque appellatur lautus et purus.

MOLUCRUM. Aurel. Op.] Mos scribendi Festinus est ' Opillus Aurelius '.

MOLA. Cf. supra, s. v. Ador (3, 19) farris genus ... quod aduratur ut fiat tostum, unde in sacrificio mola salsa efficitur) ; s. v. Immolare(97, 22 est mola, id est farre molito et sale, hostiam perspersam sacrare). Cf. Varr. L. L. 5, 104 : Ex mola, id est ex sale et farre molito. mol. avias] Quid latet ?

MUMMIANA. Vide supra ad Maeniana (120,1).

MUNDUS. Cf. infra, s. v. (144, 18 ut ait Capito Ateius in lib. VI Pontificali, ter in anno patere solet, etc.). Verrium credo sic fere incepisse : Mundus appellatur caelum terra mare et aer, a motu eorum ita dictus. Cf. Varr. L. L. 6, 3 : A motu eorum (scil. solis et lunae) qui toto caelo coniunctus mundus ; Isid. Etym. 13, 1, 1 : Mundus Latine a philosophis dictus quod in sempiterno motu sit, ut caelum sol luna aer maria ; nulla enim requies eius elementis concessa est ideoque semper in motu est ; unde et animalia Varroni videntur elementa, « quoniam per semet ipsa » inquit « moventur ».

Ennius] citatus iterum infra, s. v. Quaeso (312,9).

(Paul.) *Munnitio* (?) morsicatio ciborum.

(Paul.) *Muneralis lex* vocata est qua Cincius cavit ne cui liceret munus accipere. Plautus (inc. 30) :

neque muneralem legem neque lenoniam rogata fuerit necne flocci aestimo.

(Paul.) *Munem* significare certum est officiosum ; unde e contrario *inmunis* dicitur qui nullo fungitur officio.

(Isid.) Inmunis minime munificus, ut est in proverbio veteri « inmunem cives odere sui » ; item inmunis qui non facit munia, id est officio non fungitur ; est enim omni privilegio vacuus.

Mamphula appellatur pa<nis> Syriaci genus quod, ut ait Verrius, in olibano antequam percoquatur decidit in carbones cineremque. Cuius meminit Lucilius (1250) :

pistricem validam, si nummi suppeditabunt,
addas empleuron, mamphulas quae sciat omnis.

Municeps est, ait Aelius Gallus (7), qui in municipio liber natus est ; item qui ex alio genere hominum munus functus est ; item qui in municipio ex servitute se liberavit a municipe. At Servius filius (Serv. Sulpicius 18) aiebat initio fuisse qui ea conditione cives fuissent ut semper rempublicam separatim a populo Romano haberent, Cumanos Acerranos Atellanos, qui aeque <cives Romani erant et in legione merebant, sed dignitates non capiebant>.

(Paul.) Municeps qui in municipio liber natus est. Item qui ex alio genere hominum munus functus est. Item qui in municipio a servitute se liberavit a municipe. Item municipes erant qui ex aliis civitatibus Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere, sed tantum muneris partem ; ut fuerunt Cumani Acerrani Atellani, qui et cives Romani erant et in legione merebant, sed dignitates non capiebant.

Mutas quasi (quasdam?) e litteris appellatas quidam putant quod positae in ultimis partibus orationis obmutescere cogant loquentem. Quidam quod parvae exiguaeque sint vocis, ut quando mutum oratorem aut tragoedum dicimus.

(Paul.) Mutae dicuntur litterae quod positae in ultimis partibus orationis obmutescere cogant loquentes ; vel quod parvae exiguae-

---

MUNERALIS LEX. i. e. Lex Cincia de donis et muneribus (Liv. 34, 4, 9, etc.).

INMUNIS. Cf. supra, s. v. (97, 18 vacans munere, aliquotiens pro improbo ponitur, ut apud Plautum « inmune est facinus »). Si Isidorus (Etym. 10, 140) ex hoc Festi loco hausit, suspicor Festum duos eiusdem fabulae versus citasse (Trin. 350) :

sed civi inmuni scin quid cantari solet
« quod habes ne habeas, et illuc quod non habes habeas, malum ».

(Trin. 354) :

is est inmunis quoi nil est qui munus fungatur suom.

MAMPHULA. Alieno loco.

MUNICEPS. supra, inter Mamercus (116, 2) et Mamuri Veturi, **Paul.** Servii **Reitzenstein** (Verrianische Forschungen 86). Cf. infra, s. v. Municipium (155,7), s. v. Municipalia Sacra (146,9 quae ab initio habuerunt ante civitatem Romanam acceptam). Hincine Gloss. Abol. MU 19-20. Municeps : civis municipii, Municipales : originales cives et in loco officium gerentes ?

MUTAS. Cf. infra, s. v. Mutas. Festi codex incipit (cf. infra, 136, 22, s. v. Mutae Litterae) a verbis quae huc pertinere possunt vel saltem iterare eam sententiam quae hic est videntur. (Mutum dicimus aut quod nullius fiant vocis cum in eas litteras incidant).

que sint vocis, ut cum mutum oratorem aut tragoedum dicimus.

Multam Osce dici putant poenam quidam. M. Varro ait poenam esse, sed pecuniariam ; de qua subtiliter in lib. I Quaestionum Epist. refert.

(Paul.) Multam Osce dici putant poenam.

Mulleos genus calceorum aiunt esse ; quibus reges Albanorum primi, deinde patricii sunt usi. M. Cato Originum lib. VII (7) : Qui magistratum curulem cepisset calceos mulleos allitaciniatos (aluta laciniatos ?), ceteri peronei. Item Titinius in Setina (116) :

iam cum mullibus te ostendisti quos † tibiam si † calceos.

Quos putant a *mullando* dictos, id est suendo.

(Paul.) Mullei calcei regum Albanorum et post patriciorum, a millando, id est suendo dicti.

Multifariam dixerunt antiqui videlicet quod in multis locis fari poterat.

(Paul.) Multifariam dicebant antiqui quod in multis locis fari poterat, id est dici.

(Paul.) *Mulciber* Vulcanus a molliendo scilicet ferro dictus. *Mulcere* enim mollire sive lenire est. Pacuvius (395) :

quid me optutu terres, mulces laudibus ?

(Paul.) *Multam maximam* dixerunt trium milium et viginti assium, quia non licebat quondam pluribus triginta bubus et duabus ovibus quemquam multari ; aestimabaturque bos centussi[bu]s, ovis decussi[bu]s.

<« *Multi Mani Ariciae.* » > **Manius Egeri<us lucum>Nemorensem Dianae consecravit, a quo multi et clari viri orti sunt et per multos annos fuerunt. Unde [et] proverbium : Multi Mani Ariciae. Sinnius Capito longe aliter sentit ; ait enim turpes et deformes significari, quia *Maniae* dicuntur deformes personae, et Arici[n]ae genus panni[manici] fieri quod manici (?) appelletur.

(Paul.) Maniae turpes deformesque personae.

<*Munia.*> *moene*singulariter dixit Ennius (Naevius, Bell. Pun. 34) :

apud emporium in campo hostium pro moene.

Muttire loqui. Ennius in Telepho (286) :

palam muttire plebeio piaculum est.

(Paul.) Muttire loqui. Ennius « palam muttire plebeio piaculum est. »

MULTAM. Cf. Varro Rer. Hum. XXI (ap. Gell. 11, 1, 5) : Vocabulum autem ipsum multae idem M. Varro ... non Latinum sed Sabinum esse dicit, idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt a Sabinis orti ; L. L. 5, 177.

MULLEOS. Hinc Gloss. AA (=Abol.) Mullei : calcei quae in (quem ? quos ?) antiquitus reges habere soliti erant. Ad hunc locum Catonis fortasse redit Gloss. ps.- Plac., Mulleos : calceamenti genus, a colore mullorum.

MULTIFARIAM. Hincine Gloss. Abol. MU 14 Multifarie : multis sermonibus ?

MULCIBER. Gloss. Abstr. MU 13 (Mulciber : ignis quod omnia mulceat ; ipse dicitur Vulcanus) ex Serv. Aen. 8, 724 provenit (Mulciber Vulcanus, ab eo quod totum ignis permulcet). optutu]. Cf. infra, s. v. (202, 11).

MULTAM. Max. mul. **Paul.** Cf. supra, s. v. Aestimata Poena (23, 2 ovem decussis, bovem centussis, hoc est decem vel centum assibus).

MULTI MANII. Man. Eger.] Aliter Cato Orig. II (ap. Prisc. I p. 129) : Lucum Dianium in nemore Aricino Egerius Baebius Tusculanus dedicavit dictator Latinus. Cf. Rosenberg (Herm. 54, 143)

MANIAE. Cf. supra, s. v. (114, 15 Aelius Stilo dicit ficta quaedam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant ; quas alii maniolas appellent).

MUTTIRE. Cf. supra, s. v. Amussim (6, 2 quidam esse dicunt non tacite, quod muttire

<Munia vel> *Moenia* muri et cetera muniendae urbis gratia facta, ut Accius in Hellenibus (385) :

signa extemplo cahere ac tela ob moenia offerre imperat.

Significat etiam officia. Plautus in Nervolaria (95) :

prohibentque moenia alia unde ego fungar mea.

(Paul.) Moenia et muri et officia. Plautus « prohibentque moenia alia unde ego fungar mea.

Murrinam genus...

(Paul.) Murrina genus potionis quae Graece dicitur νέκταρ <**potio deorum**>. Hanc mulieres vocant *muriolam*. Quidam murratum vi num, quidam id dici putant ex uvae genere murrinae nomine.

(Paul.) *Murgisonem* dixerunt a mora et decisione.

(Paul.) *Murmillonica scuta* dicebant cum quibus de muro pugnabant. Erant siquidem ad hoc ipsum apta.

---

interdum dicitur loqui). Hincine Gloss. Abol. MU 6 (Muttire : leviter loqui), an ex adnotatione marginali in Terentio (Andr. 505) ?

MOENIA. Cf. infra, s. v. (137,7 praeter aedificia significant etiam et munia, hoc est officia). Hausitne ex Festo Isidorus (Etym. 15, 2, 17 Moenia sunt muri civitatis, dicta ab eo quod muniant civitatem, quasi munimenta urbis, id est tutamenta ; munium autem dictum quasi manu factum ; sic et munus ; muri a munitione dicti, quasi ' muni-ri ', eo quod muniant et tueantur interiora urbis), an ex Donati scholio nescioquo in Vergil., sicut hausit ex Serv. Aen. 11, 567 ea quae pergit dicere (moenia autem duplicem habent significationem, nam interdum moenia abusive dici omnia aedificia publica civitatis, etc.) ?

MURRINAM. Supplevi ex Gloss. Aff. (=Abol.) Murrina : potio divina quae a Graecis nectar dicitur, de vino murrato. Cf. infra, s. v. Nectar (160, 18 Graece significat deorum potionem). murrat. vin.] Cf. infra, s. v. Murrata Potione (150, 36). Eam interpretationem ps.– Placidus repperit, nimirum in adnotatione ad Plaut. Pseud. 741, Murrinam : vinum murra conditum. Sed gl. Ansil. MU 273 (Murratum vinum : amarum, id est cum felle mixtum), ni fallor, non est Glossarii Abol. sed Glossarii Abstr., et emanavit ex adnotatione in Marc. evangelist. 15, 23 adscripta. Plautinum hoc Festi lemma esse (sicut praecedens lemma Moenia) mihi videtur et Plauti versum habuisse (Pseud. 741) :

murrinam passum defrutum mellam mel quoivismodi.

De his vocabulis plura discimus ex loco Varronis Vit. Pop. Rom. I, ap. Non. 551 dispertito, qui sic fere restitui potest : Antiquae mulieres maiores natu bibebant loram aut sapam aut defretum aut passum quam murrinam quidem Plautus appellare solet ; loram dicebant in vindemia cum expressissent acinis mustum et folliculos in dolium coniecissent ; sapam appellabant quod de musto ad mediam partem decoxerant ; defretum, si ex duabus partibus ad tertiam redegerant defervefaciendo ; passum nominabant si in vindemia uvam diutius coctam legerent eamque passi essent in sole aduri ... vino addito <vel>lora passum vocare coeperunt ; muriolam nominabant quod ex uvis expressum erat passum, etc.

MURGISONEM. Ex scholio Vergiliano (Aen. 11, 378) hausit Gloss. Abstr MU 27 Murgiso : callidus murmurator vel fallax. Cadit igitur Scaligeri emendatio (call. morator) eius glossae a Goetzio inuria Placido assignatae. Cf. Gloss. ps.– Plac. Murgiso : irrisor, lusor. Ex Festo discimus I longam esse, murgīso. Hucine redit gl. corrupta Abav. (=Philox.) MU30 Muscinarius : inutilis ἄχρηστος ?

MURMILLONICA. Aliter infra, s. v. Retiario (358, 9 murmillonicum genus armaturae Gallicum est, ipsique murmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat).

(Paul) *Murtea corona* Papirius usus est quod Sardos in campis Murteis superasset.

(Paul.) *Mussare* murmurare. Ennius (Ann. 182) :

<intus> in occulto mussabat

vulgo vere pro tacere dicitur, ut idem Ennius (Ann. 446) :

non decet (possunt) mussare bonos(–i).

(Paul.) *Mucia prata* trans Tiberim dicta a Muoio, cui a populo data fuerant pro eo quod Porsenam Etruscorum regem sua constantia ab Urbe dimovit.

(Paul). *Mugionia porta* Romae dicta est a Mugio<ne> quodam qui eidem tuendae praefuit.

(*Paul.*) *Muginari* est nugari et quasi tarde conari. <.. *Muginatio*>.

(Paul.) *Mustricula* est machinula ex regulis in qua calceus novus suitur. Afranius (419) :

mustriculam in dentes inpingam tibi.

(Paul.) *Myoparo* genus navigii ex duobus dissimilibus formatum. Nam et mydion (?) et paron per se sunt.

(Paul.) *Minucia porta* appellata est eo quod proxima esset sacello Minucii.

(Paul.) *Martias Kalendas* matronae celebrabant quod eo die Iunonis Lucinae aedes coli coepta erat.

(Paul.) *Mavortem* poetae dicunt Martem.

(Paul.) *Magnum annum* dicunt mathematici quo septem sidera errantia expletis propriis cursibus sibimet concordant.

MURTEA. Cf. infra, s. v. Ovalis Corona (213, 8 est murtea, quam habebant qui ovantes introibant cum bella non erant indicta aut sine sanguine confecta). Quid est lemma Murtea Corona nisi altera pars lemmatis Ovalis Corona, alphabeticae ordinationis causa disrupta ?

MUSSARE. Cf. infra, s. v. Summussi (384, 19 .. Ennius in sexto Annalium « intus in occulto mussabat »). Hausitne ex Festo Serv. auct. Geo. 4, 188 : Mussant hic murmurant, quae vox ponitur et in tacendi significatione, ut apud Ennium in XVII « non possunt mussare boni », etc. ?

MUCIA PRATA. Cf. Liv. 2, 13.

MUGIONIA PORTA. Aliter Varr. L. L. 5, 164 : Praeterea intra muros video portas dici in Palatio Mucionis (Mug.). a mugitu, quod ea pecus in bucita<cir>cum oppidum exigebant, alteram Romanulam, etc. ; Vit. Pop. Rom. I (ap. Non 531, 19) : In Palatio ad portam Mugionis.

MUGINARI. Hinc Gloss. Abol. MU 16 Muginatur : nugatur aut cunctatur sine effectu. Verbum, ne Ciceronis quidem tempore ignotum, tractat Nonius (139, 4, ubi legendum est, ni fallor, Muginari morari ; non cum codd. ' Muginari murmurare '), citatis et Atta et Lucilio (294) :

muginamur, molimur, subducimur,

quem versum recte interpretatus est Leo, Goett. Anz. 1906, p. 848. Addidi ex Gloss. Ansil. (= Abol.) MU 10 Mugillatio (–ginatio) : tarditas.

MYOPARONES. Cf. infra, s. v. Parones (248, 22 navium genus, ad cuius similitudinem myoparo vocatur). mydion] Cf. Heraeus (Rhein. Mus. 54, 307)

MINUCIA Cf. supra, s. v. (109, 15).

MARTIAS. Cf. Fast. Praenest : Feriae Marti Iunoni Lucinae Esquiliis, quod eo die aedis ei <dedica>ta est per matronas, quam voverat Albin<ia>.. vel uxor si puerum.. que ipsa. matronae] De Matronalibus cf. Macrob. 6, 4, 13 ; Serv. Aen. 8, 638.

MAVORTEM. Hincine Gloss. Abol. MA 57-59 Mavors : Mars ; Mavortia res : quae ad pugnam pertinet ?

MAGNUM ANNUM. Cf. Serv. Aen. 3, 284.

(Paul.) *Medius fidius* compositum videtur et significare Iovis filius, id est Hercules, quod Iovem Graece Δία et nos Iovem, ac fidium pro filio quod saepe antea pro L littera D utebantur. Quidam existimant iusiurandum esse per divi fidem ; quidam per diurni temporis, id est diei, fidem.

(Paul.) *Mortem obisse* ea consuetudine dicitur qua dixerunt antiqui *ob* Romam legiones ductas et ob Troiam duxit exercitum pro ad ; similiterque *vadimonium obisse* dicimus, id est ad vadimonium isse, et *obviam* ad viam.

Manuos in carminibus Saliaribus Aelius [Stilo] significare ait bonos, ut inferi di *Manes* pro boni dicantur a suppliciter eos venerantibus propter metum mortis, ut *immanes* quoque pro valde <non bonis> dicantur.

(Paul.) Manues Aurelius significare ait bonos ; unde di Manes pro boni dicuntur a suppliciter eos venerantibus propter metum mortis, ut inmanes quoque pro valde non bonis dicuntur.

Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murum.

(Paul.) Muscerdas prima syllaba producta stercus murum appellant.

Mapalia casae Poenicae appellantur ; in quibus quia nihil est secreti, solet solute viventibus obici id vocabulum. Cato Originum libro quarto (2) : Mapalia vocantur ubi habitant ; ea quasi cohortes rotundae sunt.

(Paul.) Mapalia casae Poenicae appellantur ; in quibus quia nihil est secreti, solet id vocabulum solute viventibus obici. Sunt enim mapalia quasi cohortes rotundae. Cohortes cortes.

Metelli (–alli) dicuntur in lege militari quasi mercennarii. Accius Annali XXVII (2) :

calones famulique metellique (–allique) caculaeque.

A quo genere hominum Caeciliae familiae cognomen putat ductum **.

(Paul.) Metalli dicuntur in re militari quasi mercennarii. Accius in Annalibus « calones famulique metallique caculaeque ». A quo genere hominum Caeciliae familiae cognomen putatur ductum.

« *Manum et mentum* » proverbium est ex Graeco ductum, quod est : πολλὰ μεταξὺ <πέλει> κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Calchantem vitis serentem quidam augur vicinus praeteriens dixit errare ; non enim ei fas esse novum vinum **.

(Paul). *Mulis celebrantur ludi in Circo*

MEDIUS FIDIUS. Hinc Gloss. Abol. ME 42 Medius fidius : iusiurandum Gentilium per Iovem et fidem vel per Herculem Iovis filium ; id veteres loquuntur. Cf. Varr. L. L. 5, 66 : Aelius Dium Fidium dicebat Diovis filium, ut Graeci Διόσκορον Castorem, et putabat hunc esse Sancum ab Sabina lingua et Herculem a Graeca. Cf. infra, s. v. Praebia (276, 11 Sancus.. Dius Fidius vocatur). pro L litt. D] Vide supra ad Ancaesa (18, 21).

OB. Cf. infra, s. v. (188, 1 alias pro ad, ut Ennius « ob Romam noctu legiones ducere coepit » et « ob Troiam duxit »).

MANES. Vide supra, ad Mane (112, 24), Manare (115,1), Cf. infra, s. v. Matrem Matutam (154, 10).

MUSCERDAS. Hinc gl. disrupta et fortasse truncata Abol. MU 7 (cum Gloss. AA) Muscerdae : stercus murinum ; mūscerdas dicebant antiqui. Cf. infra, s. v. Sucerdae (390, 24).

METELLI. Hinc gl. male habita Abol. ME 8 (cum Gloss. Ansil. ME 579) Metellus : mercennarius ; metalli dicuntur in lege m<ilitari>. Quae gl. in Gloss. AA est Metellus : mercennarius a merendo (metendo ?). Hinc etiam Gloss. Philox ME 69 Metellus : μίσθιος (fortasse revera 48 et 59 Metellus : mercennarius, μισθοφόρος, μίσθιος).

maxime Consualibus quia id genus quadrupedum primum putatur coeptùm curru vehiculoque adiungi.

(Paul.) *Mais Idibus mercatorum dies festus erat* quod eo die Mercurii aedes esset dedicata.

Minusculae Quinquatrus appellantur Id. Iun. quod is dies festus est tibicinum, qui colunt Minervam cuius deae proprie festus dies est Quinquatrus mense Martio.

(Paul.) Minusculae Quinquatrus appellabantur Idus Iun. quod is dies festus erat tibicinum qui Minervam colebant. Quinquatrus proprie dies festus erat Minervae Martio mense.

Muli Mariani dici solent a C. Mari instituto cuius milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare adsueverant.

(Paul.) Muli Mariani dici solent a Mario instituti, cuius milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare adsueverant.

SEX. POMPEI FESTI LIBER XIII

Mulus <vehiculo Lunae habetur quod tam> ea sterilis sit quam mulus ; vel quod, ut mulus non suo genere sed equis creetur, sic ea solis non suo fulgore luceat.

(Paul.) Mulus vehiculo lunae habetur quod tam ea sterilis sit quam mulus ; vel quod, ut mulus non suo genere sed equis creatur, sic ea solis non suo fulgore luceat.

Murciae deae sacellum **

(Paul.) Murciae deae sacellum erat sub monte Aventino, qui antea *Murcus* vocabatur.

(Paul.) *Membrum abscidi mortuo* dicebatur cum digitus eius decidebatur ad quod servatum iusta fierent reliquo corpore conbusto.

(Paul.) *Monodus* appellatus est Prusiae filius qui unum os habuit dentium loco. Similiter habuit et Pyrrhus rex Epirotarum.

(Paul.) *Minotauri* effigies inter signa militaria est quod non minus occulta esse

---

MAIS IDIBUS Cf. supra, s. v. Maius Mensis (120, 6 a Maia, quod Mercurio filio eius res divinae <Idibus> fiant sollemnes).

MINUSCULAE QUINQUATRUS, Cf. Varr. L. L. 6, 17.

MULI MARIANI. Cf. supra, s. v. Aerumnulas (22, 13 Plautus refert furcillas quibus religatas sarcinas viatores gerebant ; quarum usum quia Gaius Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur).

MULUS VEHICULO LUNAE. Cf. Pausan, 5, 11, 3.

MURCIAE DEAE. Cf. Varr. L. L. 5, 154 : Intumus circus ad Murciae vocatur, ut Procilius aiebat, ab urceis quod is locus esset inter figulos ; alii dicunt a murteto declinatum quod ibi id fuerit ; cuius vestigium manet quod ibi est sacellum etiam nunc Murteae Veneris Hausitne ex Festo Serv. auct. Aen. 8, 636 : Vallis autem ipsa ubi Circenses editi sunt ideo Murcia dicta est quia quidam vicinum montem Murcum appellatum volunt ; alii quod fanum Veneris Verticordiae ibi fuerit circa quod nemus e murtetis fuisset, immutata littera Murciam appellatam ; alii Murciam a murcido, quod est marcidum, dictam volunt ; pars a dea Murcia quae, cum ibi Bacchanalia essent, furorem sacri ipsius murcidum faceret ? Si hausit, planam viam cernis inter lemma Murciae et lemma Membrum Abscidi, nam Ammianus dicit (15, 12, 3) : Nec eorum aliquando quisquam, ut in Italia, munus Martium pertimescens pollicem sibi praecidit, quod localiter murcos appellant.

MONODUS. vel μονόδους. Cf. Plin. N. H. 7, 69.

MINOTAURI. Huc potest revocari gl. Ansil. MI 118, si vera forma est Minotaurus : monstrum quod ex Minoe et Tauro natum fuit (non ' ex homine et tauro '). Cf. infra, s. v. Porci Effigies (266, 16 inter militaria signa quintum locum obtinebat quia, etc.).

debent consilia ducum quam fuit domicilium eius labyrinthus. Minotaurus putatur esse genitus cum Pasiphae Minois regis uxor dicitur concubuisse cum tauro. Sed adfirmant alii Taurum fuisse nomen adulteri.

(Paul.) *Manius* praenomen dictum est ab eo quod mane quis initio natus sit, ut *Lucius* qui luce.

(Paul.) *Manliae gentis patriciae decreto nemo ex ea Marcus appellatur* quod M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, cum regnum adfectasset damnatus necatusque est.

(Paul.) *Maiores flamines* appellabantur patricii generis, *minores* plebei.

(Paul.) *Millus* (-um ?) collare canum venaticorum factum ex corio confixumque clavis ferreis eminentibus adversus impetum luporum. Scipio Aemilianus ad Populum « vobis » inquit « reique publicae praesidio erit is quasi millus cani ».

(Paul.) *Moenia* praeter aedificia significant etiam et *munia*, hoc est officia.

(Paul.) *Magnificissima* dicebant antiqui pro magnificentissima. Revera enim ' magnificens ' dici non potest, unde magnificentissima videtur deduci.

(Paul.) *Manceps* dicitur qui quid a populo emit conducitve quia manu sublata significat se auctorem emptionis esse. Qui idem *praes* dicitur quia tam debet praestare populo quod promisit quam is qui pro eo praes factus est.

Martius mensis initium anni fuit et in Latio et post Romam conditam, quod ea gens erat bellicosissima. Cuius rei testimonium est quod posteriores menses, qui annum finiunt, a numero appellati ultimum habent Decembrem. <*Masculino genere parentem* appellabant antiqui etiam matrem> ** « *Malo cruce* » masculino genere cum dixit Gracchus in oratione quae est in P. Popillium posteriore, tam repraesentavit antiquam consuetudinem quam *hunc frontem* ; atque *hunc stirpem* idem

---

LUCIUS. Vide supra, s. v. (106, 21 praenomen est eius qui primum fuit, quia oriente luce natus est). Ecce iterum eandem doctrinam alphabetice dispersam ! Coniungit nomina Luc. Man. etiam Lib. de Praen. 5.

MANIUS. Cf. Lib. de Praen. 5 : Manii qui mane editi erant, vel ominis causa quasi boni ; manum enim antiqui bonum dicebant.

MANLIAE. Eadem habes supra, s. v. M. Manlium (112, 20 patriciae familiae neminem vocari licuit post eum Manlium qui Gallos a Capitolio depulit, quod is regnum occupare conatus necatusque est).

MAIORES FLAMINES. Cf. infra, s. v. Maximae Dignationis (144, 11 flamen Dialis est inter quindecim flamines... minimi habetur Pomonalis).

MILLUS. Hinc Gloss. Corp. (=Abol.) M 215 Millum : collare [m] canis. Sed ' melium ' Varr. R. R. 2, 9, 15 : Ne vulnerentur a bestiis inponuntur his collaria quae vocantur melium, id est cingulum circa collum ex corio firmo cum clavulis capitatis, quae intra capita insuitur pellis mollis ne noceat collo duritia ferri.

MOENIA. Fere eadem habes supra, s. v. (128, 25).

MAGNIFICISSIMA. Cf infra, s. v. Magnificius (142, 5 pro magnificentius usurpavit Cato, etc.) et, quod proximum lemma est, Munificior (quoque Cato... cum dicamus nunc munificentior, quamvis ' munificens ' non sit in usu, etc.).

MANCEPS. Cf. supra, s. v. (115, 19 dictus quod manu capiat).

PRAES. Cf. infra, s. v. (249, 20).

HUNC FRONTEM. Cf. supra, s. v. Frontem (80, 12 antiqui masculino genere dixere).

HUNC STIRPEM. Cf. infra, s. v. Stirpem (412, 13 masculino genere antiqui, etc.).

antiqui dixerunt, et rursus *hanc lupum, hanc metum*. Item cum idem in Pompilium et matronas ait : Eo exemplo instituto (–tus ?) dignus fuit qui malo cruce periret.

(Paul.) Masculino genere parentem appellabant antiqui etiam matrem. Masculino genere dicebant crucem, ut est illud Gracchi : Dignus fuit qui malo cruce periret. Masculine etiam dicebant et frontem et alia multa similiter.

<*Mutae litterae*> ** <oratorem aut tragoedum> mutum dicimus ; aut quod nullius fiant vocis cum in eas litteras inoidant.

Metaphoram quam Graeci vocant nos *tralationem*, id est domo mutuatum verbum : quo utimur, inquit Verrius in (?).. (**4litt.**).. ne saepius quidem honesti ac d<ec>o<ris ob c>ausas, ut speciosiora atque al-<tiora> significan<tes alieno> quam proprio vo<cabulo **potius**> rem indicemus, <**quod etsi**> redit ad sua<m **originem tamen** e>t tralatum manebit (?) quo pervenit.. (**13 litt.**).. as alieno perinde ac suo ab.. (**10 litt.**)..

Metaplasticos dicitur apud p<**oetas usurpari id**> quod propter necessitatem metri.. (**10 litt.**).. ur quod idem *barbăris* <*mus* **dicitur** in solu>ta oratione conscrib<enda>.. (**26 litt.**)..

Meta– .. (**13 litt.**) .. ca a cariore .. (**21 litt.**).. perventura.. (**10 litt.**).. quod.. (**10 litt.**).. dicare ait Ennius.. (**7 litt.**).. id est.. (**24 litt.**).. Meta– .. (**6 litt.**).. <du>abus ut .. (**4 litt.**).. accip .. (**12 litt.**).. gratia si nec d.. (**4 litt.**) .. iat .. (**7 litt.**) .. prim<a>t.. eptam necessitate.

Metonymia est tropos cum ab eo quod continet significatur id quod continetur, aut superior <r>es inferiore et inferior superiore. Quae continet quod continetur, ut Ennius cum ait (Ann. 310) :

Africa terribili tremis (–it ?) horrida terra tumultu.

HANC LUPUM. Vide supra, ad Corius (53, 1).

HANC METUM. Cf. supra, s. v. Metus (110, 16 feminine dicebant. Ennius, etc.).

MUTAE LITTERAE. Vide supra, s. v. Mutas (126, 25 quasdam e litteris appellatas quidam putant quod positae in ultimis partibus orationis obmutescere cogant loquentem ; quidam quod parvae exiguaeque sint vocis, ut quando mutum oratorem aut tragoedum dicimus) ; infra, s. v. Muta (140, 2).

mutum] *Hic incipit codex Festi*. **Sed primae paginae lacerae ac male habitae vix leguntur** Quibus quoniam nuper iterum operam dedit v. d. Ribezzo (Rivista Indo-greco-italica 6, 18 [1922]), eum testem sequor, sicut prius Abelium sum secutus.

METAPHORAM. Verrius] A Verrio igitur tamquam fonte haec series grammaticorum lemmatum emanavit, Masculino Genere, Mutae Litterae, Metaphoram, etc. Scripsitne etiam Artem Grammaticam ? || in] **Urs.** : i **Rib.** Ver. in<oratio>ne **docti**. An <Plerumque> redit ad sua <m domum quod es>t tral. ; man. quo perv. < tamen apud poet>as al. per. ac. suo ab<uti solitos> ? Sed te moneo laceram hic (et in sequentibus) hiare paginam, ita ut vix liqueat quot desint litterae.

METAPLASTICOS. Cf. Cominianus ap. Charis. 265, 1 : Consuetudo hunc tantum barbarismum appellat qui fit in una parte orationis.. sed hoc vitium in soluta oratione nomen suum retinet, ceterum apud poetas metaplasmus vocatur. **An** met. <nove mutet>ur ?

META<LEMSIS> ? Nam in grammaticorum Artibus solet haec figura praecedere figurae ' Metonymia ', v. g. Charis. 273, 5 Metalepsis est dictio per gradus homonymiae ad propriam significationem descendens, ut « speluncis abdidit atris » (Aen. 1, 60), ab atris enim nigrae intelleguntur, et ex nigris tenebras habentes, et ex hoc in praeceps profundae. Metonymia est, etc. **An** Meta<lemsis rhetori>ca a cariore <ad vilem rem, inde ad viliorem> perv. <descensio> .. si nec d<efin>iat <neque ex>prim<a>t ?

Ab eo quod continetur id quod continet, ut cum dicitur « epota amphora vini ». A superiore re inferior, ut Ennius (Ann. 487) :

cum magno strepitu Volcanum ventus vegebat.

Ab inferiore superior, ut (Plaut. Aul. 737 a ?) :

<**quia**> persuasit animo vinum, deus qui multo est maximus.

Masculina et feminina vocabula dici melius est secundum Graecorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρικά et γυναικεῖα ea, sed ἀρ<σενικά dicunt et θηλυκά >.. (**10 litt.**)..

« *Martoni<s aurum redditum* »>.. (**16 litt.**).. to ait ; quod <videtur hoc significare matronis> fuisse re<stitutum aurum ex quo P. R. crateram fecerat> et eam A<pollini Delphos miserat ; ut est testi> monio in<dex tabella : Quod quidem aurum dederunt ma>tronae orna<tui demptum suo ut votum solveretur> Apolloni. Qui<dam dicunt de eo potius esse intellegendum> quod contu<lerunt olim matronae ad Capitolium> a Gallis Senoni<bus liberandum ; id eis postea reddi>tum est a pop<ulo Romano>.

(Paul.) « Matronis aurum redditum » cum legitur, hoc significare videtur quia matronae contulerunt ornatus sui aurum ad Capitolium a Gallis Senonibus liberandum, quibus post est redditum a populo Romano.

<*Magistrare* pro regere et> temperare dic.. (**25 litt.**).. erare quidam.. (**24 litt.**).. (Paul.) Magistrare regere et temperare est.

Muta.. (**35 litt.**).. nisi voce .. (**29 litt.**).. multo .. (**25 litt.**).. intelle .. (**30 litt.**).. rem.. (**4 litt.**).. as dici.. (**22 litt.**).. ut cui potius con.. (**24 litt.**)..

M<ille ?> singulariter di .. (**20 litt.**).. non aliter dicimus cum.. (**11 litt.**)..

<*Municas*> item communicas dicit .. (**19 litt.**)... amina (omnia ?).. (**6 litt.**)..

(Paul.) Municas pro communicas dicebant.

<*Mancipatus et adoptatus*> ut patri<s> sui heres e<sse desinit,ita eius qui adcp>tet tam heres est quam <ex eo natus. Sed et adrogatus, qui> in potestate alie<na>.. (**20 litt.**).. et suus heres ut p.. (**20 litt.**).. <Ser.> Sulpicius (15) in ea oratio<ne quam habuit contra Messalam> pro Aufidia.

Multifa<cere antiqui dicebant sicut> magnifice<re, item et> pa<rvifacere ; ut

---

MASCULINA ET FEMININA. melius] quam ' virilia et muliebria ', ut Varro (v. g. L. L 10, 30 : Virilia et muliebria et neutra).

MATRONIS AURUM REDDITUM. Cf. infra, s. v. Pilentis et Carpentis per Urbem Vehi Matronis Concessum Est (282, 26 quod, cum aurum non reperiretur ex voto quod Camillus voverat Apollini Delphico, contulerunt). Cf. Liv. 5, 25 ; 6, 4 ; 5, 50 ; Plin. N. H. 33, 14.

Apolloni] Haec declinatio etiam infra (436, 33 parasiti Apollonis) apparet.

MAGISTRARE. Cf. supra, s. v. Magisterare (113, 11 moderari) ; infra, s. v. Magisteria (140, 24).

erare] incipit versum. Non potuit verbum magisterare inter duos versus dividi aliter quam magi sterare aut magis terare. Potuit peierare.

MUTA. Cf. supra, s. vv. Mutas (126, 25), Mutae Litterae (136, 21).

MILLE. De constructione verborum ' mille est ' pro ' mille sunt ' disputat Gell. 1, 16. De orthographia ' mille ', ' milia ', Varr. L. L. 9. 82. Ni fallor, M. littera, nota numeralis est in codice. Mille igitur legendum, non Moene (cf. supra s. v. 128. 22, singulariter dixit Ennius.. « hostium pro moene »), quod ut legamus suadet sequens lemma Municas.di–] **vel** du–.

MUNICAS. Cf. ps.– Plac. Moenicare: communicare ; dictum a moeniis, id est operibus.

MANCIPATUS ET ADOPTATUS. **suppl. Huschke**, Iur Anteiustin., p. 36. Etiam haec ; alie<na non est, adrogatoris fit filius> **et** su. he. ut p<atris naturalis. Haec ait Ser.>Sulp.

Cato> in ea quam <scripsit contra Q. Minucium Thermum de> X hominibus (3): <Neque fidem neque iusiurandum> neque pud <icitiam multifacit>.. (**13 litt.**).. <**Id merito ab usu recessit quia** qua>ntitas <**nec desiderat multitudinem nec** conti>netur nu<mero>.

(Paul.) Multifacere dicitur sicut magnifacere et parvifacere. Cato : Neque fidem neque iusiurandum neque pudicitiam multifacit. Quod merito ab usu recessit quia quantitas numero non aestimatur nec desiderat multitudinem.

<*Magisteria* dicuntur in omnibus> rebus qui ma<gis ceteris possunt, ut magisterium e>quitum ; et <magistros populi, item ludorum Apo>llinis dixe<runt **antiqui, quae nunc aliter** di>cuntur, velit (–lut) <ostendit **Cato** in oratione quam dix>it contra o<**rationem**>.. (**18 litt.**)..

(Paul.) Magisteria dicuntur in omnibus rebus qui magis ceteris possunt, ut magisterium equitum.

Maledi<ctores dicebantur ab antiquis quos> nos appellamus <maledicos. **Cato** (frag. dub. 2)> ..(**14 litt.**).. Hispania re.. (**23 litt.**)

(Paul.) Maledictores dicebantur ab antiquis qui nunc maledici.

Mihipte pro mihi <ipsi Cato posuit>.. (**12 litt.**).. decuit talen.. (**27 litt.**).. versia atque.. (**27 litt.**).. entia item a ******.

(Paul.) Mihipte Cato pro mihi ipsi posuit.

<Mansuetum **dicimus**, sed *mansuete>m* Cato in epistola(2)<ad filium> .. (**18 litt.**) ..mansues ad ******

(Paul.) Mansues pro mansuetus.

<*Meritaver>e* saepe merue<re **dixit** Cato>.. (**10 litt.**)..<Po>enorum IIII Suf<fetes>.. (**15 litt.**).. nis cohortes, omnis .. (**25 litt.**).. averunt (–re ?).

(Paul.) Meritavere idem Cato ait pro meruere.

Magni<ficius pro magnificentius usurp>avit Cato in ea quam <scripsit de pascenda musta a>gna (3) : Quis homo.. (**20 litt.**).. l pulchrius purgat <aut magnificius ? Nunc magnifice>ntius dicimus, cum mag<nifice eius positivus sit.> At nepos eius in ea <quam scripsit>.. (**7 litt.**).. « tamen » ait « cum aedilis.. (**15 litt.**).. <Magnae Ma>tris ludos magni<ficentius>.. (**12 litt.**)..

(Paul.) Magnificius idem ipse pro magnificentius dixit. Et non frustra ; nam positivus eius magnifice est.

Munificior quoque <identidem Cato dixit> a munifice (–co), cum dicamus <nunc munificentior, quam>vis ' munificens ' non sit <in usu> .. (**16 litt.**).. in ea quam scripsit id.. (**20 litt.**).. munificior q.. s.. (**26 litt.**)..

(Paul.) Munificior a munifico identidem Cato dixit, cum nunc muni-

---

MAGISTERIA. Cf. supra, s. v. Magisterare (113, 11 moderari ; unde magistri non solum doctores artium, sed etiam ... equitum dicuntur, quia omnes hi magis ceteris possunt). Cf. Varr. L. L. 5, 82.

MANSUETEM. Huc revoco Gloss. Ansil. (=Abol.) MA 685 Mansu<e>s : mansuetus. Suspicor ex hac glossa alteram prave esse fictam (MA 668 Mansa : mansueta), quamvis habeat Gloss. AA Mansa : masticata.

MERITAVERE. <evocaverunt statim om>nis coh., omnis<etiam qui stipendia merit>averunt **docti**.

MAGNIFICIUS. Cf. supra, s. v. Magnificissima (137, 9 dicebant antiqui pro magnificentissima ; re enim vera ' magnificens ' dici non potest, unde magnificentissima videtur deduci).

aed.] <curulis esset, Magnae Ma>tris u gni<ficentius quam ali fecit> **docti**.

MUNIFICIOR. q.. s (**non** q.. o) **Abel**.

ficentior dicamus, quamvis munificens non sit in usu.

Mediocriculo usus est in ea quam dixit Cato in consulatu (12) : Ridibundum magistratum genere (ger–), pauculos homines, mediocriculum exercitum obvium (–am ?) duci.

(Paul.) Mediocriculus ipse qui supra posuit cum ait : Ridibundum magistratum, pauculos homines, mediocriculum exercitum obviam duci.

Mutini Titini sacellum fuit in Veliis adversum murum Mustellinum in angi<portu>, de quo aris sublatis balnearia sunt <f>acta domus Cn.. D<omitii> Calvini, cum mansisset ab Urbe condita <ad pri>ncipatum Augusti <Caesaris **inviolatum religioseque**> et sancte cultum <fuisset, **ut ex Pontificum libris**> manifestum est, <**in quibus significatur fuisse ad sacrarium** s>extum et vicensimum dextra v<ia iuxta diver>ticulum.. (**9 litt.**).. ubi et oolitur et <mulieres sacrificant> in e<o togis praetextis> v<e>la<tae>.

(Paul.) Mutini Titini sacellum Romae fuit, cui mulieres velatae togis praetextatis soiebant sacrificare.

<*Matronae a magistra*>*tibus non summove*<*bantur*, ne pulsari contre>ctarive viderentur neve gra<vidae concuterentur. Ob> quam <etiam ca>usam ait Verrius <neque earum viros> sedentes cum uxoribus de essedo escen<dere (de– ?) coac>tos a magistratibus, quod communi vehiculo vehitur vir et uxor.

(Paul.) Matronae a magistratibus non summovebantur, ne pulsari contrectarique viderentur neve gravidae concuterentur. Sed nec viri earum sedentes cum uxoribus in vehiculo descendere cogebantur.

Minuitur populo luctus aedis dedicatione, cum censores lustrum condiderunt, cum votum publice susceptum solvitur ; privatis autem, cum liberi nati sunt, cum honos in familia<m> venit, cum parens aut liberi aut vir aut frater ab hoste captus domum redit, cum <puella> desponsa est, cum prop[r]iore quis cognatione quam is qui lugetur natus est, cum in casto Cereris est, omnique gratulatione.

(Paul.) Minuebatur populo luctus aedis dedicatione, cum a censoribus lustrum condebatur, cum votum publice susceptum solvebatur ; privatis autem, cum liberi nascerentur, cum honos in familia veniret, cum pater aut liberi aut vir aut frater ab hoste captus domum rediret, cum puella despon saretur, cum propriore quis cognatione quam is qui lugeretur natus esset, cum in casto Cereris constitissent.

Maximae dignationis flamen Dialis est inter quindecim flamines, et cum cetera (–ri) discrimina maiestatis suae habeant, minimi habetur Pomonalis quod Pomona levissimo fructui agrorum praesidet promis.

MUTINI. –in– ; cf. Lucil. 78 (moetino) et Marx ad loc. Cf. Herter (Rhein. Mus. 76, 418) Sed huc pertinere Fulg. Serm.14 (Varro in Pontificalibus ait tutulos sacerdotes dici brevium deorum, etc.) minime constat. Prorsus alienum videtur esse illud Tutanus — ab eo quod est tutari — Varronis ap. Non. 47, 26. Cf. Reitzenstein (Verrianische Forschungen 43). Tut-**Thurneysen** (Rh. Mus. 77, 336).

MATRONAE. Cf. Reitzenstein (Verrianische Forschungen 44).

MINUITUR POPULO LUCTUS. casto] castu **Pascal** (Herm. 30, 548).

MAXIMAE DIGNATIONIS FLAMEN. Cf. infra, s. v. Ordo Sacerdotum (198, 29 aestimatur deorum ordine, ut deus maximus quisque ; maximus videtur Rex, dein Dialis... Rex quia potentissimus, Dialis quia universi mundi sacerdos, qui appellatur dium, etc.). Et vide supra ad Curiales Flamines (56, 7).

(Paul.) Maximae dignationis flamen Dialis est inter quindecim flamines et cum cetera discrimina maiestatis suae habeant, minimi habeatur Pomonalis quod Pomona levissimo fructui agrorum praesidet, id est pomis.

Mundus, ut ait Capito Ateius in lib. VI Pontificali (9), ter in anno patere solet diebus his : postridie Volkanalia et a. d. <III Non. Oct. et a. d.> VI Id. Nov. Qui quid ita dicatur sic refert Cato in Commentaris Iuris Civilis (1) : Mundo nomen inpositum est ab eo mundo qui supra nos est ; forma enim eius est est (ut) ex [h]is qui intravere cognoscere potui, adsimilis illae. Eius inferiorem partem, veluti consecratam Dis Manibus clausam omni tempore nisi [h]is diebus qui supra scripti sunt maiores c<ensuerunt habenda>m. Quos dies etiam religiosos iudicaverunt ea de causa quod, quo tempore ea quae occultae et abditae religionis Deorum Manium essent veluti in lucem quandam adducerentur et patefierent, nihil eo tempore in republica geri voluerunt. Itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant, non exercitus scribebatur, non comitia habeba<ntur, non> aliud quicquam in republica, nisi quod ultima necessitas admonebat, administrabatur.

(Paul.) Mundum Gentiles ter in anno patere putabant diebus his : postridie Vulcanalia et ante diem tertium Nonas Octobris et ante diem sextum Idus Novembris. Inferiorem enim eius partem consecratam dis Manibus arbitrantes clausam omni tempore praeter hos dies qui supra scripti sunt. Quos dies etiam religiosos iudicaverunt ea de causa, quod his diebus ea quae occulta et abdita religionis Deorum Manium essent in lucem adducerentur et patefierent : nihil eo tempore in republica geri voluerunt. Itaque per hos dies non cum hoste manu conserebatur, non exercitus scribebatur, non comitia habebantur, non aliud quicquam in republica, nisi quod ultima necessitas exegisset, administrabatur.

Mos est <institutum pa>trium, id est memoria veterum, pertinens maxime ad religiones <caerim>oniasque antiquorum.

(Paul.) Mos est institutum patrium pertinens maxime ad religiones caerimoniasque antiquorum.

(Macrob.) Iulius Festus de Verborum Significationibus libro tertio decimo : Mos est institutum patrium pertinens ad religiones caerimoniasque maiorum.

Milium quidam putant cepisse nomen maxima<e> nummarum (numerorum) summa<e>, quae est mille. Quod alii Graecae stirpis iudicant esse, cum id illi κέγχρον vocent, — tam hercules quam panicum μελίνην.

Municipalia sacra vocantur quae ab initio

MUNDUS. Cf. supra, s. v. (126, 5.. qui ter in anno solet patere : VIIII Kal. Sept et III Non. Octobr. et VI Id. Novembr.).|| Volkanalia] a. d. X Kal. Sept. Cf. Varr. ap. Macrob. 1, 16, 18 : Mundus cum patet, deorum tristium atque inferum quasi ianua patet ; propterea non modo proelium committi verum etiam dilectum rei militaris causa habere ac militem proficisci, navim solvere, uxorem liberum quaerendorum gratia ducere religiosum est.

MOS. Macrob. Sat. 3, 8, 9. Coniunge cum 364, 34 Ritus, Receptus Mos, Religiosi.

MILIUM. Cf. Isid. Etym. 17, 3, 12 : Milium a multitudine fructus vocatum.|| alii] Varro L. L. 5, 106 : Milium a Graeco ; nam id μελίνη.|| tam hero .. μελ.] Festo adscribit Reitzenstein (Verrianische Forschungen 106).

MUNICIPALIA SACRA. Coniunge cum Publica Sacra (284, 19). Cf. supra, s. v. Municeps (126, 20).

habuerunt ante civitatem Romanam acceptam. Quae observare eos voluerunt pontifices et eo more facere quo adfuissent (adsuessent) antiquitus.

(Paul.) Municipalia sacra vocabantur quae ante Urbem conditam colebantur.

Minora templa fiunt ab auguribus cum loca aliqua tabulis aut linteis sepiuntur, ne uno amplius ostio pateant, certis verbis definita. Itaque *templum* est locus ita effatus aut ita septus ut ex una parte pateat angulosque adfixos habeat ad terram.

Manalis fons appellatur ab auguribus puteus perennis, neque tamen spiciendus videtur, quia flumen id spiciatur quod sua sponte in amnem influat.

Manes Di ab auguribus invocantur quod i per omnia aetheria terrenaque ma<nare **credantur.** Idem di su>peri atque inferi <**dicebantur**> .. (**12 litt.**).. augures quod sanctis ..(**20 litt.**).. minis.

(Paul.) Manes Di ab auguribus vocabantur quod eos per omnia manare credebant, eosque deos superos atque inferos dicebant.

Ma–.. (**30 litt.**).. r. p. public.. (**26 litt.**).. rae imperi ..(**26 litt.**)..sae consensu.. (**26 litt.**).. populi comit..(**26 litt.**).. ut capere eam.. (**26 litt.**).. cer<t>ove ex .. (**29 litt.**).. at tempus ad mi.. (**9 litt.**)..

<*Monstra* dicuntur na>turae modum e<gredientia, ut serpens cum pedibus>, avis cum quat <tuor alis, homo cum duobus capitibus>, iecur cum dist <abuit in coquendo>.

(Paul.) Monstra dicuntur naturae modum egredientia, ut serpens cum pedibus, avis cum quattuor alis, homo duobus capitibus, iecur cum distabuit in coquendo.

<*Muta exta*> dicuntur quibus non..(**25 litt.**). responsi ..(**24 litt.**).. <*Ad*>*iutoria* quae.. (**22 litt.**).. <indi>cant aut ab in<cendio ut caveamus aut> a veneno talique <re certum aliquod manifestumque> instare periculum< ; item quae r. p. portendunt> finium deminution.

(Paul.) Muta exta appellabant ex quibus nil divinationis animadvertebant.

<*Minora* itemque *ma*>*iora auspicia* quae d<icantur docet Messala (1) ; nam>

TEMPLUM. Cf. supra, s. v. Contemplari (34, 9 dictum est a templo, id est loco qui ab omni parte aspici vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui templum nominabant). Cf. Varr. L. L. 7, 8 sqq.

MANALIS FONS. Cf. supra, s. v. Manalem Fontem (115, 4 dici pro eo quod aqua ex eo semper manet).

MANES DI. Cf. supra, s. vv. Manare (115, 1), Manias (115, 16.. Manes deos deasque quod aut ab inferis ad superos emanant aut, etc.). **An** <quos supplicant> aug. quod sancti s<int venerabilisque no>minis ?

MONSTRA. Hinc Gloss. AA (=Abol.) Monstrum : quod absque natura nascitur, ut aves cum quattuor alis.

Cf. infra, s. v. Portenta Rerum (284, 30) et in parte ii O-capituli, s. v. Ostenta ; supra, s. v Monstrum (122, 7).

MUTA EXTA. adiut.] Cf. Caecinna ap. Senecam Nat. 2, 49, 1 ; Monitoria fulgura, quibus docetur quid cavendum sit ; .. auxiliaria, quae invocata, sed advocantium bono veniunt.

Cf. infra, s. v. Regalia Exta (366, 14 appellantur quae potentibus insperatum honorem pollicentur, privatis et humilioribus hereditates, filio familiae dominationem).‖quibus ne <que divinationis aliquid neque deorum> responsi <inesse animadvertunt ; contra ad>iut. quae <certum aliquid eventurum indi>cant **docti.**

MINORA ET MAIORA AUSPICIA. Vide supra ad Caelestia Auguria (56, 16). Cf. Mes-

maiora consulum praet<orum censorum dici ait ; re>liquorum minora ; cum illi <maiores, hi autem mino>res magistratus dici <consueverint>.

<*Men*>*sae* in aedibus sacris ara<rum vicem obtinent quia> legibus earum omnium s.. (**18 litt.**).. ut velut in aram vel in .. (**19 litt.**).. vati quoque in primis.. (**21 litt.**).. ubi sacras habituri s<int **mensas**>.. (**10 litt.**).. parentatio non sacrifi.. (**18 litt.**).. magno or.. (**30 litt.**).. a me... a tenebat (?) aram.

(Paul.) Mensae in aedibus sacris ararum vicem optinebant.

<?> **s stetit pro regno.. (**22 litt.**).. Verānius in libro .. (**7 litt.**).. <de Verbis Pontifi>cum (14), quod ei summae.. (**27** litt.).. causam Grae.. (**30 litt.**).. eo autem non**.

<*Mutas et sem*>*ivocales* <antiqui non duplicabant in sc>ribendo, aut.. (**24 litt.**).. <scrip>sisse in eo.. (**25 litt.**).. duplicata sit **.

<*Manu mitti* dicitur> ser. (servus) sacrorum <causa cum dominus eius tenens m>odo caput, <modo membrum aliud eiusdem servi ita> dicit : Hunc <hominem liberum esse volo, ac>pro eo auri [C] <puri probi profani mei solvam si>usquam digre <**diatur** a sacris **cum fuerit** iuris> sui. Dum his ser<vum>.. (**12 litt.**).. <e manu homi>nem liberum mit<tit>.

(Paul.) Manu mitti servus dicebatur cum dominus eius, aut caput eiusdem servi aut aliud membrum tenens dicebat « hunc hominem liberum esse volo », et emittebat eum e manu.

<*Moscillis*>.. (**7 litt.**).. <par>vis qui (que ?) moribus dixit <Cato>.. (**21 litt.**)..

(Paul.) Moscillis Cato pro parvis moribus dixit.

Migrare mensa <quae loco sacro esset d>isque templi posita <inauspicatum apud antiquos habeba>tur cum sequitur sua.. (**9 litt.**).. <*Mensas* aiunt q>uidam fuisse in tri<viis poni solitas quae sint *triv*>*iales* appellatae.

---

sala de Auspiciis I (ap Gell. 13, 15) : Patriciorum auspicia in duas sunt divisa potestates ; maxima sunt consulum praetorum censorum, ... reliquorum magistratuum minora sunt auspicia ; ideo illi ' minores ', hi ' maiores ' magistratus appellantur. Aliter Serv. auct. Aen. 3, 374.

MENSAE. Vide supra ad Curiales Mensae (56, 21). s<imul mensae dedicantur> **docti**. <pri>vati qu. in pr. <salina et patellas apponunt> **docti**. <in quibus> par. non sacrifi<cium fieri possit> **docti**.

<?> Si tibi Muelleriana (cf. Gell. 1, 16) placent supplementa, haec habe :< « Mille urbium protinus> stetit pro reg. » <dixisse ait..> Ver... sum. <antiquitatis esse videtur ; eique> cau. Grae<cus sermo dedisse, χιλιὰς πόλεων> eo au. non <amplius uti Latinos>.

MUTAS. Cf. infra, s. v. Solitaurilia (374, 3 si a sollo et tauris earum hostiarum ductum est nomen antiquae consuetudinis, per unum L enuntiari non est mirum, quia nulla tunc geminabatur littera in scribendo ; quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur, utpote Graecus Graeco more usus, quod illi aeque scribentes ac legentes duplicabant mutas semi<vocales et liquidas>).

An aut <siquid duplicare vellent, scrip>sisse in eo <dicuntur sicilicum, qua nota> dup. sit <littera> ? Cf. Isid. Etym. 1, 27, 29 : Sic et ubi litterae consonantes geminabantur, sicilicum superponebant ut cel'a ter'a as'eres ; veteres enim non duplicabant litteras sed supra sicilicos adponebant, qua nota admonebatur lector geminandam esse litteram.

MANU MITTI. dicit hunc **cod. teste Momms** : edicite hunc **cod. teste Urs.** tum is ser<vum circumagit et e manu homi>nem **docti** Cf. infra, s. v. Puri Probi Profani Sui Auri (296, 31 dicitur in manumissione servorum sacrorum causa).

MIGRARE MENSA. cum sequatur sua <migrantem poena> **docti**.

<*Mente captus* dicitur cum mens> ex hominis potestate <abit ; et idem appellatur *de*>*mens* [qui] quod de sua <mente decesserit, et *amens* quod> a mente [mente] abierit.

(Paul.) Mente captus dicitur cum mens ex hominis potestate abit ; et idem demens, quod de sua mente decesserit, et amens, quod a mente abierit.

<*Manare solem*> .. (**6 litt.**).. <s>olitos esse antiquos <dicere ait Verrius> cum solis orientis radi <splendorem iacere coep>issent, atque ideo primum <diei tempus *mane* dictum ; quam> vis magis addicitur (-du-) <ut credat a *mano* bono man>e, id est a maturo, quod id <bonum est quod maturum est> ; unde et *Matutam* di.. (**21 litt.**).. is.

(Paul.) Manare solem dicebant antiqui cum solis orientis radii splendorem iacere coepissent ; a quo et dictum putabant mane. Alii dictum mane putant ab eo quod manum bonum dicebant.

Mamertini appel<lati sunt ha>c de causa : cum [de]toto Samnio gravis incidisset pestilentia, Sthennius Mettius eius gentis princeps convocata civium suorum contione exposuit se vidisse in quiete praecipientem Apollinem ut, si vellent eo malo liberari, *ver sacrum* voverent, id est quaecumque vere proximo nata essent immolaturos sibi. Quo facto levatis post annum vicensimum deinde eiusdem generis incessit pestilentia. Ru<r>sum itaque consultus Apollo respondit non esse persolutum ab his votum, quod homines immolati non essent ; quos si expulissent, certe fore ut ea clade liberarentur. Itaque i iussi patria decedere, cum in parte ea Si<ciliae> consedissent quae <nun>c Tauricana dicitur, forte <labo>rantibus bello no<v>o Messane<n>sibus auxilio venerunt ultro eosque a<b eo> liberarunt provinciales. Quod ob <me>ritum eorum ut gratiam referrent, et in suum corpus communionemque agrorum invitarunt eos, et nomen acceperunt unum ut dicerentur Mamertini, quod coniectis in sortem duodecim deorum nominibus *Mamers* forte exierat, qui lingua Oscorum Mars significatur. Cuius historiae auctor est Alfius libro primo Belli Carthaginiensis.

Murrata potione usos antiquos indicio est quod etiam nunc aediles per supplicationes dis addunt ad pulvinaria, et quod XII tabulis (10,6) cavetur ne mortuo indatur, ut ait Varro in Antiquitatum lib. I.

(Paul.) Murrata potione usi sunt antiqui, sed postea adsuerunt murram dis suis libare ; ideoque XII tabulis est cautum ne mortuo inderetur.

Muger dici solet a castrensium (-sibus) hominibus, quasi muccosus, is qui talis male ludit.

(Paul.) Muger muccosus.

Muri<*es*> est, quemadmodum Veranius (11) docet, ea quae fit ex sali sordido in pila

---

MANE. Cf. supra, s. v. (112, 24) ; infra, s. v. Mater Matuta (154, 10 Manis, mane.. dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint bona, qualia scilicet sint quae sunt matura).

MANO. Cf. supra, s. v. Manuos (132,3).

MATUTAM. Cf. supra, s. v. Matrem Matutam (109, 4). An di<ci Matrem et malos imman>is ? Cf. Non. 66, 8 : Manum dicitur clarum ; unde etiam mane post tenebras noctis diei pars prima ; inde Matuta quae Graece Λευκοθέα ; nam inde volunt etiam deos Manes manes appellari, id est bonos.. inde inmanes, non boni, ut saepe.

MAMERTINI. Cf. Strabo VI p. 268. ‖Alfius] cf. Cichorius (Roem. Stud. 58).

VER SACRUM. Cf. infra, s. v. (519, 31).

MAMERS. Cf. supra, s. v. (117, 23).

MURRATA POTIONE. Cf. supra, s. v. Murrinam (130, 4).

MURIES. Cf. Varr. (ap. Non. 223, 17 Sale, neutro gen.) : In commentario veteri Fabi

pisato et in ollam fictilem coniecto ibique operto gypsatoque et in furno percocto ; cui Virgines Vestales serra ferrea secto et in seriam coniecto, quae est intus in aede Vestae in penu exteriore, aquam iugem vel quamlibet praeterquam quae per fistulas venit addent (–unt) atque ea demum in sacrificiis utuntur.

(Paul). Muries dicebatur sal in pila tunsum et in ollam fictilem coniectum et in furno percoctum, quo dehinc in aquam misso Vestales Virgines utebantur in sacrificio.

Mortuae pecudis corio calceos aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur, sed aut occisae alioqui aut inmolatae, quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt.

(Paul.) Mortuae pecudis corio calceos fieri flaminibus nefas habebatur, quoniam sua morte extincta omnia funesta aestimabantur.

Me pro mihi dicebant antiqui, ut Ennius cum ait lib. II (125) :

si quid me fuerit humanitus, ut teneatis,

et Lucilius (1227) :

nunc ad te redeo ut quae res me impendet agatur.

(Paul.) Me pro mihi dicebant antiqui.

Minorum pontificum maximus dicitur qui primus in id collegium venit ; item minimus, qui novissimus.

Malevoli Mercurii signum erat proxime Ianum qui item (qua iter ?) erat in Turdellis M. . . os, ... l c.. (**14 litt.**)..| appellabatur. Malevoli autem quod in nullius tabernam spectabat.

" *Malluvium latum* " in commentario sacrorum significat manus qui lavet. A quo *malluviae* dicuntur quibus manus sunt lautae, perinde ut quibus pedes *pelluviae*.

(Paul.) Malluvium dicitur quo manus lavantur. Malluviae, quibus manus sunt lotae ; pelluviae, quibus pedes.

Maximum praetorem dici putant ali eum qui maximi imperi sit ; ali, qui [a] aetatis maximae. Pro collegio quidem augurum decretum est, quod in salutis augurio praetores maiores et minores appellantur non ad aetatem, sed ad vim imperii pertinere.

Mortis causa stipulatio existimatur fieri, ut ait Antistius Labeo (30), quae ita fit ut morte promissoris confirmetur aut, ut quidam dixerunt, cuius stipulationis mors fuit causa.

Marspedis, sive sine R littera *Maspedis* in precatione solitaurilium quod (quid) significet ne Messalla quidem augur in explanatione auguriorum(9)reperire se potuisse ait.

Maiorem consulem L. Caesar (Auspic. 4) putat dici vel eum penes quem fasces sint vel eum qui prior factus sit ; *praetorem* autem *maiorem* urbanum, minores ceteros.

(Paul.) Maior consul dicitur vel is penes quem fasces sunt vel is qui prior factus est. Praetor autem maior urbanus, minores ceteri.

Mend<icum dici Verrius putat a mente> eius quam fef<ellerit fortuna, vel quod precetur quemque>ut vitae su<ae medeatur cibo>.

(Paul.) Mendicum dici Verrius putat

Pictoris legi « muries fit ex sale, quod sale sordidum pistum est et in ollam rudem fictilem adiectum est » ; et postea « id sale Virgines Vestales serra ferrea secant ».

MORTUAE PECUDIS. Vide supra ad Flamen Dialis (77, 28). Cf. Serv. auct. Aen. 4, 518 : Sane Flaminicae non licebat neque calceos neque soleas morticinas habere ; morticinae autem dicuntur quae de pecudibus sua sponte mortuis fiebant, etc.

ME PRO MIHI. Immo abl., acc. pro dat.

PELLUVIAE. Cf. infra, s. v. (225, 12 quibus pedes lavantur, ut malluviae quibus manus) ; s. v. Polubrum (286, 28).

MAXIMUM PRAETOREM. salut. aug.] cf. Blumenthal (Herm. 49, 246).

a mente eius quam fefellerit fortuna vel quod precetur quemque ut vitae suae medeatur cibo.

<(Paul.) *Municipium* id genus hominum dicitur qui cum Romam venissent neque cives Romani essent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum una cum Romanis civibus, praeterquam de suffragio ferendo aut magistratu capiendo ; sicut fuerunt Fundani Formiani Cumani Acerrani Lanuvini Tusculani, qui post aliquot annos cives Romani effecti sunt. Alio modo, cum id genus hominum definitur quorum civitas universa in civitatem Romanam venit, ut Aricini Caerites Anagnini. Tertio, cum id genus hominum definitur qui ad civitatem Romanam ita venerunt uti municipia essent sua cuiusque civitatis et coloniae, ut Tiburtes Praenestini Pisani Urbinates Nolani Bononienses Placentini Nepesini Sutrini Lucrenses (Locr–).>

<*Mater Matuta,*> *Manis*, <*mane, matrimonium, materfamilias,*> *matertera*, <*matrices, materiae* dictae videntur,> ut ait Ve<rrius, quia sint bona, qualia scilicet> sint quae <sunt matura. **Ego** potius a matre,> quae est ori<ginis Graecae>.. (**15 litt.**)..

(Paul.) Mater Matuta, Manis, mane, matrimonium, materfamiliae, matertera, matrices, materiae dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint bona, qualia scilicet sint quae sunt matura ; vel potius a matre, quae est originis Graecae.

<*Modo*> quodam, id<est ratione, dicuntur omnia ista : a modo> fit *commodi<tas, commodus, commodat, accommo>dat, modi<ce, modestia, moderatio, modi>ficatio.*

(Paul.) Modo quodam, id est ratione, dicuntur omnia ista : modo fit commoditas, commodus, commodat, accommodat, modice, modestia, moderatio, modificatio.

II. Ex Glossariis et Scholiis.

(Gloss. Philox. MA 36) *Malatus* : στυγνὸς ἀρχαίως.

? (Gloss. Abba) *Messala* : agricola, messor.

(Gloss. Philox. MU 55) *Mussiat* : διακρίνει (διακρύει ?) βρέφος.

(Gloss. Philox. MU 56) *Muttonium* : προβασκάνιον Λουκίλ[λ]ιος (959.)

N

I. Ex codice Festi.

N[a]enia est <carmen quod in funere laudandi> gratia can<tatur ad tibias et fides. Unde Afra>nius in Materte<ris> (218) :

.. (**20 litt.**).. <exse>quias eant.

MATER MATUTA. Cf. supra, s. v. (109, 4).

MUNICIPIUM. Haec Festus utrum hic posuerit an alibi non liquet. Cf. supra, s. v. Municeps (126, 20).

MUSSIAT. Cf. Heraeus (Arch. lat. Lex. 13, 171).

MUTTONIUM. Cf. Porphyr. Sat. 1, 2, 68.

NENIA. credi–] **vel** credu–. ‖naen. esto] **vel** naenia m<a>esto.

Hinc, ni fallor, Gloss. Abol. NE 17,28 Nenias : delerament e ed proprie nenia carmen funebre ; Gloss. Philox. NA 7, NE 32 Naenia : ἀτοπία, ἐπιτάφιος ᾠδή. Incertae originis est Gloss. Ansil. NE 292 Neniae : novissima cantica quae ad mortuum dicuntur. Sed huc certe redit Gloss. Ansil. (=Abol.) NE 435 Nete : chordarum ultima. Cf. Varr. Vit. Pop. Rom. IV (ap. Non. 145, 26) : Ibi a muliere quae optuma voce esset perquam laudari ; dein neniam cantari solitam ad tibias et fides ; Diomed. p. 485, 5 K. : Apud Romanos autem id carmen quod cum lamentatione extremum atque ultimum mortuo accinitur παρὰ τὸ νείατον, id est ἔσχατον ; unde et in chordis extremus nervus appellatus est νήτη.

<**Sunt qui eo verbo** *finem sig*>nificari credi<**derunt**, ut ait Plautus in Pseudolo> (1278) :

abi (ubi) ergo <circumvortor, cado ; id fuit naenia ludo> ;

idem (Truc. 213) :

huic hom<ini amanti mea era apud vos naeniam> dixit domi.

Et ap.. (**24 litt.**).. <« nae>niam esto ». Quosdam <**constat inde ducere verbum**> quod ei voci sim<ilior querimonia flentium> sit. Quidam aiunt nae<niae ductum nomen ab extre>mi intestini voca<bulo>.. (**19 litt.**).. nio utitur Plautus <in Bacchidibus> (887) :

<si tibi est ma>chaera, at nobis <veruina est domi,

qua quidem>te reddam, u<bi tu me irritaveris,

confossio>rem soricina nenia.

<**Et cum nimis laudemus mortuum quan**>do efferim<us eu>m, <**deleramenta naenias dicimus**>. Graeci νέατον dic<unt extremum|; **est quoque** chor>darum ultima <νήτη>.. (**11 litt.**).. <vocem extre>mam cantionis neni<am appellarunt>.

(Paul.) Nenia est carmen quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam. Sunt qui eo verbo finem significari putant. Quidam volunt neniam ideo dici quod voci similior querimonia flentium sit. Quidam aiunt neniae ductum nomen ab extremi intestini vocabulo ; Graeci enim νέατον extremum dicunt ; sive quod cordarum ultima νήτη dicitur, extremam cantionis vocem neniam appellarunt.

<*Neniae deae*> *sacellum* ultra portam <Viminalem>.. (**27 litt.**).. <dedicavi>t aediculam.

(Paul.) Neniae deae sacellum extra portam Viminalem fuerat dedicatum.

<*Navali corona* solet donari qui pri>mus in hostium <navem armatus transilierit cuiusve> opera ma<nuve navis hostium capta fuerit. Adeptus> est eam M. <Terentius Varro bello piratico dant>e Cn. Pom<peio. Primus eam accepit C.> Atilius bel<lo Punico primo, ut a Naevio narra>tum est in car<mine Belli Punici> (37).. (**12 litt.**).. <c>onsuetudi.. (**25 litt.**).. <no>minabantur **.

(Paul.) Navali corona solet donari qui primus in hostium navem armatus transilierit.

Pro nulla <re *necullam* rem, pro non eunt *nec eu*>*nt*, ut nec<**opinum** dixerunt. Ita *nefrendes* ait Q. Muci>us Scaevola (16) <esse arietes, quod dentibus frendere non pos>sint ; Ateius <Capito (26) infantes esse nondum *fre*>*ndentes*, id est <fran-

---

NENIAE DEAE. Cf. Arnob. adv. Nat. 4, 7 : In tutela sunt Naeniae quibus extrema sunt tempora.

NAVALI CORONA. Cur in serie NE est ? Supplevit Cichorius (Roem. Stud. 33), qui novo lemmati ea quae sequuntur ascribit. Ex Verrione hausit Gellius (5, 6 : Navalis corona est qua donari solet maritimo proelio qui primus in hostium navem vi armatus transiluit ; ea quasi navium rostris insignita est ; et muralis autem et castrensis et navalis fieri ex auro solent ?

NEC. Cf. infra, s. v. (158, 30 positam esse ab antiquis pro non, etc.). Nec op.] cf. Gloss. Abol. NE 36 Nec opinum : non expectatum, id est contra opinionem.

NEFRENDES. Hincine Gloss. AA (=Abol.) Nefrendes : infantes sine dentes ? Cf. Isid. Etym. 20, 16, 1 : Unde et nefrendes dicti adhuc lactantes porculi quod nondum aliquid frendant, id est comminuant dentibus ; Terent. Scau. p. 12, 3 K. : Nefrendes porcos qui sunt sine dentibus ; Varr. R. R. 2, 4, 17. Amisso nomine lactantes dicuntur nefrendes ab eo quod nondum fabam frendere possunt, id est frangere (de porcis dicit).

FRENDENTES. Cf. supra, s. v. Frendere (81, 8 est frangere).

gentes. Unde Livius dixi>t (trag. 38) : quem ego non <frendem alui lacteam inmulgen>s opem ;

et < « nefrendes porci ». At tamen> prae (pro ?) nefrendibus <alii *nefrundines* intellegunt, quos> usus recens <dicit vel renes vel testicul>os, quos Lanu-<vini appellant *nebrundine>s*, Graeci νεφρο<ύς, Praenestini *nefrones*. Ita *ne>cerim* (?) neo eum.

(Paul.) Nefrendes arietes dixerunt quod dentibus frendere non possint. Alii dicunt nefrendes infantes esse nondum frendentes, id est frangentes. Livius « Quem ego nefrendem alui lacteam inmulgens opem ». Sunt qui nefrendes testiculos dici putent, quos Lanuvini appellant nebrundines, Graeci νεφρούς, Praenestini nefrones. Nec eunt non eunt. Nec erim nec eum.

<*Nemora* significant silv>as amoenas ; va<let enim id quod Graece νέμος, cuius voc>abuli auctor Ho<merus cum dicit in Iliade> (11, 480) :

ἐν νέμεϊ σκιε<ρῷ ἐπί τε λῖν ἔμβαλε δαί>μων,

dubium non<est quin eum designet locu>m qui campos et pascua <habeat. Νέμος enim a Graecis διὰ>τὸ νομὰς εἶναι ἐν αὐ<τῷ> .. (**18 litt.**)..

(Paul) Nemora significant silvas amoenas.

<*N>emit* nisi etiam vel <nempe. Naevius in carmine Bell>i Punici cum ait (58) : nemut.. (**20 litt.**).. aerumnas.

(Paul.) Nemut nisi etiam vel nempe.

Neminis <genetivo casu Cato usus est> : Et quis diceret, cum sit <neminis ? Idem de aedilibus> vitio creatis (2) : Neminisque.. (**12 litt.**).. <Enni>us Erectheo (130) :

lapideo sunt corde multi quos non miseret neminis.

(Paul.) Neminis genetivo casu Cato usus est cum dixit : Sunt multi corde quos non miseret neminis (!).

Nemo compositum videtur ex ne et homo, quod confirmatur magis quia in persona sémper ponitur nec pluraliter formari solet, quia intellegitur pro nullo.

(Paul.) Nemo nec homo.

Neci datus proprie dicitur qui sine vulnere interfectus est, ut veneno aut fame.

(Paul.) Neci datus proprie dicitur qui sine vulnere interfectus est, ut veneno aut fame.

Necessarium ait esse Opillus Aurelius in quo non sit cessandum, aut sine quo vivi non possit, aut sine quo non bene vivatur, aut quod non possit prohibere (-ri ?) quin fiat.

(Paul.) Necessarium in quo non sit cessandum.

Necessari sunt, ut Gallus Aelius ait (8), qui aut cognati aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur praeter caeteros.

(Paul.) Necessarii dicuntur cognati aut adfines, in quos necessaria officia conferuntur.

Neclegens dictus est non legens neque dilectum habens quid facere debeat, omissa ratione officii sui.

(Paul.) Neclegens non legens neque electum habens quid debeat facere.

Nec coniunctionem grammatici fere dicunt esse disiunctivam, ut ' nec legit nec scri-

---

NEFRUNDINES. Cf. infra, s. v. Rienes (342, 36 quos nunc vocamus antiqui nefrundines appellabant, quia Graeci νεφρούς eos vocant).

NEMINIS. I nunc, credule, Paulo fidem da et Catonem fabulam iambicis senariis scripsisse adfirma.

NECI DATUS. Cf. infra, s. vv. Necem (184, 28) ; Occisum a Necato Distingui (190, 6... alterum a caedendo atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu).

NECESSARIUM. scil. quasi (i) ne- cess-, (ii) nec- ess- !

NEC. adorat] Cf. supra, s. v. Adorare (17, 26 apud antiquos significabat agere).

bit ' ; cum, si diligentius inspiciatur, ut fecit Sinnius Capito, intellegi possit eam positam esse ab antiquis pro non, ut et in XII est (5, 7) : Ast ei custos nec escit. Item (8, 16) : Si adorat furto quod nec manifestum erit. Et apud Plautum in Phasmate (Most. 240) :

nec recte si illi dixeris ;

et Turpilium in Demetrio (24) :

nec recte dici mihi quae iam dudum audio.

(Paul.) Nec coniunctio disiunctiva est, ut ' nec legit nec scribit '. Ponitur et pro non. Turpilius « nec recte dici mihi iam dudum audio ».

Necumquem nec umquam quemquam.

(Paul.) Necumquem ne umquam quemquam.

Nequalia detrimenta. ? <*Nequam* qui ne tanti quidem est quam quod habetur minimi.>

(Paul.) Nequalia detrimenta.

Nequam qui ne tanti quidem est quam quod habetur minimi.

Nequinont pro nequeunt, ut *solinunt ferinunt* pro solent (?) et feriunt, dicebant antiqui. Livius in Odissia (13) :

partim errant, nequinunt (-nont) Graeciam redire.

(Paul.) Nequinont nequeunt.

Nequitum et *nequitur* pro non posse dicebant, ut Pacuvius cum ait (390) :

sed cum contendi nequitum ut (vi ?), clam tendenda est plaga ;

Plautus in Satyrione (112) :

retrahi nequitur quoquo progressa est semel ;

et Cato Originum lib. I (23) : Fana in eo loco conpluria fuere ; ea exauguravit, praeterquam quod Termino fanum fuit ; id nequitum exaugurari.

(Paul.) Nequitum et nequitur pro non posse dixerunt.

Nequiquam significare idem quod frustra plurimis auctorum exemplis manifestum est.

(Paul.) Nequiquam frustra.

Nectere ligare significat, et est apud plurumos auctores frequens ; quin etiam in commentario sacrorum usurpatur hoc modo « pontifex minor ex stramentis *napuras* nectito », id est funiculos facito quibus sues adnectantur.

(Paul.) Nectere ligare.

Nectar Graece significat deorum potionem. Unde Vergilius ait (Aen. 1, 433) :

stipant, et dulci distendunt nectare cellas,

item Lucretius lib. II (847) :

et nardi florem, nectar qui naribus halet.

(Paul.) Nectar Graece significat deorum potionem.

Non pridem aeque et recte et frequenter dicitur ac iampridem, quampridem.

" *Nequam aurum est auris quod vi[s] vehementius ambit.* " Hoc versu Lucilium (1220) significare ait Sinnius Capito nequam esse aurum quod auris laedat

---

NEQUAM. post Ningulus (184, 17) **Paul.** Hincine Gloss. corrupt. Abol. NE 37 quam sic restituo, Nequam : malus, Nequissimus : pessimus, Nequitia : malitia, Nequiter : male ?

NEQUINONT. Hinc Gloss. Abol. NE 22 Nequinunt : pro nequeunt ut <solinunt pro> solent ; nequinunt Graeciam redire. ‖solent]. Rectius, ut videtur, infra, s. v. Solino (476, 25 Messalla ait esse consulo). De his formis (3 plur. praes. ind.) vide supra, ad Explenunt (70, 3 explent).

NEQUITUM. ut] **malim** sit vi. Nam nequĭtum veri similius est quam nequītum. (Ter. Hec. 572 iamb. octon. ; Acc. trag. 663 anap. octonar.).

NAPURAS. Cf. infra, s. v. « Napuras Nectito » (168, 26 cum dixit pontifex, funiculi ex stramentis fiunt).

NECTAR. Cf. supra, s. v. Murrinam (130, 4). Hinc Gloss. Abol. NE 41 Nectar : potio deorum.

NON PRIDEM. Cur in serie NE est ?

vel pondere inaurium, cum mollissima pars auris inciditur ; vel ex auro intellegi pecuniam, cuius respectu et nimia cupiditate homines ad peccandum adduci.

(Paul.) « Nequam aurum est, auris quodvis vehementius ambit. » Hoc versu Lucilius significare videtur nequam esse aurum quod aures laedat pondere inaurium, cum auris inciditur ; vel etiam cupiditatem pecuniae voluit significare.

Nec mulieri nec gremio credi oportere proverbium est, quod et illa incerti et levis animi est, et plerumque in gremio posita, cum in oblivionem venerunt exsurgentium, procidunt.

Nexum est, ut ait Gallus Aelius (9), quodcumque per aes et libram geritur, id quod *necti* dicitur. Quo in genere sunt haec : testamenti factio, nexi dando (datio), nexi liberanto (-atio).

Nervum appellamus etiam ferreum vinculum quo pedes inpediuntur, quamquam Plautus eo etiam cervices vinciri ait (inc. fr. 32) :

perfidiose captus edepol nervo cervices probat (?).

(Paul.) Nervum appellamus etiam ferreum vinculum quo pedes vel etiam cervices inpediuntur.

Nexum aes apud antiquos dicebatur pecunia quae per nexum obligatur.

Negumate in carmine Cn. Marci vatis significat negate cum ait (3) :

quamvis moventium (no-) duonum negumate.

(Paul.) Negumate negate.

Negritu in auguris significat (-atur ?) aegritudo.

Nebulo dictus est, ut ait Aelius Stilo, qui non pluris est quam nebula, aut qui non facile perspici possit qualis sit, nequam nugator.

(Paul.) Nebulo dictus est qui non pluris est quam nebula, aut qui non facile perspici possit qualis sit, nequam nugator.

Negibundum a<ntiqui pro negante dixerunt. Cato in>ea quam scripsit.. (**23 litt.**).. « negibundus.. (**27 litt.**)...

(Paul.) Negibundum pro negante dixerunt.

Ne utiquam pro <nullo modo dici testis est Ennius> cum ait (trag. 32) :

sed <mihi ne utiquam cor consentit cum ocu>lorum aspect<u>.

.. (**24 litt.**).. « ne utiquam **

(Paul.) Neutiquam pro nullo modo.

<*Nepotes* dicti aut quia scorpius a> Tuscis dicitur <*nepa* ; aut ideo luxuriosae vitae> homines a<ppellati quod non magis his res> sua famil<iaris curae est quam is quibus pater avusque>vivunt ; quod <nomen ductum ab eo quod natus post patri> sit quam fil<ius. Quidam, inter

---

NEXUM. Cf. infra, s. v. Nexum Aes (162, 4). Cf. Varr. L. L. 7, 105 : In Colace (Plaut. fr. iv) « nexum » Manilius scribit omne quod per libram et aes geritur, in quo sint mancipia ; Mucius quae per aes et libram fiant ut oblige[n]tur praeter quom principio de<n>tur ; hoc verius esse ipsum verbum ostendit de quo quaerit ; nam id aes quod obligatur per libram neque suum fit, inde nexum dictum ; liber qui suas operas in servitutem pro pecunia quam debebat, dum solveret, nexus vocatur, ut ab aere obaeratus ; hoc C. Poetelio Libone Visolo dictatore sublatum ne fieret, et omnes qui bonam copiam iurarunt ne essent nexi dissoluti.

NEXUM AES. An ante Nervum transponend. ?

NEGUMATE. Novent. duon.] i. e. nuntium bonum.

NEGRITU. ' quasi nec ritu ' **Mueller.** An sig. nigritudo?

NEGIBUNDUM. An ex ' negabundum ', ut calĕfactum ex calēfactum ?

NEPOTES. Cf. infra, s. v. Nepa (Afrorum lingua sidus quod dicitur nostris Cancer vel, ut quidam, Scorpios).

quos Aristar>chus interpre<s Homeri, Graecum putant qui τεοῖσι νε>πόδεσσιν <ἑτοίμη afferunt ex Apollonio> (Arg. 4, 1745).

(Paul.) Nepotes luxuriosae vitae homines appellati quod non magis his rei suae familiaris cura est quam is quibus pater avusque vivunt. Nepos compositum ab eo quod natus post sit patri quam filius.

<*Nefas*>*ti dies* nom<inantur N littera notati ; quibus ei>aput quem 1<ege agitur fari non licet tria verba ' do dico> addico '. N. P. <qui nefasti poste>riores sunt, q<uibus>.. (**21 litt.**).. liberati sunt.. (**25 litt.**).. unt et in provin<cias ire licet ; sacra quoque> instituta fiunt <et vota nuncupata solvi> et aedes sacrari so<lent>.

(Paul.) Nefasti dies N littera notantur.

<*Nepa* Afrorum lingua> sidus quod dicitur nostris C<ancer vel, ut quidam,> Scorpios. Plautus in <Casina> (443) :

<recessim dabo me> ad parietem, imita<bor nepam>.

(Paul.) Nepa Afrorum lingua sidus quod Cancer appellatur vel, ut quidam volunt, Scorpios. Plautus « dabo me ad parietem, imitabor nepam ».

? <*Nepus* non purus.>

(Paul.) Nepus non purus.

Nesi pro sine (sin ?) positum <est in lege dedicationis araе> Dianae Aventinen<sis>.

<*Nauteam* ait Opi>llus Aurelius herbae <genus esse granis nigris> qua coriari utuntur <**aqua addita** ; a nave duc>tum nomen, quia nauseam fa<cit, permutatione T et> S litterarum interme<diarum **antiquis consueta**>. Plautus in Artemone (7) :

.. (**18 litt.**).. <mu>lionum nauteam fecisset **.

** lem atque (aquae ?) aro.. (**4 litt.**).. <Idem Curculione> (99) :

<nam omnium u>nguentum o<dor prae tuo nautea est,

et in Casina> (1018) :

<ei>pro scorto sup<ponetur hircus unctus nautea>.

<Labe>o in Commen<tario Iuris Pontifici (8) ait rubi>dum quiddam <esse **quo pontificum vestimenta quaedam** > colorant.

(Paul.) Nautea herba granis nigris qua coriarii utuntur ; a nave ductum nomen, quia nauseam facit, per mutationem T et S.

<*Natio*> .. (**24 litt.**).. s natum. Cin<cius (22) genus hominum qui non aliunde vener>unt, sed ibi <nati sunt> .. (**19 litt.**).. ationem ait.. (**29 litt.**).. nibus set e<tiam> .. (**24 litt.**).. us seiuncti.. (**17 litt.**).. <Sinnius Capi>to omnia fe<re genera hominum per nationes dividi, ut **Picent**>es Sabinos <**esse gente, natione Picentes**. In pecori>bus quoque bonus <proventus feturae *bona natio* dicitur>.

NEFASTI DIES. q<uorum pars anterior fas ; his servi> lib. sunt, <exercitus scribuntur, delectus fi>unt **docti**. Cf. Varr. L. L. 6, 30 : Contrarii horum (scil. comitialium) vocantur dies nefasti, per quos dies nefas fari praetorem DO DICO ADDICO ; itaque non potest agi ; necesse est aliquo uti verbo cum lege quid peragitur Cf. supra, s. v. Fastis Diebus (83, 6).

NEPA. Cf. supra, s. v. Nepotes.

NEPUS. Vide ne sit nil nisi fictum etymon vocis nepos, a Paulo fortasse additum.

NAUTEAM. Hinc Gloss. Philox. NA 41 Nautea : ὁσμὴ βύρσης. Cf. ps.- Plac. (ad Curc. 99 ?) Nautea : aqua corii foetida, in qua corium maceratur.

NATIO. Vix huc revocand. gl. mira Ansil. NA 121 Nationes : vagi homines in montibus habitantes sine lege atque rectore. Haec fere suppleverunt docti : <Natio in eadem terra hominum genu>s.. <nati sunt significari ait idemque n>ationem ait <non tantum universim de om>nibus set e<tiam de singularibus hominib>us seiuncte <dici solere. Sinnius autem Capi>to, etc.

(Paul.) Natio genus hominum qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt. In pecoribus quoque bonus proventus feturae bona natio dicitur.

Nautiorum fa<milia a Troianis dicitur oriunda>. Eorum princeps.. (**27 litt.**).. que aeneum Mi<nervae>.. (**15 litt.**).. <supp>licare soliti. <Unde ipsa quoque dea *Nautia* vo> cabatur <hac> de cau-<sa>.. (**22 litt.**).. conductique ab.. (**25 litt.**).. ianam oppugna.. (**20 litt.**).. missus L. Caecilius <Metellus>.. (**13 litt.**).. fectus esset, missì.. (**21 litt.**).. um de foedere viola<to>.. (**21 litt.**).. us, P. Veturius, qui.. (**21 litt.**).. refectionem corpo ..(**19 litt.**).. <co>nsedissent, Brutti.. (**20 litt.**).. s Romanis erat, bello .. (**20 litt.**).. ficit : inde a principe <Naute familia Nautia> appellata est.

(Paul.) Nautiorum familia a Troianis dicitur oriunda.

Nati<natio dicitur negoti>atio, et *natinatores* <discordiam vel seditionem> gerentes. M. Cato in <Orig. lib. V scripsit (inc. 31) : Audito tu>multu Macedoniae, Etruriam, Samnites, Lucanos inter se natinari atque factiones esse.

(Paul.) Natinatio dicebatur negotiatio, et natinatores ex eo seditiosi.

Naccae appellantur vulgo fullones, ut ait Curiatius, quod *nauci* non sint, id quod est nullius. preti. Idem sentit et Cincius (23). Quidam aiunt quod omnia fere opera ex lana νάκη dicantur a Graecis.

(Paul.) Naccae appellantur fullones quod nauci non sint, id est nullius pretii. Omnia fere opera ex lana nacae dicuntur a Graecis.

Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis ; Cincius (24) quod oleae nucisque intus sit ; Aelius Stilo omnium rerum putamen ; glosematorum autem scriptores fabae grani quod haereat in fabulo. Quidam ex Graeco quod sit ναὶ καὶ οὐχί levem hominem significari. Quidam nucis iugulandis, quam Verrius iugulandam vocat, medium velut dissepimentum. Plautus in Parasito Pigro (109) :

ambò magna laude lauti, postremo ambo sumus non nauci ;

item in Mostellaria (1042) :

quod id esse dicam verbum nauci nescio,

et in Truculento (611) :

amas hominem non nauci.

Et Naevius [et] in Tunicularia (105) :

eius noctem nauco ducere.

Sed <et> Ennius (sc. 423 V.) :

illic est nugator nihili non nauci homo;

(Paul.) Naucus pro nugis ponitur, alias pro oleae aut nucis nucleo. Alii omnium rerum putamen ita appellari volunt. Quidam ex Graeco quod sit ναὶ καὶ οὐχί levem hominem significari volentes. Quidam volunt sic appellari membranulam quae in nucis iugulandis est medio.

Nares appellari putant quod per ea nasi foramina odoris cuiusque nari fiamus.

Narita est genus piscis minuti. Plautus (fr. 33) :

NAUTIORUM FAMILIA. Cf. Serv. Aen. 5, 704 (tum senior Nautes) : Ipse Romam Palladium detulit ; unde Nautiorum familia Minervae sacra retinebat ; quod etiam Varro docet in libris quos de familiis Troianis scripsit. Haec fere supplent docti : Mi<nervae, cui postea Nautii sacrifi>care.

NATINATIO. Illud disc. supplevi ex gl. Festina (Vat. lat. 1469) Natinator : seditiosus, Natina<tio> : discordia. Hinc etiam Gloss. Abav. (=Abol.) NA 15 Natinare : negotiare,

NAUCUM. Cf. infra, s. v. Noegeum (182, 18 quasi a nauco, quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore).

NARES. Isidorus, ni fallor, Donati Vergilianum scholium exhibet (Etym. 11, 1, 47) ; consonat enim Donati Terentianum scholium (Adel. 397).

NARITA. Vox Graeca. An conferend. gl. ps.- Plac. Narria : piscis ?

muriaticam autem video in vasis stagneis.

<et> naricam (–tam) bonam et canutam (corn– ?) et taguma (trygona ?), <a>quinas fartas conchas piscinarias.

(Paul.) Narica genus piscis minuti.

Nancitor in XII (inc. 1) nactus erit, prehenderit. Item in foedere Latino : Pecuniam quis nancitor, habeto. Et (id est ?) : Siquid pignoris nanciscitur, sibi habeto.

(Paul.) Nancitor nactus erit.

Nare a nave ductum Cornificius ait, quod aqua feratur natans ut navis. Ennius lib. VII (252) :

alter nare cupit, alter pugnare paratust.

Plautus in Aulularia (595) :

quasi pueri qui nare discunt scirpea induitur ratis. *Natare* igitur est saepius nare, ut dictitare, factitare.

(Paul.) Nare a nave ductum, quod aqua feratur natans ut navis. Natare est saepius nare, ut dictitare, factitare.

Navus celer ac strenuus a navium velocitate videtur dictus. Ennius lib. VI (177) :

navus repertus homo Graio patre Graius homo rex,

et lib. XVI (427) :

navorum imperium servare est induperantum.

Plautus in Frivolaria (83) :

nave agere oportet quod agas, non ductarier.

(Paul.) Navus celer ac strenuus a navium velocitate dictus.

Navalis scriba qui in nave apparebat inter aliud genus scribarum minimae dignitatis habebatur, quod periculis quoque eius ministerium esset obiectum. Plautus (fr. 36) :

non ego te novi, navalis scriba, columbari inpudens. *<Columbari>* sive quod columbaria in nave appellantur ea quibus remi eminent, sive quod columbariorum quaestus temerarius incertusque.

Nassiterna est genus vasi aquari ansati et patentis, quale est quo equi perfundi solent. Plautus in Bacchidibus (11) :

ecquis evocat cum nassiterna et cum aqua istum inpurissimum ?

et in Nervolaria (Stich. 352) :

ecquis huc effert nassiternam cum aqua ? Sine suffragio.

Et Cato in ea oratione quam composuit in Q. Sulpicium (50) : Quotiens vidi trulleos nassiternas pertusos, aqualis matellas sine ansis !

(Paul.) Nassiterna genus vasis aquarii ansati et patentis.

Nassa est piscatori[a] vasi genus quo cum intravit piscis, exire non potest. Plautus (Mil. 581) :

NANCITOR. Nancitor, scil. erit (cf. auctor sum), **Fay** (Amer. Orient. Soc. 34, 343). Cf. infra, s. v. Renancitor (346, 13 reprehenderit). foed. Lat.] Cf. Cic. pro Balb. 53 ; Liv. 2, 33, 9.

NARE. Plaut.] iterum citatus s. v. Scirpus (444, 20).

NATARE. Haec forma Festi temporibus in usu erat ; nare autem ex usu transierat.

NAVUS. Cf. infra (184, 36) s. v. Navos (a navium celeritate). Hincine Gloss. Philox. NA 43 Navus : ἔμπρακτος, εὐστραφής, εὐκίνητος ?

COLUMBARI. columbaria] Hincine Isid. Etym. 19, 2, 3 : Columbaria in summis lateribus navium loca concava per quae eminent remi, dicta credo quod sint similia latibulis columbarum in quibus nidificant ? columbariorum] i. e. dominorum columbarum.

NASSITERNA. Nervol.] cf. infra, s. v. Osculana Pugna, Osculum (214, 25). Hinc Gloss. Nom. (=Philox.) Nasiterna : vas fictile duas aures habens. Cf. ps.– Plac. Nasiterna : vas aquarium.

NASSA. Hinc nimirum Gloss. Philox. NA 20 Nassa : κύρτος ἁλιευτικός.

numquam here[u] le ex ista nassa hodie ego (eg. hod.) escam petam.

(Paul.) Nassa est piscatoria vasis genus quo cum intravit piscis, exire non potest. Plautus « numquam ex ista nassa hodie ego escam petam ».

« *Napuras nectito* » cum dixit pontifex, funiculi ex stramentis fiunt.

(Paul.) Napurae funiculi.

Naustibulum vocabant antiqui vas alvei simile videlicet a navis similitudine.

(Paul.) Naustibulum alveum ad navis similitudinem factum.

Navia est uno ligno exculpta ut navis, quo utuntur alveo in vindemia. Ficus quoque in comitio appellatur *Navia* <*ficus*> ab Atto Navio augure. Nam cum Tarquinius Priscus institutas tribus a Romulo mutare vellet deterrereturque ab Atto per augurium, ut eluderet eius prudentiam, interrogavit eum an fieri posset id quod animo proposuisset suo. Cui ille permittente augurio cum respondisset effici posse, iussit rex cotem ac novaculam prox<ime deponi ; rogavit novacula> an cos illa <posset praecidi. Cum respondisset posse, nova>cula[m] subito <praecidit. Quapropter Navius, cum monitus> ex eo Tarqui<nius nihil amplius auderet contra fa>cere, ·nova<culam illam et cotem sub locum conse>cratum defo<di iussit>.. (**19 litt.**).. esse intra.. (**28 litt.**).. sacro sit : ei .. (**27 litt.**).. subseri, sum<ptis ex ipsa surculis iussit Quo fac>to tantos i.. (**28 litt.**).. loco couplu<res ficus enatae>.. (**13 litt.**) .. evulsae defo.. (**27 litt.**).. moverentur.. (**27 litt.**).. erant, ficum.. (**27 litt.**).. isse admi.. (**6 litt.**).. <Quod etiam responso haruspi>cum et divin<is ostentis confirmabatur, quamdiu illa ficus> viveret, libe<rtatem populi Romani incolumem man>suram ; ideoque ea.. (**25 litt.**)..

(Paul.) Navia lignum cavatum ut navis quo in vindemiis uti solent.

Nauscit, cum gran<um fabae se aperit nascendi> gratia, quod sit non diss<imile navis formae>.

(Paul.) Nauscit, cum granum fabae se nascendi gratia aperit, quod fit non dissimile navis formae.

<*Navi*>*tas* secundum incorr<uptam consuetudinem dic>tos quos nunc n<autas dicimus testis est> Cato in ea quam scr<ipsit cum in Hispaniam proficisce>retur, cum ait (2) : Navitae.. (**20 litt.**).. vinum atque oleum, ver .. (**6 litt.**)..

<*Naeviam silvam*> vocitatam extra <Urbem>.. (**18 litt.**).. rum, quod Naevi ou<iusdam fuerit> .. (**5 litt.**).. <quam> *nemora Naevia* ap<pellata etiam fuisse> .. (**5 litt.**).. ait. Quam obprobri loco <obici ab antiquis solere>, quod in ea morari adsu<essent perditi ac nequam ho>mines testis est M. Ca<to in ea oratione quam. scripsit> in Caelium si se appella <visset> (9) : « .. (**12 litt.**).. a porta Naevia atque ex.. (**40 litt.**).. » <Unde dic>unt proverbi<um natum esse> .. (**13 litt.**).. s refertur a Ver<rio>.. (**5 litt.**)..

(Paul.) Naevia silva dicta iuxta Urbem quod Naevi cuiusdam fuerit.

<*Nudius tertius* conpo>situm ex nunc <et die tertio>.

NAPURAS. Cf. supra, s. v. Nectere (160, 15 ... quin etiam in commentario sacrorum usurpatur hoc modo « pontifex minor ex stramentis napuras nectito », id est funiculos facito (quibus sues adnectantur).

NAVIA FICUS. Cf. Liv. 1, 36 : Plin. N. H. 15, 77 ; Cic. Div. 1, 33 ; Cotem autem illam et novaculam defossam in comitio supraque impositum puteal accepimus.

NAUSCIT. Confuditne Charisius nauci et nauscit (p. 207, 6 K. Nauci pro nihili te duco ; est autem fabae granum cum se aperit), an legend. Nauci <te duco> pro n. t. d. <Nauscit> est etc. ?

NAEVIAM SILVAM. Cf. Varr. L. L. 5, 163 : Sequitur porta Naevia, quod in nemoribus Naeviis ; etenim loca, ubi ea, sic dicta.

(Paul.) Nudius tertius compositum ex nunc et die tertio.

(?).. (**17 litt.**).. ait in agro.. (**31 litt.**).. ant a pa.. (**30 litt.**).. ati sint.. (**27 litt.**).. dicantur pa.. (**26 litt.**).. tur caelum cau.. (**27 litt.**).. dicatur dam–**

<*Nuptam*> ** <mu>lieres quibus.. (**27 litt.**).. eadem causa..(**21 litt.**).. <ali>qui appellatam <esse volunt. Nec defuerunt> tamen qui dice<rent sic appellatam ab eo quod νέαν> νύμφην <Graeci novam nuptam vocant. Alii quod ap>pellat uxo<rem νύον Homerus antiqua quadam> consuetudi<ne loquendi cum in Iliad. lib. III> (49) ait :

ἐξ ἀπί <ης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμ> ητάων.

(Paul.) Nuptam a Graeco dictam. Illi enim nuptam νέαν νύμφην appellant.

Nume<ro antiqui pro nimium diceba>nt. Videtur esse <**nimium quasi ' numium ' et germa**> num numero fu<isse> .. **19 litt.**).. que eo ordine usur<pa–> .. (**19 litt.**).. <consu> etudine loquen<di>..(**23 litt.**).. eiusmodi, sive.. (**22 litt.**).. inum, quemadmodum <**adhuc loquendi est noste**>r usus Pompeius Sex<tius, **sic Numerius quoque** pri>ma syllaba voca <tivi casus, secunda geneti>vi casus eadem cor..(**17 litt.**).. ae temporis praesentis.. (**19 litt.**).. <Sed> antiquos nimium <et cito voluisse ait> Sinnius Capito ; esse enim < « numero estis » cito, non nimi> um vos estis ; « ni nume<ro abierint, num>ero perbiterint », nisi cito <abierint ; « ni>mium siisso (spisso) qui exeam, <numero nimium introibo » ; (Plaut. Poen. 1272) » cur> numero estis mortui, hoc exemplo ut pingeretis ? », id est cur cito mortui estis ; item in Nelei (4)« numquam numero matri faciemus volup », id est numquam nimium faciemus ; apud Naevium (trag. 61) « neminem vidi qui numero sciret quicquid scito opus », id est nimium sciret. At Panurgus Antonius haec ait : Numero nimium cito, celeriter nimium ; ut Plautus in Casina (646) :

ere mi. Quid vis, mea ancilla ? Nimium saevis. Numero dicis,
nimium cito ;

Accius in Oenomao (502).

ego ut essem adfinis tibi, non ut te extinguerem
tuam petii gnatam. Numero te expurgat timor ;

Afranius in Suspecta (320) :

perfalsum et abs te creditum numero, nimis celeriter ;

Caecilius in Aethrione (2) :

ei perii ! Quid ita ? Numero venit : fuge domum ;

Afranius in Simulante (312) :

me misera<m> ! numero ac nequiquam egi gratias.

NUPTAM. Cf. infra, s. v. Nuptias, (174, 20 dictas esse ait Santra ab eo quod νυμφεῖα dixerunt Graeci antiqui γάμον ; inde novam nuptam νέαν νύμφην). Sic supplent docti : <Nuptam uxorem a nubendo — ut mu>lieres <quibus in nuptiis utuntur pronubae ab> eadem causa, <hoc est a nubendo dicuntur — ali>qui, etc.

NUMERO. Cf. Varr. Cat. 6 (ap. Non. 352, 31) : Ut qui contra celeriter erant nati fere Numerios praenominabant, quod qui cito facturum quid se ostendere volebat dicebat numero id fore ; quod etiam in partu precabantur Numeriem, quam deam solent indigitare etiam pontifices. ‖De differentia accentus Númeri (voc.) Numéri (gen.) cf. Nigid. ap. Gell. 13, 26. De I pro II in gen. voc. cas. cf. Charis. 78,6 : Varro adiecit vocativum quoque singularem talium nominum per duplex I scribi debere, sed propter differentiam casuum corrumpi ; Lucilius tamen et per unum I genetivum scribi posse existimat ; ait enim (1295) .. « nos Caeli Numeri numerum ut servemus modumque ». Cf. infra, s. v. Numerius (174, 28). ‖Pomp. Sex.] Sexti Pompei Festi potius quam M. Verri Flacci haec exempla esse videntur. expurgat] etiam ap. Non. 352, 17 (numero te expurgasti). Noli emendare ' expugnat ', sed agnosce proverbium Francogallicum ' qui s'excuse s'accuse '.

(Paul.) Numero dicebant pro nimium.

« *Numera senatum* » ait quivis senator consuli cum inpedimento vult esse quominus faciat senatus consultum, postulatque ut aut res quae adferuntur dividantur aut singuli consulantur ; aut, si tot non sint senatores quo numero liceat perscribi senatus consultum.

Nupta verba dicebantur ab antiquis quae virginem dicere non licebat, ut Plautus in Dyscolo (71) :

virgo sum ; nondum didici nupta verba dicere.

(Paul.) Nupta verba dicebantur ab antiquis quae virginem dicere non licebat. Plautus « virgo sum ; nondum didici nupta verba dicere ».

Nuptias dictas esse ait Santra ab eo quod νυμφεῖα dixerunt Graeci antiqui γάμον ; inde novam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius quod nova petantur coniugia. Curiatius quod nova ratio fiat. Aelius et Cincius (25) quia flammeo caput nubentis obvolvatur, quod antiqui *obnubere* vocarint ; ob quam causam legem quoque parenstam (Praenestinam ?) iubere caput eius obnubere qui parentem necavisset, quod est obvolvere.

Numerius praenomen numquam ante fuisse in patricia familia dicitur quam is Fabius, qui unus post sex et trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductus magnitudine divitiarum uxorem duxit Otacili Maleventani, ut tum dicebantur, filiam, ea condicione ut qui primus natus esset praenomine avi materni Numerius appellaretur.

(Paul.) Numerius praenomen tractum ab avo.

« *Non omnibus dormio* » proverbium videtur natum a Cipio quodam, qui Pararhencon dictus est, quod simularet dormientem quo inpunitius uxor eius moecharetur ; eius meminit Lucilius (1223).

Nuncupata pecunia est, ut ait Cincius in lib. II de Officio Iurisconsulti (8), nomina<ta> certa nominibus propriis pronuntiata (Lex xii tab. 6, 1) « cum nexum faciet mancipiumque, *uti lingua nuncupassit* ita ius esto » ; ita (id est), uti nominarit locutusve erit ita ius esto. *Vota nuncupata* dicuntur quae consules praetores, cum in provinciam proficiscuntur, faciunt : ea in tabulas praesentibus multis referuntur. At Santra lib. II de Verborum Antiquitate satis multis nuncupata conligit non dereoto nominata significare, sed promissa et quasi testificata circumscripta recepta ; quod etiam in votis nuncupandis esse convenientius.

Nuscitiosum Ateius Philologus ait appellari solitum qui propter oculorum vitium

---

NUMERA SENATUM. Expectes haec : « Divide » aut « Consule » aut « Numera Senatum ». ||adfer.] ac fer. cod. : refer. docti. Sed cf. Thes. Ling. Lat. I 1198, 19 (s. v.).

NUPTIAS. Cf. supra, s. v. Nuptam (172, 12 quod νέαν νύμφην Graeci novam nuptam etc.) ; infra, s. v. Obnubit Caput (201, 4 operit ; unde et nuptiae dictae a capitis opertione). Cf. Varr. L. L. 5, 72 : Neptunus quod mare terras obnubit ut nubes caelum, ab nuptu, id est opertione, ut antiqui ; a quo nuptiae, nuptus dictus. Ad Donati Vergilianum scholium (Aen. 11, 77) revoco Isidori verba (Etym. 9, 7, 10), quae cum Donati Terentiano scholio (Hec. 656) conspirant.

NUMERIUS. Cf. Lib. de Praen. 6. Cf. supra, s. v. Numero (172, 23). Malevent.] postea Beneventani (cf. supra, s. v. Beneventum 31, 17.)

NON OMNIBUS DORMIO. Cf. Marx ad Lucil. l. c., qui citat Cic. Epp. 7, 24, 1 : Cipius opinor olim « non omnibus dormio » ; sic ego non omnibus, mi Galle, servio.

NUNCUPATA. Cf. Varr. L. L. 6, 60 : Nuncupare nominare valere apparet in legibus ubi « nuncupatae pecuniae » sunt scriptae, etc.

NUSCITIOSUM. Cf. supra, s. v. Luscitio (107, 24). Ex scholio Vergil. provenisse videtur Gloss. Abstr. NU 20 Nusciosus : qui plus vespere videt.

parum videret. At Opillus Aurelius *nuscitiones* esse caecitudines nocturnas. Aelius Stilo qui plus videret vesperi quam meridie, nec cognosceret nisi quod usque ad oculos admovisset.

(Paul.) Nusciciosus qui parum videt propter vitium oculorum, quique plus videt vesperi quam meridie.

Nonas quidam a nova luna, quod in eas concurreret principium lunae. Alii quod semper ante diem Iduum nonum essent ; scribique ideo debere primam appellationis eius syllabam adiecta V littera.

Nundinas feriarum (-atum) diem esse voluerunt antiqui, ut rustici convenirent mercandi vendendique causa, eumque nefastum, ne, <si> liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores.

(Paul.) Nundinas feriarum diem esse voluerunt antiqui, quo mercandi gratia Urbem rustici convenirent.

Nundinalem cocum Plau<tus dixit in Aulularia> (324) :

<cocus ille nun>dinale [e]st, in <nonum solet ire coctum > ; [diem <hic ab aliis> *novendial<is* appellatur et cocum viliorem sig>nificat quem< tenuiores conducebant ut in nonum diem coque>ret.

Nucu<las Praenestinos appellabant antiqui> quod inclusi a <Poenis Casilini famem nucibus sustenta>verunt, vel quod in e<orum regione plurim nux minu>ta nascitur.

(Paul.) Nuculas Praenestinos appellabant quod inclusi a Poenis Casilini famem nucibus sustentarunt, vel quod in eorum regione plurima nux minuta nascitur.

<*Nummum* ex Graeco nomismate ex>istimant dict<um ; **id monetam vel nummi percussuram**> valere ; quia <**numeretur alii existimant, nam**> hoc proprium est i<**lli**>.

(Paul.) Nummus ex Graeco nomismate dicitur.

<*Nuntius* et in re ipsa et> in persona dicitur <ut ' nuntius venit ', ' nuntius> allatus est '. Qu<od **antiquitus noventius est, nt** in Com>mentaris Feti<alium>.

(Paul.) Nuntius et res ipsa et persona dicitur.

<*Nuper* quasi ' novi-per '>, tamquam dici<mus novissime ; **nuperum in Commenta**>ris, id autem r.. (**26 litt.**).. sa erant, qui nuper.. (**10 litt.**)..

(Paul.). Nuper quasi ' novi-per ', tamquam dicimus novissime.

<*Numen* quasi> nutus dei ac potes<tas>.

(Paul.) Numen quasi nutus dei ac potestas.

<*Numellae* genus vinculi> quo quadru-

NONAS. scribique] i. e. NOV. Cf. Varr. L. L. 6, 28.

NUNDINAS. Cf. supra. s. v. Ferias (76, 17 aliae erant sine festo, ut nundinae). Cf. Macrob. 1, 16, 28-35.

NUCULAS. inclusi] cf. Liv. 23, 19.

NUMMUM. Incertae originis est Gloss. Abol. NU 6 Nomisma : nummi percussura, moneta. Etiam Gloss. Ansil. NU 120. Nummi : vel a nomine, vel a numero dicti eo quod numerantur. Cf. Varr. L. L. 5, 173 : Nummi, id ab Siculis ; Pollux 9, 79 : Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταρεντίνων πόλει καλεῖσθαί φησι νόμισμα παρ αὐτοῖς νοῦμμον, etc.

NUNTIUS. noventius] Cf. supra, s. v. Negumate (162, 7).

NUMEN. Cf. Varr. L. L. 7, 85 : Apud Accium (691) « multis nomen vestrum numenque ciendo » ; numen dicunt esse imperium, dictum ab nutu, etc. ; Serv. Aen. 4, 269 : Numine autem est aut nutu aut potestate.

NUMELLAE. quadr.[Cf. Ter. Andr. 865 quadrupedem constringito. Cf. ps.- Plac. Numellatus : numella ligatus, id est vinculo quo quadrupedes alligantur ; Nonius 144, 24 (Numellae machinae genus ligneum ad discruciandos noxios paratum, quo et collum et pedes inmittunt), qui citat Plaut. Asin. 550.

ped<es deligantur> .. (**13 litt.**).. ri nervo aut coll.. (**19 litt.**)..

(Paul.) Numellae genus vinculi quo quadrupedes deligantur.

<*Numi*>*das* dicimus quos Gr<aeci Νομάδας sive quod id genus> hominum pecoribus n<egotietur, sive quod herbis, ut pe>cora, aluntur.

(Paul.) Numidas dicimus quos Graeci Nomadas sive quod id genus hominum pecoribus negotietur, sive quod herbis, ut pecora, aluntur.

Nuces <*flagitantur nuptis* et iaci>untur pueris ut novae <nuptae intranti domum> novi mariti auspici<um fiat secundum et sol>listimum.

(Paul.) Nuces flagitantur nuptis et iaciuntur pueris ut novae nuptae intranti domum novi mariti secundum fiat auspicium.

Numam Pompilium Ianicul<o in monte situm esse> ferunt, in quo arcam eius in<ventam cum libris **sui**> nominis a Terentio <quodam scriba repastinan>te agrum.

(Paul.) Numae Pompilii in Ianiculo est sepulchrum.

Nonuncium <et sescunciam » quod magistri> ludi appellant signif<icat dodrantem et dimidium te>runcium, quod singula sex<uncia (sesc-) uncia et dimidi>um sit.

(Paul.) Nonuncium et teruncium dicitur quod novem unciarum sit sive trium.

Nomen sive ex Graeco <quod est ὄνομα, **sive ostrae neque nexte**>ruae (-rnae) familiae est <**quasi novi-men** ', **pro debito est**, ut ex>actum dicimus <nomen cum a debitore exacta> pecunia sit. <Notitiam igitur facit>.

(Paul.) Nomen dictum quasi ' novimen ', quod notitiam facit.

<*Noctua* a tem>pore eo quo <canit vel volat. Ideo γλαυκ> ὤπις appellatur <Minerva a Graecis quod ea, ut noctua, ocu>lis est caesis.

(Paul.) Noctua a tempore noctis dicta quo canit vel volat.

<*Noneolas* vocant papillas quae e faucibus ca>prarum sup<pendent>.

(Paul.) Noneolae vocantur papillae quae ex faucibus caprarum dependunt.

<*Noctipugam* cum dixit Lucilius> lib. II obscae<num significat> (1222) :

.. (**8 litt.**).. <noctipuga a>c medica.

(Paul.) Noctiiugam Lucilius cum dicit obscenum significat.

<*Noverca* dicitur quam quis liberis subla>tis novam <uxorem ducit arcendae familiae> gratia, id est coer<cendae> .. (**20 litt.**).. † vetteramnia † .. (**10 litt.**)..

(Paul.) Noverca dicitur quam quis liberis sublatis novam uxorem ducit arcendae familiae gratia.

NUCES. nuptis] i. e. -tiis.‖ sollist.] Cf. infra, s. v. (386, 13). Cf. Serv. auct. Ecl. 8, 29 : Dicitur etiam ideo a novo marito nuces spargi debere quod proiectae in terram tripudium solistimum faciant, quod auspicium ad rem ordiendam optimum est.

NUMAM. Cf. Plin. N. H. 13, 84 : Cassius Hemina, vetustissimus auctor annalium, quarto eorum libro prodidit Cn. Terentium scribam agrum suum in Ianiculo repastinantem effodisse arcam in qua Numa, qui Romae regnavit, situs fuisset ; in eadem libros eius repertos, etc.

NOCTUA can. vel vigilat **Varro** (L. L. 5, 76 : Noctua quod noctu canit ac vigilat).

NOCTIPUGAM. Hinc Gloss. Abol. NO 7 Noctipugam : obscenum ; quod quasi noctibus conpungatur. Quae gl. non debuit Placido assignari.

NOVERCA. An coer<cendae. A Graecis ea dici solet> μητρυιά <id est matrinia> ? Cf. Gloss. Abba Noverca : matrea, id est matrinia. Sequitur in Paul. : Nihili qui nec hili quidem est. Quae verba ad Hilum (90, 7) transtuli ; sed dubitanter. Saltem in hac NOserie nullus eis locus est.

<*Nova Via* structa est a> Ser. Tullio <quo facilius>.. (**15 litt.**)..scenderetur.. (**16 litt.**) .. <ubi rex Aven>tinus in Aven<tino monte situs est>.

<*Novalem a>grum* Aelius <Stilo et>.. .. (**7 litt.**).. <ductum a Graeci>s aiunt esse <cum Graeci eum νειόν dixerint. In qua re Ho>mero quoque <teste utuntur, qui dixit> (Il. 18, 547) : <ν>ειοῖο βαθείης <τέλσον ἰκέσθαι>. (**6 litt.**).. <C>incius (26) eum esse ubi <terra **sine cultura** ad novam> sementem sit relic<ta>.

(Paul.) Novalis ager novae relictus sementi.

<*Novem combusti*> .. (**9 litt.**).. T. Sicini, Volsci.. (**12 litt.**).. <proelium> inissent adversus.. (**24 litt.**).. eo combusti feruntur. <Is locus neque> .. (**12 litt.**).. neque est proxime Cir<cum, sed> .. (**11 litt.**).. <l>apide albo constratus. <Novem autem illi fueru>nt Opiter Verginius <Tricostus, M'. Valerius> Laevinus, Postumus Co<minius Auruncus>, .. (**5 litt.**).. llius Tolerinus, P. Ve<turius Cicurinus, A. Sempr>onius Atratinus, .. Ver<ginius Tricostus, .. Mu>tius Scaevola, Sex. Fusi<us Fusus>.

<*No>xia*, ut Ser. Sulpicius Ru<fus ait (9), damnum significat in **XII**> ; apud poetas autem et oratores ponitur pro culpa ; at *noxa* peccatum aut pro peccato poenam, ut Accius in Melanippo (429) :

tete esse huic noxae obnoxium.

Item cum lex iubet noxae dedere, pro peccato dedi iubet. Caecilius in Hypobolimaeo Chaerestrato (85) :

nam ista quidem noxa muliebrest magis quam viri.

(Paul.) Noxia apud antiquos damnum significabat, sed a poetis ponitur pro culpa. Noxa ponitur pro peccato aut pro peccato poena, cum lex iubet noxae dedere pro peccato.

Novae curiae proxim[a]e compitum Fabricium aedificatae sunt, quod parum amplae erant veteres a Romulo factae, ubi is populum et sacra in partis triginta distribuerat ut in is ea sacra curarent. Quae cum ex veteribus in novas evocarentur, VII (IIII) curiarum per religiones evocari non potuerunt : itaque Foriensis Raptae Veliensis Velitiae res divinae fiunt in veteribus curis.

Nothum Graeci natum ex uxore non legitima vocant ; qui apud nos *spurio* patre natus dicitur, quod Ser.Tullius qui Romae regnavit natus est ex concubina Spur Tulli Tiburtis, nisi forte malumus credere Oclisia Corniculana captiva eum susceptum matre serviente.

(Paul.) Nothum Graeci natum ex uxore non legitima dicunt, qui apud nos spurio patre natus dicitur.

Nota alias significat signum, ut in pecoribus tabulis libris litterae singulae aut binae ; alias ignominiam.

(Paul.) Nota nunc significat signum, ut in pecoribus ; nunc litteras singulas aut binas ; nunc ignominiam.

Nobilem antiqui pro noto ponebant, et quidem per G litteram, ut Plautus in Pseudolo (964) :

peregrina facies videtur hominis atque ignobilis ;

et (592) :

oculis meis obviam ignobilis obicitur.

NOVA VIA. rex Avent.] cf. supra, s v. Aventinus Mons (17, 24 quod ibi rex Albanorum Aventinus bello fuerit extinctus atque sepultus).

NOVEM COMBUSTI. Cf. Casagrandi (L'Articolo ' Novem ' di Festo. Torino, 1892).

NOXIA. Ex scholio Vergil. (Aen. 1, 41 ?) hausisse videtur Gloss. Abstr. NO 17-20 Noxia mala, Noxialis : nocivus, Noxius : nocens, Noxa : crimen aut peccatum vel culpa.

NOVAE CURIAE. Cf. Varr. L. L. 5, 155 : Curiae duorum generum ; nam et ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiae veteres, et ubi senatus humanas, ut curia Hostilia.

NOTHUM. spur. patr.] ut in titulis est SPURI F. Oclis.] Ocrisia **Dion. Halic.** 4, 1, 2.

Accius in Diomede (283) :

ergo me Argos referam ; nam hic sum nobilis (gno –?).

Livius in † Virgo † (3) :

orna[men]tu ince[n]dunt nobili (gno – ?) ignobiles.

(Paul.) Nobilem antiqui pro noto ponebant. Plautus « peregrina facies atque ignobilis ».

Noegeum quidam amiculi genus praetextum purpura, quidam candidum ac perlucidum, quasi a *nauco*, quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore, ut Livius ait in Odyssia (19):

simul ac lacrimas (dacru– ?) de ore noegeo detersit,

id est candido.

(Paul.) Noegeum amiculi genus. Noegeum candidum. Livius « lacrimas de ore noegeo detersit », id est candido.

Nixi di appellantur tria signa in Capitolio ante cellam Minervae genibus nixa, velut praesidentes parientium nixibus. Quae signa sunt qui memoriae prodiderint Antiocho rege Syriae superato M'. Acilium subtracta a populo Romano adportasse atque ubi sunt posuisse. Etiam qui capta Corintho advecta huc, quae ibi subiecta fuerint mensae.

(Paul.) Nixi di appellabantur quos putabant praesidere parientium nixibus.

Nictare et oculorum et aliorum membrorum nisu saepe aliquid conari dictum est ab antiquis, ut Lucretius, in lib. IIII (6, 837) :

hic ubi nexari (nix–) nequeunt insistereque alis.

Caecilius in Hymnide (72) :

garruli sine dentes iactent, sine nictentur perticis.

Novius in Macco Copone (47) :

actutum scibis cum in nervo nictabere.

Unde quidam *nictationem*, quidam *nictum*, ut Caecilius in Pugile (193) :

tum inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris

percutere nictu ; hic gaudere et mirarier.

(Paul.) Nictare et oculorum et aliorum membrorum nisu saepe aliquid conari. Dicimus enim et nictationem et nictum. Caecilius « hunc tremulis palpebris percutere nictu ».

Nictit canis in odorandis ferarum vestigis leviter ganniens, ut Ennius in lib. X (340) :

veluti (sicuti ?) si quando vinclis venatica velox

apta solet, si forte <feras> ex nare sagaci

sensit, voce sua nictit ululatque ibi acute.

Unde ipsa *gannitio*.

(Paul.) Nictit canis in odorandis ferarum vestigis leviter ganniens. Ennius « nare sagaci sensit, voce sua nictit ululatque ». Unde et gannitio.

« *Niquis scivit* » *centuria* est quae dicitur a Ser. Tullio rege constituta in qua liceret ei[us] suffragium ferre qui non tulisset in sua, nequis civis suffragii iure priva-

---

NOEGEUM. nauco] Cf. supra (166, 11) s. v. Naucum. Cf. ps.–Plac. Noegeum : pallium tenue. (Illud nigrum in codd. Romanis est nihil nisi Noegeum errore repetitum).

NIXI DI. Cf. Non. 57, 13 : Enixae dicuntur feminae nitendi, hoc est conandi et dolendi, labore perfunctae ; a Nixis quae religionum genera parientibus praesunt. Cf. von Basiner (Rhein. Mus. 60, 614).

NICTARE. Hinc gl. corrupt. Abol. NE 18 Nectari : oculorum frequenti apertione (?). Cf. supra, s. v. Adnictat (26, 14 saepe et leviter oculo adnuit).

NICTIT. gannitio] scil. quasi ' cani-niotio ' ! Cf. supra, s. v. (88,4 canum querula murmuratio). Hinc Gloss. Abav. (=Abol.) NI 2 Nictit canis cum acute gannit.

retur. Nam *sciscito* significat sententiam dicito ac suffragium ferto ; unde *scita plebis*. Sed in ea centuria neque censetur quisquam neque centurio praeficitur neque centurialis potest esse, quia nemo certus est eius centuriae. Est autem ' ni quis scivit ', nisi quis scivit.

(Paul.) Sciscito sententiam dico.

Ningulus nullus, ut Ennius lib. II (130) :

qui ferro minitere atque in te ningulus.**

<Marcius vates> (2) :

<ne ningulus> mederi queat.

(Paul.) Ningulus nullus. Marcius vates « ne ningulus mederi queat »

Niger lapis in Comitio locum funestum significat, ut ali, Romuli morti destinatum, sed non usu ob in .. (**21 litt.**).. <Fau>stulum nutri<cium eius, ut ali dicunt, Hos>tilium avum Tu<lli Hostili Romanorum regis>, cuius familiae.. (**24 litt.**).. tionem eius.

<Νᾶνον Graeci vas aquarium dicunt> humile et <concavum. quod vulgo vocant situlum> *barbatum*. Ap<pellantur inde *nani* pumiliones>.

(Paul.) Nanum Graeci vas aquarium dicunt humilem et concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum ; unde nani pumiliones appellantur.

Necem suspica<tur Verrius a Graeco duci ; nam illi> νέκυν mor<tuum dicunt. Inde nos dicimus « neci> da ».

(Paul.) Necem a Graeco dici certum est; νέκυν enim mortuum dicunt Graeci.

Nivem <**nonnulli** interpretantur novum ex> Graeco, qui id νέ<ον dicunt>.

(Paul.) Nivem interpretantur novum ex Graeco, quod illi νέον dicunt.

<?> .. (**13 litt.**).. <sig>nificat dap **

<*Nequinates*> Narniensis.. (**27 litt.**).. nis Vetero.. (**28 litt.**).. versus X**

(Paul.) Nequinates Narnienses.

Negotium quod n<on sit otium>.

(Paul.) Negotium quod non sit otium.

<*Navos* a navis celeri>tate, quae ve<**lociter vel** *naviter* **it**>.

(Paul.)Navos a navis celeritate dicimus.

<*Numidae* (?) di>cuntur Noma<des ?>.. (**24 litt.**).. Unde Cato in O<riginibus> .. (**17 litt.**).. multam vivunt.. (**13 litt.**)..

<*Nuces mitti in*> *Cerialibus* Capito Si<nnius> .. (**14 litt.**).. ait cum vel[l]imus sig<nificare .. (**7 litt.**).. Ceria>libus in Circo mitti[t] .. (**19 litt.**).. set plane volumus .. (**22 litt.**).. quia adeo diligantur fae .. (**16 litt.**).. prae flamma cum sunt u **.

SCISCITO. post Sucerda (391,4) **Paul.**

NIQUIS SCIVIT. Cf. Oxyr, Pap. 2088.

NINGULUS. Vide supra ad Nequalia (160, 2).

NIGER LAPIS. Cf. C. I. L. I² 1. Hostil. etc.] **suppl. Detlessen.**

NANON. Hincine Gloss. Philox. BA 31 Barbatus : νάννος τὸ σκεῦος ? Cf. Varr. L. L. 5, 119 : Quo postea accessit nanus cum Graeco nomine, et cum Latino nomine Graeca figura barbatus.

NECEM. Cf. supra, s. v. Neci Datus (158, 17).

NIVEM. Νέον]νέφειν **Muell.**

NEQUINATES. Cf. Plin. N. H. 3, 113 : Narnienses, quod oppidum Nequinum antea vocitatum est.. Vettonenses, etc.

NAVOS. Hinc credo gl. Abol. NA 15 Naviter : velociter ; sumptum a navibus. Cf. supra, s. v. Navus (168, 3 celer ac strenuus ; a navium velocitate videtur dictus).

Paulo aliter Donat. Eun. 51 : Naviter a navi ductum, a qua in alto nullum diversorium est.

NUMIDAE (?). Cf. supra, s. v. Numidas (178, 13 dicimus quos Graeci Νομάδας sive quod id genus hominum pecoribus negotietur, sive quod herbis, ut pecora, aluntur). Cf. etiam, s. v. Nemora (158, 7 Νέμος enim a Graecis διὰ τὸ νομὰς εἶναι ἐν αὐτῷ, etc.).

Novendiales feriae <dicuntur institutae a Tullo> Hostilio rege ex min .. (**20 litt.**).. is nono die inferre.. (**19 litt.**).. <ne>more (monte ?) Albano lapi<dibus pluisset, sive quod vox esset> exaudita ut Albani .. (**21 litt.**).. rant sacra iam ab his .. (**20 litt.**).. quae missa crate a poe.. (**40 litt.**).. ntibus coepissent.. (**22 litt.**).. lo consule operae.. (**25 litt.**).. expugnari pos.. (**26 litt.**).. ia regio vide **

(Paul.) Novendiales feriae a numero dierum sunt dictae.

<*Navalis por*>*ta* appella<ta a vicinia navalium>.

(Paul.) Navalis porta a vicinia navalium dicta.

<*Nonarum Id*>*uum Kalen*<*darum dies nuptis alieni habentur* quia n>ovae nuptae <sic diem postridie nuptias creditur a>trum inlucisce<re. Decreto pontificum atri hi d>ies esse iudica<ti sunt quod, quotienscumque Romani du>ces belli ge<rendi gratia his diebus supplicaverunt, mal>e rempublicam ges<serunt>.

(Paul.) Nonarum Iduum Kalendarum dies nuptis alieni habentur quoniam hi dies decreto pontificum atri iudicati sunt quod, quotienscumque Romani duces belli gerendi gratia his diebus supplicaverunt, male rempublicam gesserunt.

<SEXTI POMPEI FES>TI DE VER<BORUM SIGNIFICATU LIB. XIII>.

<INCIP>IT FELICITER <LIB. XIV>.

O

I. Ex Festi codice, Festi apographo, Paulo.

<*Ob* praepositio alias> ponitur <pro circum, ut cum dicimus urbem> obsideri, ob<signare, obvallari ; alias> in vicem praepo<sitionis quae est propter, ut ob merita,> ob superatos <hostes ; unde *obsides* qui ob fidem pa>triae praestandam <dantur ; alias pro ad, ut ait Ennius> (Ann. 297) :

ob Romam noc<tu legiones ducere coepit>,

<et idem> (inc. 5) :

ob Troiam duxit.

(Paul.) Ob praepositio alias ponitur pro circum, ut cum dicimus urbem obsideri, obsignare, obvallari ; alias in vicem praepositionis quae est propter, ut ob merita, ob superatos hostes ; unde obsides pro ' ob-fides ', qui ob fidem patriae praestandam dantur ; alias pro ad, ut Ennius « ob Romam noctu legiones ducere coepit ».

<*Oculissimum* carissimum. « Oculi>ssimum ostium amicae » <Plautus in Curculione (15).>

Item <« oculissi>me » (121) dixit signifi<cans carissime. Idem in Pseu>dolo *oculatum* pro prae<senti posuit cum dixit> (301) :

<emi> to die caeca here[u]le <olivum, id vendito oculata die>.

NOVENDIALES, Supplent docti haec : ut Albani <suo ritu facerent quae omissa e>rant. || Post illud ' coepissent ' novum lemma fuisse credunt.

NONARUM. nuptis] i. e. nuptiis. atri dies] cf. infra, s. v. Religiosus (348, 24).

OB. Cf. supra, s. v. Mortem Obisse (133, 6 ea consuetudine dicitur qua dixerunt antiqui ob Romam legiones ductas et ob Troiam duxit exercitum pro ad) ; infra, s. v. (218, 21 praepositione antiquos usus esse pro ad, etc.) ; s. v. Oboritur (206, 22 praepositionem ob pro ad solitam poni testis... Ennius « ob Romam noctu legiones ducere coepit ») ; s. v. Ob Os (220, 13 ad os significat) ; s. v. Obmoveto (222, 12 pro admoveto). Cf. Serv. auct. Aen. 1, 233. : Ob enim veteres pro iuxta ponebant ; Plautus in Milite « nunc scio mihi ob oculos caliginem obstitisse » ; potest tamen ob et ' ante ' intellegi, aut ob ' propter ' ; Terentius « quodnam ob factum » ; aut ob ' circum '... significat ob et ' contra ', ut obstat et obloquitur.

OCULATUM. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) OC 127 Oculatus : videns vel prudens aut acutus ? Cf. supra, s. v. Argus Oculeus (26, 1 qui fuisse fingitur oculis plenus).

Idem alibi (Aul. 555) « oculatum (-leum ?) Ar<gum », id est oculos habent>em. Idem (Truc. 490) :

pluris est ocu<latus testis unus quam auriti decem>,

id est qui se vidisse di<cat>.. (**17 litt.**).. eam formam ab oculi ap.. (**8 litt.**)..

(Paul.) Oculissimum carissimum. Plautus « oculissimum ostium amicae ». Oculatum pro praesenti posuit Plautus cum dixit « oculata die ». Item ipse « pluris est oculatus testis unus quam auriti decem », id est qui se vidisse dicat.

<*Oculitus* ut fu>nditus penitus. Signifi-<caturque tam carum esse quam ocu>-lum, vel instar <oculi esse>.

(Paul.) Oculitus quoque dicitur ut funditus penitus, quo significatur tam carum esse quam oculum.

<*Odefacit* dicebant> antiqui ab odore <pro olfacit, vetere quadam> consuetudine <permutationis D et L litterarum>, ut saepe aliàs tum in hoc quoque libro contentae. Quae vox, ut quibusdam videtur, ex Graeca ὀσμῆ tracta est.

(Paul.) Odefacit dicebant pro olfacit ; quae vox a Graeco ὀσμῆ tracta est.

Octaviae porticus duae appellantur ; quarum alteram theatro Marcelli propiorem Octavia soror Augusti fecit ; alteram theatro Pompei proximam Cn. Octavius Cn. filius, qui fuit aedilis curulis praetor consul decemvirum sacris faciendis triumphavitque de rege Perseo navali triumpho ; quam combustam reficiendam curavit Caesar Augustus.

« *Ogygia moenia* » Accius in Diomede (273) appellans significat Thebas, quia eam urbem Ogygus condidisse traditur.

(Paul.) Ogygia moenia Thebana ab Ogyge conditore dicta.

Occasio opportunitas temporis casu quodam provenien[ti]s est. *Occasus* interitus, vel solis cum decidit a superis infra terras. Quo vocabulo Ennius pro occasione est usus in lib. II (Ann. 129) :

hic occasus datus[es]t, at Horatius inclutus saltu.

Item in lib. V (166) :

inicit inritatus, tenet occasus, iuvat res.

Item in lib. VIII (294) :

aut occasus ubi tempusve audere repressit.

(Paul.) Occasio oportunitas temporis casu proveniens. Occasus interitus vel solis in oceano mersio.

Occisum a necato distingui quidam quod alterum a caedendo atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu. Itaque in Numae Pompili regis legibus scriptum esse (3) : Si hominem fulminibus occisit, ne supra genua tollito. Et alibi (3) : Homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.

(Paul.) Occisum a necato distinguitur ; nam occisum a caedendo dictum, necatum sine ictu.

October equus appellatur qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti bigarum victricum dexterior. De

---

In Plaut. Pseud. 301 ps.– Plac. oculato die (non oculata) repperit, si corrupta eius glossa revera est Oculato : praesenti ; ab oculis (Opulato praesentis ut apulis **codd.**).

Haec supplent docti : di <cat. Ductam autem ait Verrius> eam fo. ab oc. ap<paritione>.

OCULITUS. Cf. Non. 147, 22 : Oculitus, ut animitus medullitus, Plautus Cornicula (67) « amant ancillam meam Pheidulium oculitus ».

ODEFACIT. D et L] Vide supra, ad Ancaesa (18, 21).

OCCISUM ful. occisit (imperson.) **tuetur Schwyzer**(Rhein. Mus. 76, 433) : fulmen Iovis occ. **Scal.** Cf. supra, s. v. Neci Datus (158, 18 proprie dicitur qui sine volnere interfectus est, ut veneno aut fame).

OCTOBER EQUUS. Cf. supra, s. v. Equus Marti Immolabatur (71, 20). turr. Mam.] Cf. supra, s. v. Mamilia turris (117, 30 intra Suburae regionem).

cuius capite non levis contentio solebat esse inter Suburaneses et Sacravienses ut hi in Regiae pariete, illi ad turrim Mamiliam id figerent ; eiusdemque coda tanta celeritate perfertur in Regiam ut ex ea sanguis destillet in focum participandae rei divinae gratia. Quem hostiae loco quidam Marti bellico deo sacrari dicunt, non, ut vulgus putat, quia velut supplicium de eo sumatur quod Romani Ilio sunt oriundi et Troiani ita effigie in(?) equi sint capti. Multis autem gentibus equum hostiarum numero haberi testimonio sunt Lacedaemoni, qui in monte Taygeto equum Ventis immolant ibidemque adolent, ut eorum flatu cinis eius per finis quam latissime differatur. Et Sallentini aput quos Menzanae Iovi dicatus vivos conicitur in ignem. Et Rhodi qui quotannis quadrigas Soli consecratas in mare iaciunt, quod is tali curriculo fertur circumvehi mundum.

(Paul.) Octuber equus appellabatur qui in campo Martio mense Octobri Marti immolabatur. De cuius capite magna erat contentio inter Suburanenses et Sacravienses ut hi in Regiae pariete, illi ad turrem Mamiliam id figerent. Cuius cauda, ut ex ea sanguis in focum destillaret, magna celeritate perferebatur in Regiam.

Occedamus Plautus (Pseud. 250) ponit pro contra cedamus, cum plurimae aliae praepositiones familiariores huic verbo sint.

(Paul). Occidamus Plautus posuit pro contra cedamus.

Occentassi[n]t antiqui dicebant quod nunc convicium fecerit dicimus, quod id clare et cum quodam canore fit ut procul exaudiri possit. Quod turpe habetur quia non sine causa fieri putatur. Inde *cantilenam* dici quia illam (querellam), non cantus iucunditatem puto.

(Paul.) Occentare dicebant pro convicium facere, cum id clare et cum quodam canore fieret, ut procul exaudiri potuisset. Quod turpe habetur quia non sine causa fieri putatur. Inde cantilenam dici quia illam non cantus iucunditatem puto.

Ocrem antiqui, ut Ateius Philologus in libro Glosematorum refert, montem confragosum vocabant, ut aput Livium (trag. 31) :

sed qui sunt hi qui ascendunt altum ocrim ?

et (trag. 32) :

celsosque <in> ocris arvaque putria et mare magnum ;

<et> (trag. 34)

namque Taenari celsos ocris ;

et (trag. 35) :

haut ut quem Chiro in Pelio docuit ocri;

unde fortasse etiam *ocreae* sint dictae inaequaliter tuberatae.

(Paul.) Ocrem montem confragosum dicebant antiqui. Hinc ocreae dictae inaequaliter tuberatae.

Occare et *occatorem* Verrius putat dictum ab occaedendo quod caedat grandis globos terrae, cum Cicero (Senect. 51) venustissime dicat ab occaecando fruges satas.

OCCENTASSINT. Hincine Gloss. Ansil. OC 29 Occentare : id est infame carmen cum certo nomine dicere ? Ex scholio Vergiliano provenit Gloss. Abstr. OC 4 Occentare : contra canere.

CANTILENA. Hucine redit Gloss. Abol. CA 62 Cantilena<m> : antiqua (-que ? -qui ?) contentione<m> ?

OCREAE. Varronis etymologiam (L. L. 5, 116 Ocrea quod opponebatur ob crus) Isidorus (Etym. 19, 34, 5) excepit nimirum ex scholio Vergiliano.

OCCARE. Hinc fortasse Isid. Etym. 17, 2, 4 : Occatio est cum rustici satione facta bubus dimissis grandes glebas caedunt ac ligonibus frangunt ; et dicta occatio quasi obcaecatio,

(Paul.) Occare et occator ab occaedendo dictum quod grandes terrae caedat globos.

Ocius secundae collationis et deinde tertiae *ocissime* frequentata sunt. Alii dictas nostros (Haut dicta sunt nostra, sed ?) tracta ex Graeco, id est ὠκέως ; cuius prima significatio, ex qua procedere in comparationem debet, apud nos non est. Tertiae vero conlationis, cuius maiora (rariora ?) exempla sunt, auctor est Plautus in Nervolaria (96) :

ocissime nos liberi possimus fier<i>

(**24 litt.**).. quicquam ocissi<me>

..(**20 litt.**)..

<Coe>lius Historiarum <libro> (64) ... (**20 litt.**).. tantur ocissimu<m>..(**19 litt.**).. <Aelius> Lamia apud .. (**30 litt.**).. Lamiam oport..(**30 litt.**)..

(Paul.) Ocius et ocissime positivum Latinum non habent, sed ab eo veniunt quod est in Graeco ὠκέως.

Ocimum Graecum, < et a celeritate nascendi est dictum>.

(Paul.) Ocimum Graecum, et a celeritate nascendi est dictum.

Occupaticius <*ager*>..(**15 litt.**)..<desertus> a cultoribus fre.. (**20 litt.**).. <occupa>ri coeptus ; quod in.. (**27 litt.**).. Nam cum Hanni<bal>.. (**26 litt.**).. bene meri<ti>.. (**30 litt.**).. atque eorum agr.. (**29 litt.**).. tamquam ex ho.. (**29 litt.**).. nandos pub <lice>.. (**27 litt.**).. diret commu.. (**30 litt.**).. est a privatis.. (**28 litt.**).. accepissent**.

(Paul.) Occupaticius ager dicitur qui . desertus a cultoribus propriis ab aliis occupatur.

<*Orchitin* Ateius> Philologus in l<ibro **Glosematorum** ait esse genus oleae> ductum ex Graeco quod <testiculorum sit instar magni>tudinis, itaque u.. (**25 litt.**).. to grandior.

(Paul.) Orchitis genus oleae ex Graeco dictum quod magnitudine sit instar testiculorum.

Ore<hestra locus in scaena in quo> antea qui nunc pla<nipedes dicuntur agebant, in quem> non admittebantur <histriones nisi tantum inte>rim dum fabulae ex<plicarentur quae sine ipsis> explicari non potera<nt. *Planipes* autem soccos non ges>taba[n]t quo aequiore <habitu prodiret; quo factum ut inde> nomen duceret.

(Paul.) Orchestra locus in scena.

<*Orca* genus marinae beluae> maximum dicitur, a<d cuius similitudinem> vasa quoque ficar<ia orcae dicuntur ; sunt enim te>retia atque infor<mi specie>.

(Paul.) Orca genus marinae beluae maximum, ad cuius similitudinem vasa ficaria orcae dicuntur ; sunt enim teretes atque uniformi specie.

<?>.. (**18 litt.**).. male et ante.. (**30 litt.**).. quantae ne **

<*Oriri* nasci vel surgere>.. (**10 litt.**)..

(Paul.) Oriri nasci vel surgere.

Orba apud poe<tas significat privatam ali-

---

quod operiat semina. Verr.] vix legend. Varro. Sed Verrius secutus est Varronem (R. R. 1. 31, 1) : Et postea occare, id est conminuere ne sit gleba ; quod ita occidunt occare dictum, De Plaut. Capt. 662-663 disputare Verrium credit Reitzenstein (Verrianische Forschungen 13).

OCIMUM. Cf. Varr. R. R. 1, 31, 4 : Ocinum dictum a Graeco verbo ὠκέως, quod valet cito ; similiter quod ocimum in horto.

OCCUPATICIUS. Haec fere supplent docti : Occ. <ager is esse dicitur qui desitus> a cul. fre<quentari propriis ab aliis est occupa>ri coe.

ORCHITIN. Haec fere supplent docti : itaque v<ocari orchitin quod sit genere consue>to gr.

(?) An Orcinos ? Cf. infra, s. v. in parte ii huius capituli.

ORIRI. Hincine Gloss. Abav. (=Abol.) OR 17 Oritur : nascitur, surgit ?

ORBA. Cf. Gloss. Philox. OR 7-8 Orba : ἐπίκληρος, Orbi : ἄτεκνοι ? Cf. Isid. Etym.

qua> persona cara ; apud < oratores **cui patre mortuo cadit her**>e<**ditas**> ; ut Ser. <Sulpicius (11) ait, quae filios amisit parv>ulos. Orba est <**in tabulis censoriis dicta** quae pa>tris est ante <**orbata quam ab eo nomen accepit**>. <G>allus Aelius (9a).. (**39 litt.**) .. o.. (**32 litt.**).. stantior..(**31 litt.**).. in eo libro.. (**29 litt.**) .. significatu.. (**30 litt.**) ..puella sine.. (**31** litt.).. cis sacrae .. (**34 litt.**).. a nupta .. (**30 litt.**).. cui fuisset.. (**27 litt.**).. Cornificius in..(**30 litt.**).. tor<H>yginus.. (**29 litt.**).. qui amiserunt <patrem aut filios quasi lumen> itaque nocros.. (**32 litt.**).. se.

(Paul.) Orba apud poetas significat privata aliqua persona cara. Orba est quae patrem aut filios quasi lumen amisit.

Orty<gia antiquitus ea insula dicta est qu>ae nunc Delos.

(Paul.) Ortygia Delos insula.

<*Orbius clivus* videtur appella>tus esse ab orbibus <**carpenti eius in quo vecta est** Tulli>a filia Ser. <Tulli regis, **quacum erat** L. Tarqui>nius Superbus ge<ner>.. (**20 litt.**).. <proper> averat tende<re in regiae domus in Esquiliis po>ssessionem coe.. (**32 litt.**).. s quod pro..(**29 litt.**).. m ducere, unde <Orbius ab ipsis his orbibus> appellatus est.

<*Oratores* ex Graeco quod est ἀρητῆρ>ες dictos exi<stimat>.. (**6 litt.**).. <quod ad reges> gentes qui (–que) missi <**ea quae mandabant** m>agistratus populo Romano <**consentiente approbante** solerent> ἀρᾶσθαι <id est testari **deos non abesse r**>em ab aequitate. Eos nostri alii pro legatis appellant, ut Cato in ea quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum (3) : M. Fulvio consuli legatus sum in Aetoliam, propterea quod ex Aetolia conplures venerant : Aetolos pacem velle ; de ea re oratores Romam profectos. Et in Originum lib. I (21) : Propter id bellum coepit ; Cloelius praetor Albanus oratores misit Romam cum.. (**10 litt.**).. Alias pro decretoribus (deprecat–?), ut Terentius (Hec. 9) « orator venio ; facite exorator sim » ; item et Afranius in Emancipato (92) :

sic est orator siquod (–id ?) oritur, tale.

Alias pro disertis et eloquentibus, ab eo quod antiqui *orare* dicebant pro agere ; ob quam causam *orationes* quoque eorum vocantur.

(Paul.) Oratores ex Graeco ἀρητῆρες dicti quod missi ad reges nationesque deos solerent ἀρᾶσθαι, id est testari. Hi modo appellantur legati

Orata genus piscis appellatur a colore auri quod rustici *orum* dicebant, ut auriculas *oriculas*. Itaque Sergium *quoque* quendam praedivitem, quod et duobus anulis aureis et grandibus uteretur, Oratam dicunt esse appellatum.

(Paul.) Orata genus piscis a colore auri dicta quod rustici orum dicebant, ut auriculas oriculas.

10, 200 : Orbus, quod liberos non habet, quasi oculis amissis ; Etym. 11, 2, 12 : Pupilli autem dicti quasi in oculis, hoc est a parentibus orbi ; hi autem vere pupilli dicuntur quorum patres ante decesserunt quam ab his nomen acceperint ; ceteri orbi vocantur orphani, idem qui et pupilli ; illud enim Graecum nomen est, hoc Latinum.

ORTYGIA. Hincine Gloss. Abba (=Abol.) Ortygia : Delus insula ?

ORBIUS. Cf. infra, s. v. Sceleratus Vicus (450,4 Romae appellatur quod cum Tarquinius Superbus interficiendum curasset Servium regem socerum suum, corpus eius iacens filia carpento supervecta sit properans in possessionem domus paternae). Haec fere supplent docti : ge<ner. Quae rege in Curia occiso proper>averat.

ORATORES. Cf. infra, s. v. Orare (218, 7 antiquos dixisse pro agere testimonio sunt et oratores et i qui nunc quidem legati, tunc vero oratores quod reipublicae mandatas partis agebant).

ORATA. oriculas] Francogallice ' oreilles '. Serg.] Cf. Varr. R. R. 3, 3, 10.

Orae extremae partes terrarum, id est maritimae dicuntur ; unde et vestimentorum extremae partes, quae quidem et primae dici possunt. Caecilius in Aethrione usus est pro initio rei cum ait (3) :

oram reperire nullam quam expediam queo.

Oreae freni quod ori inseruntur. Titinius in Setina (119) :

et si tacebit, tamen gaudebit sibi promitti oreas.

Et Naevius in Hariolo (20) :

deprandi autem leoni s<i> obdas oreas ;

Cato Originum lib. III (5) : Equos respondit : Oreas mihi inde, tibi cape flagellum. Coelius pro se apud populum : Equusque mihi sub feminibus occisus erat ; oreas detraho inspectante L. Stertinio.

(Paul.) Oreae freni quod ore inseruntur dicti.

Oreos Liber pater et *Oreades* nymphae appellantur quod in montibus frequenter apparent.

(Paul.) Oreus Liber pater et Oreades nymphae a montibus appellantur.

Ordinarium hominem Oppius ait dici solitum scurram et improbum qui assidue in litibus moraretur ob eamque causam in ordine staret adeuntium praetorem. At Aelius Stilo qui minime ordine viveret.** <Cato> in ea oratione quam scribit de suis virtutibus contra Thermum (2) : Quid mihi fieret si non ego stipendia [in ordine] omnia ordinarius meruissem semper ? Sunt quidam etiam qui manipularem ** quia infimi sit ordinis appellatum credant ordinarium.

(Paul.) Ordinarius homo scurra et inprobus qui adsidue in litibus moratur ob eamque causam in ordine stat praetorem adeuntium ; sive dictus per contrarietatem quia minime ordine vivit.

Ornatus dicitur et bonis artibus instructus et honores adeptus a populo ; etiam bene aptus, ut miles aut gladiator et acturus fabulas. Atque etiam ornatus dicitur cultus ipse quo quis ornatur, ut cum dicimus aliquem tragico vel comico ornatu prodire.

(Paul.) Ornatus dicitur et bonis artibus instructus et honores adeptus ; appellatur quoque ornatus cultus ipse quo quis ornatur.

Ore[sti]ades nymphae montium cultrices.

Ordo sacerdotum aestimatur deorum <ordine, ut deus> maximus quisque. Maximus videtur Rex, dein Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto pontifex maximus. Itaque in soliis Rex supra omnis accumbat licet, Dialis supra Martialem et Quirinalem, Martialis supra proximum, omnes item supra pontificem. Rex quia potentissimus ; Dialis quia universi mundi sacerdos qui appellatur *dium*;

OREAE. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) OL 16, Oreae : frena equi ? Cf. ps.– Plac. Oriae : freni et habenae ; ab ore dicuntur. Cf. supra, s. v. Aureas (24, 24 dicebant frenos quibus equorum aures religantur) ; s. v. Aureax (8,5 aureas enim dicebatur frenum quod ad aures equorum religabatur ; orias quo ora cohercebantur).

ORDINARIUM. scurram] *Deficit codex Festi. Intervenit apographum (usque ad P– capituli lemma Peremere* 236, 29).

Hincine Gloss. Abol. OR 17 Ordinarius : miles qui integro (infimo ?) ordine militat ?

ORESTIADES. Cf. supra s. v. Oreos (198,8).

ORDO SACERDOTUM. Cf. supra, s. v. Maximae Dignationis (144, 11 flamen Dialis est inter quindecim flamines ; et cum ceteri discrimina maiestatis suae habeant, minimi habetur Pomonalis, quod Pomona levissimo fructui agrorum praesidet pomis).

DIUM. Cf. supra, s. v. (65, 20 quod sub caelo est extra tectum ab Iove dicebatur, et Dialis flamen, et dius heroum aliquis a Iove genus ducens) ; s. v. Flamen Dialis (77, 29.. Dialis autem appellatur a dio, a quo vita dari putabatur hominibus).

Martialis quod Mars conditoris Urbis parens ; Quirinalis socio imperii Romani Curibus ascito *Quirino* ; pontifex maximus quod iudex atque arbiter habetur rerum divinarum humanarumque.

Ordiri est rei principium facere ; unde et togae vocantur *exordia* [*e*].

(Paul.) Ordiri est rei principium facere.

Opaca vocantur umbrosa.

(Paul.) Opaca umbrosa.

Opalia dies festi quibus supplicatur Opi appellantur. Quorum alter **

(Paul.) Opalia dicebantur dies festi quibus Opi supplicabatur.

(Paul.) *Obnubit caput* operit ; unde et *nuptiae* dictae a capitis opertione.

(Paul.) *Oppidum* dictum quod ibi homines opes suas conferunt. Oppidum dicitur et locus in Circo unde quadrigae emittuntur, < **ut Naevius « iuxta oppidum »**>. *Oppido* valde multum ; ortum est hoc verbum ex sermone inter se confabulantium quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, saepe respondebatur : Quantum vel oppido satis esset. Hinc in consuetudinem venit ut diceretur oppido pro valde multum. Itaque siqui in aliis rebus eo utuntur, ut puta siqui dicat ' oppido didici ' ' spectavi ' ' ambulavi ', errant quia nulli eorum subici potest ' vel quod satis est '.

(Paul.) *Opiter* est cuius pater avo vivo mortuus est ; ducto vocabulo aut quod obitu patris genitus sit, aut quod avum ' ob patrem ' habeat, id est pro patre.

(Paul.) *Opitulus* Iuppiter et *Opitulator* dictus est, quasi opis lator.

(Paul.) *Opturare* ex Graeco trahitur ab eo quod illi ostia θύρας dicunt.

(Paul.) *Optio* est optatio ; sed in re militari optio appellatur is quem decurio aut cen-

---

QUIRINO. Cf. supra, s. v. Curis (43, 3.. Quirinum dictum putant a Curibus, quae fuit urbs opulentissima Sabinorum) ; infra, s. v. Quirinaliz (302, 33). ORDIRI. Cf. infra, s. v. Primordia (250, 28 principia).

OPACA. Pertinetne ad seriem Apricum Locum (2, 16), Amoena (2, 19), etc.? Hausitne ex Festo Isidorus (Etym. 14, 8, 34-35) : Aprica loca quae sole gaudent, quasi ἄνευ φρίκης, id est sine frigore, sive quod sint aperto caelo ; opaca vero loca quasi operto caelo, aprico contraria ?

OPALIA. Cf. Macer Hist. I (ap. Macrob. 1, 10, 19-20) **An** Alter <Opalia, alter Opiconsivia>, etc. ?

OBNUBIT. Vide supra, s. v. Nuptias (174, 25). Hincine Gloss. Abol. OB 1 Obnubit : operit, tegit ?

OPPIDUM. Cf. infra, s. v. Oppidorum (222, 5 quod opem darent). Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) OP 104 Oppida : municipia ; oppida dicta sunt ab ope danda, sed nunc civitates et municipia dicimus ? Cf. Varr. L. L. 5, 153 : (In Circo primum unde mittuntur equi nunc dicuntur carceres ; Naevius oppidum appellat) ; ps.– Plac. Iuxta oppidum : prope carceres. Inde supplevi ; nam ex Varrone colligo Naevianum unicum vocabuli exemplum (vel saltem notissimum) fuisse. Cf. Serv. auct. Aen. 9, 605 ; Isid. Etym. 15, 2, 5.

OPPIDO. Festi doctrinam exhibet Donatus Hec 238 : Oppido : valde ; translatio a rusticis qui interrogati quemadmodum fruges venirent respondebant ' oppido ', id est quae et sibi et oppido sufficere potuissent.

OPITER. Hinc Gloss. Abba (=Abol.) Opiter : natus avo <vivo>, patre non vivo ; post patris mortem natus. Cf. ps.– Plac. Opiter : is (os **codd.**) qui obito patre et avo vivente nascitur ; Lib. de Praen. 4 : Opiter qui patre mortuo, avo vivo gignebatur. Tribrachys est ; sed perverse philologi hodierni dactylum agnoscere malunt (' ŏpiter, quasi avo– pater ' !)

OPTIO. obeat] vix aemulum etymon. Etymon optoponit etiam Varro Vit. Pop. Rom. III

turio optat sibi rerum privatarum ministrum quo facilius obeat publica officia.

(Paul.) *Optestatio* est cum deus testis in meliorem partem vocatur, *detestatio* cum in deteriorem.

(Paul.) *Obices* pessuli, serae.

(Paul.) *Obbrutuit* obstupuit a *bruto* quod antiqui pro gravi, interdum pro stupido dixerunt.

Afranius (420) « non possum verbum facere, obbrutui ».

(Paul.) *Obambulare* adversum alios ambulare et quasi ambulanti sese obponere.

(Paul.) *Obrogare* est legis prioris infirmandae causa legem aliam ferre.

(Paul.) *Obacerare* obloqui atque alterius sermonem moleste inpedire ; quod sumptum videtur a paleis, quas Graeci ἄχυρα vocant. Itaque et frumentum et panis non sine paleis *acerosus* dicitur, item lutum *aceratum* paleis mixtum.

(Paul.) *Oblitteratum* alii ab oblivione ; alii a litore, quod ibi notata fluctibus aequari et tolli solent.

(Paul.) *Obprobrare* probrum obicere

(Paul.) *Obacerbat* exacerbat.

(Paul.) *Oblucuviasse* (?) dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco deorum alicui occurrisse.

(Paul.) *Oboedire* obaudire.

(Paul.) *Obperiri* expectare.

(Paul.) *Obtrectat* contra sententiam tractat.

Optutu quasi ' obtuitu ', a verbo quod est *tuor* et significat video.

(ap. Non. 68, 1) ; L. L. 5, 91. Cf. infra, s. v. (216, 23 qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus ; is adiutor dabatur centurioni a tribuno militum ; qui ex eo tempore quo optare quem velint centurionibus permissum est etiam nomen ex facto sortitus est). Hincine Gloss. Ansil. (= Abol.) OB 678 Optiones : officium militum apud Romanos ; ab electione vocati ?

OBBRUTUIT. Hinc Gloss. Abol. OB 6 Obbrutuit : obstipuit.

BRUTO. Cf. supra, s. v. Brutum (28, 23 antiqui gravem dicebant).

OBAMBULARE. Cf. infra, s. v. Obigitat (204, 35 dicebant antiqui pro ante agitat, ut obambulare).

OBROGARE. Vide supra, ad Derogare (61, 2 proprie est cum quid ex lege vetere quominus fiat sancitur lege nova.)

ACEROSUS. Cf. Non. 445, 13 : Acerosum namque panem farre minus purgato nec sordibus a candido separatis dicendum veteres putaverunt. Lucilius lib. XV (502 :

quae gallam bibere ac rûgas conducere ventris
farre aceroso oleis decumano pane coegit.

Hunc Graeci αὐτόπυρον vocant. Aceratum vero est lutum paleis mixtum, ut laterariis usus est. Lucilius lib. IX (325) :

laterem qui ducit habet nihil amplius numquam
quam commune lutum ac paleas caenumque aceratum.

ACERATUM. Cf. supra, s. v. (18, 30 (lutum cum paleis mixtum).

OBLITTERATUUM. a litore] O stulti philologi antiqui qui consonantes nihili habeatis, vocales tantilli. Hincine Gloss. Abol. OB 9 Oblitteratum : obscurum ; Gloss. Philox. OB 42 Obliterat : λήθη περιτρέπει ?

OBOEDIRE. Hinc ni fallor, Gloss. AA (=Abol.) Oboedit : obaudit, temperat.

OBPERIRI. Hincine Gloss. Abol. OB 2 Obperiri : expectare ?

OPTUTU. tuor] Cf. infra, s. v. (486, 3 video ; tueor defendo). Ad versum Pacuvii, s. v. Mulciber (128, 13) citatum, « quid me obtutu terres, mulces laudibus ? » vult haec revocare Reitzenstein.

(Paul.) Optutu quasi ' obtuitu ', a verbo tuor quod significat video.

Optatam hostiam, alii *optimam*, appellant eam quam aedilis tribus constitutis hostis optat quam immolari velit.

Opima spolia dicuntur originem quidem trahentia ab *Ope* Saturni uxore, quod ipse <*Saturnus*> agrorum cultor habetur nominatus a satu tenensque falcem effingitur, quae est insigne agricolae. Itaque illa quoque cognominatur *Consiva* et esse existimatur terra. Ideoque in Regia colitur a populo Romano quia omnes opes humano generi terra tribuat ; ergo et *opulenti* dicuntur terrestribus rebus copiosi, et *hostiae opimae* praecipue pingues, et *opima* magnifica et ampla. Unde spolia quoque quae dux populi Romani duci hostium detraxit ; quorum tanta raritas est ut intra annos paulo <minus octingentos> , trina contigerint nomini Romano : una quae Romulus de Acrone ; altera quae [consul] Cossus Cornelius de Tolumnio ; tertia quae M. Marcellus <Iovi Feretrio de> Viridomaro fixerunt. M. Varro ait opima spolia esse etiam si manipularis miles detraxerit, dummodo duci hostium, < sed prima esse quae dux duci ; neque enim quae a duce capta> non sint ad aedem Iovis Feretri poni testimonio esse libros pontificum, in quibus sit : « pro primis spoliis bove, pro secundis solitaurilibus, pro tertiis agno publice fieri debere » ; esse etiam Pompili regis legem opimorum spoliorum talem (4) : « cuius auspicio classe procincta opima spolia capiuntur Iovi Feretrio dari er oporteat, et bovem caedito qui cepit aeris CC<C> ; secunda spolia, in Martis ara in Campo solitaurilia utra voluerit caedito ; tertia spolia, Ianui Quirino agnum marem caedito, C qui ceperit ex aere dato ; cuius auspicio capta dis piaculum dato ». ** huius aedis lex nulla extat neque templum habeat necne scitur.

(Paul.) Opis dicta est coniunx Saturni, per quam voluerunt terram significare, quia omnes opes humano generi terra tribuit ; unde et opulenti terrestribus rebus copiosi, et hostiae opimae praecipue pingues, et opima magnifica et ampla spolia.

<*Optima lex.*> « *Ut qui optima lege fuerint* » adici solet cum quidam magistratus creantur **.

Obscum duas diversas et contrarias significationes habet. Nam Cloatius putat eo

---

OPTATAM HOSTIAM. Cf. supra. s. v. Maximam Hostiam (113, 23).

OPIMA SPOLIA. Iov. Fer. bovem caedito, qui cepit aeris CCC dar. op. .. utra vol. caed. <qui cepit aeris CC dato>, tert. spol. etc. **docti**. Pomp. reg. leg.] cf. Serv. Aen. 6, 859 tertiaque arma patri suspendet capta Quirino): Possumus et, quod est melius, secundum legem Numae hunc locum accipere ; qui praecepit prima opima spolia Iovi Feretrio debere suspendi, quod iam Romulus fecerat ; secunda Marti, quod Cossus fecit ; tertia Quirino, quod fecit Marcellus ... varie de hoc loco tractant commentatores Numae legis inmemores, cuius facit mentionem et Livius. huius aedis]scil. Opis.

SATURNUS. Cf. infra, s. v. Saturno Dies Festus (432, 11 is culturae agrorum praesidere videtur, quo etiam falx est ei insigne... qui deus in Saliaribus Sateurnus nominatur, videlicet a sationibus).

CONSIVA. Cf. Varr. L. L. 6, 21 : Opeconsiva dies ab dea Opeconsiva, cuius in Regia sacrarium.

OPIMA. Hincine Gloss. Abba (=Abol.) Opima : ampla, magna ?

OPTIMA LEX. Cf. infra, s. v. (216, 12 in magistro populi faciundo qui vulgo dictator appellatur).

OBSCUM. Cf. infra, s. v. Oscos (218, 12 Opscos antea dictos ... stupra inconcessae libi-

vocabulo significari sacrum, quo etiam leges sacratae *obscatae* dicantur ; et in omnibus fere antiquis commentariis scribitur *Opicum* (Opsc–) pro Obsco (Osco ?), ut in Titin[n]i fabula Quinto (104) :

qui Obsce (Opsce ?) et Volsce fabulantur, nam Latine nesoiunt.

A quo etiam verba impudentia elata appellantur *obscena*, quia frequentissimus fuit usus Oscis libidinum spurcarum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti quo frui soliti produntur augures Romani.

(Paul.) Obscum dicitur significare sacrum, unde et leges obsatae, id est sacratae.

Opicum quoque invenimus pro Osco. Oscis enim frequentissimus fuit usus libidinum spurcarum, unde et verba inpudentia appellantur obscena. Titinnius « Obsce et Volsce fabulantur, nam Latine nesciunt ».

Obigitat antiqui dicebant pro ante agitat, ut obambulare.

(Paul.) Obigitat ante agitat, ut obambulat.

Obinunt obeunt. **

(Paul.) Obinunt obeunt.

Obiurare <**iureiurando obstringere**>, ut est in ** Penthesilea (trag. inc. 6) :

formidabant obiurare **

(Paul.) Obiurare iureiurando obstringere.

<*Obitu*> antiqui pro aditu ponebant **

(Paul.) Obitu dicebant pro aditu.

(Paul). *Opiparum* magnarum opum apparatu[m]. <« **opipara convivia** », **id est opulenta**>.

(Paul.) *Obescet* (–it) oberit vel aderit

(Paul.) *Obferumenta* dicebant quae offerebant.

(Paul.) *Obsecrare* est opem a sacris petere.

(Paul.) *Obesus* pinguis, quasi ob edendum factus.

(Paul.) *Opertat* saepe operit.

(Paul.) *Obnoxius* poenae obligatus ob delictum.

---

dinis obscena dicantur ab eius gentis consuetudine inducta). Aut hinc aut illinc Isid. Etym. 10, 198 (Obscenus inpurae libidinis, a vitio Obscorum dictus) ? Ridicule (quasi ' Os–cus ') Porphyr. Sat. 1, 5, 62.

OBINUNT. Lacunam signavi quia suspicor Festum addidisse eius rarae formae exemplum. Nam haec omnia — Obigitat, Obinunt, Obiurare, Obitu — credo fuisse in exteriore codicis paginae columella, scil. ubi nonnisi dimidiati versus inventi sunt. Vide supra de Mamercus (116, 2). De forma –inunt vide supra ad Explenunt (70, 3).

OBITU. Exempla, si libet, supple ex Nonio (357, 22) : Accius Antigona (138) « attat, nisi me fallit in obitu sonitus », Turpilius Epiclero (66), « ecquis est qui interrumpit sermonem meum obitu suo ? »

OPIPARUM. Supplevi ex Gloss. Ansil. (=Abol.) OP 199 Opipara convivia : opibus parata ; ab opulentia (aut opulenta ?). Cf. Gloss. Abba (=Abol.) Opiparum : beatum, opulentum.

OBESCIT. Vide supra ad Escit (68, 1 erit).

OBFERUMENTA. Vix spectat ad Plaut. Rud. 753 :

Ni offerrumentas habebis plures in tergo tuo (–rr **–DT** : –r– **BC** : **Non legitur A**) ; nam vocis Plautinae ferrumen est etymon.

OBSECRARE. Cf. infra, s. v. Resecrare (352, 31).

OBESUS. quasi obedendo **docti**.

OBNOXIUS. Triane etyma contaminata sunt : (i) ob noxiam (cf. supra, 180, 26 Noxia..

(Paul.) [*Opilio* genus avis.] *Opunculo* (?) quod opilionis genus cantus imitantur.

(Paul.) *Obpuviat* verberat (–ret) a *puviendo* (pav– ?), id est feriendo. Unde *pueri* quod puviendo coercentur, id est plagis. Unde et *pavimenta*.

(Paul.) *Obdere* obponere vel operire.

« *Ob vos sacro* » in quibusdam precationibus est pro vos obsecro, ut « *sub vos placo* » pro supplico.

(Paul.) Ob vos sacro pro vos obsecro ut sub vos placo pro supplico.

Opportune dicitur ab eo quod navigantibus maxime utiles optatique sunt portus.

(Paiul.) Opportune dicitur ab eo quod navigantibus maxime utiles optatique sunt portus.

<*Obher*>*bescere* herbam increscere.

(Paul.) Obhe<r>bescere herbam increscere.

Oboritur agnascitur ; nam praepositionem *ob* pro ad solitam poni testis hic versus (trag. inc. 211) : tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo,

et Ennius (Ann. 297) :

ob Romam noctu legiones ducere coepit.

(Paul.) Oboritur adnascitur.

Obnectere obligare maxime in nuptiis frequens est.

(Paul.) Obnectere obligare.

Observasse dicitur qui observat quid cuiusve causa facere debeat. Ita quod is observat (–tur ?) coluisse aliquem dicitur.

Ommentans (obm– ?) <Livius> in Odyssea cum ait (8) :

in Pylum devenies aut (haut ?) ubi (ibi ?) ommentans,

significat obmanens, sed ea significatione qua saepe fieri dicitur ; id enim est *mantare*.

Ops antiqui dicebant quem nunc opulentum, ut testimonio est non solum ei contrarium *inops* ** (trag. inc. 44) :

concedit ego egens exortus sum.

<.. **cope, id est, copiosa**.>

---

damnum significat), (ii) obnecto (cf. Isid. Etym. 10, 198 Obnexus quia obligatus est nexibus culpae), (iii) ob noxam (cf. supra, 180, 27 Noxa peccatum, etc.) ?

OPUNCULO. **An** Opiliunculo genus avis ita dictum quod eae aves opilionis etc. ?

OBPUVIAT. Cf. supra, s. v. Depuvire (61, 14 caedere.. ex Graeco est, ἀπὸ τοῦ παίειν) ; infra, s. v. Puls (284, 25 quod tripudium faceret, id est ' terri-puvium ' ; pavire enim ferire est) ; s. v. Tripudium (498, 27 a terra pavienda ; nam pavire est percutere et ferire, a quo et pavimenta ; id est Graeco, quod illi παίειν quod nos ferire). Cf. Isid. Etym. 10, 230 : Nam pavere ferire est, unde et pavimentum.

SUB VOS PLACO. Cf. infra, s. v. (402, 31 in precibus fere cum dicitur significat id quod supplico).

OPPORTUNE. Cf. Donat, Hec. 626 : Ἀπὸ τοῦ portus dictum opportune.

OBHERBESCERE. ante Opportune **Paul**.

OB Cf. supra, s. v. (186, 31).

OBNECTERE. Hincine Gloss. Abav. (=Abol.) OB 27 Obnectere : conligare ?

OBSERVASSE. Ita] i. e. observasse pro coluisse.

OMMENTANS. –nies vel –niens. Cf. infra, s. v. Obmanens (217, 6 pro diu manens, ut permanens), ubi altera est glossae pars. Cf. Hom. Odyss. 1, 2S4. Cf. ps.– Plac. Omentat : expectat ; dictum a mantando, id est diu manendo.|| <tu>in Pyl. **docti**.

MANTARE. Cf. supra, s. v. (118, 1 saepe manere).

OPS. Cf. Varr. L. L. 5, 92 : Opulentus ab ope, cui eae opimae ; ab eadem inops qui eius indiget ; et ab eodem fonte copis ac copiosus. Vocabuli copis exempla profert Nonius (84, 19).

Supplevi ex Gloss. AA (=Abol.) Cope : copiosa, Copis : copiosus, dives. Cf. Glos. Ansil. (=Abol.) CO 2110-2111 Cops : copia, Copsus(copis ?) : copiosus|| Priscianus vetustissimis ascribit (I 321, 24 K.) : Hic et haec et hoc ops et cops pro opulentus et copiosus.

(Paul.) Ops antiqui dicebant opulentum ; unde e contrario inops.

Obsidionalis corona est quae datur imperatori ei qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos. Ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto in quo erant inclusi. *Herbam* autem victoriae signum fuisse apud antiquos aliquot exemplis docuimus. Quae corona magnae auctoritatis fuit. Nam et P. Decio datae duae sunt, una ab exercitu universo, altera ab is qui fuerunt in praesidio obsessi ; et L. Sicinio Dentato, qui Achilles Romae existimatus est ac fertur centies et vicies pro republica depugnasse, coronis donatus XXVI, in his aureis VIII, civicis XIIII, muralibus tribus, obsidionali una. Inter obsidionalem et civicam hoc interesse quod altera singularis salutis signum est, altera diversorum civium servatorum.

(Paul.) Obsidionalis corona dicebatur quae ei qui obsessos liberasset ab hostibus dabatur. Ea fiebat ex gramine viridi ex eo loco decerpto in quo erant inclusi. Quae corona magnae auctoritatis erat. Civica corona singularis salutis signum erat, obsidionalis universorum civium servatorum.

Obstitum Cloatius et Aelius Stilo esse aiunt violatum attactumque de caelo. Cincius (27) ** cum qui deo deaeque obstiterit, id est qui viderit quod videri nefas esset.

(Paul.) Obstitum violatum.

Obstinato obfirmato, perseveranti ut tenere possit, ut Pacuvius (425) :

obstinati exorsus ;

ut Accius in Amphitruone (84) :

aut tam obstinato animo confisus tuo.

Cato in Q. Thermum de X hominibus (2) : Rumorem famam flocci fecit <inter>cutibus stupris obstinatus, insignibus flagitiis. Naevius in Lycurgo (50) :

vos qui astatis obstinati.

(Paul.) Obstinat obfirmat.

« *Obstrudant obsatullent* » (com. inc. 73) ab avido trudendo in gulam, non sumendo cibum. Unde et *obstrudulentum* <**adpetendum**> dixit Titinius (165) :

obstrudulenti aliquid quod pectam sedens,

aut lucu[l]entaster aut formaster frigidus.

(Paul.) Obstrudant avide trudant.

Obsidium, tamquam praesidium subsidium, recte dicitur. Cuius etiam auctor C. Laelius pro se apud populum : Ut in (uti ?) nobis terra marique simul obsidium facerent. Et Sallustius Historiarum I (46) : Magnis operibus perfectis obsidium coepit per L. Catilinam legatum.

Obstipum oblicum. Ennius lib. XVI (420) :

montibus obstipis obstantibus, unde oritur nox,

et in lib. VIII (283) :

amplius exaugere obstipo lumine solis ;

Caecilius in Imbris (99) :

resupina obstipo capitulo sibi ventum facere tunicula ;

OBSIDIONALIS CORONA. Cf. Gell. 5, 6, 8-10. Romae] Romanus **Gell.** 2, 11, 1.

HERBAM. Cf. supra, s. v. Herbam Do (88, 10).

OBSTITUM. Cf. infra, s. v. Pura Vestimenta (292, 25 ad sacrificium sacerdotes habebant, id est non obs<t>ita, non fulgurita, non funesta, non maculata).

OBSTINATO. intercut.] cf. supra, s. v. Inter Cutem Flagitatos (98, 22) ; s. v. Intercutitus (100, 24).

OBSTRUDULENTUM. Cf. ps.– Plac. Obstrudulenta : adpetenda.|| lucuent.] ut lucŭntulus, ex Graeco λυκόεις (Arch. Lat. Lex. 11, 332).

OBSIDIUM. Alteram partem huius doctrinae habes infra, s. v. Obsidionem (218, 2 potius dicendum esse quam obsidium adiuvat nos testimonio suo Ennius, etc.).

OBSTIPUM. –itum **codd.**, ut codd. Pauli, et, ni fallor, is cod. unde hausit Gloss. Cyrill. = Philox.) Obstitus : κατηφής.|| Imbris] i. e. –riis.

Lucretius (4, 519) :

omnia mendose fieri atque obstipa necesse est.

(Paul.) Obstitum oblicum.

Obsalutare offerre salutandi gratia dicebant antiqui, ut consalutare persalutare.

(Paul.) Obsalutare salutandi gratia offerre.

(Paul.) *Obsequela* obsequium.

(Paul.) *Oleagineis coronis* ministri triumphantium utebantur quod Minerva dea belli [esse putabatur].

(Paul.) *Olentica* mali odoris loca.

(Paul.) *Olivetam* dicebant ab oleis ut a vino vindemiam.

(Paul.) *Officiosus* ab efficiendo dictus.

(Paul.) *Offucias* fallacias <a fuco>.

(Paul.) *Offucare aquam* in fauces obsorbendam dare.

(Paul). *Offectores* colorum infectores.

(Paul.) *Oxime* (?) ocissime.

(Paul.) *Oenigenos* unigenitos.

(Paul.) *Oestrum* (-us ?) furor Graeco vocabulo.

(Paul.) *Omen*, velut ' ore-men ', quod fit ore augurium quod non avibus aliove modo fit.

(Paul.) *Ovem* masculino genere dixerunt, ut « ovibus duobus », non duabus.

(Paul.) *Ovantes* laetantes ab eo clamore quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites, geminata O littera.

(Paul.) *Ovalis corona* est murtea quam habebant qui ovantes introibant cum bella

---

OBSEQUELA. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) OB 471 Obsequella : <obsequium >?

OLEAGINEIS CORONIS. Cf. Gellius 5, 6, 4 (Oleaginea corona qua uti solent qui in proelio non fuerunt, sed triumphum procurant), qui in hoc capitulo de coronis militaribus saepe ad Festum quadrat.

OLENTICA. Vide supra ad Opaca (200, 5).

OLIVETAM. Cf. infra, s. v. (220, 31 antiqui dicebant cum olea cogebatur, ut messem cum frumenta aut vindemiam cum uvae).

OFFICIOSUS. Hincine Isid. Etym. 6, 19, 1 : Officium ab efficiendo dictum quasi ' efficium ', propter decorem sermonis una mutata littera ?

OFFUCIAS. Hinc Gloss. Abol. OF 5 Offucias : fallacias ; a fuco. Et cohaerere hoc lemma cum sequente docet ps.- Plac. Offuciarum : fallaci<ar>um aut rerum ad decipiendum speciose comparatarum ; dictum ab offucando, quod est furtim colorare, Offucas : offers vel in fraudem das. Vide ne comicus nescioqui scripserit « offucas aquam ».

OFFECTORES. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) OB 102 Obfectus : infectus vel infusus ? Cf. supra, s. v. Infectores (99, 27 qui alienum colorem in lanam coiciunt ; offectores qui proprio colori novum officiunt).

OMEN. Cf. Varr. L. L. 6, 76 : Omen, quod ex ore primum elatum est, ' osmen ' dictum ; 7, 97 : Omen.. ' osmen ', e quo S extritum ; Donat. Andr. 200 : Omen est quicquid ore dicitur.

OVEM. Cf. infra, s. v. Recto Fronte (364, 5 in commentariis sacrorum pontificalium frequenter est hic ovis et haec agnus ac porcus). ov. du.] cf. infra, s. v. Ovibus Duabus (220, 22 multabantur apud antiquos in minoribus delictis). Cf. Varro Rer. Hum. XXII (ap. Non. 216, 25) : Ut etiam multantibus qui oves duos, non duas dicunt, Homerum secuti qui ait (Il. 23, 31) πολλοὶ δ'ὄϊες ; Varro (ap. Gell. 11, 1, 4) : M. Varro verba haec legitima quibus minima multa diceretur concepit « M. Terentio, quando citatus neque respondit neque excusatus est, ego ei unum ovem multam dico ».

OVALIS CORONA. De altera parte huius glossae cf. supra, s. v. Murtea Corona (131,7). Et aliae partes et huius et praecedentis fortasse colligendae sunt ex Gell. 5, 6, 20-23 : Ovalis

non erant indicta aut sine sanguine confecta.

Obvaricator dicebatur qui cuipiam occurrebat quo minus rectum iter conficeret.

(Paul.) Obvaricator dicebatur qui cuipiam occurrebat quominus id rectum iter conficeret.

Oufentinae tribus initio causa fuit nomen fluminis Ofens, quod est in agro Privernate mare intra et Tarracinam. Lucilius (1260) :

Priverno Oufentina venit fluvioque Ofente.

Postea deinde a censoribus alii quoque diversarum civitatum eidem tribui sunt adscripti.

(Paul.) Oufentina tribus ab Ofente fluvio dicta.

Oscillum Santra dici ait quod os *cellant*, id est inclinent praecipitesque afferantur. *Oscillantes* ait Cornificius ab eo quod os celare sint soliti personis propter verecundiam qui eo genere lusus utebantur. Causa autem eius iactationis proditur** Latinus rex, qui proelio quod ei[s] fuit adversus Mezentium Caeritum *regem* nusquam apparuerit, iudicatusque sit Iuppiter factus Latiaris. Itaque scit eius dies (per sex eos dies ?) feriatos liberos servosque requirere eum non solum in terris sed etiam qua vide[n]tur caelum posse adiri per oscillationem, velut imaginem quandam vitae humanae in qua altissima interdum <ad infimum>, infima ad summum efferuntur. Atque ideo memoriam quoque redintegrari initio acceptae vitae per motus cunarum lactisque alimentum quia per eos dies feriarum et oscillis moveantur et lactata potione utantur. Nec desunt qui exemplum Graecorum secutos putent Italos quod illi quoque iniuria interfecto Icaro, <cum> Erigone filia eius dolore inpulsa suspendio perisset, per simulationem **.

Ostentum non solum pro portento poni solere sed etiam participialiter <pro ostentato> testimonio est Pacuvius in Medo (238) :

atque eccum in ipso tempore ostentum senem,

et Accius in Bacchis (252) :

et praesens praesto irrideris nobis **
** stipe ultro ostentum obtulit.

(Paul.) Ostentum ostentatum.

Oscinum tripudium est quod oris cantu significat quid portendi, cum cecinit corvus cornix noctua parra picus.

(Paul.) Oscinum augurium a cantu avium.

Obstinet dicebant antiqui quod nunc ostendit, ut in veteribus carminibus (trag. inc. 215) : Sed iam se caelo cedens Aurora obstinet suum patrem.

(Paul.) Ostinet pro ostendit.

---

corona murtea est ; ea utebantur imperatores qui ovantes urbem introibant ; ovandi ac non triumphandi causa est cum aut bella non rite indicta neque cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile et non idoneum est, ut servorum piratarumque, aut deditione repente facta ' inpulverea ', ut dici solet, incruentaque victoria obvenit ; cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt, quod non Martius, sed quasi Venerius quidam triumphus foret ; ac murteam coronam M. Crassus, cum bello fugitivorum confecto ovans rediret, insolenter aspernatus est senatusque consultum faciendum per gratiam curavit ut lauro, non murto coronaretur.

OBVARICATOR. Cf. infra, s. v. Praevaricatores (252, 26 a praetergrediendo sunt vocati).

OSCILLUM. Plenius Serv. Geo. 2, 388. per oscillationem] Suspicor aliquae deesse. Cf. Schol. Bern. Geo. 2, 388 : Alii dicunt : post mortem Latini regis quaesierunt eum in terra in mari, et nusquam inventum est corpus eius ; quaesierunt in aere, et suspendisse se in laqueo inventum est, et initiaverunt hoc genus mortis.|| ad inf.] infimantur **Walter**.

OSTENTUM. Cf. infra, s. v. (218,22 quo nunc utimur interdum prodigii vice, quin participialiter quoque dici solitum sit non dubium facit, etc.) ; s. v. Ostentas (220, 18).

Oscines aves Ap. Claudius esse ait quae ore canentes faciant auspicium, ut corvus cornix noctua; *alites* quae alis ac volatu, ut buteo sanqualis aquila inmusulus vulturius ; picamaut (pici autem) Martius Feroniusque et parra et in oscinibus et in alitibus habentur.

(Paul.) Oscines aves auspicium ore facientes.

Ostiam urbem ad exitum Tiberis in mare fluentis Ancus Martius rex condidisse et feminino appellasse vocabulo fertur ; quod sive ad urbem sive ad coloniam quae postea condita est refertur, neutrum certe plura<le pro>ferri non debet.

(Paul.) Ostia urbs ab exitu Tiberis appellata.

Osculana pugna in proverbio quo significabatur victos vincere, quia in eadem ** et Valerius Laevinus imperator Romanus a Pyrrho erat victus et brevi eundem regem devicerat. Sulpicio ** item imperator noster. Eius rei meminit Titinius hoc modo (181) :

haec quidem quasi Osculana pugna est
<hau> secus
quia in (hi) fugere pulsi hinc spolia colligunt.

Significatur etiam *osculo* savium, ut Plautus in Nervolaria (Stich. 91) :

osculum. Sat est osculi mihi <vostri>.
Qui amabo, mi pater ?

Quod inter cognatos propinquosque institutum ab antiquis est maximeque feminas **

(Paul.) *Osorem* dixerunt qui aliquem odisset.

(Paul). *Ollic* illic.

(Paul.) *Obiurgatio* post turpe factum castigatio ; *monitio* vero est ante commissum.

(Paul.) *Obtrectator* est qui facit quid contra recte tractantem.

OSCINES. Hincine Isid. Etym. 12, 7, 76 : Oscines aves vocant quae ore cantuque auspicium faciunt, ut corvus cornix picus ; alites quae volatu ostendere futura videntur ? Etiam Gloss. Abba (=Abol.) Oscines aves : quae cantando auspicia faciunt ? Cf. Varr. L. L. 6, 76 : Oscines dicuntur apud augures quae ore faciunt auspicium.

ALITES. Cf. supra, s. v. (3,10 volatu auspicia facientes istae putabantur : buteo sanqualis inmusulus aquila vulturius).

OSTIAM. Cf. Charis, p. 98, 14 K. : Ostia exitus fluminum in mare neutro genere semper pluraliter dicuntur ; sed si urbem significare voles, singularem potius numerum observabis quamvis Sallustius frequenter etiam plurali numero urbem significet.

OSCULANA PUGNA. i. e. Ausc- (Schwyzer, Rhein. Mus. 77, 108). Sulp.] P. Sulpicius Saverrio Asculanam pugnam infeliciter fecit.

OSCULUM. Nervol.] cf. supra s. v. Nassiterna (168, 18). Hincine Gloss. Philox. OS8 Osculum : φίλημα εὐσεβείας ? Quae desunt supplent docti ex duro Catone ap. Plin. N. H. 14, 90 ; tu supple, si libet, ex Serv. auct. Aen. 1, 356 : Quidam osculum filiis dari, uxori basium, scorto savium dicunt : Donat. Eun. 456 : Oscula officiorum sunt, basia pudicorum affectuum, savia libidinum vel amorum. Cf. Gloss. Philox. BA 45 Basium : φίλημα, SA 160 Savium : φίλημα ἑταιρικόν.

OSOREM. Hucine redit Gloss. Abol. OS2 Osores, odibiles, Osores sic osores ab odio sicut amatores ab amore vocantur ; Isid. Etym. 10, 197 : Osor inimicus, ab odio dictus sicut amator ab amore ; et est generis commmunis, Odibilis : odio aptus ? Illud Isidori ' et est g.o. ' provenit ex Placido (non ps.-Plac.): Osor dicitur qui alium odio habet, et est nomen generis communis, hic et haec osor; ' osrix ' enim dici non potest nisi a stultis. Certius ad Festum redit Gloss. Philox. OS 2 Osor : μισήτης ἀρχαίως.

OLLIC. Sic gl. Cyrill. (=Philox) corrigo, Illoc (ollic cod.) : ἐκεῖσε.

OBTRECTATOR. Cf. supra, s. v. Obtrectat (203, 17 contra sententiam tractat).

(Paul.) *Obmanens* pro diu manens, ut permanens.

(Paul.) *Offringi* terra dicitur cum iterum transverso sulco aratur.

Optima lex ** in magistro populi faciundo qui vulgo dictator appellatur quam plenissimum posset ius eius esse significabatur, ut fuit Mani Valerii M. f. Volus[u]inae gentis qui primus magister a populo creatus est. Postquam vero provocatio ab eo magistratu ad populum data est, quae ante non erat, desitum est adici ' ut optima lege ', ut pote imminuto iure priorum magistratuum.

Originum libros quod inscripsit Cato non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus, quando praegravant ea quae sunt rerum gestarum populi Romani.

Optio qui nunc dicitur antea appellabatur *accensus*. Is adiutor dabatur centurioni a tribuno militum. Qui ex eo tempore <quo optare> quem velint centurionibus permissum est etiam nomen ex facto sortitus est. Plautus in Asinaria (96) :

qua me, qua uxorem, qua tu servum Sauream
potes circumduce aufer ; promitto tibi non obfuturum si id effeceris.
tibi optionem sumito Leonidam.

Obsidionem potius dicendum esse quam obsidium adiuvat nos testimonio suo Ennius in Telamone cum ait (278) :

scibas natum ingenuum Aiacem cui tu obsidionem paras.

Item alio loco (330) :

Hector, qui haud cessat obsidionem obducere.

Orare antiquos dixisse pro agere testimonio sunt [quod] et oratores et i qui nunc quidem legati, tunc vero *oratores* quod reipublicae mandatas partis agebant ; Ennius quoque cum dixit in lib. I Annalium (20) :

face vero quod tecum precibus pater orat.

(Paul.) Orare antiqui dixerunt pro agere. Unde et oratores causarum actores et oratores qui nunc legati quod reipublicae mandata peragerent.

Oscos quos dicimus ait Verrius Opscos antea dictos teste Ennio cum dicat (Ann. 296) :

de muris rem gerit Opscus.

Adicit etiam quod *stupra inconcessae* libidinis *obscena* dicantur ab eius gentis consuetudine inducta. Quod verum esse non satis adducor, cum apud antiquos

---

OBMANENS. Cf. supra, s. v. Ommentans (208, 5 significat obmanens). Duae, ut videtur, unius glossae partes.

OPTIMA LEX. Cf. supra, s. v. (204, 21).

OPTIO. Cf. supra, s. v. (201, 24 is quem decurio aut centurio optat sibi rerum privatarum ministrum quo facilius obeat publica officia). Cf. Varr. L. L. 5, 91 : Quos hi decuriones administros ipsi sibi adoptabant optiones vocari coepti, quos nunc propter ambitionem tribuni faciunt ; Vit. Pop. Rom. III (ap. Non. 68, 1) : Referentibus centurionibus et decurionibus adoptati in cohortes subibant ut semper plenae essent legiones ; a quo optiones in turmis decurionum et in cohortibus centurionum appellati.

OBSIDIONEM. Cf. supra, s. v. Obsidium (210,5 tamquam praesidium, subsidium recte dicitur, etc.) Aut duae eiusdem glossae sunt partes, aut secum pugnat Festus.

ORARE. Cf. supra, s. v. Adorare (17, 26 apud antiquos significabat agere ; unde et legati oratores dicuntur quia mandata populi agunt).

ORATORES. Cf. supra, s. v. (196,9).

OSCOS. Cf. supra, s. v. Obscum (204, 24). Vix huc revocanda gl. Abol. OB 72 Obscenas : ore saevas (scaevas ?) id est male canentes. Potius Gloss. Philox. OB 58 Obscenus : αἰσχροποιός, ἀσελγής, αἰσχρὸς τρόποις καὶ ἐλαττώμασιν, ἀκάθαρτος, ἀπαίσιος (saltem glossae duo ultima verba).

omnis fere obscena dicta sint quae mali ominis habebantur, ut illa Vergilii testimonio sunt, ut superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, cum ait (Aen. 3, 241) :

Harpyias obscenas volucres,

et (Aen. 3, 367) :

obscenamque famem.

Ob praepositione antiquos usos esse pro ad testis est Ennius cum ait lib. XIV (Ann. 396) :

omnes occisi obcensique in nocte serena,

id est accensi. Et in Iphigenia (202) :

Acherontem adibo ubi Mortis thesauri obiacent.

Eiusdem autem generis esse ait obferre obtulit obcurrit oblatus obiectus. Mihi non satis persuadet.

Ostentum, quo nunc utimur interdum prodigii vice, quin participialiter quoque dici solitum sit non dubium facit etiam C. Grachus de legibus a se promulgatis cum ait : Quod unum nobis in ostentum, ipsis in usum adportatur.

Occisitantur saepe occiduntur. Sic C. Gracchus pro rostris in P. Popillium : Homines liberi nunc in oppido occisitantur.

(Paul.) Occisitantur saepe occiduntur.

Osi sunt ab odi [o] declinasse antiquos testis est C. Gracchus in ea quae est de lege Minucia cum ait : Mirum si quid his iniuriae fit ; semper eos osi sunt. Quod nunc quoque cum praepositione elatum frequens est, quando dicimus perosi.

(Paul.) Osi sunt ut perosi sunt dicebatur.

Ostende ostendam, ut permultis aliis exemplis eius generis manifestum est.

Optionatus ut decurionatus pontificatus dicitur, ut Cato in ea quam habuit apud equites (2) : Maiores seorsum atque divorsum pretium paravere bonis atque strenuis, decurionatus optionatus hastas donaticas aliosque honores.

(Paul.) Opti<o>natus ut decurionatus sive pontificatus dicitur.

Ob os ad os significat <Cato> item ut superioribus quoque exemplis testatus est.

(Paul.) Ob os significat ad os.

Obsonitavere saepe obsonavere Cato in suasione <ne> de lege Orchia derogaretur (1) : Qui antea obsonitavere <aere>, postea centenis obsonitavere.

(Paul.) Obsonitavere saepe obsonavere. Significat autem convivari.

Ostentas saepe ostendis gloriandi causa. Sed et participialiter id et dici debet et dictum est feminino genere.

(Paul.) Ostentas saepe ostendis gloriandi causa.

(Paul.) *Opigenam Iunonem* matronae colebant quod ferre eam opem in partu laborantibus credebant.

(Paul.) *Oletum* stercus humanum. Veranius (10) : Sacerdotula in sacrario Martiali fecit oletum.

Ovibus duabus multabantur apud antiquos

OB. Cf. supra, s. v. (186, 31). obiac.] cf. infra, s. v. Obiacuisse (222, 20 ante iacuisse). || es. ait] scil. Verrius, qui nimirum exempla horum quinque verborum citaverat.

OSTENTUM. Cf. supra, s. v. (214, 3) ; infra, s. v. Ostentas (220, 18). || etiam] ad 214,5, ubi citantur Pacuvius et Accius testes, revocat Reitzenstein (Verrianische Forschungen 19).

OSTENDE. Vide supra, ad Dice (63, 18 pro dicam antiqui posuere). Catoni imputa.

OPTIONATUS. hast. don.] cf. supra, s. v. Hastae (90,21 Romani fortes viros saepe hasta donarunt).

OB OS. Cf. supra, s. v. Ob (186, 31 ; 218, 21).

OBSONITAVERE. aere] **add. Walter.**

OSTENTAS. partic.] cf. supra, s. v. Ostentum (214, 3 ; 218,27).

OPIGENAM. Cf. Mart. Cap. 2, 149 : Opigenam te quas vel in partus discrimine vel in bello protexeris precabuntur. Vide supra ad Cinxiae Iunonis (55, 20) :

OVIBUS DUABUS. Antiquitus ' ov. duobus ' (cf. supra, s. v. Ovem, 213,4). pecul.] cf.

<in> minoribus delictis ut in maioribus am (XXX ?) bubus ; nec hunc ultra numerum excedebat multatio, quae postea quam aere signato .uti civitas coepit pecoraque mul<ta>ticia incuria corrumpebantur — unde etiam *peculatus* crimen usurpari coeptum est —, facta est aestimatio pecoralis multae, et boves centenis assibus, oves denis aestimatae. Inde *suprema multa*, id est maxima, appellatur tria millia aeris ; item viceis minoribus delictis.

Olivetam antiqui dicebant cum olea cogebatur, ut messem cum frumenta aut vindemiam cum uvae. Quod vocabulum potius frequentari debebat quam nullum eius significationis causa haberemus quamvis quidam *olivitatem* [m]eam dicant.

Oppidorum originem optime refert. Cicero lib. I de Gloria (8) eamque appellationem usurpatione[m] appellatam esse existimat quod opem darent, adiciens « ut imite[tu]r ineptias Stoicorum ».

(Paul.) Oppidum dictum est quod opem praebet.

Orcum quem dicimus ait Verrius ab antiquis dictum ' Ur[a]gum ', quod et U litterae sonum per O efferebant et per C litterae formam nihilominus G usurpabant. Sed nihil affert exemplorum ut ita esse credamus, nisi quod is deus nos <morte>maxime urgeat.

(Paul.) Orcus ab urguendo mortem dictus. C enim pro G frequenter ponebant antiqui.

Obmoveto pro admoveto dicebatur apud antiquos, ut alia quae supra relata sunt.

Offendices ait esse Titius nodos quibus apex retineatur et remittatur. At Veranius (9) coriola existimat quae sint in loris apicis quibus apex retineatur et remittatur, quae ab offendendo dicantur ; nam cum ad mentum perventum sit, offendi mentum.

(Paul.) Offendices dicebant ligaturae nodos quibus apex retinebatur. Id cum venisset ad mentum dicebatur offendi mentum.

Oluatium (?) Antistius Labeo (9) ait esse mensurae genus.

Occultum offerre significat sub terram fere ponere.

Obiacuisse ante[a] iacuisse.

II. Ex Glossariis et Scholiis.

? (Gloss. Philox. OC 8) *Occipit* : ἄρχεται.

(Gloss. Abol. OC 6-7) *Oculi emissicii* : exstantes, eminentes.

---

infra, s. v. (232, 29 ; 268, 33). aestim.] cf. supra. s. v. Aestimata Poena (23,1 ovem decussis, bovem centussis, hoc est decem vel centum assibus). supr. mul.] cf. supra, s. v. Multam Maximam (129,8 trium milium et viginti assium, quia non licebat quondam pluribus triginta bubus et duabus ovibus quemquam multari, aestimabaturque bos centussi[bu]s, ovis decussi[bu]s.)

OLIVETAM. Cf. supra, s. v. (211,7 dicebant ab oleis ut a vino vindemiam).

OLIVITATEM. Exempla habes ap. Non. 148, 1, v. g. Varr. R. R. 1, 59, 4. Sed oleitatem (oletat- ?) usurpat Cato R. R. 144,5 (cf. Goetz praef. p. xi).

OPPIDORUM. praeb.] etymologiam obscurat Paulus noster. Cf. supra, s. v. Oppidum (201,6 dictum quod ibi homines opes suas conferunt).

ORCUM. Hinc nimirum. Gloss. Abol. OR 32 Orcus secundum stultitiam Gentilium deus inferni dictus ab urgendo mortem (-te ?).

OBMOVETO. supra] s. v. Ob (218, 21), etc. Hinc Gloss. Abol. OB 13. Obmoveto : pro moveto adante. Vocem propriam, ut videtur, rei divinae usurpat Cato R.R. 134 (obm., omm.) ; 141, 4.

OFFENDICES. Hinc Gloss. Abol. OF 6 Offendix : nodus proprie quo apex flaminum restringitur et remittitur.

OCULI EMISSICII. Adde Plaut. Aul. 41 :

circumspectatrix cum oculis emissiciis.

Oculi grammosi : crassa pituita obsiti.

(Gloss. Philox. OF 13 ; Abol. OF 4) *Offimentum* : ἦλος.
Offivebant : claudebant seris.

? (Gloss. Fest.) *Ola* : summi umeri pars posterior.

? (Gloss. Abol. OP 1) *Opus Musaeum* : carmen Musarum.

(Gloss. Abol. OR 31) *Oratio* : dictio vel oris ratio.

(Schol. Isid.) Hos Romani alio nomine *Orcinos* dicunt ideo forsitan quia acceperint libertatem sicut et vas quod aquas accipit orca dicitur, sicut et qui [apud Gentiles] putatur mortuos accipere, Orcus.

(Gloss. Abol. OS3) *Ostenta* : proprie appellantur quae se sine corporibus solidis hominibus ostendunt et oculis atque auribus obiciuntur, qualia quondam apparuerunt venatio in caelo, arma, Furiae, nocte lux, interdiu tenebrae.

P

I. Ex apographo Festi, codice Festi, Paulo.

Praeceptat in Saliari carmine est saepe praecipit.
(Paul.) Praeceptat saepe praecipit.

Pa (?) pro parte et *po* (?) pro potissimum positum est in Saliari carmine.

Promenervat item pro monet.

Praedotiont (–opi– ?) praeoptant.

Prospices (?) prospice (–cae ?).

Pesnis (?) pennis, ut *Casmenas* dicebant pro Camenis et *cesnas* pro cenis.

Polteo (?) pro ulteriore.

Polet pollet, quia nondum geminabant antiqui consonantes.

Plisima (?) plurima.
(Paul.) Plisima plurima.

Pr<a>e tet tremonti praet<r>emunt pe (te).

Perfines (?) perfringas.

Promeriom praecipuum, praeter ceteros meritum ; aut ' promedium ', hoc est

---

OCULI GRAMMOSI. Adde Caecil. 286 :
grammosis oculis ipsa, atratis dentibus.

OFFIVEBANT. Cf. supra, s. v. Fivere (81, 23 apud Catonem pro figere).

OLA. Vide supra in Praefatione, p. 75.

ORATIO. Cf. Isid. Etym. 1, 5, 3 : Oratio dicta quasi oris ratio. Cum Glossarium Abolita nihil de Isidoro hauserit, consensus eius glossarii cum Isidoro indicat hanc gl. esse Festinam.

OSTENTA. Cf. infra, s. v. Portenta Rerum (284, 30 fieri dicuntur cum solida corpora quae raro se ostendunt apparent, ut cometae turbines barathra tonitrua sereno caelo facta). Cf. Class. Quart. 22, 117.

Apographum Festi adhibemus usque ad Peremere (236,30) ubi Festi codex iterum praesto est.

PRAECEPTAT. Sal. carm.] unde omnia haec lemmata usque ad Pilumnoe Poploe.

PROMENERVAT. Cf. supra, s. v. Minerva (109, 27 dicta quod bene moneat) || **vix** promonet.

PESNIS. **An** –nais ? **An** –neis ? Cf. supra, s. v. Dusmo in Loco (59, 4 antiqui enim interserebant S litteram et dicebant cosmittere pro committere et Casmenae pro Camenae) ; infra, s. v. Pennas (228,7 antiquos fertur appellasse petnas.. item easdem pesnas,ut cesnas).

POLET. nond. gem. cons.] Vide supra ad Anus (5, 25).

PLISIMA. plisima **vel** plisma **apographi codd.** : plisima **codd. Pauli** : plusima **cod. Varronis** (L. L. 7, 27 plusima plurima) : ploisuma **docti.**

PRAE TET TREMONTI. Cf. Ter. Scaur. 28,9 K. : Numa in Saliari carmine :
(?) cume tonas, Leucesie, prae tèt tremonti, etc.

participat<um>, ut ' pro indiviso ' dicimus.

Privicl[i]pes (-lois ?) privis, id est singulis.

Petilam suram seceam (sectam) et substrictam vulgo interpretatur. Scaevola (17) ait ungulam albam equi ita dici.

(Paul.) Petilam suram significat ungulam equi albam.

Pilumnoe poploe in carmine Saliari Romani, velut pilis uti assueti vel quia praecipue pellant hostis.

Praepetes aves quidam dici aiunt quia secundum auspicium faciant praetervolantes ; alii quod aut ea quae praepetamus indicent aut quod praetervolent** ait (ali) ex Graeco tractum putant quod ante conspectum volent nostrum, inepte scilicet ex praepositione Latina componente<s> et Graeco vocabulo. Ceterum poetae promiscue omnis aves ita appellant.

Pilare, Compilare sunt qui Graecae originis **

(Paul.) Pilare et conpilare a Graeco trahitur. Graeci enim fures φηλητάς dicunt.

(Paul.) *Pilat* pilos habere incipit ; alias pro detrahit pilos, a quo *depilati.*

(Paul.) *Pila* quae parietem sustentat ab obponendo est dicta.

(Paul.) *Pilentum* vehiculi genus quo matronae ferebantur.

(Paul.) *Pilani* pilis pugnantes.

(Paul.) *Pel[l]icator* qui pellicit ad fraudem.

(Paul.) *Pellirem* (?) *galerum* quia fiebat ex pelle.

PETILAM. Cf. Non. 149, 5 : Petilum tenue et exile, etc. Etiamne alibi tractavit hanc vocem Festus ? Nam Gloss. Corp. (=Abol. ?) habet (P 471) Plautus (Petilus) : gracili corpore. Cf. Isid. Etym. 12, 1, 52 : Qui autem (scil. equi) albos tantum pedes habent petili appellantur, qui frontem albam calidi ; Gloss. Philox. CA 71 Calidus (calculosus **vel** caevedus **codd.**) : λευκομέτωπος.

PRAEPETES AVES. Cf. infra, s. v. (286, 15 dicuntur quae se ante auspicantem ferunt ; nam antiqui praepetere dicebant pro anteire). Hincine Gloss. Abol.PRAE 45 Praepetes aves : quae volatu suo auguria ostendunt (quibus addit Gloss. Ansil. PR 615 dictae autem praepetes quia omnes aves priora petunt volantes) ? Cf. Serv. auct. Aen. 3, 361 : Praepetes sunt quae secundo auspicio ante eum volant qui auspicatur, etc.

COMPILARE. Cf. supra, s. v. (35, 23 cogere est et in unum condere).

PILAT. Prioris usus duo exempla affert Non. 39, 26 : Afran. Compit. 32 « praeterea nunc corpus meum pilare primum coepit » ; Nov. Exod. 19 « pati dum poterunt, antequam pugae pilant ». detr. pil.] Hucine redit Gloss. Philox. PI 24 Piligerat : τριχολογεῖ ?

PILA. Cf. infra (in parte ii), s. v. An ab <pellendo, id est>obp ?

PILENTUM. Scripsitne Festus tam plene quam Servius (et Serv. auct.) Aen. 8, 666 (pilentis matres in mollibus) ? Scholium bene restituit Heraei emendatio ' lectico-cisia ' : Pilenta sunt vehicula sicut nunc basternas videmus ; erant autem tunc veneti coloris, non ut nunc sunt russati, quibus nisi castae non utebantur.. quidam pilenta lecticocisia sed vulgo dicta tradunt.

PILANI. Cf. Varr. L. L. 5, 89 : Hastati dicti qui primi hastis pugnabant,pilani qui pilis, principes qui a principio gladiis, etc.

PELICATOR. Cf. infra, s. v. Paelices (248, 1).

PELLIREM. vix Pilleum ; ut Isidorus (Etym. 19, 30, 5) : Galerum pilleum ex pelle caesae hostiae factum ; pilleum autem dictum a pelle hostiae unde fiebat (ubi illa ' gal. ..fac.' ex Serv. auct. Aen. 2, 683 hausta sunt). Vide ne Festus scripserit sic fere : Galerum interpretantur quasi ' pellerum ', etc. Cf. Gloss. Ansil. GA 45 Galerus : corium ; inde et galea.

(Paul.) *Pellexit* in fraudem induxit.

(Paul.) *Pelluviae* quibus pedes lavantur, ut *malluviae* quibus manus.

(Paul.) *Pelamys* genus piscis dictum quod in luto moretur quod Graece dicitur πηλός.

(Paul.) *Pellem* habere Hercules fingitur ut homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt.

(Paul.) *Pillea* Castori et Polluci dederunt antiqui quia Lacones fuerunt, quibus pilleatis militare mos est.

(Paul.) *Pelta* genus scuti.

Picati appellantur quidam quorum pedes formati sunt in speciem Sphingum, quod eas Dori Φῖκας vocant.

Petulantes, et *petulci* etiam, appellantur qui protervo impetu et crebro petunt laedendi alterius gratia. Vergilius in IV Georg. (10) :

neque oves haedique petulci
floribus insultent ;

<et> (Lucr. 2, 368) :

cornigeras norunt matres agnique petulci ;

et Afranius in Ida (188) :

nostrum in conventum aut consessum ludum lapsumque petulcum.

Interdum pro veloce usi videntur antiqui, ut hoc versu intelligi potest (com. inc. 35):

exilivit quasi petulcus quidam, pedibus convibravit.

Petrarum genera sunt duo. Quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cuius Ennius meminit lib. XI (Ann. 11, 365) :

alte delata petrisque ingentibus tecta,

et Laevius in Centauris (10) :

ubi ego saepe petris.

Alterum manu factum, ut docet Aelius Gallus (11) : Petra est quî locus dextra ac sinistra fornicem expletur usque ad libramentum summi fornicis.

Petissere antiqui pro petere dicebant ea

PELLEXIT. Hinc Gloss. Abol. PE 2 Perlexit : in fraudem induxit (quae glossa apparet etiam in Gloss. Abstr. PE 22). Cf. supra, s. v. Lacit (104, 16 inducit in fraudem) ; infra, s. v. Paelices (248,1).

PELLUVIAE. Eadem supra, s. v. Malluvium Latum (152,26 a quo malluviae dicuntur quibus manus sunt lautae, perinde ut quibus pedes pelluviae). Cf. infra, s. v. Polubrum (286, 28 pelluvium in sacrificis vas quod nos pelvem dicimus). Addideratne hic Festus pelvis mentionem ? Cf. Vel. Long. p. 65, 19 K. : A pelluendo pelvis et apud antiquos τρισυλλάβως pelluis, quae nunc in synaeresi pelvis dicitur ; ps.– Plac. Pelvis : ab eo quod pedum pelluvio sit, ut malluvium manuum.

PELLEM. Hercules] Cf. supra, s. v. (89, 22). Cultu[ant.] Cf. supra, s. v. In Pelle Lanata (102,1 nova nupta consedere solet propter morem vetustum, quia antiquitus pellibus homines erant induti. Cf. Varr. R. R. 2, 11,11 : Neque non quaedam nationes caprarum pellibus sunt vestitae, ut in Gaetulia et in Sardinia: cuius usum apud antiquos quoque Graecos fuisse apparet quod in tragoediis senes ab hac pelle vocantur diptheriae et in comoediis qui in « rustico opere » morantur ut apud Caecilium in Hypobolimaeo habet adulescens, apud Terentium in Heautontimorumeno senex.

PELTA. Cf. Plac. (non ps. -Plac.) : Pelta est genus scuti in modum lunae semis vel magis tertiae aut quartae quibus Amazones utuntur in pugna.

PICATI. Dori] i. e. Dorii (cf. Friedrich ad Catull. 64, 287).

PETULCI. nostr. in conv.] praecesserat ut puta ' Neve intulerit quis '. Hincine Gloss. Abol. PE 52-54 ; 56-57 ?

PETRARUM. ego] echo **Scal.** || fornicem] Cf. Prisc. I p. 312, 22 : Similiter nos ' dextra illum ' et ' sinistra illum '.

PETISSERE. **post** Pepteides (235, 11) **Paul.** petissant] Cur haec forma profertur ?

quidem forma verbi qua sunt lacessere et incessere, sed, ut mihi videtur, cum significabant saepius petere, et « petissant » saepius petant.

(Paul.) Petissere petere.

Petrones rustici fere dicuntur propter vetustatem et quod deterrima quaeque ac praeruptus iam (praeruptissima) agri *petrae* vocantur, ut *rupices* idem a rupibus.

(Paul.) Petrones rustici a petrarum asperitate et duritia dicti.

Petauristas Lucilius a peteuro appellatos existimare videtur quando ait (1298) :

sicuti mechanici cum alto exiluere peteuro.

At Aelius Stilo <quod> in aere volent cum ait : Petaurista proprie Graece ideo quod is πρὸς ἀέρα πέταται.

Petor<r>itum et Gallicum vehiculum esse et nomen eius dictum existimant a numero quattuor rotarum ; alii Osce quod i quoque *pitora* quattuor vocent ; alii Graece, sed Αἰολικῶς dictum.

(Paul.) Petoritum vehiculum Gallicum. Alii Osce putant dictum quod hi pitora quattuor appellant ; quattuor enim habet rotas.

Petimina in umeris iumentorum ulcera et vulgus appellat et Lucilius meminit cum ait (1347) :

ut petimen naso aut lumbos cervicibus tangat.

Eo nomine autem et inter duos armos suis quod est aut pectus (?) appellari solitum testatur Naevius in descriptione suillae cum ait (com. 122) :

petimine piscino (porc- ?) qui meruerat.

(Paul.) Petimina in humeris iumentorum ulcera.

Pennas antiquos fertur appellasse ' petnas ' ex Graeco, quod illi πετηνά quae sunt volucria dicant ; item easdem *pesnas*, ut *cesnas*.

Pictor Zeuxis risu mortuus dum ridet effuse pictam a se [anum] γραῦν. Cur hoc loco relatum sit a Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos quoque ea de re rettulerit et ineptos satis et nullius [praetoris] praetexto nomine ; qui tamen sunt hi (com. inc. 10) :

nam quid modi facturu's risu denique ?
Nisi pictor fieri vult qui risu mortuus [es]t.

<*Picta toga.*> Picta quae nunc toga dicitur, *purpurea* ante vocitata est, eaque erat sine pictura. Eius rei argumentum est ** pictum in aede Vertumni et Consi quarum in altera M. Fulvius Flaccus, in altera T. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. *Tunica palmata* autem a latitudine clavorum dicebatur, quae nunc a genere picturae appellatur.

(Paul.) Picta quae nunc toga dicitur

Laudaturne versus antiqui scriptoris (puta Lucilii) ? An quia praecesserat mentio formae ' facessant ' (cf. 77, 3) ?

RUPICES (anapaestice pronuntiand.) Cf. Marx ad Lucil. 1121, quem versum Festus infra, s. v. Squarrosus (442, 5), citavit :

varonum ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Vide igitur ne doctrina de Petronibus nil nisi pars fuerit doctrinae a glossographis ad hunc Lucilii versum illustrandum congestae.

PETORRITUM. Crede Lucilium vocabulo esse usum, et illud quidem in versu inter 1298 et 1347 alicubi posito.

PETIMINA. Hinc Gloss. Philox. PE 336 Petimen : κτήνους ἕλκος,

PENNAS. i. e. a Graeco πετ. quasi ' pet-nas '. Pesna autem vera antiqua forma est. Cf. supra, s. v. (222, 25) Pesnis (pennis, ut Casmenas dicebant pro Camenis et cesnas pro cenis), ex Carmine Saliari.

PICTA TOGA au. pal. **cod.** a lat. clav. dic.] scil. laticlavia. Cf. Liv. 30, 15, 11 (toga picta et palmata tunica) ; 31, 11, 11 (toga purpurea et palmata tunica).

ante vocabatur purpurea, eaque erat sine pictura.

Impetum (?), industrium, indulgentem perinde composita esse ait Verrius atque impune et immunis. Mihi non satis persuadet.

Pietati aedem consecratam ab Acilio aiunt eo loco quo quondam mulier habitaverit quae patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit : ob hoc factum impunitas ei concessa est

(Paul.) Pietatem ut deos ceteros colebant Romani.

Picum avem quidam dictum putant a Pico rege Aboriginum quod is solitus sit**.

(Paul.) *Pendere poenas* solvere significat ab eo quod, aere gravi cum uterentur Romani, penso eo, non numerato, debitum solvebant : unde etiam *pensiones* dictae.

(Paul.) *Penetralia* sunt Penatium deorum sacraria.

(Paul.) *Peniculi* spongiae longae propter similitudinem caudarum appellatae. *Penes* enim vocabantur caudae.

(Paul.) *Penetrare* penitus intrare.

(Paul.) « *Pennatas inpennatasque agnas* » in Saliari carmine spicas significat cum aristis et alias sine aristis : *agnas* novas voluit intellegi.

(Paul.) *Penora* dicuntur res necessariae ad victum cotidianum, et locus earum *penarius*.

(Paul.) *Pentathlum* antiqui *quinquartium* (–quert–) dixerunt. Id autem genus exercitationis ex his quinque artibus constat : iactu disci, cursu, saltu, iaculatione, luctatione.

IMPETUM. an quasi indu-petum ? vix Indeptum (nam Pet–, non Ap- hic postulatur). industr.] Cf. supra, s. v. (94, 15 antiqui dicebant ' indo– struum ' quasi qui, quicquid ageret, intro strueret et studeret domi) ; infra, s. v. Struere (408, 33.. unde industrios).

PIETATI. Acil.] cf. Liv. 40, 34, 5. De Perone et Mycone cf. Notizie Scavi 1900, p. 199.

PICUM. Pi. rege] Cf. infra, s. v. Picum Regem (288, 3). Quae desunt supple ex Serv. Aen. 7, 190 : Augur fuit et domi habuit picum per quem futura noscebat ; quod pontificales indicant libri.

PENDERE POENAS. Cf. infra, s v. Poenas Pendere (278, 23 in eo proprie dicitur qui ob delictum pecuniam solvit quia penso aere utebantur) ; supra, s. v. Dispensatores (63, 21 dicti quia aes pensantes expendebant, non adnumerabant) ; s. v. Grave Aes (87, 8 dictum a pondere, etc.).

PENETRALIA. Cf. infra, s. v. Penetrale Sacrificium (296, 28 dicitur quod interiore parte sacrari conficitur ; unde et penetralia cuiusque dicuntur, et penes nos quod in potestate nostra est). Cf. Serv. auct. Aen. 3,12 : Penates appellantur quod in penetralibus aedium coli soleant ; nam et ipsum penetral penus dicitur, ut hodie quoque penus Vestae, etc.

PENICULI. Cf. infra, s. v. Penem (260, 15 antiqui codam vocabant ; a qua antiquitate etiam nunc.. peniculi quis calciamenta tergentur, quod e codis extremis faciebant antiqui qui tergerent ea).

PENETRARE. Hinc Gloss. Ansil. (=Abol.) PE 349 Penetrare : penitus intrare.

PENNATAS. agnas] Cf. Theophrast. Hist. Plant. 8, 7, 5 : Στάχυες μικροὶ καὶ τούτων οὓς καλοῦσιν ἄγνας.

PENORA. Hinc nimirum Gloss. Philox. PE 73 Penusa : βρῶτα καὶ πότα. Cf. infra, s. v. Pignosa (232, 21). Lemmati igitur, Pennatas successeratne lemma Penusa, ambo ex Carm. Sal. tracta ?

PENTATHLUM. Cf. infra, s. v. Quinquertium (306,8 vocabant antiqui quem Graeci πένταθλον).

Piscatorium aes vetusto more appellatur quod in monte Albano datur pro piscibus.

Pedam vestigium humani praecipue pedis appellasse antiquos in commentariis quibusdam inveniri solet.

(Paul.) Pedam vestigium humanum appellabant.

Pescia in Saliari carmine Aelius Stilo dici ait capitia ex pellibus agninis facta, quod Graeci pelles vocent πέσκη neutro genere pluraliter.

Pestiferum fulgur dicitur quo mors exiliumve significari solet.

Pisatilem appellat Naevius (com. 113 a) Pantaleontem, id est e Pisis oriundum tyrannum, cum alioqui inde profecti nunc Pisani dicantur.

(Paul.) Pisatilem Naevius dixit e Pisis oriundum.

Pedibus obsitum, id est pediculis, Titinius *pedicosum* appellat hoc modo (177) :

rus detrudetur pedicosus, squalidus.

Pedes autem pro pediculis sic Plautus refert in Curculione (500) :

item genus <est lenonium> inter homines meo quidem animo.

ut muscae culices cimices pedesque pulicesque ;

et Livius in Gladiolo (com. 1) :

pulicesne an cimices an pedes ? responde mihi ;

et Lucilius (883) :

ubi me vidit caput scabit, pedes legit.

(Paul.) Pedes dicuntur quos deminutive pediculos dicimus. Ab his pedicosi appellantur, ut est illud « Pedicosus squalidus ubi me vidit caput scabit, pedes legit ».

Pesestas inter alia quae [in]inter precationem dicuntur cum fundus lustratur significare videtur pestilentiam, ut intelligi ex ceteris potest cum dicitur : Avertas morbum mortem labem nebulam impetiginem **.

(Paul.) Pesestas dicebatur pestilentia.

Pedum baculi genus incurvum, ut Vergilius in Bucolicis cum ait (5, 88) :

at tu sume pedum quod me, cum saepe rogaret.

(Paul.) Pedum baculi genus incurvum. Vergilius « at tu sume pedum ».

« *Pedem struit* » in XII (1, 2) significat fugit, ut ait Ser. Sulpicius (6).

(Paul.) Pedem struit dicebant pro eo quod est fugit.

Pistum a pinsendo pro molitum antiqui frequentius usurpabant quam nunc nos dicimus.

Pedarium senatorem ** significat Lucilius cum ait (1102) :

agipes vocem mittere coepit.

Qui ita appellatur quia tacitus transeundo ad eum cuius sententiam probat quid sentiat indicat.

PEDAM. Cf. ps.- Plac. (ap. praef. anthol. Salmas.).

PESTIFERUM FULGUR. Cf. infra, s. v. Pestifera Fulgura (284, 11 quae mortem aut exilium ostendunt).

PEDIBUS. Ecce iterum Pauli errorem, ut supra, s. v. Neminis (159,5). Lucili versum sic profert Non. 472,31 :

hio ubi me vidit subblanditur palpatur caput scabit.

PESESTAS. Vix -tis (unde pestis) ? Cf. infra, s. v. Viduertas (507, 14).

PEDUM. Cf. infra, s. v. (292,7 est baculum incurvum quo pastores utuntur ad comprehendendas oves aut capras a pedibus; cuius meminit etiam Vergilius in Bucolicis cum ait « at tu sume pedum »).

PEDEM STRUIT. Hinc Gloss. Philox. PE 40 Pedem struit : φεύγει. Cf. infra, s. v. Struere (408,36 in XII quod est « si calvitur pedemve struit, manum endo iacito »).

PEDARIUM. Cf. Gell. 3, 18.

Piscatorii ludi vocantur qui mense Iunio trans Tiberim fieri solent pro quaestu piscantium.

(Paul.) Piscatorii ludi dicebantur qui fiebant pro quaestu piscantium.

Piscinae publicae hodieque nomen manet — ipsa non extat —, ad quam et natatum et exercitationis alioqui causa veniebat populus. Unde Lucilius ait (1266) :

pro obtuso ore pugil piscinensis reses.

Pectenatum tectum dicitur a similitudine pectinis in duas partes devexum, ut *testudinatum* in quattuor.

(Paul.) Pectenatum tectum dicitur a similitudine pectinis in duas partes devexum, ut testudinatum in quattuor.

Piari eos velut proprio verbo ait Verrius qui parum sint animati : cum mentis suae non sunt, per quaedam verba liberantur incommodo,

Pignosa pignora eo modo quo *Valesii*, *Auselii* † pinosi palisi † dicebantur.

<SEXTI POMPEI FESTI DE VERBORUM SIGNIFICATU LIB. XIV.> <INCIPIT FELICITER> LIB. XV.

Pectuscum Palati dicta est ea regio Urbis quam Romulus obversam posuit, ea parte in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus et qua mollissime adibatur Urbs, cum Etruscorum agrum a Romano Tiberis discluderet, ceterae vicinae civitates colles aliquos haberent oppositos.

Peculatus est nunc quidem qualecumque publicum furtum, sed inductum est a pecore, ut *pecunia* quoque ipsa. Iam (nam ?) etiam noxii pecore multabantur quia neque aeris adhuc neque argenti erat copia. Itaque *suprema multa* etiam nunc appellatur **.

(Paul.) Peculatus furtum publicum a pecore dictum, sicut et pecunia, eo quod antiqui Romanorum nihil praeter pecora habebant.

<*Piatrix* dicebatur sacerdos quae expiare erat solita,> quam quidam *simulatricem* (?), alii *sagam*, alii *expiatricem* vo-

---

PISCATORII LUDI. Cf. infra, s v. (274,35 vocantur qui quotannis mense Iunio trans Tiberim fieri solent a praetore urbano pro piscatoribus Tiberinis)

PISCINAE. Resĕs in aevo Luciliano et postea. Hexametri dactylici deest pes ultimus spondeus, a vocali incipiens.

PIARI. Velut in Menaechmis Plauti dicĭtur ei qui insanire videtur (291) :

iube te piari de mea pecunia.

PIGNOSA. De S antiquitus pro R cf. supra, s. vv. Arbosem (14,9) ; Aureliam Familiam (22,5.. Auseli dicebantur, ut Valesii, Papisii pro eo quod est Valerii, Papirii) ; infra, s. v. R pro S (323,5 ut maiosibus, meliosibus, Lasibus, fesiis), etc.‖ pinosi] an penosa (cf. supra, s. v. Penora, 231, 8) ?‖ palisi] an Papisi ?

PECULATUS. Cf. infra, s. v. (268, 33 furtum publicum dici coeptus est a pecore quia ab eo initium eius fraudis esse coepit ; siquidem ante aes aut argentum signatum ob delicta poena gravissima erat duarum ovium et triginta bovum) ; supra, s. v. Depeculatus (66, 11 a pecore dicitur ; qui enim populum fraudat peculatus poena tenetur). pecunia] Cf. supra (21, 23) s. v. Abgregare (.. cum apud antiquos opes et patrimonia ex his praecipue constiterint, ut adhuc etiam pecunias et peculia dicimus). Suprema multa]. Cf. supra, s.v. Multam Maximam (129,8 non licebat quondam pluribus triginta bubus et duabus ovibus quemquam multari) ; infra, s. v. Supremum (398,7 cum duas oves et triginta boves supremam multam dicerent).

PIATRIX. simulatricem] simpulatricem **docti**. Cf. infra, s. v. Simpulum (455, 15.. unde et mulieres rebus divinis deditae simpulatrices).

cant ; et *piamenta* quibus utitur in expiando, alii *purgamenta*.

(Paul.) Piatrix dicebatur sacerdos quae expiare erat solita, quam alii sagam vocabant. Piamenta quoque dicebantur quibus utebantur in expiando.

Piacularis porca appellatur, ut ait Cloatius, cum ex sacro per aliquem pro piaculo solvitur, ut aliquae (alia quae ?) piandi propitiandique causa inmolantur.

(Paul.) Piacularis porta (!) Romae dicta propter aliqua piacula quae ibidem fiebant.

Pigere interdum pro tardari, interdum pro poenitere poni solet.

(Paul.) Pigere interdum pro tardari, interdum pro poenitere poni solet.

Pangere figere ; unde plantae pangi dicuntur oum in terram demittuntur**.

(Paul.) Pangere figere ; unde plantae pangi dicuntur cum in terram demittuntur. Inde etiam versus pangi, vel figi in cera, dicuntur.

(Paul.) *Peg[n]ides* (–gasid– ?) Musae dictae sunt a fonte quem Pegasus ictu ungulae fingitur (?) aperuisse. Ob quam causam et Graece appellatae sunt ἱπποκρῆναι.

? (Gloss. Fest. ?) Pegnides Musae [ob ingentem liquorem] appellantur a fonte quem ungulae ictu patefecisse dicitur equus.

(Paul.) *Pipatio* clamor plorantis lingua Oscorum.

(Gloss. Fest.) Pipatio est clamor plorantis acerba voce. Lucilius (1249) : petit pipa<n>s ' da, <da>, libet'. id est petit clama<n>s ' da, iuvat ', inquit. Ex quo antiqui clamorem acerbum <*pipulum*> appellarunt.

(Paul.) *Pepteides* (Piplei– ?) Musae a fonte Macedoniae dictae propter liquoris eius unicam subtilitatem.

? (Gloss. Fest. ?) Pepteides Musae a fonte Macedonico dictae sunt propter liquoris eius unicam subtilitatem splendoremque.

PIACULARIS PORCA. ex sacro] Cf. Plaut. Men. 289 sqq. :

adulescens, quibus hic pretiis porci veneunt
sacres sinceri ? Nummis. Nummum a me accipe :
iube te piari de mea pecunia ;
nam equidem insanum esse te certo scio.

PIGERE. pro tard.] Vide ne etymon adiectivi piger quaeratur, et verbum pangere (quod extra ordinem litterarum est) cum verbo pigere ridicule consocietur.

PANGERE. Cf. supra, s. v. Inpages (95, 28.. a pangendo, id est figere ; unde et poetae pangere versus dicuntur et agricolae pangere plantas).

PEGASIDES. Haec gl. (cum duabus sequentibus) si revera (cf. Praef.) inter gl. Festinas est in cod. Vat. lat. 1469, inde fortasse colligi licet tres glossas in Festo vicinas fuisse. Vide supra ad 89, 15 Heliconides. Huc si redit Gloss. Ansil. (=Abol.)PA 71 (Pegaseus fons quidam dicitur a Paganis) scribe <Pegaseo> quem etc. Vix huc revocanda gl. Ansil. PE 140 Pege : fons. Cf. infra, s. v. Pugnus (242,3)

PIPATIO. lib.] **vel** lib. <inquit>. Hinc Gloss. Abol. PI 1 Pipatio : clamor putantes (plorantis ?). Hincine gl. dubiae formae Abba (=Abol.) Pipat : conviciatus quaerit ut passer ? Sique hino provenit gl. AA (Pipulo : convicio, ploratu), crede Festum versum Plauti citavisse Aul. 446 « pipulo te hic differam ante aedis ».

PIPULUM. Cf. infra, s. v. (300, 29) ; s. v. Vagulatio (514, 6 in XII significat quaestio cum convicio). ' In utriusque pipulo ' cum ait Fronto (ad Antonin. 3), significat ' in utriusque pipatione.

PIPLEIDES. Vide supra ad 89, 15 Heliconides. Cf. Porphyr. Carm. 1, 26,9 (Pimplea dulcis) : Pipleides Musae dicuntur a Pipleo fonte Macedoniae.

(Paul.) [*Petissere* petere.]

(Paul.) *Pitpit* Osce quicquid.

(Paul.) *Picena regio*, in qua est Asculum, dicta quod Sabini cum Asculum proficiscerentur, in vexillo eorum picus consederat.

(Schol. Isid.) Picena regio, ubi est Asculum a Sabinis est appellata quod inde vere sacro nati cum Asculum proficiscerentur,in vexillo eorum picus consederat.

(Paul.) *Perditum* est quod interit et recuperari non potest.

(Paul.) *Perbitere* Plautus pro perire posuit.

(Paul.) *Pergere* dicebat expergefacere.

(Paul.) *Pergite* agite. Vergilius (Ecl. 6, 13) « pergite, Pierides ».

(Paul.) *Pergraecare* (-ri) est epulis et potationibus inservire. Titin[n]ius (175) « hominem inprobum, nunc ruri pergraecatur ».

(Paul.) *Permissus aries* appellatur qui annis conpluribus tonsus non est.

Permutatur id proprie dici videtur quod ex alio loco in alium transfertur, at *commutatur* cum aliud pro alio substituitur. Sed ea iam confuse in usu sunt.

Pierides Musae propter amoenitatem ac solitudinem Pierii montis dictae videntur, quo eae secretis locis propter studia liberalia delectentur.

(Paul.) Pierides Musae a Pierio monte dictae sunt.

Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu quia conto pertentant cognoscuntque navigantes aquae altitudinem ; ob quam causam etiam ait Verrius secundam syllabam per O solere scribi. Mihi id falsum videtur, nam est illa percunctatio quod is qui curiose quid interrogat per cuncta risit (visit ?), ut recte per U litteram scribatur.

(Paul.) Percontatio videtur dicta ex usu nautico quia aquae altitudinem conto pertemptant. Alii volunt percunctationem dici quod scilicet is qui curiosus est per cuncta interroget.

Perfugam Gallus Aelius (10) ait qui liber aut servus [aut hostis] sui (sua) voluntate ad hostes transierit ; qui idem dicitur *transfuga*. Quamquam sunt qui credant perfugam esse non tam qui alios fugiat quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat.

(Paul.) Perfuga et transfuga dicitur quod ad hostes perfugiat et transfugiat.

Perfacul antiqui et per se *facul* dicebant quod nunc <perfacile,> facile dicimus. Inde permansit in consuetudine *facultas*.

(Paul.) Perfacul et per se facul antiqui dicebant quod nunc facile et

---

PETISSERE. Cf. supra, s. v. (226, 19).

PICENA. in qua est] i. e. cuius praecipuum oppidum est.

PERDITUM. Difierentia inter Perditum et Amissum tractatur. Hucine redit Gloss. Ansil. AM 235 Amissus : relictus vel absens ?

PERBITERE. Plaut.] Pseud. 778 ; Rud. 495.

PERGERE. Cf. supra, s. v. Experrectus (70, 12 qui per se vigilare coepit ; expergitus ab alio excitatus, quem solemus dicere expergefactum).

PERGRAECARE. Hincine Gloss. Abol. PE 43 Pergraecare : luxuriare Graeco ritu ?

PERMISSUS. app. ar. **codd.**

PIERIDES. Vide supra ad 89, 15, Heliconides.

PERFACUL, FACUL. Adverbia sunt, non adiectiva. Vide supra ad Facul (77, 6 antiqui dicebant et faculter pro facile ; unde facultas et difficultas videntur dicta).

perfacile dicimus ; unde permansit in consuetudine facultas.

Peremptalia fulgura Grapus (?) ait vocari quae superiora fulgura, ut portenta, vi sua peremant duobus modis, prioribus tollendis, aut maiore manubia ut tertia secundae, secunda primae cedat ; nam ut omnia superentur fulgure, sic ictum fulgur manubiis vinci.

« *Perediam et bibesiam* » Plautus (Curc. 444) finxit sua consuetudine cum incelligi voluit cupiditatem edendi et bibendi.

(Paul.) Perediam et bibesiam Plautus cum dixit intellegi voluit cupiditatem edendi et bibendi.

Peremere Cincius in libro de Verbis Priscis (17) ait significare idem quod prohibere ; at Cato in libro qui est de Re Militari pro vitiare usus est cum ait (4) : Cum magistratus nihil audent imperare, ne quid consul auspici peremat.

(Paul.) Peremere alii posuerunt pro prohibere, alii pro vitiare.

Perihodos dicitur et in carmine lyrico pars quaedam et in soluta oratione verbis circumscribta sententia. Et in gymnicis certaminibus *perihodon vicisse* dicitur qui Pythia Isthmia Nemea Olympia vicit, a circumitu eorum spectaculorum.

Perempta et *interempta* pro interfectis poni solet a poetis. Lucretius (4, 44) :

eum, corpus simul atque animi natura perempta.

Perpetem pro perpetuo dixerunt poetae. Pacuius in Iliona (208) :

fac ut coepisti, hanc operam mihi des perpetem : oculis traxerim.

(Paul.) Perpetem pro perpetuo dixerunt poetae.

Persillum vocant sacerdotes rudiculum picatum quo unguine flamen Portunalis arma Quirini unguet.

(Paul.) Persillum dicebant vas quoddam picatum in quo erat unguentum unde arma Quirini unguebantur.

Persicum portum Plautus cum ait mare Euboicum videtur significare, quod in eo classis Persarum dicitur stetisse non procul a Thebis.

(Paul.) Persicum portum mare Euboicum, quod in eo steterit classis Persarum.

Personata fabula quaedam Naevi inscribitur, quam putant quidam primum <actam> a personatis histrionibus. Sed cum posi multos annos comoedi et tragoedi personis uti coeperint, verisimillius est eam fabulam propter inopiam comoedorum actam novam per Atellanos. Qui proprie vocantur personati quia ius est is non cogi in scena ponere personam, quod ceteris histrionibus pati necesse est.

Persibus peracutum significare videtur, ut Plautus (fr. inc. 37) :

ni[hi]l deconciliare sibus, nisi qui persibus sapis ;

Naevius (com. 116) :

et, qui fuerit persibus, carpenti adstratio.

(Paul.) Persicum (!) dixit Plautus peracutum.

Perpet<r>at peragit perficit. Pacuius in Toucro (317) :

PEREMPTALIA. Grapus] Gracchus **vel** Granius **vel** Gnipho **docti**. Cf. infra, s. v. (284, 12 quae superiora fulgura, ut portenta, peremunt, id est tollunt).‖manub.] Cf. supra, s. v. Manubiae Iovis (114, 5).‖ nam ut <omina> omnia.. <maioribus> man. vinci **docti**. ictum] **an** ipsum ?

BIBESIAM. perbib. **codd. Plauti.**

PEREMERE. **Iterum praesto est codex Festi** (a verbis ' est cum ait ').

PERPETEM. Hinc Gloss. Abol. PE 4 Perpetem : perpetuum.

PERSICUM PORTUM. Plaut.] Amph. 404 ; 412 ; 823.

PERSONATA. Atellan.] Cf. Liv. 7, 2.

PERPETRAT. Hinc Gloss. Abol. PE 6 Perpetrat : peragit. Cf. infra, s. v. Propetrare (253, 23).

neque perpetrare precibus inpetri<t>a quid (quit);

et in Niptris (249):

Spartam reponare instat, id si perpetrat.

Quo. etiam sine praepositione usi sunt <*patrat*> quod conversuin iam o<bscenum in sensum est>.

(Paul.) Perpetat peragit perficit.

<*Perpulit* persuasit> inpulit.. (**30 litt.**).. do me.. (**33 litt.**).. licet c.. (**24 litt.**)..

(Paul.) Perpulit persuasit impulit.

<*Perti*>*sum* di<**xit pro pertaeso Scipio Africanus**> qui paul<o **facetior ceteris videri vellet**>.

(Paul.) Pertisum pro pertaesum dixerunt.

Puteum Ael<ius>.. (**25 litt**).. inde t **.

<*Puticulos*> ** <ap>pellatos <quod vetustissimum genus sepulturae in pute>is fuerit.. (**30 litt.**).. extra po .. (**31 litt.**).. inde po<tius appellatos esse existimat puticu>los Aeliu<s Stilo quod>.. (**14 litt.**).. <patres> familias.. (**30 litt.**).. vilia proicer<ent mancipia, ibi cadavera> ea putesce <rent>**

(Paul.) Puticuli sunt appellati quod vetustissimum genus sepulturae in puteis fuerit, et dicti puticuli quia ibi cadavera putescerent.

<*Putum*>> ** <pro puro dixisse> antiquos ; u<nde>.. (**26 litt.**).. decisum est i<**d quod inpedimento est ad fructum** Cor>nifici<us> ait. Neque <**aliter significavit** Ennius>in Alexandro (62) : «.. (**27 litt.**).. a midio (me– ?) purus put<us>» <Et Plautus> (Pseud. 1200) :

<purus putus hic> sycophanta est.

.. (**25 litt.**).. quo certior sc.. (**15 litt.**).. <Aurum quoque> *putatum* dici sol<et, id est expurgatum, et ratio puta>ta, id est pura fact<a>.

(Paul.) Putus antiqui dicebant pro puro ; unde putatae vites et arbores quod decisis inpedimentis remanerent purae. Aurum quoque

---

PATRAT. Hincine Gloss. Philox. PA 180[a] Patrat : κακεμφάτως ὡς ἐπ' αἰσχρῶν ?

PERTISUM. Cf. supra, s. v. Distisum (64,4 et percisum dicebant quod nunc distaesum et pertaesum) ; infra, s. v. Redarguisse (334, 28 per E litteram Scipio Africanus Pauli f. dicitur enuntiasse, ut idem etiam pertisum ; cuius meminit Lucilius cum ait « quo facetior videare et scire plus quam ceteri, pertisum hominem, non pertaesum, dice » etc.) Cf. Cic. Orator 159 : Concisum, non ' concaesum ' ; ex quo quidam ' pertisum ' etiam volunt, quod eadem consuetudo non probavit.

PUTEUM. Cf. Varr. L. L. 5, 24 : Udor si, quamvis deorsum in terra, unde sumi pote, puteus ; nisi potius quod Aeolis dicebant ut πώταμον sic πώτεον a potu ; Isid. Etym. 13, 21, 5 : Puteus est locus defossus ex quo hauritur aqua, a potatione dictus.

PUTICULOS. Hinc Gloss. AA (=Abol.) Puticuli : quo cadavera proiciunt. Cf. Varr. L. L. 5, 25 : Extra oppida a puteis puticuli quod ibi in puteis obruebantur homines, nisi potius — ut Aelius scribit — puticulae quod putescebant ibi cadavera proiecta ; qui locus publicus ultra Esquilias.‖ extra po<rtam Esquilinam> **docti**. Aeliu<s Stilo quod cum in eum locum patres> fam. **docti**.

PUTUM. Hincine Gloss. Philox. PU 98 Putatum : κεκλαδευμένον ? Cf. supra, s. v. Imputatum (96, 18 nondum purgatum ; putum est enim purum, unde putare vites dicimus, hoc est detrahere quae inpedimento sunt ad fructum). Ex Gell. 7, 5 hausit Non. 27, 27. Cf. Varr. L. L. 6, 63 : Disputatio et computatio e propositione putandi, quod valet purum facere ; ideo antiqui purum putum appellarunt ; ideo putator quod arbores puras facit ; ideo ratio putari dicitur in qua summa fit pura ; sic is sermo in quo pure disponuntur verba, ne sit confusus atque ut diluceat dicitur disputare.‖ Sic supple si libet : <' Puto ' enim dicimus cum falsa amovimus> quo certior sc<ientia in animo fiat. Aurum quoque> etc.

putatum dici solet,id est expurgatum, et ratio putata, id est pura facta.

<*Putitium* Plautus in Bacchi>dibus rettulit in <stultum hominem, cum ait> (123): <is stul>tior es[t] barbaro p<utitio>. .. (**8 litt.**).. <Putiti cum> ab Hercule ritum <sacrificandi accepissent, eum> millibus aeris gra<vis quinquaginta edocuisse dicuntur> servos publicos populi Romani ; <quo facto Putiti intra diem> XXX, cum eius famil<iae XII fuissent, omnes interierunt>.

(Paul.) Putitium Plautus dixit pro stulto.

Pubes adulescens q<**ui iam generare potest** vo>catur, cui contrarium <est *inpubes*. Quin etiam pubes plurium numerus eiusdem aetatis> dici solet.

(Paul.) Pubes adulescens, quin etiam et plurium numerus eiusdem aetatis.

<*Puteolos* dictos putant ab aquae c>aldae pu<tore ; quidam a multitudine puteorum ea>rundem <aquarum gratia factorum **ita nominatos**>. Ver<rius>.. (**26 litt.**).. cum autem.. (**32 litt.**).. lis vio.. (**33 litt.**).. illus **

(Paul.) Puteolos dictos putant ab aquae calidae putore ; quidam a multitudine puteorum earundem aquarum gratia factorum.

<*Pugnus* a punc>tione, <id est percussu. **Inde Bellerophontis fertu**>r alatum <equum *Pegasum* **appellatum esse, qui** ung>ulam su<**per locum posuit unde Hippocrene**> editur. Sed **.

(Paul.) Pugnus a pu<nc>tione, id est percussu, dicitur.

<*Proserpina* (?)>.. (**17 litt.**) .. versus alia.. (**27 litt.**).. <Lu>cina Iuno.. (**30 litt.**).. it formon<s>.. (**29 litt.**)..

Prospera.. (**30 litt.**).. ne declina..(**5 litt.**)..

<*Porca praecidanea* prod>ucta syllaba <secunda, non brevi pronuntianda est>, ut ait L. Cin<cius (28), **quia immolari Cereri sole**>t familiae pur<gandae causa, et a praecidendo> praecidanea dicitur. <**Id Aelius et aliud ali**>quod

---

PUTITIUM. Cf. infra, s. v. Potitium et Pinarium (270,5 Hercules.. genus sacrifici edocuit.. Appius Claudius censor quinquaginta millia aeris gravis is dedit ut servos publicos edocerent ritum sacrificandi ; quo facto Potiti, cum essent ex familia numero duodecim, omnes interierunt intra diem XXX).

PUBES. Cf. infra, s. v. (296, 18 est qui puer iam generare potest) ; s. v. Pube Praesenti (300, 13) ; s. v. Pueri Impuberes (272, 32).

PUTEOLOS. Cf. Varr. L. L. 5, 25 : A puteis oppidum ut Puteoli, quod incircum eum locum aquae frigidae et caldae multae ; nisi a putore potius, quod putidus odoribus saepe ex sulphure et alumine.

PUGNUS. Pegasum] Hinc, ni fallor, Gloss. Abol. PE 8 Pegasus : equus Bellerophontis dictus est. Cf. supra, s. v. Hippius (90, 11 id est equester, Neptunus dictus est vel quod Pegasus ex eo et Pegaside natus sit) ; s. v. Pegasides (235,8).

PROSERPINA (?). Cf. supra, s. v. Hecate (89,2 Diana eadem putabatur et Luna et Proserpina).

PROSPERA. Haec supplent docti : Pr.<nomina observabantur in scribenda legio>ne, declina<ta a faustis rebus>.

PRAECIDANEA. Cf. Verg. Geo. 1, 345 ; Cato R. R. 134 et 141. Cf. infra, s. v. (250, 11 agna vocabatur quae ante alias caedebatur, item porca quae Cereri mactabatur ab eo qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset; quia mos erat eis id facere priusquam novas fruges gustarent). Cf. Gell. 4, 6, 5 — 10 : Succidaneae hostiae dicuntur AE littera per morem compositi vocabuli in I litteram transmutata quasi ' succaedaneae '... littera I scilicet tractim pronuntiata ; audio enim quosdam eam litteram in hac voce barbare corripere ; eadem autem ratione verbi praecidaneae quoque hostiae dicuntur quae ante

genus hostiae quod <**ante novam frugem caeditur** ' prae>cidarium ' appellabat.. (**16 litt.**).. <**purifi**>catur ex tribus pu <**rae aquae sparsionibus fac**> tis cum tribus liba<tionibus **de lacte melle vino**>.

(Paul.) Praecidaneam porcam dicebant quam immolare erant soliti antequam novam frugem praeciderent.

<*Poriciam*> iaciam maxime.. (**15 litt.**).. <Plautus in P>seudolo (266) :

atque in <manibus exta teneam, ut porici>a<m> interea loci.

.. (**19 litt.**).. <a>risque quod consecran<**dum**>.. (**22 litt.**).. tra it consumi.. (**25 litt.**).. t, ut Verrius eo<**dem libro de Significatu Verbo**>rum, sint dicta libe.. (**19 litt.**).. t arbitratur ob eam cau<sam>.. (**17 litt.**).. culo, quia *profana* ea quoque, id est deo dic<a>ta, consume (–mi ?) est necesse. Cuius opinionem neque in hoc neque in aliis compluribus refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam et sepulta verba atque ipso saepe confitente nullius usus aut auctoritatis praeterire, et reliqua quam brevissime redigere in libros admodum paucos. Ea autem de quibus dissentio et aperte et breviter, ut sciero, scribta in [h]is libris meis invenientur <qui> inscribuntur ' Priscorum Verborum cum Exemplis '.

(Paul.) Poriciam porro iaciam.

Porigam dixisse antiqui videntur pro porrigam propter morem non geminandarum litterarum, ducto verbo a porro regam. Aut, si id frivolum videtur, cum aperte ἐκ τοῦ ὀρέγειν tractum sit. Sed antiqui etiam *porgam* dixerunt pro porrigam.

Porcae appellantur rari sulci qui ducuntur aquae derivandae gratia, dicti quod *porcent*, id est prohibent, aquam frumentis nocere. Nam crebriores sulci *limi* vocantur.

(Paul.) Porcae in agris sunt dictae quod porcant, id est prohibeant, aquam frumentis nocere. Nam crebriores sulci limi solent vocari.

Postliminium receptum Gallus Aelius in libro primo Significationum quae ad Ius Pertinent (1) ait esse eum qui liber, ex qua civitate in aliam civitatem abierat,

---

sacrificia sollemnia pridie caeduntur ; porca enim praecidanea appellata quam piaculi gratia ante fruges novas captas immolare Cereri mos fuit siqui familiam funestam aut non purgaverant aut aliter rem quam oportuerat procuraverant.

PORICIAM. Cf. infra, s. v. Profanum (256,4). Cf. Varr. L. L. 6, 54 : Profanum quod est ante fanum coniunctum fano ; hinc profanatum quid in sacrificio ad quae (atque ?) Herculi decuma appellata ab eo est quod sacrificio quodam <pro>fanatur, id est ut fani lege sit ; id dicitur polluctum, quod a porriciendo est fictum ; cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in aram, tum polluctum est, ut cum profanatum dicitur, id est proinde ut sit fani factum, etc.‖ max. <de extis dicebant> **docti**. <Poricitur autem in mensis ar>isque qu. consecran<dum est deo ; quod profanatur> contra, id consumi<tur a vulgo profano> **docti**. **An** cau<sam profanari solet Her>culi ?

PORIGAM. non gem. litt.] Cf. supra, s. v. Anus (5, 26).

PORGAM. Cf. supra, s. v. Exporgere (70, 16 porro agere, exporrigere).

PORCAE. Cf. supra, s. v. Inporcitor (96, 3 qui porcas in agro facit arando; porca autem est inter duos sulcos terra eminens) ; infra, s. v. Porcas (274, 19 quae inter duos sulcos fiunt ait Varro dici quod porrigant frumentum).

PORCENT. –cant **cod**. Cf. supra, s. v. Arcere, (14, 24 prohibere.. porcet quoque dictum ab antiquis quasi porro arcet).

POSTLIMINIUM. Hinc nimirum Gloss. Abol. PO 26 Postliminio : restitutio in civitatem ad limen domus eius qui captivus est. Hincine etiam Gloss. Philox. 106 Postlimen : ἐπάνοδος? Si hinc, forma ' postlimini ', non , postliminii ', etiam Philoxeno in codice Festi se obtulit.

in eandem civitatem redit eo iure quod constitutum est de postliminis ; item qui servos a nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos redit in eius potestatem cuius antea fuit iure postlimini; equi et muli et navis eadem ratio est postliminium reciptum is (receptuis) quae servi ; quae genera rerum ab hostibus ad nos postliminium redeunt, eadem genera rerum <a> nobis ad hostis redire possunt ; cum populis liberis et confoederatis et cum regibus postliminium nobis est ita uti cum hostibus ; quae nationes in opinione (?) nostra sunt, cum [h]is <postliminium non est>.

(Paul,) Postliminium receptus dicitur is qui extra limina, hoc est terminos, provinciae captus fuerat, rursus ad propria revertitur.

(Paul.) *Posticum* ostium dicitur in posteriore parte aedium. Ceterum antiqui etiam vicinum habitantem ad posteriorem partem aedium sic appellarunt. Denique et quae ante nos sunt *antica* et quae post nos sunt postica dicuntur; et dexteram anticam, sinistram posticam dicimus. Sic etiam ea caeli pars quae sole inlustratur ad meridiem antica nominatur, quae ad septentrionem postica ; rursumque dividuntur in duas partes, orientem atque occidentem.

(Paul.) *Palatium*, id est mons Romae, appellatus est quod ibi pecus pascens balare consueverit, vel quod *palare*, id est errare, ibi pecudes solerent ; alii quod ibi Hyperborei filia Palanto habitaverit, quae ex Hercule Latinum peperit ; alii eundem quod Pallas ibi sepultus sit aestimant appellari.

(Paul.) *Palmites* vitium sarmenta appellantur quod in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt.

(Paul.) *Palmulae* appellantur remi a similitudine manus humanae.

(Paul.) *Pallas* Minerva dicta est quod Pallantem Gigantem interfecerit vel [sicut putabant] quod in Pallante palude nata est.

(Paul.) *Pappi* carduorum flores. Lucretius (3, 386):

POSTICUM. Hincine Gloss. Philox. PO 115 (cf. 127) Postica : παραθύρα κάτοπιν τοῦ τείχου, AN 12 Antica : μεσημβρία ? Cf. Varr. L.L. 7, 7 : Eius templi partes quattuor dicuntur, sinistra ab oriente, dextra ab occasu, antica ad meridiem, postica ad septemtrionem. Si ex Festo hausit Isidorus, male hausit (Etym. 15, 4, 7) : Templi partes quattuor erant, antica ad ortum, postica ad occasum, sinistra ad septentrionem, dextra ad meridiem spectans. Sed potest ex schol. Aen. 2, 453 hausisse. Et indidem potest provenire Gloss. Ansil PO 523.

PALATIUM. Cf. Varr. L. L. 5, 53 : Quartae regionis Palatium quod Pallantes cum Euandro venerunt, qui<n> et Palatini aborigines ex agro Reatino qui appellatur Palatium ibi consederunt ; sed hoc alii a Palanto uxore Latini putarunt ; eundem hunc locum a pecore dictum putant quidam, itaque Naevius Balatium appellat. Hausitne ex Festo Isidorus (Etym. 15, 3, 5 Palatium a Pallante principe Arcadum dictum, in cuius honore Arcades Pallanteum oppidum construxerunt et regiam in ipsius nomine conditam Palatium vocaverunt) ? Palanto]-ntio **cod. Varronis L. L.** : -ntia **Varr. ap. Serv. Aen.** 8, 51 : -ntho **vel -ntha codd. Solini** 1, 15 (aut, ut Silenus probat, a Palantho Hyperborei filia, quàm Hercules ibi conpressisse visus est). Addiditne Festus quod addit Solinus (l. c.) : vel a Pale pastorali dea ?

PALMITES. Hincine Gloss. Philox. PA 65 Palmes : κλῆμα τὸ τοὺς βότρυας ἔχον συνεκκοπέντας ; Gloss. Ansil. (=Abol.) PA 202 Palmes pars vitis est ubi uva nascitur, quasi palma ?

PALLAS. Aliter Isidorus (ex Festo ?) Etym. 8, 11, 75 : Pallas dicta vel ab insula Pallene in Thracia in qua nutrita est. (Cetera Isidori hausta sunt ex Serv. Aen. 1, 39).

vestem nec plumas avium papposque volantes.

(Paul.) *Papillae* capitula mammarum dictae quod papularum sint similes.

(Gloss. Fest.) Papilla caput est mammae de qua exit lac. Unde factum est ut dicamus infantibus ' *papa* ' id est manduca. Papare enim dicimus, non pappare ; nam et ipso motu labiorum id ostendimus.

(Paul.) *Pauperies* damnum dicitur quod quadrupes facit.

(Paul.) *Palpari* blandiri

(Paul.) *Pauciens* dicebant pro raro. Titin[n]ius (40) « uxorem pauciens vide[b]o ».

(Paul.) *Panus* facit deminutivum panucula.

(Paul.) *Pandana porta* dicta est Romae quod semper pateret.

(Paul.) *Pandiculari* dicuntur qui toto corpore oscitantes extenduntur eo quod pandi fiunt.

(Paul.) *Pandicularis dies* dicebatur idem et *communicarius*, in quo omnibus dis communiter sacrificabatur.

(Paul.) *Pancarpiae coronae* dicuntur ex vario genere florum factae.

(Paul.) *Panibus redimibant caput equi immolati* Idibus Octobribus in campo Martio quia id sacrificium fiebat ob frugum eventum. Et equus potius quam bos immolabatur quod hic bello, bos frugibus pariendis est aptus,

(Paul.) *Patulum* (-am) *bovem* Plautus appellat cuius cornua diversa sunt ac late pateant (Truc. 277) :

<ut ego me ruri amplexari mavelim patulam bovem>.

(Paul.) *Patagium* est quod ad summam tunicam adsui solet ; quae et *patagiata* dicitur et *patagiarii* qui eiusmodi faciunt. <Plaut. (Epid. 231) « indusiatam, patagiatam » ; (Aul. 509) « patagiarii, indusiarii »>.

(Paul.) *Patagus* <et patago> morbi genus, <ut Plautus> (fr. 173) :

PAPILLAE. Hanc gl. (ex Vat. lat. 1469) Festinam esse (et in infantium sermone multus est Festus) indicat Isidorus, qui ex eodem fonte haurit (Etym. 11, 1, 75) : Papillae capita mammarum sunt quas sugentes comprehendunt ; et dictae papillae quod eas infantes quasi pappant dum lac sugunt. Utrum ex Vergilio an ex Festo hauserit Gloss. Abol. PA 14 (Papillae ; mamillarum capita) non liquet (cf. Gloss. Ansil. PA 336).

PAUPERIES. Cf. Ulpian. ap. Dig. 9, 1, 1 : Si quadrupes pauperiem fecisse dicitur, actio ex lege XII Tab. descendit, etc. »

PALPARI. Hinc Gloss. Abol. PA 7 Palpare : blandire.

PANUS. panucla **Non.** 149, 16 : Panus tramae involucrum, quam diminutive panuclam vocamus, Lucilius lib. IX (28) « foris subteminus panus ».

PANDANA PORTA. Cf. Jordan (Topogr. I ii, p. 122).

PANDICULARI. Citavitne Festus Plaut. Men. 833 ?

ut pandiculans oscitatur ! quid nunc faciam, mi pater ?

PANDICULARIS. dio. dies **Paul.** Sed in Gloss. Philox. PR 187 Prandicularius : ἡ μετὰ νηστείαν ἡμέρα. Sunt qui huc referant gl. Ansil. (=Abol. ?) CO 572 (Communicarium : partiarium), quam sic emendant, Com. : pandicularium.

PANCARPIAE. dic. cor. **Paul.**

PANIBUS. Cf. supra, s. v. October Equus (190, 11 appellatur qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior, etc.).

PATULUM. Cf. infra, s. v. Propatulum (254, 4 late patens atque apertum ; et patuli boves quorum cornua in diversum supra modum patent).

PATAGUS. Hinc, ni fallor, Gloss. Abba (=Abol.) Patago : genus morbi. Cf. ps.- Plac. Pataginem : cum propter pituitam non facile labra movent.

<medicum habet patagus morbus aes.>

(Paul.) *Patricius vicus* Romae dictus eo quod ibi patricii habitaverunt iubente Servio Tullio, ut, siquid molirentur adversus ipsum, ex locis superioribus obprimerentur.

(Paul.) *Pagani* a pagis dicti. *Pagi* dicti a fontibus quod eadem aqua uterentur ; aquae enim lingua Dorica παγαί appellantur.

(Paul.) *Paginae* dictae quod in libris suam quaeque obtineant regionem ut pagi ; vel a pangendo, quod in illis versus *panguntur*, id est figuntur.

(Paul.) *Parens* vulgo pater aut mater appellatur, sed iuris prudentes avos et proavos, avias et proavias parentum nomine appellari dicunt.

(Paul.) *Parere* oboedire. *Parret* significat apparebit.

(Paul.) *Paribus equis*, id est duobus, Romani utebantur in proelio ut sudante altero transirent in siccum. *Pararium aes* appellabatur id quod equitibus duplex pro binis equis dabatur.

(Paul.) *Parrici<di> quaestores* appellabantur qui solebant creari causa rerum capitalium quaerendarum. Nam *parricida* non utique is qui parentem occidisset dicebatur, sed qualemcumque hominem indemnatum. Ita fuisse indicat lex Numae Pompili regis his composita verbis (12) :

Si qui hominem liberum dolo sciens morti duit, paricidas esto.

(Paul.) *Parumper* significat paulisper quasi perparvum, hoc est valde parvum ; refertur autem ad tempus.

(Paul.) *Parasangae* apud Persas viarum mensurae.

(Pail.) *Paenuria* est id quod paene minus sit quam necesse est.

(Paul.) *Paelices* nunc quidem appellantur alienis succumbentes, non solum feminae

---

PAGANI. Cf. Serv. Geo. 2, 381 : Villas quae pagi ἀπὸ τῶν πηγῶν appellantur, id est a fontibus circa quos villae consueverant condi ; unde et pagani dicti sunt quasi ex uno fonte potantes.

PANGUNTUR. Cf. supra, s. v. Pangere (234,7 figere).

PARENS. Hincine Gloss. Philox. PA 91 Parens : πατήρ, γονεύς ?

PARRET. Hincine Gloss. Philox. PA 102 Paret : πείθεται, πειθαρχεῖ, φαίνεται ? Cf. infra, s. v. (262,16 quod est in formulis <' si parret '> debuit et producta priore syllaba pronuntiari et non gemino R scribi ut fieret paret, quod est inveniatur ut comparet apparet).

PARIBUS EQUIS. Cf. Gran. Licin. (p. 4 Berm., p 2 Flem.).

PARRICIDI. Cf. infra, s. v. Quaestores (310, 25 dicebantur qui quaererent de rebus capitalibus ; unde iidem etiam in XII quaestores parricidi appellantur).‖ paricidas]. Cf. hosticapas (91, 15).

PARUMPER. Hincine Gloss. Abav.(=Abol.)PA 63 Parumper : satis modice vel valde parum ? Cf. Serv. Aen. 6, 382 : Alii parumper valde parum volunt (unde Gloss. Abstr. PA 40).

PAELICES tanget] tangit **Gell.** 4, 3, 3 : tagit **Ernout** (Text. lat. arch. nº 148). Hucine revocand. gl. Ansil. (=Abol.) PE 203-4 Pellex : adulterum significat, Pellex : adultera uxori legitimae in consortium superducta ? Ad scholium (vel scholia) Vergilianum revoca gl. Abstr. PE 19 Pelex : sollicitatrix animi maritalium ; a pelicando dicta ; PE 20-4 ; 104 Persuastri<ces : a> persuasione (unde patet, si recte gl. restituta est, Plaut. Bacch. 1167 a scholiasta esse citatum). Cf. supra, s. v. Pellicator (225,9 qui pellicit ad fraudem) : s. v. Pellexit (225, 12 in fraudem induxit).

sed etiam mares. Antiqui proprie eam paelicem nominabant quae uxorem habenti nubebat. Cui generi mulierum etiam poena constituta est a Numa Pompilio hac lege (2) : Pelex aram Iunonis ne tangito ; si tanget, Iunoni crinibus demissis agnum feminam caedito.

(Paul.) *Paedidos* sordidos significat atque obsoletos. Tractum vocabulum a Graeco quia παῖδες [id est pueri] talis sint aetatis ut a sordibus nesciant abstineri.

(Paul.) *Paean<a>* Apollinem vocaverunt quod sagittarum ictu eum nocere putabant (?) ; est enim παίειν ferire ; alii quod remedians morbis finem faceret talis gravitatis.

(Paul.) *Paeligni* ex Illyrico orti. Inde enim profecti ductu Volsimi regis, cui cognomen fuit Lucul<l>o, partem Italiae occuparunt. Huius fuerunt nepotes Pacinus, a quo Pacinates, et Pelicus (Pae– ?), a quo Paeligni.

(Paul.) *Pales* dicebatur dea pastorum. Cuius festa *Palilia* dicebantur ; vel, ut alii volunt, dicta *Parilia*, quod pro partu pecoris eidem sacra fiebant.

(Paul.) *Partus* et pro nascendo ponitur et pro parato. Naevius (trag. 54) : male parta male dilabuntur.

(Paul.) *Parones* navium genus ad cuius similitudinem *myoparo* vocatur.

(Paul.) *Passer marinus* quem vocat vulgus struthocamelum.

(Paul.) « *Parcito linguam* » in sacrificiis dicebatur, id est coerceto contineto taceto.

(Paul.) *Pastillus* (–um ?) forma parvi panis ; utique deminutivum est a pane.

(Paul.) *Passales* (pasta– ? pasca– ?) et oves et gallinae appellantur quod passim pascuntur.

(Paul.) *Phascolia* (φασκώλια) appellant Graeci quas vulgus per[n]as vocat.

(Paul.) *Praetoria cohors* est dicta quod a praetore non discedebat. Scipio enim Africanus primus fortissimum quemque delegit qui ab eo in bello non discederent et cetero munere militiae vacarent et sesquiplex stipendium acciperent.

(Paul.) *Prorsum* ponebant pro recto (–ta ?).

(Paul.) *Prandium* ex Graeco π<ρ>οένδιον est dictum, nam meridianum cibum *cenam* vocabant.

(Paul.) *Praetextae* appellantur quae res gestas

PAEANA. tal. gr.] i. e. sagittarum instar–ferire] Cf. Macrob. 1, 17, 17 : Παιὰν, ἀπὸ τοῦ παίειν, a feriendo.

PARILIA. Cf. infra, s. v. (286, 26) ; s. v. Parilibus (272, 3 Urbem condidit Romulus ; quem diem festum praecipue habebant iuniores).

MYOPARO. Cf. supra, s. v. (131, 21 genus navigii ex duobus dissimilibus formatum ; nam et mydion et paro[n] per se sunt). Quae igitur hic Verrius scripserat, ea pro parte plenioris doctrinae quam s. v. Myoparo exposuerat habe. Solebat enim eandem doctrinam alphabetice disicere et disponere.

PASSER MARINUS. Citavitne Festus Plaut. Pers. 199 ?

vola curriculo. Istuc marinus passer per Circum solet.

PASTILLUS. Cf. infra, s. v. Pastillum (298,5 est in sacris libi genus rutundi).

PASSALES. Cf. infra, s. v. Pastales (270, 13).

PHASCOLIA. Hinc ridicule Gloss. Osbern. (unde Gloss. Scalig.) Phaculla : perna.

PRAETORIA COHORS. Cf. Mommsen (Herm. 14, 26).

PRORSUM. Cf infra, s. v. Prorsus (268, 7 porro versus, nisi forte ex Graeco πρό).

PRANDIUM. Vide infra ad Scensas (456, 12 quae autem nunc prandia cenas habebant ipro cenis vespernas dicebant).

PRAETEXTA. Cf. infra, s. v. Togatarum (480, 12).

Romanorum continent scriptae (-as ?).

(Paul.) *Praetoria porta* in castris appellatur qua exercitus in proelium educitur quia initio *praetores* erant qui nunc consules, et hi bella administrabant. Quorum tabernaculum quoque dicebatur *praetorium*.

(Paul.) *Praes est is* qui populo se obligat interrogaturque a magistratu ' si praes sit '. Ille respondet ' praes '.

(Paul.) *Praesiderare* dicitur cum maturius hiberna tempestas movetur, quasi ante sideris tempus.

(Paul.) *Praesidium* est quod pro utilitate ac salute alicuius auxilii gratia praeponitur ; *subsidium* quod postpositum est ad subveniendum laborantibus. <..*obsidium* ?>

(Paul.) *Praestinare* apud Plautum praeemere est, id est emendo tenere.

(Paul.) *Praestitem* in eadem significatione dicebant antiqui qua nunc dicimus antistitem.

(Paul. (*Praestolari* is dicitur qui ante stando ibi quo venturum excipere vult moratur.

(Paul.) *Praeficae* dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. Naevius (com. 129) « haec quidem [me]hercle opinor praefica est, [quae] sic mortuum collaudat ».

(Paul.) *Praesagire* est praedivinare praesipere. *Sagax* enim est acutus et sollers.

PRAETORIA. Cf. infra, s. v. Principalis (251, 4 castrorum porta nominatur quod in eo loco, etc.).

PRAES. Cf. supra, s. v. Manceps (137, 14). int.] interrogatusque **docti**. Cf. Varr. L. L. 6, 74 ; Praes qui a magistratu interrogatus in publicum ut praestet (praes stet ?) ; a quo et cum respondet dicit ' praes '.

PRAESIDERARE. Graece προχειμάζειν. Pertinetne ad id quod supra est, s. v. Desiderare et Considerare (66, 7 a sideribus dici certum est) ? Cf. Thurneysen (Arch. lat. Lex. 14, 183).

PRAESIDIUM. Cf. supra, s. v. Obsidium (210, 5 tanquam praesidium, subsidium recte dicitur). Cf. Varr. L. L. 5, 89-90 : Pilani triarii quoque dicti quod in acie tertio ordine extremi subsidio deponebantur, quod i subsidebant ab eo subsidium dictum, a quo Plautus « agite nunc subsidite omnes, quasi solent triarii »... praesidium dictum qui extra castra praesidebant in loco aliquo, quo tutior regio esset ; obsidium dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset.

PRAESTINARE. Plauto ' praestinaturus ' vix audeo attribuere et huc revocare Gloss. Abol. PRAE 31 Praestinaturus : praemercaturus.

PRAEFICAE. Hinc Gloss. Philox. PR 78 Praefica : ἡ πρὸ τῆς κλίνης ἐν τῇ ἐκφορᾷ κοπτομένη, θρηνῳδὸς ἐπ' ἐκφορᾷ (unde Gloss. Amplon. II Profica : mulier lamentatrix ante feretrum), male intellecto Festo, nisi quidem Festus aliam interpretationem addiderat ' quasi prae feretro faciens lamentationem '. Cf. Varr. L. L. 7, 70 : In Truculento (495) « sine virtute argutum civem mihi habeam pro praefica » ; praefica dicta, ut Aurelius scribit, mulier ab luco (?) quae conduceretur quae ante domum mortui laudis eius caneret ; hoc factitatum Aristoteles scribit in libro qui inscribitur Νόμιμα Βαρβαρικά, quibus testimonium est quod tritum est Naevii « haec quidem hercle opinor praefica est, nam mortuum collaudat » ; Claudius scribit « quae praeficeretur ancillis quemadmodum lamentarentur praefica est dicta » ; utrumque ostendit a praefectione praeficam dictam.

PRAESAGIRE. Cf. infra, s. v. Praesagitio (302, 10 dicta est quod praesagire est acute sentire ; unde et sagae anus dictae quae multa sciunt, et sagaces canes qui ferarum cubilia praesentiunt).

(Paul.) *Praecidanea* agna vocabatur quae ante alias caedebatur. Item porca quae Cereri mactabatur ab eo qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset ; quia mos erat eis id facere priusquam novas fruges gustarent.

(Paul.) *Praecia* (praeclamitatores ?) dicebant qui a flaminibus praemittebantur ut denuntiarent opificibus manus abstinerent ab opere ne, si vidisset sacerdos facientem opus, sacra polluerentur.

(Paul.) *Praeiurationes* facere dicuntur hi qui ante alios conceptis verbis iurant ; post quos in eadem verba iurantes tantummodo dicunt : Idem in me.

(Paul.) [*Pronurus* nepotis uxor].

(Paul.) *Praeneste* dicta est quia is locus quo condita est montibus praestet.

(Paul.) *Promissum* (-us) capillum (-us) dicitur longum (-us) ; item barba promissa velut porro missa.

(Paul.) *Promiscam* dicebant pro promiscue.

(Paul.) *Promonstra* prodigia.

(Paul.) *Primordia* principia.

(Paul.) *Promulgari* leges dicuntur cum primum in vulgus eduntur, quasi provulgari.

(Paul.) *Promulco agi* dicitur navis cum scapha<e> ducitur fune.

(Paul.) *Principalis porta* castrorum nominatur quod in eo loco est in quo principes ordines tendunt.

(Paul.) *Praenominibus feminas esse appellatas* testimonio sunt Caecilia et Taracia

---

PRAECIDANEA. Cf. supra, s. v. Praecidanea Porca (243, 15 quam immolare erant soliti antequam novam frugem praeciderent). gleb.] of. Varro L. L. 5, 23 : Quod terra sit humus, ideo is humatus mortuus qui terra obrutus ; ab eo qui Romanus combustus est, si in sepulcrum eius abiecta gleba non est.. familia funesta manet ; Vit Pop. Rom. III (ap. Non. 163, 17).

PRAECIA. Cf. infra. s. v. Praeclamitatores (292,3 dicuntur qui flaminibus Diali Quirinali Martiali antecedentes exclamant feriis publicis ut homines abstineant sé opere, quia his opus facientem videre religiosum est). Ibi non praeclam., sed praeciam. et in cod. Festi et in codd. Pauli apparet, hic in codd. Pauli praecia (trisyll.). Paulusne hic male diviserat ' praecia mitatores ' ? Festusne et hic et ibi litteram L male legerat ? Res obscura. Unum hoc moneo id quod est praeco non ' prae-voco ' sed prae-dico olim fuisse (Livius 41 Quinquertiones prae<di>co in medium vocat ; Plaut. Bacch. 815 ut praeco praedicat ; Stich. 194-195 ut faciam praeconis compendium Itaque auctionem praedicem ipse ut venditem).

PRONURUS. Cf. infra, s. v. Progenerum (256, 2).

PRAENESTE. Cf. Serv. auct. Aen. 7, 682 (altum Praeneste) : Cato dicit « quia is locus montibus praestet Praeneste oppido nomen dedit ».

PROMISSUM. Cf. infra, s. v. Pro (256, 18 alias pro in, promittere barbam et capillum).

PROMONSTRA. Cf. supra, s. v. Monstrum (122, 7).

PRIMORDIA. Cf. supra, s. v. Ordiri (200, 4).

PROMULCO. Quasi pars altera glossae est 346, 16 <Remulco dicitur cum scaphae remis navis magn>a tra<hitur>. Et alterius verbi mentionem hic etiam fuisse colligo ex confusa gl. Vat. 1468 Promulcus : scapha quae navem maiorem remigio ducit. Dubito igitur utrum huc an illuc revocanda sit gl. Abba (=Abol.) Remulcant cum scapha navem ducunt.

PRINCIPALIS. cas. por. **Paul.** Cf. supra, s. v. Praetoria Porta (249, 16 in castris appellatur qua etc.).

PRAENOMINIBUS. Cf. supra, s. v. Gaia Caecilia (85,3 appellata est ut Romam venit quae antea Tanaquil.. ut id nomen ominis boni causa frequentent nubentes). Cf. Lib. de

quae ambae Gaiae solitae sint appellari, pari modo Lucia et Titia.

(Paul.) *Prym<n>esius* (-um ?) palus ad quem (quod ?) funis nauticus religatur, quem (quod ?) alii *tosillam* dicunt.

(Paul.) *Procare* poscere ; unde *procaces* meretrices ab assidue poscendo et *proci* uxorem poscentes in matrimonium.

(Paul.) *Procellunt*<se> procumbunt. <Plautus (Mil. 762) :

sed procellunt sese in mensam dimidiati dum appetunt>.

(Paul.) *Proculum* inter cognomina eum dicunt qui natus est patre peregrinante a patria procul. Proculos sunt qui credant ideo dictos quia patribus senibus quasi procul progressis aetate nati sunt.

(Paul.) *Procapis* progenies quae ab uno capite procedit. <.. « procapibus »>.

(Paul.) *Procincta classis* dicebatur cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confestim pugnaturus. Vetustius enim fuit multitudinem hominum quam navium *classem* appellari.

(Paul.) *Procitant* provocitant. *Citare* enim vocitare est ; unde procet (-it ?) et prociet. *Procat* dicebant pro poscit.

Praen. 7 : Antiquarum mulierum frequenti in usu praenomina fuerunt Rutila, Caesellia, Rodacilla, Murrula, Burra a colore ducta, etc.

PRYMNESIUM. Plerumque pluraliter Graece, scil. πρυμνήσια. Si tamen adiectivi partes agit, lege cum Paulo ' -ius palus. '.

TO<N>SILLAM. Cf. infra, s. v. (488, 26 palum..configi in litore navis religandae causa. Pacuvius.. « tosillam pegi », etc.)

PROCARE. Cf. infra, s. v. Procat (251, 24 dicebant pro poscit) ; s. v. Procum Patricium (290, 23.. nam proci dicuntur qui poscunt aliquam in matrimonium, Graece μνηστῆρες ; est enim procare poscere, ut cum dicitur in iudice conlocando « si alium procas nive eum procas », hoc est poscis ; unde etiam meretrices procaces) ; s. v. Reciprocare (342, 13 pro ultro citroque poscere usi sunt antiqui, quia procare est poscere).

PROCACES. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) PR 1630 Procax : inverecunde poscens ?

PROCI. Hincine Gloss. Abol. PR 47 Proci : petitores uxorum ?

PROCELLUNT. Glossam ' procumbunt ' in archetypo codd. Plauti minusculis scriptorum adnotatam esse illud declarat quod versum bis exhibent et his formis : (i) Sed procellunt se et procumbunt dim., etc., (ii) Sed procumbunt in mensam dim., etc. Cf. infra, s. v. Recellere (342, 19 reclinare ; et Excellere in altum extollere).

PROCULUM. Hinc Gloss. Abba (=Abol.) Proculus : qui patre longius peregrinante nascitur ; Gloss. Abol. PR 50.

PROCAPIS. Addidi ex Gloss. Aff. (=Abol.) Procapibus : proximis, Procapis : proximus. Noli huc revocare gl. corrupt. Philox. CA 118 Captam (avitam) : τὴν ἀπὸ προγόνων οἰκίαν.

PROCINCTA CLASSIS. Cf. infra, s. v. (294, 3 dicebatur exercitus ad proelium instructus et paratus, quem Diali flamini videre non licet ; antiqui enim hominum classem dixerunt, ut nunc quoque classis navium coetus est, etc.) ; supra, s. v. Classis Procincta (49, 10 exercitus instructus) ; s. v. Endo Procinctu (67, 15).

CLASSEM. Cf. supra, s. v. Classes Clipeatas (48, 22 antiqui dixerunt quos nunc exercitus vocamus).

PROCITANT. Hinc Gloss. Philox. PR 257 Procitat : προεκκαλεῖται ; Gloss. Abol. PR 97 Prociet : provocat. Cf. infra, s. v. Procitum Testamentum (252,1 dicebatur velut procatum provocatum) ; s. v. Procitare (253,8 saepe prolicere).

PROCAT. Cf. supra, s. v. Procare (251,11 poscere).

(Paul.) *Procalare* provocare ex Graeco **καλεῖν**, id est vocare : unde *kalendae*, *calumnia*, *calones* et *caculae* et *calatores*.

(Paul.) *Procera* prolixa et in longum producta, quasi ex cera ob eius facilitatem.

(Paul.) *Procitum testamentum* dicebatur velut procatum ' provocatum, id est irritum ac ruptum. *Procitum*, cum prima syllaba corripitur, significat petitum. Livius (Odyss. 7) « matrem procitum plurimi venerunt ».

(Paul.) *Procestria* dicuntur quo proceditur in muro. Aelius procestria aedificia dixit esse extra portam. Artorius ' pro-castria ', quae sunt ante castra ; etiam qui non habent castra propugnacula, quibus pro castris utuntur, aedificant.

(Paul.) *Prosapia* progenies, id est porro sparsis et quasi iactis liberis, quia *supare* <**rustico sermone**> significat iacere et disicere.

(Paul.) *Prosicium* (-ciae ?) quod praesecatum proicitur.

(Paul.) *Prosequium* a prosequendo, *obsequium* ab obsequendo dicuntur.

(Paul.) *Prosedas* meretrices Plautus appellat quae ante stabula sedeant(Poen. 266) : < prosedas pistorum amicas, **reginas** alicarias>.
Eaedem et ***prostibula.***

(Paul.) *Pro sententia* ac si dicatur in sententia, ut *pro rostris*, id est in rostris.

(Paul.) *Prosumna* genus navigii speculatorium parvum.

(Paul.) *Prosita* proposita.

(Paul.) *Privos* privasque antiqui dicebant pro singulis. Ob quam causam et priva[ta] dicuntur quae uniuscuiusque sint ; hinc et *privilegium* et *privatus* ; dicimus tamen et privatum cui quid est ademptum.

(Paul.) *Privignus* dictus quod antequam mater secundo nuberet est progenitus. ' Pri ' enim antiqui pro prae dixerunt.

(Paul.) *Praevaricatores* a praetergrediendo sunt vocati.

PROCALARE. Cf. Varr. L. L. 6, 27. Vide supra ad Cacula (39, 29). Cf. infra, s. v. Procalato (292, 30). calones] Aliter supra, s. v. (54, 19). calatores]. Cf. supra, s. v. (34, 14).

PROCITUM. Cf. supra, s. v. Procitant (251, 22). ma. <proci> procitum **docti.**

PROCESTRIA. Hinc Gloss. Philox. PR 305 ; 238 Procestria : **προάστια**, Procastria : **οἰκήματα πρὸ παρεμβολῆς** ; Gloss. AA (=Abol.) Procastria : aedificia ante castra vel quae extra portas sunt.

PROSAPIA. Hincine Gloss. AA (=Abol.) Prosapia : progenies sive propago, ut rustici ? supare] Cf. supra, s. v. Insipere (93, 17... unde dissipare, obsipare, ut cum rustici dicunt ' obsipa pullis escam ') ; infra, s. v. Supa (406,22 iace).

PROSICIUM. Hinc nimirum Gloss. Abol. PRO 104 Prosiciae : exta prosecta ; Gloss. Philox. PR 417 Prosiciae : **αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί**. An prosiciem ? Cf. Varr. Rer. Div. XI (ap. Non. 220, 24) : Prosiciem extorum vel in mensam porricere.

PROSEDAS. Similia habes supra, s. v. Alicariae (7, 11.. sicut hae quae ante stabula sedebant dicebantur prostibula), ubi manifeste desideratur prosedarum mentio. Duae igitur glossae sunt disiecta unius longioris membra.

PRO. Hincine Gloss. AA (=Abol.) Pro rostris : publice ? Cf. infra, s. v. (256, 1 significat in, ut pro rostris pro aede pro tribunali) ; s. v. Pro Censu (290, 18 accipi debet in censu, ut ait M. Varro in lib. VI Rerum Humanarum, sicuti pro aede Castoris pro tribunali pro testimonio).

PROSITA. Cf. infra, s. v. Proposta Dolia (300, 6).

PRIVOS. Cf. supra, s. v. Privicloes (224, 1 in carm. Sal. privis, id est singulis).

PRAEVARICATORES. Cf. Isid. Etym. 10, 23 : Praevaricator malae fidei advocatus et

(Paul.) *Prisci Latini* proprie appellati sunt i qui priusquam conderetur Roma fuerunt.

(Paul.) *Priscus Tarquinius* est dictus quia prius fuit quam Superbus Tarquinius.

(Paul.) *Pristinum* (–us ?) ab eo venit quod est prius ; pari modo et prior.

(Paul.) *Proletarium* capite censum, dictum quod ex his civitas constet quasi proles (-lis ?) progenie ; idem et *proletanei*.

(Paul.) *Procitare* saepe prolicere (?), id est producere.

(Paul.) *Prologium* principium proloquium. Pacuvius (383) « quid est ? nam me examinasti prologio tuo ».

(Paul.) *Prolugere* dicuntur qui solito diutius lugent.

(Paul.) *Proeliares dies* appellabantur quibus fas est hostem bello lacessere. Erant enim quaedam feriae publicae quibus nefas fuit id facere.

(Paul.) *Provinciae* appellantur quod populus Romanus eas provicit, id est ante vicit.

(Paul.) *Protinam* protinus. Terentius (Phorm. 190) « protinam me coiciam in pedes ».

(Paul.) *Pruina* dicta quod fruges ac virgulta perurat.

(Paul.) *Prugnum* (?) pronum.

---

qui vel in accusando nocitura vel in defendendo profutura praetereat aut inutiliter dubieque ponat mercedis gratia <sci>licet corruptus ; Cicero « quid enim tam praevarum ? », id est valde varum. Isidorum ex Festo hausisse indicat fortasse illud ' qui praetereat ' (cf. Paul. ' a praetergrediendo ') ; neque enim haec interpretatio in promptu est omnibus grammaticis. Ex Festone hausit Gloss. Philox PR 182 Praevaricatio: ἡ ἀπόστασις, παράβασις ? Cf. supra, s. v. Obvaricator (212, 6 dicebatur qui cuipiam occurrebat quo minus rectum iter conficeret).

PRISCI LATINI. Cf. Serv. auct. Aen. 5, 598 : Priscos Latinos] ita dicti sunt qui tenuerunt loca ubi Alba est condita.

PRISTINUM. Cf. infra, s. v. Pristina (302, 2 velut ' priustina '). pari mo.] i. e. eiusdem significationis, idem valens ? Cf. Serv. Aen. 6, 473 (coniux ubi pristinus) : Pristinus prior ; quod difficile invenitur, nam de hoc sermone quaerit et Probus et alii.

PROLETARIUM. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) PR 2293. Proletarios : capite censos qui nihil praeter prolem dare poterant ; 2295 Pr. : filios generantes ; fuerunt autem Romae et ad bella non procedebant, prolis gignendae causa, id est filiorum procreandorum causa ? Cf. Gell. 16.10.

PROCITARE. prol.] vix prociere. Cf. supra s. v. Procitant (251, 22 provocitant ; citare enim vocitare est, unde procit et prociet).

PROELIARES. Cf. supra, s. v. Iusti Dies (92, 10)

PROVINCIAE. Suspicor Festum addidisse aliam explicationem ' quasi porro-vinciae ' (cf. Isid. Etym. 14, 5, 19) et hac via in lemma Protinam transiisse. Cf. Donat. Phorm. 72 : Acquisitae bello longe ab Italia regiones provinciae dictae a porro et vincendo ; ad quas praetores quia cum officio mittebantur, officia quoque provinciae nominabantur.

PROTINAM. Vide ne Nonius (s. v. Protinus 375, 31) de Verrio hauserit. Cum enim Varro L. L. 7, 107 dicat breviter « Naevius in Lampadione protinam, a protinus, continuitatem significans », fuse disputat Nonius : Varro etiam de Lingua Latina lib. VII vel protinam vel protinus continuationem vel praeteritae vel futurae longitudinis dicit, etc. Audire ibi non Nonium disputantem sed grammaticum (Verrium puta) Nonio longe maiorem et Varrone non multo posteriorem videor.

PRUGNUM. Quid latet ? Scripseratne Festus : Pronum ex Graeco quod est πρόχνυ, quasi ' prognum ' ?

(Paul.) *Propages* progenies ; a *propagando*, ut faciunt rustici cum vitem vetulam subprimunt ut ex una plures faciant.

(Paul.) *Propetrare* mandare quid perficiatur ; nam *impetrare* est exorare, et *perpetrare* perficere.

(Paul.) *Propudium* dicebant cum maledicto nudare (notare ?) turpitudinem volebant, quasi porro pudendam. Quidam propudium putant dici a quo pudor et pudicitia procul sint.

(Gloss. Fest.) Propudia quasi porro pudenda vel a quibus pudor et pudicitia procul absint. « Propudiosae » meretrices.

Provorsum fulgur appellatur quod ignoratur noctu an interdiu sit factum. Itaque Iovi Fulguri et Summano fit, quod diurna Iovis, nocturna Summani fulgura habentur.

Propatulum late patens atque apertum, et *patuli boves* quorum cornua in diversum super modum patent.

(Paul.) Propatulum late patens atque apertum, et patuli boves quorum cornua in diversum patent.

Propriassit proprium fecerit.

Properus antiquos dixisse pro celer testimonio est qualitatis adverbium quod est propere.

(Paul.) Properus celer ; unde adverbium propere.

Prophetas in Adrasto Iulius nominat antistites fanorum oraculorumque interpretes (2) :

cum capita viridi lauro velare inperant prophetae, sancta [ita] caste qui purant(cu- ?) sacra.

(Paul.) Prophetas dicebant veteres antistites fanorum oraculorumque interpretes.

Propter viam fit sacrificium quod est proficiscendi gratia Herculi, aut *Sanco* qui scilicet idem est deus.

(Paul.) Profecturi viam Herculi aut Sanco sacrificabant.

Prodigia quod prodicunt futura ; permutatione *G litterae*, nam quae nunc C appellatur ab antiquis G vocabatur.

Produit porro dederit, ut est in lege censoria « porticum sartam tectamque habeto prodito » ; alias prodiderit.

Prodegeris consumpseris perdideris, ut Caecilius in Hymnide (74) :

prodigere est cum ni[hi]l habeas te inrid<er>ier ;

PERPETRARE. Cf. supra, s. v. Perpetrat (238, 23 peragit perficit) ; s. v. Inpetritum (96,5 inpetratum).

PROPUDIUM. Addidi ex gl. Festina in Vat. lat. 1469. Festum tamen in verba ' procul sint ' (non pr. absint) desiisse demonstrat codex unicus noster qui in summo folio habet ' procul sint. Provorsum fulgur ' etc. Hinc Gloss. Abol. PR 100 Propudium : a quo longe pudor abest.

PROVORSUM. diurna] Cf. supra, s. v. Dium Fulgur (66, 15 appellatur diurnum, quod putabant Iovis, ut nocturnum Summani). Cf. supra ad Adtestata Fulgura (11, 10).

PATULI BOVES. Cf. supra, s. v. Patulum Bovem (246, 25 Plautus appellat cuius cornua diversa sunt ac late pateant).

PROPERUS. Cf. infra, s.v. Properam (300, 3 pro celeri ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato).

PROPTER VIAM. Cf. Macrob. 2, 2, 4 ; Plaut. Rud. 150. Vix cf. infra, s. v. Proptervia Auspicia (286, 4).

PRODUIT. Cf. supra, s. v. Adduis (25, 12 addideris). sart. tect.] Cf. infra, s. v. Sarte (428, 28).

PRODEGERIS. Hinc nimirum Gloss. Abol. PR 103 Prodegit : consumpsit ; unde prodig[i]um. Cf. infra, s. v. Prodiguae Hostiae (296, 12 quae consumuntur ; unde homines quoque luxuriosi prodigi).

et <*prodigus*, ut> Plautus in Nervolaria (97) :

producte prodig[i]um esse amatorem addecet.

(Paul.) Prodigere est consumere ; unde et prodigus fit.

Prodinunt prodeunt, ut Ennius Annali lib. III (156) :

prodinunt famuli, tum candida lumina lucent.

(Paul.) Prodinunt prodeunt. Ennius : Prodinunt famuli, tum candida lumina lucent.

Probrum stuprum flagitium, ut Accius in Hellenibus (384) :

qui nisi probrum omnia alia indelicta aestimant ;

Caecilius in Davo (26) :

ea tum compressa parit huic puerum, sibi probrum.

(Paul.) Probrum stuprum flagitium.

Probi velut ' pro-hibi ', qui se delinquendo prohibent.

(Paul.) Probi velut ' pro-hibi ', qui se a delinquendo prohibent.

Prodigiatores harispices prodigiorum interpretes.

(Paul.) Prodigiatores prodigiorum interpretes.

Prodit memoriae porro dat ; et fallit ; item ex interiore loco procedit ; item perdit, ut Ennius lib. XVI (428) :

non in sperando cupide rem prodere summam.

(Paul.) Prodit memoriae porro dat ; et fallit ; item ex interiore loco procedit ; item perdit, ut Ennius : Non in sperando cupidi rem prodere summam.

Punicum quod appellatur genus <libi>.. .. (**22 litt.**).. <trans>latum <a Poenis. Id etiam appellabant *probum*> quia u.. (**31 litt.**).. non **.

(Paul.) Punicum genus libi translatum a Poenis. Id etiam appellabant prob[r]um quia erat ceteris suavissimum.

<*Pro* significat in, ut pro ro>st[o]r<is, pro aede pro tribunali>.

(Paul.) Pro significat in, ut pro rostris, pro aede, pro tribunali.

<*Progenerum*> app<ellat avus neptis suae virum. *Pronurus* ap>pella<tur nepotis uxor>.

(Paul.) Progenerum appellat avus neptis suae virum.

Pronurus nepotis uxor.

<*Profanum* quod non est sacrum.> Livi<us>.. (**28 litt.**).. <pu>blico » ; <Plautus in> .. (**6 litt.**).. (fr. inc. 38) :

<sacrum an profanum ha>beas <parvi penditur.> ;

.. (**19 litt.**).. tionem **.

(Paul.) Profanum quod non est sacrum. Plautus : Sacrum an profanum habeas parvi penditur.

<*Pro* ponitur etiam pro am>plific<ando ac palam faciendo, ut prodi provo>ca

---

PRODINUNT. lucent] i. e. accendunt. De forma 3 plur. praes. ind. vide ad Explenunt (70, 3 explent).

PRODIT. Hincine Gloss. Philox. PR 274 Prodit : προδίδωσιν, προέρχεται ?

PUNICUM. Supple si libet : quia v<incere putabatur cetera suavitate>.

PRO. rost.] Castoris **Frank** (**Riv. Filol. 53, 105**). Cf. supra, s. v. Pro Sententia (252, 16 ac si dicatur in sententia, ut pro rostris, id est in rostris), etc.

PROGENERUM. Pron. nep. ux. **post** Praeiurationes (250, 20) **Paul.**

PROFANUM. Hinc gl. misere lacera Abol. PR 92 Profanum habes : parvi penditur. Cf. supra, s. v. Poriciam (242, 19) ; et supple si libet <Profanata pollucta ob iac>tionem <porro a fano>.

PRO. Cf. supra, s. v. , etc. Cosin] **an** Casina (952) « pro me, quid agam » (siquidem male intellexerat Verrius) ? Cf. supra, s. v. Promissus Capillus (250, 24 dicitur longus ; item barba promissa velut porro missa).

prop<elle protrahe ; alias pro privandi facul>tate, <ut in propudio, prohibendo quia utrumque ab>nuit i<n his esse pudorem potestatemque ; alias ali>ud alio <, ut pro pecunia, pro praedio, pro consule ; > alias pro al<locutione admirantis, Accius> in Melani<ppo> (inc. 2) : <« pro Iuppiter>.,. (**14 litt.**).. mani omnium ».. (**26 litt.**).. Plautus in Cosin (?).. (**10 litt.**).. ; <alias pro ante, ut> pro ostio ; alias pro <in, ut inmittere et promittere bar>bam et capillum.

(Paul.) Pro ponitur etiam pro amplificando ac palam faciendo, ut prodi provoca protrahe propelle ; alias pro privandi facultate, ut in propudio, prohibendo, quia utrumque abnuit in his esse pudorem potestatemque ; alias aliud alio, ut pecunia, pro praedio, consule ; alias pro admiratione, ut pro Iuppiter ; alias pro ante, ut pro ostio ; alias pro immittere et promittere barbam et capillum.

<*Profundum* dicitur id quod> altum est ac fundum <porro habet. Pacuvius> in Medo (243) : « neque.. (**28 litt.**).

(Paul.) Profundum quod longe habet fundum.

Profesti dies dic<ti quod sint procul a religione numinis> divini. Caecilius in (292).. (**19 litt.**).. <fe>sti tantundem.. (**16 litt.**).. <Afranius> in Privigno (262) :

aeque <profesto **ac festo** concelebras focum>.

(Paul.) Profesti dies procul a religione numinis divini.

Profusus super mo<dum sumptuosus, sicut ait> Terentius in Adel<phis> (134) :

<profundat perdat pere>at, nihil ad me a<ttinet>.

<Alias abiectus iacens> et (ut) Pacuius in Teuc<ro> (321) :

<profusus gemitu murmu>ro † occistians rua † **

** cant.. (**32 litt.**).. cita.

(Paul.) Profusus super modum sumptuosus. Terentius : Profundat perdat pereat, nihil ad me adtinet. Alias abiectus iacens. Pacuvius : Profusus gemitu murmuro.

<*Plauti* appellantur canes quorum aures la>n<guidae sunt ac flaccidae et latius vid>entur <patere>. .. (**27 litt.**).. suae. (**36 litt.**)..e.. (**34 litt.**).. uni.. (**34 litt.**).. nui.. (**33 litt.**).. acis**

(Paul.) Plauti appellantur canes quorum aures languidae sunt ac flaccidae et latius videntur patere.

<*Plantae* semina holerum dicta>e sunt <quod plana sunt, ut plantae etiam pedum ex> causa <simili appellantur>.

(Paul.) Plantae semina holerum quod plana sunt, ut appellantur etiam ex simili plantae nostrorum pedum.

<*Plancae* tabulae planae, c>b quam <causam et *Planci* appellantur qui supra mo-

---

PROFUNDUM. Hinc nimirum Gloss. Abav. (=Abol.) PR 127 Profundum : porro habens fundum. Sed Isidorus Etym. 14, 9, 4 (Profundum proprie quasi cuius porro sit fundus) ex Serv. Aen. 2, 758 hausit.

PROFESTI. Cf. infra, s. v. Profestum Facere (298, 34.. itaque diem profestum diem sine feriis esse).

PROFUSUS occistians rua] ' occisti ' antruat **Ribbeck**. Quae sequuntur vide ne aliena sint, utputa : <Procita et procitata idem signifi>cant, ut .. « .. <pro>cita ».

PLAUTI. Hinc Gloss. Philox. PL 23 Plautus : βαρύωτος. Fortasse etiam gl. corrupta Abol. PA 9 Patus : auribus magnis vel cervice. Aut hinc aut ex A — capitulo Gloss Abol. AU 14 Auribus Plautis : flaccidis et ingentibus. Cf. infra, s. v. Plotos (274, 9 appellant Umbri pedibus planis et latis), et vide viam inter Plauti et Plantae et Plancae.

PLANCI. Hinc Gloss. Abol. PL 4 Plancus : pedibus latis qui planas et latas habet plan-

dum pe>dibus <latis sunt.Eosdem homines Umbri di>cebant <*Plotos*>**

(Paul.) Plancae tabulae planae, ob quam causam et Planci appellantur qui supra modum pedibus planis sunt.

<« *Plaustrum perculi* », id est> ever<ti, cum ait Plautus in Epidico, significa>t id quod.. (**29 litt.**).. (592) :

<E>pidicus<mihi fuit magister. Perii; plaust>rum perculi.

<*Plebeium magistratum*, aic....., nem>inem licet ca<pere nisi qui>.. (**16 litt.**).. generis est.. (**27 litt.**).. isto nomine.

(Paul.) Plebeium magistratum neminem capere licet nisi qui ex plebe est,

<*Plutei* proprie crates corio cr>udo intentae <quae hosti obici solent ab> opus facientibus <et appellantur plutei militares>. Nunc etiam tabu<lae quibus quid praesepitur eodem> nomine dicun<tur>.

(Paul.) Plutei crates corio crudo intentae quae solebant obponi militibus opus facientibus et appellabantur militares. Nunc etiam tabulae quibus quid praesepitur eodem nomine dicuntur.

<*Plebeia* **magisteria sunt ea**> quae a plebei scito.. (**25 litt.**).. suffragium tu.. (**25 litt.**).. s sunt constitu<ta. **Sed etiam plebei aediles fi**>unt qui una cum <**curulibus** creati sunt dissid>ente plebe a pa<tribus>.

(Paul.) Plebei aediles dissidente plebe a patribus sunt creati.

<*Plebeias tabernas* q>uas vocant nos<tra aetate quinque taberñ>as esse et septem ferun<t olim fuisse. Plebeias appell>amus a genere magistratus ; eas enim faciendas curaverunt M. Iunius Brutus, Q. Oppius aediles plebis.

Plexa colligata significat ex Graeco ; cui nos etiam praepositionem adicimus cum dicimus perplexa.

(Paul.) Plexa conligata ; unde perplexa.

Plentur antiqui etiam sine praepositionibus dicebant.

(Paul.) Plentur antiqui etiam sine praepositionibus dixerunt.

Plera dixisse antiquos testis est Pacuius cum ait (320) :

plera pars pessum datur.

Ploxinum appellari ait Catullus capsum in cisio capsa<m>ve cum dixit (97,6) : gingivas vero ploxini habet veteris.

(Paul.) Ploxinum capsam dixerunt.

Plorare flere <et>inclamare nunc significat et cum praepositione *inplorare*, id

---

tas ; quem Umbri Ploton vocant. Fortasse etiam Gloss. Philox PL 14 Plancus : πλατύπους, PE 34 Pedo : plancus, πλατύπους.

PLOTOS. Cf. infra, s. v. (274,9 appellant Umbri pedibus planis et latis.. unde et Maccius poeta, quia Umber Sarsinas erat, a pedum planitia initio Plotus, postea Plautus coeptus est dici). Cf. supra, s. v. Plauti.

PLEBEIUM MAGISTRATUM. Haec supplent docti : ca<pere nisi qui ex plebe est; cuius ge>neris est <omnis magistratus qui appellatur> isto nomine.

PLUTEI. proprie] cf. 158, 18 ; 234, 21, etc. Hinc Gloss. Abol. PL 11 Plutei : proprie crates corio contectae quae in opere faciendo hostibus obiciuntur ; Isid. Etym. 18, 11, 3 : Plutei sunt crates corio crudo intextae quae in opere faciendo hosti obiciuntur.

PLEBEIA. Haec fere supplent docti : <cum plebs tributim sine patribus> suffr. tu<lit rogante magistratu plebi>s sunt constitu<ta. Et aut tribuni plebei aut aediles s>unt q. u. c. <tribunis cr. s. diss.>.

PLEBEIAS TABERNAS. **vel** <Pl. tab. no>vas voc. no<stra aet., et dicunt V tabern>as esse, <s> et sept. ferun<tur ol. fu.> **docti**. Cf. Liv. 26, 27,2 : Eodem tempore (a, **544**) septem tabernae, quae postea quinque, et argentariae, quae nunc novae appellantur, arsere.

INPLORARE. Cf. supra, s. v. (96, 23).

est invocare ; at apud antiquos plane inclamare. In regis Romuli et Tatii legibus (13) « Si nurus ** <nurus> sacra divis parentum estod » ; in Servi Tulli haec est (6) « Si parentem puer verberit ast olle plorassit paren<s>, puer divis parentum sacer esto », id est <in>clamarit dix<erit diem>.

Pedulla (?) quae dicimus nunc (?) a.. (**10 litt.**).. Graecos appellare manifestum est.

Pacem a pactione condicionum putat dictam Sinnius Capito quae utrique inter se populo sit observanda.

(Paul.) Pax dicta est a pactione.

Penem antiqui codam vocabant ; a qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cenis puris *offa penita* vocatur, et *peniculi* quis calciamenta tergentur, quod e codis extremi<s> faciebant antiqui qui terge<re>nt ea. Dictus est forsitan a pendendo. Naevius in Tunicularia (com. 99) :

Theodotum (Theud–) compellas qui aras Compitalibus
sedens in cella circumtectu[a]s tegetibus
Lares ludentis peni pinxit bubulo,

significat peniculo grandi, id est coda.

(Paul.) Penem caudam vocabant ; unde et offam porcinam cum cauda offam penitam dicebant. Hinc et peniculos dicimus quibus calciamenta terguntur, qui de caudarum extremitate fiunt. Penis denique a pendendo vocata est.

Propius sobrino mihi est consobrini mei filius et consobrinae meae filius et patris mei consobrinus et matris meae consobrinus.

(Paul.) Propius sobrino mihi est consobrini mei filius et patris mei consobrinus.

Possessio est, ut definit Gallus Aelius (12), usus quidam agri aut aedifici, non ipse fundus aut ager. Non enim possessio est <nisi in> rebus quae tangi possunt. <Ex is> qui dicit se possidere is vere potest dicere. Itaque in legitimis actionibus nemo [ex his qui] possessionem suam vocare audet, sed ad interdictum venit, ut praetor his verbis utatur : Uti nunc possidetis eum fundum quo de agitur, quod nec vi nec clam nec precario alter ab altero possidetis, <quominus> ita possideatis, adversus ea vim fieri veto.

(Paul.) Possessio est usus quidam agri aut aedificii, non ipse fundus aut ager.

Praefecturae eae appellabantur in Italia in quibus et ius dicebatur et nundinae agebantur ; et erat quaedam earum R. P. (respublica), neque tamen magistratus suos habebant ; in qua[hi]s legibus praefecti mittebantur quotannis qui ius dicerent. Quarum genera fuerunt duo : alterum in quas solebant ire praefecti <qui> quattuor <e> viginti sex virum numpro (numero) populi suffragio creati erant, in haec oppida : Capuam Cumas Casilinum Volturnum Liternum Puteolos Acerras Suessulam Atellam Calatium

---

PEDULLA. **An** Πέδιλα quae di. nunc alutaciatos, etc. ?

PENEM. Hincine (an ex loco superiore, s. v. Peniculi 231,2) gl. Festina cod. Vat.lat 1469 Penem antiqui codam vocabant, id est veretrum ?

OFFA PENITA. Cf. infra, s. v. Penitam Offam (282, 12 Naevius appellat absegmen, carnis cum coda.)

PENICULI. Cf. supra, s. v. (231,2 .. penes enim vocabantur caudae).

PROPIUS SOBRINO. Ex Aelio Gallo. Cf. infra, s. v. Sobrinus (379,6 est, ut ait Gallus Aelius, etc.). Ecce doctrinam ex eodem fonte haustam et bifarie divisam.

POSSESSIO. Cf. infra, s. v. Possessiones (277,5 .. non mancipatione sed usu tenebantur et ut quisque occupaverat possidebat). quominus ita poss. **Ulpian.** (ap. Dig. 43, 17, 1, **Gaius** (Inst. 4, 160).

(-am) ; alterum in quas ibant quos praetor urbanus quotannis in quaeque loca miserat legibus, ut Fundos Formias Caere Venafrum Allifas Privernum Anagniam Frusinonem Reate Saturniam Nursiam Arpinum aliaque conplura.

Parret, quod est in formulis, debuit et producta priore syllaba pronuntiari et non gemino R scribi, ut fieret ' paret ', quod est inveniatur, ut comparet apparet.

Portum in XII pro domo positum omnes fere consentiunt (2, 3) : Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatum ito.

(Paul.) Portum frequenter maiores pro domo posuerunt.

Patrocinia appellari coepta sunt cum plebs distributa est inter patres ut eorum opibus tuta esset.

(Paul.) Patrocinia appellari coepta sunt cum plebs distributa est inter patres ut eorum opibus tuta esset.

Posticam lineam in agris dividendis Ser. Sulpicius (12) appellavit ab exori<ente sole ad occasum spectantem,> qua.. (**33 litt.**).. tur.. (**33 litt.**).. rique.. (**31 litt.**).. ab e**

(Paul.) Postica linea in agris dividendis ab oriente ad occasum spectat.

<?> ** tab.. (**33 litt.**).. frug.. (**32 litt.**).. danto**

<*Pomptina tribus* a Pomp>tia ur<be est dicta>.. (**18 litt.**) .. <Pomp>tina o ..(**30 litt.**)).. <*Pa>piria t<ribus* a Papirio>.. (**19 litt.**)).. mi ag.. (**33 litt.**).. coniu.. (**32 litt.**).. quod ind.. (**30 litt.**).. tur bellum.. (**29 litt.**).. tos exerc.. (**29 litt.**).. discesser.t.. (**26 litt.**).. signum conf.. (**27 litt.**)).. rem in ipsorum ar<bitrio>.. (**15 litt.**).. <po> testate ac postu.. (**23 litt.**).. exercitus suffrag** <*Pupinia tribus*> ab agri nomine <dicta qui Pupinius dicitur, inter> Tusculum Urbem<**que situs**>.. (**18 litt.**)).. minit invictum.. (**24 litt.**)).. est. *Popillia* (Poplilia ?) *tri<bus*, una antiquarum triginta tri>buum — tot enim fue<runt ante reges exactos — fe>lici nomine ap<pellata a progenitrice Popilliorum, ut> *Pinaria <tribus*> a sororis P<inarii, qui Herculi prima sacra fecit, no>mine.

(Paul.) Pomptina tribus a Pomptia urbe est dicta. Papiria tribus a Papirio vocata. Pupinia tribus ab agro Popinio. Popillia tribus a progenetrice traxit vocabulum.

Populi comm<une suffragium est patrum> cum plebe suffragium ; <nam Comitia Centuriata> ex patribus et plebe <constant in centurias divisis. At>cum plebes

---

PARRET. Cf. supra, s. v. (247, 15 significat apparebit).

PORTUM. Ps.-Placidi in hac lege XII adnotatam, ni fallor, glossam sic intellego, Portum: domum vel ianuam <? Tertiis diebus :> interdum, < Obvagulatum .> petitum. Cf. infra s. v. Vagulatio (514, 6 in XII significat quaestio cum convicio : « cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatum ito ».)

POSTICAM. Cf. infra, s. v. Posticum Ostium (244, 24 dicitur in posteriore parte aedium; ceterum antiqui etiam vicinum habitantem ad posteriorem partem aedium sic appellarunt; denique et quae ante nos sunt antica et quae post nos sunt postica dicuntur, et dexteram anticam sinistram posticam dicimus ; sic etiam ea caeli pars quae sole inlustratur ad meridiem antica nominatur, quae ad septentrionem postica, rursumque dividuntur in duas partes orientem atque occidentem) ; supra, s. v. Antiquum (24, 14).

POMPTINA. Haec supplent docti : ur<be est dicta, a qua etiam palus Pomp>tina a<ppellata est prope Terracinam>.

PUPINIA Sed cf. Frank (Amer. Journ. Phil. 51,70)

POPLILIA. Cf. Liv. 7, 15, 12 : Eodem anno duae tribus, Pomptina et Publilia, additae.

sine patri<bus Tributis Comitiis convenit,> quod plebes scivit *plebi<scitum,* non populi suffragium> appellatur. *Patrum comm<une suffragium>*.. (**37 litt.**)..

Prorsi<limites appellantur in agrorum mensuris qui de>rec<ti sunt ad Orientem>.

(Paul.) Prorsi limites appellantur in agrorum mensuris qui ad Orientem derecti sunt.

<*Pugio* dictus esse vi>detur.. (**35 litt.**).. .. no.. (**33 litt.**).. nsue.. (**32 litt.**),. uoque**

(Paul.) Pugio dictus quod eo punctim pugnatur.

<*Praebia* dicuntur curan>di ma<li remedia>.. (**22 litt.**).. s cau.. (**20 litt.**)..

(Paul.) Praebia remedia.

<*Parare inter se.m>unus* <dicebantur cum sine sortitione magistrati>bus populi Romani <inter se conveniret>.. (**15 litt.**).. acere.. (**31 litt.**).. ebus le.. (**30 litt.**).. to quoque.. (**32 litt.**).. rum ex.. (**25 litt.**).. <con>sulibus ae.. (**28 litt.**).. atque ex ea.. (**28 litt.**).. s magistra.. (**27 litt.**).. t intra dies <magistratus designati provi>ncias inter se pa<rarent>.

<*Praetor* alter> inter civis, al[i]ter inter <peregrinos ius dicebat. Nam cum ille qu>i lege primum fratres (factus ?) <erat non sufficeret, duo id>circo sunt creati.

<*Praemetium* praelibatio Cereri, quo>d ante metitur, qua<si praemessum>.

(Paul.) Praemetium quod praelibationis causa ante praemetitur.

<*Prote>lare* dicitur longe pro<pellere, ex Graeca voce> quae est τῆλε et signi<ficat longe >.

(Paul.) Protelare longe propellere, ex Graeco videlicet τῆλε quod significat longe.

<*Privato sumtu*>..(**5 litt.**).. t se alebant mili<tes Romani qui stipendi>a mererentur; quod in <consuetudine mansit paene ad> id tempus quod fuit pau<lo ante quam Roma urbs> capta est a Gallis, <ex quo sine publico stipendio> milites non fiebant.

(Paul.) Privato sumtu se alebant milites Romani paene ad id tempus quo Roma est capta a Gallis.

<*Porci effigies* inter militar>ia signa quintum locum <obtinebat quia confecto

---

PLEBISCITUM. Cf. infra, s. v. Scitum Populi (442, 28.. Plebi scitum est quod tribunus aedilisve plebi eam rogavit, id est consuluit, plebesque scivit ; plebes autem est populus Romanus universus praeter patricios) ; s. v. Scita Plebei (372,20).

PUGIO. Hincine Gloss. Philox. PU 32Pugio·: παραξιφίδιον παραζώνιον ? Cf. Isid. Etym. 18, 6, 6 : Pugio a pungendo et transfigendo vocatus ; est enim gladius parvus et bis acutus lateri adhaerens. (Cetera Isidori ex ps- Placido hausta sunt).

PRAEBIA. Cf. infra, s. v. (276,7 rursus Verrius vocari ait ea remedia quae Gaia Caecilia. uxor Tarquini Prisci, invenisse existimatur et inmisquisse zonae suae, qua praecincta statua eius est in aede Sancus, qui deus Dius Fidius vocatur ; ex qua zona periclitantes ramenta sumunt ; ea vocari ait praebia quod mala prohibeant). Haec fere supplent docti : ma<li remedia, videlicet quae curationi>s cau<sa praeberi soleant>.

PARARE Haec supplent docti : < quis ex iis munus f>acere <provinciamve habere vellet>.

PRAEMETIUM. Cf. infra, s. v. Sacrima (422,5 .. sicut praemetium de spicis quas primum messuissent sacrificabant Cereri). Hinc vel inde Gloss. Philox. PR 92 Praemetium: ἡ πρὸ θερισμοῦ Δημήτρας θυσία.

PRIVATO SUMTU. Cf. Liv. 4, 59, 11.

PORCI EFFIGIES. Cf. supra, s.v Minotauri Effigies (135, 21 inter signa militaria est). foedere] cf. supra, s. v. Foedus (74,3 appellatum ab eo quod in paciscendo foede hostia necaretur ; Virgilius " et caesa iungebant foedera porca "). Cf. Serv. Aen. 8, 641, qui non porcam sed porcum esse caesum affirmat.

bə>llo, inter quos populos <pax fiat> ea porca caesa in foe>dere firmari solet.

(Paul.) Porci effigies inter militaria signa quintum locum optinebat quia confecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca foedus firmare solebant.

<*Polimenta*>.. (**13 litt.**).. dicebant testiculos porcorum cum eos castrabant, a politione segetum aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur.

(Paul.) Polimenta testiculi porcorum dicuntur cum castrantur, a politione vestimentorum, quod similiter ut illa curentur.

Pater patrimus dicebatur apud antiquos qui, cum iam ipse pater esset, habebat etiam tum patrem.

(Paul.) Pater patrimus dicitur qui, cum ipse pater sit, adhuc patrem habet.

Portisculus est, ut scribit Aelius Stilo, qui in portu modum dat classi. Id autem est malleus, cuius meminit Cato in dissuasione de rege Attalo et vectigalibus Asiae (1) : C. Licinio praetore remiiges scribti cives Romani sub portisculum (–lo ?), sub flagrum (–ro ?) conscribti veniere passim ».

(Paul.) Porticulus est qui in portu modum dat classi. Est autem malleus.

« *Pro scapulis* » cum dicit Cato significat pro iniuria verberum. Nam conplures leges erant in cives rogatae quibus sanciebatur poena verberum. His significat prohibuisse multos suos civis in ea oratione quae est contra M. Caelium (7) : Si em percussi saepe, incolumis abii ; praeterea pro republica, pro scapulis atque aerario multum rei publicae profuit (–ui ?).

(Paul.) Pro scapulis cum dixit Cato significavit pro iniuria verberum.

Primanus tribunus apud Catonem <est qui primae legioni tributum scribebat>.

(Paul.) Primanus tribunus erat qui primae legioni tributum scribebat.

<*Properare et festinare* distinguuntur apud Catonem> in ea quae est contra Thermum de suis virtutibus (4) : Aliud est properare, aliud festinare ; qui unum quidquid mature transigit is properat, qui multa simul incipit neque perficit is festinat.

(Paul.) Properare aliud est, aliud festinare. Qui unum quid mature transigit is properat, qui multa simul incipit neque perficit is festinat.

(Gell.) Verrius Flaccus rationem dicere volens differentiae huius « festinat » inquit « a fando dicitur, quoniam isti ignaviores qui nihil

---

POLIMENTA. Politione] Cf. supra, ad Inpolitias (95, 26).

PATER PATRIMUS. Cf. supra, s. v. Matrimes ac Patrimes (113,5 quibus matres et patres adhuc vivunt).

PORTISCULUS. Cf. Non. 151, 18 : Portisculus proprie est hortator remigum, id est qui eam perticam tenet quae portisculus dicitur, qua et cursum et exhortamenta moderatur. Hinc Gloss. Philox. PO 84 Porti<s>culus : κελεύστης. C. Lic. praet.] Cf. Liv. 42, 27, 2. sub portisculo] Hinc nimirum Gloss. Corp. (=Abol.) P 503 Portisculo : malleo.

PRO SCAPULIS proh. <se> docti Si.. abii] Verba adversarii, qui ad Leg. XII Tab. adludit. Cf. Class. Rev. 7, 116.

PROPERARE. quidquid] pro quidque antiqui usurpabant. Quod si meminisset Leo, aliter scripsisset de Plautina prosodia (Plautinische Forschungen², p. 289). Antiquam formam conservaverunt meliores codd. Nonii (441, 18), qui locum e Gellio sumpsit ; mutaverunt in " quid " codd. qui supersunt Gellii (16,14) et Paulus Diaconus ; in " quodque " codd. scholiastae Bobiensis in Cic. Mil. 49. Non hinc, sed (ni fallor) ex schol. Donati in Geo, 1, 260 hausit Isidorus Diff. 1, 440, qui plenius Catonis verba exhibet, addens « ego unum quodque (quidquid) quod adortus eram transigebam ».

perficere possunt, plus verborum quam operae habent. »

Prorsus porro vorsus, nisi forte ex Graeco πρό. Cato de feneratione legis Iuniae (1) : Camerini cives nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum atque pulcherrimum, rem fortunatissimam ; cum Romam veniebant prorsus devertebantur pro hospitibus ad amicos suos.

(Paul.) Prorsus porro vorsus.

Prohibere comitia dicitur vitiare diem morbo qui vulgo quidem <*morbus*> *maior*, ceterum ob id ipsum <*morbus*> *comitialis* appellatur. Cato in ea oratione quam scribsit de sacrificio commisso (1) : Domi cum auspicamus, honorem me dium (deum) immortalium velim habuisse ; servi, ancillae, si quis eorum sub centone crepuit quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit ; si cui ibidem servo aut ancillae dormienti evenit quod comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitium facit.

Penatores qui penus gestant. Cato adversus M'. Acilium quarta (1): Postquam na[ti]vitas ex navibus eduxi, non ex militibus atque nautis piscatores penatores feci, sed arum (aurum ?) dedi.

Pilates (phell– ?) lapidis genus cuius meminit Cato Originum lib. V (17) : Lapis candidior quam pela[s]tes.

(Paul.) Pilates genus lapidis. Cato : Lapis candidior quam pilates.

Peregrina sacra appellantur quae aut evocatis dis in oppugnandis urbibus Romam sunt con<l>ata aut quae ob quasdam religiones per pacem sunt petita, ut ex Phrygia Matris Magnae, ex Graecia Cereris, Epidauro Aesculapi ; quae coluntur eorum more a quibus sunt accepta.

(Paul.) Peregrina sacra sunt dicta quae ab aliis urbibus religionis gratia sunt advecta.

Peculatus furtum publicum dici coeptus est a pecore quia ab eo initium eius fraudis esse coepit ; siquidem ante aes aut argentum signatum ob delicta poena gravissima erat duarum ovium et triginta bovum. Ea<m> lege<m> sanxerunt T. Menenius Lanatus et P. Sestius Capitolinus consules. Quae pecudes, postquam aere signato uti coepit populus Romanus, Tarpeia lege cautum est ut bos centusibus, ovis decusibus aestimaretur.

(Paul). Peculatus, id est furtum publicum, dici coepit a pecore tunc cum Romani praeter pecudes nihil haberent.

PILATES ante Pilae (272, 15) **Paul.**

PEREGRINA SACRA. conlata] conlocata Walters (Philol. 80, 440).

PECULATUS. Cf. supra, s. v. Peculatum (232,29 est nunc quidem qualecumque publicum furtum, sed inductum est a pecore, ut pecunia quoque ipsa, etc.); s. v. Ovibus Duabus (220, 22); s. v. Depeculatus (66, 11 a pecore dicitur ; qui enim populum fraudat peculatus poena tenetur).

poena gravissima]. cf. supra, s. v. Ovibus Duabus (220, 22) ; Maximam Multam (129,8 dixerunt trium milium et viginti assium, quia non licebat quondam pluribus triginta bubus et duabus ovibus quemquam multari aestimabaturque bos centussibus, ovis decussibus) ; s. v. Peculatus (232, 33 .. itaque suprema multa etiam nunc appellatur) ; infra, s. v Supremum (398, 7 alias pro maximo, cum duas oves et triginta boves supremam multam dicerent). Men. .. Sest.] Cf. Willers (De Verr. Flacc. 23). aestimaretur] cf. supra, s. v. Aestimata Poena (23,2 ovem decussis, bovem centussis, hoc est decem vel centum assibus) ; s. v. Ovibus Duabus (220, 24 postea quam aere signato uti civitas coepit pecoraque multaticia incuria corrumpebantur, unde etiam peculatus crimen usurpari coeptum est, facta est aestimatio pecoralis multae et boves centenis assibus, oves denis aestimatae ; inde suprema multa, id est maxima, appellatur tria millia aeris ; item vicesis minoribus delictis).

Potitium et Pinarium Hercules, cum ad aram quae hodieque Maxima appellatur decimam bovum quos a Geryone abductos abigebat Argos in patriam profanasset, genus sacrifici edocuit. Quae familia et posteri eius non defuerunt decumantibus usque ad Appium Claudium Censorem, qui quinquaginta millia aeris gravis [h]is dedit ut servos publicos edocerent ritum sacrificandi. Quo facto Potiti, cum essent ex familia numero duodecim, omnes interierunt intra diem XXX. Pinarius quod non adfuit sacrificio, postea cautum est ne quis Pinariorum ex eo sacrificio vesceretur.

Plebeiae Pudicitiae sacellum in vico Longo est quod, cum Verginia patrici generis femina convivio (conubio ?) facto inter patres et plebem no.. (**35 litt.**).. sulo.. (**36 litt.**).. qua.. (**37 litt.**).. bit a.. (**36 litt.**).. sere.. (**36 litt.**).. eo iu.. (**36 litt.**).

(Paul.) Plebeiae Pudicitiae sacellum Romae ut sacra cetera colebatur.

Porto<rium dictum est vectigal id quod solvitur> porti<toribus>.. (**24 litt.**)..<dimi>diato.. (**35 litt.**).. in vec <tigalibus>.. (**26 litt.**).. ter dua.. (**34 litt.**)..liusque.. (**33 litt.**).. Corun<canius>.. (**29 litt.**).. intra te<mporis certum spatium>.. (**14 litt.**).. quid at.. (**32 litt.**)..<ma>iestate spr<eta>.. (**27 litt.**).. dam propibus (?) et.. (**27 litt.**).. sint.

Primi<genius sulcus dicitur qui in nova urbe> condenda tau<ro et vacca>.. (**20 litt.**).. iumenti velut exem<plum>.. (**20 litt.**).. utrimque media p.. (**26 litt.**).. lari iudicio qui et ips.. (**10 litt.**)..

(Paul.) Primigenius sulcus dicitur qui in condenda nova urbe tauro et vacca designationis causa inprimitur.

<Parilibus Ur>bem condidit Romu<lus, quem diem festum praecipue> habebant iunior<es **natu qui erant**>.

(Paul.) Parilibus Romulus Urbem condidit, quem diem festum praecipue habebant iuniores.

<Praetexta pulla nulli> ali licebat uti qu<a>m <ei qui funus faciebat, si idem> ius magistratus hab<ebat vel in publico> loco publicos lud<os edebat. Hic etiam eodem iure> utitur et scribam hab<et sicut magistratus propter eos> quos facit ludos.. (**21 litt.**).. <Consu>libus et praetoribus vota <nuncupantibus propter igno>rantiam sacra (?) novorum <praetexta da>tum est uti, emit (item ?) votum <solventibus>.. (**11 litt.**).. que item Valerius vica.. (**23 litt.**).. ra ex senatu inprobar..

(Paul.) Praetexta pulla nulli alii licebat uti quam ei qui funus faciebat.

<Pilae et effigies viriles et muliebres ex lana, Compitalibus in> compitis <suspenduntur quod hic dies festus est> deorum <inferorum>.. (**19 litt.**).. <quos

---

POTITIUM. Cf. supra, s. v. Putitium (240, 18). profanasset] cf. supra, s. v. Poriciam (242,19).

PLEBEIAE PUDICITIAE. Cf. infra, s. v. Pudicitiae (scil. patriciae) Signum (282, 18 in foro Bovario est). Cf. Liv. 10, 23.

Haec supplent docti : .. <plebeiae matronae quae uni viro nup>sere <et spectatae pudicitiae essent, sacrificandi in> eo iu<s haberent eodem ritu quo patriciae sacrificant>.

PRIMIGENIUS SULCUS. Cf. Varr. L. L. 5, 143 : Oppida condebant in Latio Etrusco ritu multi, id est iunctis bobus, tauro et vacca, interiore aratro circumagebant sulcum — hoc faciebant religionis causa die auspicato — ut fossa et muro essent muniti; Cato Orig. 1, 18 : Qui urbem novam condit tauro et vacca arat, ubi araverit murum facit, ubi portam volt esse aratrum substollit et portat et portam vocat.

PILAE. Anglice " rag-dolls ", Teutonice " Lumpenpuppen ". Cf. supra, s. v. Laneae Effigies Conpitalibus (108, 27 noctu dabantur in conpita quod Lares, quorum is erat dies festus, animae putabantur esse hominum redactae in numerum deorum).

voca>nt La<res, quibus tot pilae suspenduntur> quot <capita sunt servorum, tot effigies quot su>nt li<beri homines in familia coll>ocantur <ut vivis parcant, pilis et simulacris con>tenti.

(Paul.) Pilae et effigies viriles et muliebres ex lana Conpitalibus suspenduntur in conpitis quod hunc diem festum esse deorum inferorum quos vocant Lares putarent, quibus tot pilae quot capita servorum, tot effigies quot essent liberi ponebantur ut vivis parcerent et essent his pilis et simulacris contenti.

<*Primigeniae Fortunae* P. Sempronius princ>ipio <pugnae cum Hannibale aedem vovit, quod ad> Fortu<nam gentis suae originem referebat, ut Ven>eris <aedem C. Iulius Caesar extruxit eamque G>enit <ricem dixit>.. (**26 litt.**).. aemu.. (**35 litt.**).. urbem.. (**35 litt.**)).. annis .. (**34 litt.**)).. quum Pu<nico bello finito Sempronius quam damnatus vo>ti debebat <aedem extruendam locasset>.. (**10 litt.**)..

Pueri im<puberes ad annum tertium décimum voca>ntur. Atta (25).. (**27 litt.**)).. versibus docet.. (**24 litt.**)).. per signum ad Salinas.. (**26 litt.**)).. quod signum allatum.. (**28 litt.**)).. quod sunt cona<ti **multi imitando exprim**>ere, nemo unquam <**potuit**>.. (**18 litt.**)).. propter ipsum signum.. (**23 litt.**)).. s sub signo abierunt.. (**27 litt.**) .. cedunt simul ut.. (**24 litt.**)).. ci erexerunt ad (at ?) qui.. (**25 litt.**)).. es.

Plena sue Tellu<ri sacrificabatur quia pecudis> id genus, cum seren<tes in agris sunt, rostro sem>en fodiendo córrum <pere solet>.

<*Plotos* vocant> Umbri pedibus planis<et latis. Hinc soleas qui>bus utuntur in venando <quo planius pedem ponant vo>cant *semiplotia* ; et .. (**19 litt.**).. <Macci>us poeta, quia Umber Sarsinas erat, a pedum planitia initio Plotus, postea *Plautus* coeptus est dici.

(Paul.) Ploti appellantur qui sunt planis pedibus. Unde et poeta Accius, quia Umber Sarsinas erat, a pedum planitie initio Plotus, postea Plautus est dictus. Soleas quoque dimidiatas quibus utebantur in venando quo planius pedem ponerent semiplotia appellabant.

Postumus cognominatur post patris mortem natus. Plautus in Aulularia (162) :

post mediam aetatem qui media ducit [uxorem domum,
si eam senex anum praegnatem for- [tuito fecerit,

PRIMIGENIAE FORTUNAE. Cf. Liv. 29, 36, 8 Consul principio pugnae aedem Fortunae Primigeniae vovit si eo die hostes fudisset composque eius voti fuit ; 34, 53, 5 Aedem Fortunae Primigeniae in colle Quirinali dedicavit Q. Marcius Ralla duumvir ad id ipsum creatus ; voverat eam decem annis ante Punico bello P. Sempronius Sophus consul, locaverat idem censor. Haec supplent docti : <G>enit<ricem dixit. Sed ea aedis non ante quam> aemu<lam illam Romani imperii Carthaginensem> urbem <devicissent extructa et dedicata est decem>annis <post a Q. Marcio Ralla duumviro> quum Pu<nico>, etc.

PUERI IMPUBERES. Cf. infra, s. v. Pubes (296, 18 est qui puer generare iam potest ; is incipit esse ab annis quattuordecim).

PLOTOS. An <Plancos nos, Plotos vocant> Umbri, etc. Cf. supra, s. v. Plancae (258, 10 tabulae planae, ob quam causam et Planci appellantur qui supra modum pedibus latis sunt), unde provenit gl. Abol. PL4 Plancus : pedibus latis, qui planas et latas habet plantas ; quem Umbri Ploton vocant. Cf. ps. -Plac. Plotos a pedibus dictos. || Maccius] Cf. Sonnenburg (Realenzykl. Kl. Alt., s. v.Plautus).

POSTUMUS. Hinc gl. (cum altera conflata) Abol. PR 4a Postumus : qui post mortem patris nascitur. Etiam fortasse Gloss Philox. PO 142, Postumus : ἀπάτωρ μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς· ἐν τῷ (?)

quid dubitas quin sit paratum his no- [men pueris ' Postume ' ?

Porcas quae inter duos sulcos fiunt ait Varro dici quod porrigant frumentum. (Paul.) Porcas quae in agris fiunt ait Varro dici quod porrigant frumentum.

Parmulis pugnare milites soliti sunt ; quarum usum sustulit C. Marius datis in vicem earum Bruttianis

Porcam auream et argenteam dici ait Capito Ateius (16), quae etsi numero hostiarum non sint, nomen tamen earum habere ; alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali.

Pulcher bos appellatur ad eximiam pinguitudinem perductus.

Propudialis porcus dictus est, ut ait Capito Ateius (15), qui in sacrificio gentis Claudiae velut piamentum et exsolutio omnis contractae religionis est.

« *Parum cavisse videri* » pronuntiat magistratus cum de consilii sententia capitis quem condempnaturus est.

Piscatori ludi vocantur qui quotannis mense Iunio trans Tiberim fieri solent a praetore urbano pro piscatoribus Tiberinis ; quorum quaestus non in Macellum pervenit, sed fere in aream Volkani, quod id genus pisciculorum vivorum datur ei deo pro animis humanis.

Publicius clivus appellatur quem duo fratres L. M. Publici Malleoli aediles curules pecuaris condemnatis ex pecunia quam ceperant munierunt ut in Aventinum vehiculi<s> [hel] venire (-ri ?) possit.

Praebia rursus Verrius vocari ait ea remedia quae Gaia Caecilia, uxor Tarquini Prisci, invenisse existimatur et inmiscuisse zonae suae qua praecincta statua eius est in aede *Sancus*, qui deus *Dius Fidius* vocatur ; ex qua zona periclitantes ramenta sumunt. Ea vocari ait praebia quod mala prohibeant.

Priscae Latinae coloniae appellatae sunt ut distinguerent (-ntur ?) a novis quae postea a populo dabantur.

Praetor ad portam nunc salutatur is qui in provinciam pro praetore aut pro consule exit ; cuius rei morem ait fuisse Cincius in libro de Consulum Potestate talem (7) : Albanos rerum potitos usque ad Tullum regem ; Alba deinde diruta usque ad P. Decium Murem consulem populos Latinos ad caput Ferentinae, quod est sub monte Albano, consulere solitos et imperium communi consilio administrare ;

PORCAS. Unde hausit Gloss. Philox. PO 73, 80 Porca : τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὄψος. Porca : τὸ μεταξὺ τῶν κυμάτων ?

Cf. supra, s. v. Porcae (244,6 appellantur rari sulci qui ducuntur aquae derivandae gratia, dicti quod porcent, id est prohibent aquam frumentis nocere) ; s. v. Inporcitor (96,3 qui porcas in agro facit arando ; porca autem est inter duos sulcos terra eminens). porrigant] **vix** porriciant. Cf. Varr. R. R., 1, 29, 3 : Quod est inter duos sulcos elata terra dicitur porca quod ea seges frumentum porricit ; sic quoque exta deis cum dabant porricere dicebant ; L. L. 5, 40 quo ea terra iacta, id est proiecta (porrecta ?), porca.

PARMULIS. mil.] velites **Schulten**. Bruttianis] Cf. supra, s. v. Bruttianae Parmae (29,1).

PULCHER BOS. Haec nimirum ex Cap. Ateio sunt sumpta (cf. Reitzenstein, Verr. Forsch. 29). Cf. Act. lud saec. Aug. 106, etc.

PISCATORII LUDI. Cf. supra, s. v. (232, 10 vocantur qui mense Iunio trans Tiberim fieri solent pro quaestu piscantium).

PUBLICIUS CLIVUS. Cf. Varr. L. L. 5, 158 : Clivos Publicius ab aedilibus plebei Publiciis qui eum publice aedificarunt ; Ovid. Fast. 5, 293-294.

PRAEBIA. rursus] Cf. supra, s. v. Praebia (264,29). Gaia]. Cf. supra, s. v. Gaia Caecilia (85,3 appellata est, ut Romam venit, quae antea Tanaquil vocitata erat, uxor Tarquinii Prisci regis Romanorum). Dius Fidius]. Cf. supra, s. v. Medius Fidius (132,1). Sanc.] Cf. supra, s. v. Propterviam Sacrificium (254, 13 Herculi aut Sanco qui scilicet idem est deus).

itaque quo anno Romanos imperatores ad exercitum mittere oporteret iussu nominis Latini conplures nostros in Capitolio a sole oriente auspicis operam dare solitos; ubi aves addixissent militem illum qui a communi Latio missus esset, illum quem aves addixerant praetorem salutare solitum qui eam provinciam optineret praetoris nomine.

Patricios Cincius ait in libro de Comitiis (6) eos appellari solitos qui nunc ingenui vocentur.

Possessiones appellantur agri late patentes publici privatique qui[a] non mancipatione sed usu tenebantur et ut quisque occupaverat collidebat (possidebat).

Potestur Scipio Africanus in ea quae est de inperio D. Bruti ; et *poteratur* C. Gracchus in ea qua usus est cum circum conciliabula iret.

Probrum virginis Vestalis ut capite puniretur, vir qui eam incestavisset verberibus necaretur, lex fixa in atrio Libertatis cum multi<s> alis legibus incendio consumpta est, ut ait M. Cato in ea oratione quae de Auguribus (1) inscribitur. Adicit quoque virgines Vestales sacerdotio ex augurali.. (**36 litt.**).. cra ad.. (**35 litt.**).. ex a.. (**37 litt.**).. tatis.. (**35 litt.**).. sumpto.. (**34 litt.**).. scrib.. (**35 litt.**).. viri.. (**36 litt.**).. const.. (**35 litt.**).. in eo.. (**36 litt.**) ..licto.. (**35 litt.**).. istim.. (**35 litt.**).. consu.. (**35 litt.**).. os aut.. (**35 litt.**).. nemo.. (**36 litt.**).. dicant.. (**34 litt.**).. tribus XXX<V. Cicero (de dom. 43) « Quo exemplo legem nominatim> de capite ci<vis indemnati tulisti ? Vetant leges sacratae,> vetant XI<I tabulae (9,1) leges privis hominibus inrogari ». Ve>neficos quinque <et triginta tribus omnino non condem>nant quia ipsi indi<cta causa occiduntur>.

<*Punici* dicun>tur, non ' Poeni<ci ' >, quamvis, <ut fama est, a Phoenice ori>antur, et Punicum bel<lum>.. (**20 litt.**).. lanter : nam quae soleb<ant per OE dici in U abiere>.

(Paul.) Punici dicuntur, non Poeni, quamvis a Phoenice sint oriundi.

<*Philo>logam* Ennius (inc. 42) in praet<exta>.. (**11 litt.**).. <sed culpa li>brariorum qui ea quae fem<inini sunt dici nolebant mascu>lino. Etiam ipsi Gra<eci ita locuti sunt qui mulieres philolo>gos, philargyros <dixerunt. Sed feminam videns libra>rius appellari mut<avit formam vocabuli quod ea> vox explanata non<recte habebatur>.. (**13 litt.**).. nomina etiam in vi.. (**25 litt.**).. dicimus tam hic lapis q<uam haec lapis>.

<*Parti>cipia* appellantur quae <quoniam aliquam conditio>nem rerum significant e <nomine casus, e verbo> tempora per-

---

POSSESSIONES. Cf. supra, s. v. Possessio (260, 28). Ex Festo Isid. Etym. 15, 13,3 : Possessiones sunt agri late patentes publici privatique quos initio non mancipatione, sed quisque ut potuit occupavit atque possedit ; unde et nuncupati.

PROBRUM. Quod secutum sit lemma (vel quae lemmata) omnino est incertum ; ' PRIVILEGIUM ' **Urs.** : POENA CAPITALIS ' **Muell.** capite] Cf. infra, s. v.. Sceleratus Campus (448, 31). verb.] Cf. Liv. 22, 57, 2 : L. Cantilius scriba pontificius, qui cum Floronia (Vestali virgine) stuprum fecerat, a pontifice maximo eo usque virgis in Comitio caesus est ut inter verbera expiraret.

PUNICI. An bel<lum, non ' Poenicum ' bellum ; regu>lariter, nam, etc. ?

PHILOLOGAM. haec lapis] cf. Non. 211, 9 : Lapides in feminino genere dici possunt, ut aput Ennium (Ann. 608) « tanto sublatae sunt agmine tunc lapides », ad Homeri similitudinem qui genere feminino lapides posuit.

An Nomina etiam in " ni<s " finita communia sunt. Necnon> dicimus, etc. ? Cf. infra, s. v. Petronia Amnis (296,26 amnem autem feminine antiqui enuntiabant). culpa libr.] Testimonium insigne de antiquorum codicum mendis.

sonas recipi<unt ; itaque verbi et nominis vim participant> **

Por<tunus, qui et Palaemon alio nomine dicitur, **inter**> de<**os qui mari praesunt**>**

(Paul.) Portunus, qui et Palaemon, a Romanis inter deos colebatur.

Poe<nas pendere in eo proprie dicitur> qui ob <delictum pecuniam solvit, quia penso aere ute>bantur.

(Paul.) Poenas pendere in eo proprie dicitur qui ob delictum pecuniam solvit, quia penso aere utebantur.

<*Pullariam manum* dextram videtur dixiss>e Pla<utus> (fr. inc. 79) .. (**33 litt.**)

(Paul.) Pullariam Plautus dixit manum dextram.

Proce<dere succedere, interdum porro cedere significat>.

(Paul.) Procedere dicebant interdum succedere, interdum pro porro cedere.

Pertu<sum dolium>.. (**24 litt.**).. <**fam**>es dicitur <**ventris**> **

(Paul.) Pertusum dolium cum dicitur ventrem significat.

<?> ** de ruit .. (**28 litt.**).. <Ennius> lib. I An<nālium> (118).. (**31 litt.**).. c mu **.

<*Pollit*> (?) ** a dixit .. (**35 litt.**)..

(Paul.) Pollit pila ludit.

Petre<ia vocabatur quae pompam praecedens in colon>is aut <municipis imitabatur anum ebriam, ab> agri vitio ; <namque agro nocent praecipue petrae et> veprecilli. C. <Gracchus> .. (**19 litt.**).. vertar ad illam <petreiam>.. (**21 litt.**).. inpudentior.. (**20 litt.**).. <inpude>nter legationes ..(**22 litt.**).. <po>test..

(Paul.) Petreia vocabatur quae pompam praecedens in colonis aut municipiis imitabatur anum ebriam, ab agri vitio, scilicet petris, appellata [m].

Pelliculatio<nem Cato a pellicien>do, quod est inducen<do, dixit in ea oration>e [m] quam scribsit de.. (**17 litt.**)..

(Paul.) Pelliculationem Cato a pelliciendo dixit.

<*Properi*>*em* Cato saepe dicit, ut <antiqui arvorsarius, ar>vosus, loco <D>R dicebant ..(**21 litt.**).. (Cato inc. 34) properie mari opus est.

<*Praemiosam* pro pecuniosa Cato> in oratione [m] quam scrib <sit in Q. Thermum de X hominib>us (or. inc. 7): Inpudentiam praemio<sam>.

(Paul.) Praemiosa pecuniosa.

<Pascuales oves *pastales* in>scienter Cato dixit in ea <quam scribsit de musta agna (2) « ali pa>stalis ovis vetuit » **

PORTUNUS. Hincine Gloss. Philox. PO 90 Portunus : Παλαίμων, δάιμων θαλάσσιος ? Cf. supra, s. v. Claudere et Clavis (48, 25 cuius rei tutelam penes Portunum ..., qui clavim manu tenere... et deus ... esse portarum).

POENAS PENDERE. Cf. supra, s. v. Pendere Poenas (229,5).

PULLARIAM MANUM. Cf. infra, s. v. Pullus Iovis (284,16 ... Antiqui autem puerum quem quis amabat pullum eius dicebant.

PERTUSUM DOLIUM. Vix ex Plaut. Pseud. 369 :

in pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.

POLLIT. **An** <Pollet pila bene ludit pil>a dixit ?

PETREIA. post Pastales (280,13) **Paul.** pompam] Cf. supra, s. v. Citeria (52,17) ; s. v. Manduci (115, 20). agri vitio] Cf. supra, s. v. Petrones (226,23 rustici fere dicuntur propter vetustatem et quod deterrima quaeque et praeruptissima agri petrae vocantur).

PELLICULATIONEM. An in Catone invenit ps. -Plac. verbum depelliculari (Depelliculari : decipere ; dictum a pelliciendo) ?

PROPERIEM. arvosus **scripsi** : boses **cod.** Cf. Vel. Long, 71, 21 (arvorsus, arvorsarius). Papisios ..arboses S loco R **Mue.**

PASTALES, pastalis] **vel** pascalis. Cf. infra, s. v. Solox (387,9 Lucilius « pastali pecore

(Paul.) Pastales oves Cato posuit pro pascuales.

** s appellat in ea ora<tione quae est de fundo olea>rio : « Tarenti plus C ..(22 litt.).. uam ignaro (in agro ?) Tarentino .. (17 litt.).

<*Peri*>*culatus sum* Cato ait in ea oratione quam scribsit ad litis censorias (2).

(Paul.) Periculatus sum Cato est usus in dicendo.

Parsi, non peperci, ait Cato in eadem oratione (1) : Scio fortunas secundas neglegentiam prendere solere ; quae uti prohibitum irem, quod in me esset, meo labori non parsi.

(Paul.) Parsi idem Cato dixit, non peperci.

Praedonulos Cato hypocoristicos dixit in epistularum (1) : Quia saepe utiles videntur praedonuli.

(Paul.) Praedonulos hypocoristicos, id est deminutive, idem Cato posuit pro praedonibus.

Precem singulariter idem in ea quae est de coniuratione.

(Paul.) Precem singulariter.

« *Pulchralibus atque cupediis* » idem in ea quae est de fundo oleario (1).

(Paul.) Pulchralibus pro pulchris.

Punctatoriolas (?) levis pugnas appellat Cato in ea quam dixit de re Histriae militari (1).

(Paul.) Punctariolas leves pugnas identidem ipse dixit.

Proaedificatum dicitur quod ex privato loco processit in publicum solum.

(Paul.) Proaedificatum dicitur quod ex privato loco processit in publicum solum.

Percunctatum patris familiae nomen ne quis servum mitteret lege sanctum fuisse ait Cato in ea qua legem Orciam [dis]suadet (2).

Prodidisse non solum in illis dicitur qui patriam hostibus prodiderunt, sed etiam tempus longius fecisse, ut Cato (orat. inc. 12) : Te, C. Caecili[i], diem prodi-<di>sse militibus legionis III, cum proditionem non haberent.

(Paul.) Prodidisse tempus longius fecisse.

Pavimenta Poenica marmore Numidico constrata significat Cato cum ait in ea quam habuit ne quis consul bis fieret (1) : Dicere possum quibus villae atque aedes aedificatae atque expolitae maximo opere citro atque ebore atque pavimentis Poenic[i]is <s>tent (sient ?).

(Paul.) Pavimenta Poenica, hoc est marmore Numidico strata.

« *Prolato aere astitit* » Ennius in Achille Aristarchi (16) cum ait, significat clipeo ante se protento.

(Paul.) Prolato aere apud Ennium significat scuto ante se protento.

Penitam offam Naevius (com. 122[a]) appellat absegmen carnis cum coda. Antiqui autem *offam* vocabant abscisum globi forma, ut manu glomeratam *pultem*.

Privatae feriae vocantur sacrorum propriorum, velut dies natales, operationis, denecales.

---

ac montano, hirto atque soloce ») ; supra, s. v. Passales (249,4 et oves et gallinae appellantur quod passim pascuntur), ubi aut Pasta–aut Pasca– emendand. videtur.

PRECEM. Nescio an huc redeat Gloss. Ansil. (=Abol.) PR 6 Prex, a prece. Certe non Gloss. Corp. P 709 (Prex, precis : deprecatio ; ex Phoc. gramm. 412, 3).

CUPEDIIS, cupidus **cod.**

PRODIDISSE. Cf. infra, s. v. Proditio Diei (300, 34).

PENITAM. Cf. supra, s. v. Penem (260, 15 antiqui eodam vocabant ; a qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cenis puris offa penita vocatur). De offa cf. Wissowa (Herm. 52, 337).

PRIVATAE FERIAE. Vide supra ad Feriae Statae (82,2). denec.] Cf. supra, s. v. (61, 23).

(Paul.) Privatae vocabantur feriae sacrorum propriorum, velut dies natales.

Pronubae adhibentur nuptis quae semel nupserunt, ut matrimoni[a] paupertatem (perpetuitatem ?) auspicantes.

(Paul.) Pronubae adhibentur nuptis quae semel nupserunt, causa auspicii ut singulare perseveret matrimonium.

Pudicitiae signum in foro Bovario est, ubi Aemiliana aedis est Herculis. Eam quidam Fortunae esse existimant. Item via Latina ad milliarium IIII Fortunae Muliebris nefas est attingi, nisi ab ea quae semel nupsit.

(Paul.) Pudicitiae signum Romae colebatur quod nefas erat attingi, nisi ab ea quae semel nupsisset.

Patrimi et matrimi pueri praetextati tres nubentem deducunt ; unus qui facem praeferret ex spina alba, quia noctu nubebant ; duo qui tenent nubentem.

(Paul.) Patrimi et matrimi pueri tres adhibebantur in nuptiis ; unus qui facem praeferret ex spina alba, quia noctu nubebant ; duo qui nubentem tenebant.

Pilentis et carpentis per Urbem vehi matronis concessum est quod, cum aurum non reperiretur ex voto quod Camillus voverat Apollini Delphico, contulerunt.

Prima aut secunda hora dicantur sponsalibus ominis causa ut optima ac secundissima eveniant.

(Paul.) Prima aut secunda diei hora causa ominis sponsalia tribuebant.

Praetextum (*-xtatum* ?) *sermonem* quidam putant dici quod praetextatis nefas sit obsceno verbo uti ; ali quod nubentibus depositis praetextis a multitudine puerorum obscena clamentur.

(Paul.) Praetextatis nefas erat obsceno verbo uti ; ideoque praetextum appellabant sermonem qui nihil obscenitatis haberet.

Palatualis flamen constitutus est quod in tutela eius deae Palatium est.

(Paul.) Palatualis flamen ad sacrificandum ei deae constitutus erat in cuius tutela esse Palatium putabant.

Portenta existimarunt quidam gravia esse, *ostenta* bona ; alii portenta quaedam bona, ostenta quaedam tristia appellari. Portenta quae quid porro tendatur indicent ; ostenta quae tantummodo ostendant, *monstra* <quae> praecipiant quoque remedia.

Postularia (*-atoria* ?) *fulgura* quae votorum <a>ut sacrificiorum spretam religionem

---

PRONUBAE post Prima aut Secunda (282, 28) **Paul.** Cf. Serv. auct. Aen. 4, 166 : Varro pronubam dicit quae ante nupsit et quae uni tantum nupta est ; ideoque auspices deliguntur ad nuptias.

PATRIMI. Cf. supra, s. v. Matrimes ac Patrimes (113,5 dicuntur quibus matres et patres adhuc vivunt). facem] Cf. supra, s. v. Facem (77,21 in nuptiis in honorem Cereris praeferebant) ; Varr. Vit. Pop. Rom. II (ap. Non. 112, 23) : Cum a nova nupta ignis in face adferretur e foco eius sumtus, cum fax ex spinu alba esset et eam puer ingenuus anteferret.

PILENTIS. Cf. supra, s. v. Matronis Aurum Redditum (138,27).

PRIMA AUT SECUNDA. dicantur] ducant **cod.** : dicuntur **Thewrewk**.

PALATUALIS. Cf. infra, s. v. Septimontio (176,2 Palatio, cui sacrificium quod fit Palatuar dicitur). Et vide supra ad Curiales Flamines (56,7).

PORTENTA, OSTENTA, MONSTRA. Cf. supra, s. v. Monstrum (122,7) ; s. v. Monstra (146,32) ; infra, s. v. Portenta Rerum (284,30). Haec et sequentia coniunge cum eis quae s. v. Fulguritum (82,8) memoravi.

POSTULARIA. -latoria Caecinna ap. Senec. Nat. 2, 49,1. Vide supra, ad Adtestata Fulgura (11,10).

desiderant. *Pestifera* quae mortem aut exilium ostendunt. *Peremptalia* quae superiora fulgura, ut portenta, *peremunt*, id est tollunt.

Pullus Iovis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta erat. Antiqui autem puerum quem quis amabat *pullum* eius dicebant.

(Paul.) Puer qui obscene ab aliquo amabatur eius a quo amatus esset pullus dicebatur. Unde Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta esset, pullus Iovis appellatus est.

Peregrinus ager est qui neque Romanus neque hostilius (–ticus ?) habetur.

Publica sacra quae publico sumptu pro populo fiunt, quaeque pro montibus pagis curis sacellis ; at *privata* quae pro singulis hominibus familiis gentibus fiunt.

(Paul.) Publica sacra quae pro populo fiebant, privata quae pro singulis hominibus familiisque appellabant.

Peremne dicitur auspicari qui amnem aut aquam, quae ex sacro oritur, auspicato transit.

Puls potissimum datur pullis in auspiciis quia ex ea necesse <est aliquid decidere quod *tripudium* faciat,>id est ' te<rripuvium ' ; *pavire* enim ferire est. Malum e>nem (–im) <augurium habetur si pulli, per quos auspicantur> non e<derint ; bonum si comederint, praesertim si offa iis> qui pavis<sent ab ore deciderit.>

(Paul.) Puls potissimum dabatur pullis in auspiciis quia ex ea necesse erat aliquid decidere quod tripudium faceret, id est terripuvium. Pavire enim ferire est. Bonum enim augurium esse putabant si pulli, per quos auspicabantur, comedissent, praesertim si eis edentibus aliquid ab ore decidisset. Sin autem omnino non edissent, arbitrabantur periculum inminere.

<*Prodit* non solum in aper>tum exi<t significat, sed etiam porro it>.

(Paul.) Prodit non solum in apertum exit significat, sed etiam porro it.

<*Porten*>*ta rer*<*um* fieri dicuntur cum solida corpora quae raro> se oste<ndunt

---

PESTIFERA. Cf. Caecinna ap. Senec. Nat. 2, 49,1. Pestifera fulgura, quae mortem exiliumque portendunt.

PEREMPTALIA. Cf. supra, s. v. Peremptalia Fulgura (236, 19 Gracchus ait vocari quae superiora fulgura, ut portenta, peremunt, etc.).

PULLUS IOVIS. Cf. supra, s. v. Pullariam Manum (278,25). Cf. ps. –Plac. Pullum : puerum in amoribus, id est rhetoris (rectioris ?) qui formae ; unde Q. Fabius Eburnus, quod natibus fulguratus erat, pullus Iovis dictus est. Suspicor glossographorum ad Plaut. Poen. 1293 (pullum tuom) doctrinam eandem et a ps. –Plac. et a Verrio esse adhibitam. Cave tamen inde colligas ps. –Plac. ex Verrio vel ex Festo hausisse.

PEREGRINUS AGER. Cf. Varr. L. L. 5, 33 : Agrorum sunt genera quinque, Romanus, Gabinus, peregrinus, hosticus, incertus.. peregrinus ager pacatus qui extra Romanum et Gabinum, quod uno modo in his servantur auspicia.

PUBLICA SACRA. curis]i. e$_{e}$ -riis. Coniunge cum Municipalia Sacra (146,9).

PEREMNE. Cf. infra, s. v. Petronia Amnis (296,24 est in Tiberim perfluens quam magistratus auspicato transeunt cum in Campo quid agere volunt ; quod genus auspici peremne vocatur).

PULS. post Portenta Rerum **Paul.**

TRIDUDIUM. Cf. infra, s. v. (498,25).

PAVIRE. Cf. supra, s. v. Obpuviat (207,13) ; infra, s. v. Tripudium (498,27).

PORTENTA. ante Puls **Paul.** solida] Noli mutare ; nam in Verrii fonte haec glossa

apparent, ut cometae turbines barathra> tonitr<ua sereno caelo **facta**>.

(Paul.) Portenta rerum fieri dicuntur cum solida corpora raro se ostendunt, ut cometae turbines barathra sereno caelo facta tonitrua.

<*Pedestria aus*>*picia* a<ppellantur quae a volpe lupo serpente equo ce > terisque <animalibus quadrupedibus dantur>.

(Paul.) Pedestria auspicia nominabant quae dabantur a vulpe lupo serpente equo ceterisque animalibus quadrupedibus.

<*Propter*>*via* app<ellantur auspicia>.. (**21 litt.**).. ostentu..(**33 litt.**).. infirm ..(**26 litt.**).

<*Piacula*>*ria* app<ellantur auspicia>.. (**20 litt.**).. quendi co.. (**15 litt.**).. <cum aut hostia ab ara> fugit aut per<cussa mugitum dedit aut in aliam quam> oportuit par<tem corporis cecidit.>

(Paul.) Piacularia auspicia appellabant quae sacrificantibus tristia portendebant, cum aut hostia ab ara effugisset aut percussa mugitum dedisset aut in aliam partem corporis quam oporteret cecidisset.

<*Pestifera auspicia*> sunt cum cor in <extis **non invenitur** aut caput> in iocinere.

(Paul.) Pestifera auspicia esse dicebant cum cor in extis aut caput in iocinere non fuisset.

Pub<*lica ? auspicia*> ..(**15 litt.**).. quidam putant quia no.. (**27 litt.**).. re est avem auspican.. (**17 litt.**)..

<*Praepetes*> aves dicuntur quae se <ante auspicantem ferunt.> Nam antiqui *praepetere* <dicebant pro anteire>.

(Paul.) Praepetes aves dicuntur quae se ante auspicantem ferunt. Nam praepetere dicebant pro anteire.

Pecunia sacrificium f<*ieri* dicitur cum frugum fruc>tumque causa mola pu<ra **offertur** in sacrifi>cio, quia omnis res fam<iliaris, quam nunc pecuniam> dicimus, ex his rebus con<stat>

(Paul.) Pecunia sacrificium fieri dicebatur cum fruges fructusque offerebantur, quia ex his rebus constat quam nunc pecuniam dicimus.

<*Procurationes* sacra> appellantur quae

---

coniuncta est cum glossa Ostenta (cf. supra, in parte ii O-capituli) : Ostenta proprie appellantur quae se sine corporibus solidis hominibus ostendunt et oculis atque auribus obiciuntur, qualia quondam apparuerunt venatio in caelo arma Furiae nocte lux, interdiu tenebrae. Fortasse eodem referenda glossa Monstra (146,32 dicuntur naturae modum egredientia, ut serpens cum pedibus, avis cum quattuor alis, homo cum duobus capitibus, iecur cum distabuit in coquendo).

Ex Festo igitur confecta est ea differentia quam publici iuris fecit Hagen, Gramm. lat. suppl. 286,9.

PEDESTRIA AUSPICIA, sqq. Vide supra ad Caelestia Auguria (56,16).

PROPTERVIA. Vix cf. supra, s. v. Propter Viam Sacrificium (254,13).

PIACULARIA. Haec supplent docti : app<ellantur auspicia antiqua quadam lo>quendi con<suetudine in sacrificis cum aut, etc.> **An** app<ellantur cum tristia portenduntur delin>quenti ?

PUBLICA AUSPICIA : Pullarium **docti**. Cf. infra, s. v. Publici Augures (286,30). Cf., si libet, Varr. Rer. Hum XX (ap. Non. 92,9) : Eo die cis Tiberim redeundum est, quod de caelo auspicari ius nemini sit praeter magistratum.

PRAEPETES. Cf. supra, s. v. (224,6).

PECUNIA SACRIFICIUM FIERI **vix** mola po<maque offeruntur, etc.>

PROCURATIONES (?). Haec supplent docti : quae fulg<uritis locis, quo fulmina sunt con>iecta.

fulg.. ..(**24 litt.**).. iecta depellendorum m<alorum **et** procurandorum> bonorum causa fiunt.

P– ..(**24 litt.**).. vanda iudicant pri ..(**21 litt.**).. <pros>per[a]e administratis u..(**22 litt**).. stabiliantur.

Parilia fe<sta> ..(**44 litt.**).. cupa..(**21 litt.**)..

<*Polubrum* pelluv>ium in <**sacrificis** vas quod nos pelvem **dicimus**>.

(Paul.- Polubrum pellūvium vas quod nos pelvem vocamus.

Pu<blici augures **differunt a reliquis**> auguribus.. (**37 litt.**).. plu.. (**35 litt.**).. egove.. (**35 litt.**).. ertis.. (**33 litt.**)..itium in.. (**34 litt.**).. tiatae.. (**32 litt.**).. Quirinalis.. (**33 litt.**).. extra Ur<bem>.. (**33 litt.**).. ces faci.. (**33 litt.**).. fecisti **

<*Picum*> ** ius ait ob.. (**24 litt.**) ..<filium> suum Faunum ..(**33 litt.**).. vit et ex.. (**31 litt.**).. adfecit ut ..(**18 litt.**).. <fugientem Ar>givos Aenean <hospitio excepit> ..(**10 litt.**).. civitatem iunxit ..(**26 litt.**).. <exi>stimant quam ..(**30 litt.**).. n formulaque est ..(**20 litt.**).. istra, ut eius significa ..(**10 litt.**)..

<*Patres* appe>llantur ex quibus senatus <primus compositus ; nam initio Urbis> conditae Romulus C <viros elegit **praestantissimo**>s quorum consilio atque <prudentia respublica ad>ministraretur ; atque <ii patres dicti sunt> quia agrorum partes ad<tribuerant tenuioribus> perinde ac liberis.

(Paul.) Patres senatores ideo appellati sunt quia agrorum partes adtribuerant tenuioribus ac si liberis propriis.

<*Pondo* libram dicebant quod> solebant iam inde a Ro<ma condita aes appendere, cum nondum> argenti signati ul<lus usus esset, quod antiquorum> publicae et privatae <rationes etiamnunc doce>nt.

Publica pondera <**ad legitimam normam exacta fuisse**> ex ea causa Iunius (11) in.. (**27 litt.**).. t quod duo Silii P. et M. tribuni pl. rogarint his verbis : « Ex ponderibus publicis quibus hac tempestate populus oetier [qui] solet uti coaequatur (–etur ?) sedulum ; uti quadrantal vini octoginta pondo siet, congius vini decem pondo siet, sex sextari congius siet vini, duo<de>quinquaginta sextari quadrantal siet vini, sextarius aequus aequo cum librario siet, sexdecimque librae (–rari ?) in modio sient. Si quis magistratus adversus hac dolo malo pondera modiosque vasaque publica modica minora maiorave faxit iussitve [re]fieri dolumve adduit quo ea fiant, eum quis volet magistratus

---

P– : Supple si libet : P<riora sacrificia itidem no>vanda iud. pri<vatis rebus negotiisque pros>pere adm. u<t prosperae res in futurum> st.

PARILIA, Cf. supra, s. v. Pales (248, 17 dicebatur dea pastorum ; cuius festa Palilia dicebantur, vel, ut alii volunt, dicta Parilia quod pro partu pecoris eidem sacra fiebant) ; s.v. Parilibus (272,3 Urbem condidit Romulus, quem diem festum praecipue habebant iuniores).

PUBLICI AUGURES. Cf. supra, s. v. Auguraculum (17,14 appellabant antiqui quam nos arcem dicimus quia ibi augures publice auspicarentur) ; s. v. Publica Auspicia (286,12) ; infra, s. v. Quinque Genera Signorum (316, 18 observant augures publici etc.). Vix cf. Cic. Nat. deor, 2, 11. Cf. infra ad Posimirium (294,10).

PICUM. formulaque] **vel** formula quae. Cf. supra, s. v. Picum Avem (228,33 dictum a Pico rege Aboriginum, quod is solitus sit <per eum avem futura noscere>).

PATRES. primus] **vel** primum. Cf. infra, s. v. Senatores (454,12 quosi nitio Romulus elegit centum quorum consilio rempublicam administraret ; itaque etiam patres appellati sunt).

PONDO. Cf. supra, s. v. Pendere Poenas (229,5).

PUBLICA PONDERA coaequetur] coeret praetor **Huschke**. sedulum] **tuetur Hauler** (Wien. Stud. 40,81) : se dolo malo **Scal.** cum libr.] conlibrato (cf. Cato R. R. 19,2) **Momms.** iuss.] iusseritve fieri **Momms.**

multare, dum minore patris (parti) familias taxat, liceto ; sive quis in (im) sacrum iudicare voluerit, liceto ».

Pecuum cum dixit M. Cato, per casum genetivum a singulari casus recti formavit quo utebantur antiqui, id est pecu, ac (ut) testu tonitru genu veru ; quorum omnium genetivus pluraliter geminat U litteram. Nunc quia dicimus ut pectus, eam quae in usu est formam in declinationibus sequimur.

(Paul.) Pecuum dixit Cato genetivum pluralem ab eo quod est pecu.

Praeteriti senatores quondam in opprobrio non erant, quod, ut reges sibi legebant sublegebantque quos in consilio publico haberent, ita post exactos eos consules quoque et tribuni militum consulari potestate coniunctissimos sibi quosque patriciorum et deinde plebeiorum legebánt, donec Ovinia tribunicia intervenit qua sanctum est ut censores ex omni ordine optimum quemque curiati<m> in senatu<m> legerent. Quo factum est ut qui praeteriti essent et loco moti haberentur ignominiosi.

« *Pro censu classis iuniorum* » Ser. Tullius cum dixit in discriptione centuriarum accipi debet ' in censu ', ut ait M. Varro in lib. VI Rerum Humanarum, sicuti pro aede Castoris pro tribunali pro testimonio.

« *Procum patricium* » in discriptione classium quam fecit Ser. Tullius significat procerum. I enim sunt principes. Nam (nunc ?) *proci* dicuntur qui poscunt aliquam in matrimonium, Graece μνηστῆρες. Est enim *procare* poscere, ut cum dicitur in iudice conlocando « si alium procas nive eum procas », hoc est poscis ; unde etiam meretrices *procaces*.

(Paul.) Procare poscere est, unde et proci et meretrices procaces et verbum procas, id est poscis.

Praerogativae centuriae dicuntur, ut docet Varro Rerum Humanarum lib. VI quae (quo) rus<tici> Romani qui ignorarent petitores facilius eos animadvertere possent. Verrius probabilius iudicat esse ut, cum essent designati a praerogativis, in sermonem res veniret populi de dignis indignisve et fierent caeteri diligentiores ad suffragia de his ferenda.

Peculium servorum <a> pecore item dictum est ut ex (et) *pecunia* patrum familiae.

(Paul.) Peculium servorum a pecore dictum, sicut et pecunia nobilium.

Puelli per deminutionem a pueris dicti sunt. Itaque et Ennius ait (Ann. 221) :

Poeni soliti suos sacrificare puellos,

et Lucilius (173) :

cumque hic tam formosus homo (tibi) ac te dignus puellus,

et Plautus (fr. 92) :

holim (dolet) huic puello sese venum ducier.

(Paul.). Puelli pueri per deminutionem. Ennius « Poeni soliti suos sacrificare puellos ».

Praeciamitatores (–clam— ?) dicuntur qui

PECUUM. ac]ut **Anspach**.

PRO CENSU. Cf. supra, s. v. Pro (256,1).

PROCUM PATRICIUM (gen. plur.): Nimirum ex Varr. Rer. Hum. VI haec sumpta sunt, et fortasse (cf. Reitzenstein, Verr. Forsch. 28) ea quae Servius ad Aen. 1, 740 (proceres) profert.

PROCARE. Cf. supra, s. v. (251,11 poscere ; unde procaces meretrices ab assidue poscendo et proci uxorem poscentes in matrimonium).

PECULIUM. Cf. supra, s. v. Abgregare (21,20 est a grege ducere.. cum apud antiquos opes et patrimonia ex his praecipue constiterint, ut adhuc etiam pecunias et peculia dicimus). Scholio (ex Festo sumpto ?) ad Verg. Ecl. 1, 32 usus est, ni fallor, Isid. Etym. 5,25,5 ; 16,18,4.

PUELLI. Hinc Gloss. Philox. PU 21 Puellus : παῖς ἀρχαίως.

PRAECLAMITATORES. Cf. supra, s. v. Praecia (250,15) et quae ibi disputavi.

flaminibus Diali Quirinali Martiali antecedent<es> exclamant feriis publicis ut homines abstineant se opere, quia his opus facientem videre religiosum est.

(Paul.) Praeciamitatores dicebantur qui flamini Diali, id est sacerdoti Iovis, antecedebant clamantes ut homines se ab opere abstinerent, quia his opus facientem videre inreligiosum erat.

Pedum est quidem baculum incurvum quo pastores utuntur ad conprehendendas oves aut capras a pedibus ; cuius meminit etiam Vergilius in Bucolicis cum ait (5,88)

at tu sume pedum.

Sed in eo versu qui est in Iphigenia Enni (181) :

procede gradum proferre pedum nitere cessas,

id ipsum baculum significari cum ait Verrius mirari satis non possum, cum sit ordo talis et per eum significatio aperta : gradum proferre pedum cessas nitere.

(Paul.) Pedum pastorale baculum incurvum, dictum quia illo oves a pedibus conprehenduntur.

Pone gravi sono antiqui utebantur pro loci significatione, sed praeicientes vocabulis a **

(Paul.) Pone gravi sono ponitur pro loci significatione.

***** <*Pure lautum* aqua pura> la<vatum>..(**32 litt.**).. ite ..(**36 litt.**).. inqui..(**14 litt.**)..

(Paul.) Pure lautum aqua pura lavatum.

<*Pura vestimenta* ad sacri>ficiu<m sacerdotes **habere solent**, id est non ob>s–<t>ita <non fulgurita non funesta non maculata> ex ho.. (**34 litt.**).. vocan.. (**33 litt.**).. tiato **

(Paul.) Pura vestimenta sacerdotes ad sacrificium habebant, id est non obsita non fulgurita non funesta non maculam habentia.

<*Procalato*> ** procitato, <id est provocato>.

(Paul.) Proculato provocato.

<*Praefericulum* vas> aeneum sa<cris faciendis aptum, sine ansa patens summum ve>lut pelvis, <quo ad sacrificia utebantur in sacra>rio Opis Co<nsivae>.

(Paul.) Praefericulum vas aeneum sine ansa patens summum velut pelvis, quo ad sacrificia utebantur.

<*Patellae* vasula parva picata> item sacris fa<ciendis apta>.. (**15 litt.**).. velut capidul<ae>**

(Paul.) Patellae vasula parva picata sacrificiis faciendis apta.

<*Pantices*> frus(?)ventris.

(Paul.) Pantices frus ventris.

Per<emit adimit tollit> ..(**10 litt.**).. <ap>pellat ; a quo etiam <*peremptus* interfectus occi>sus.

(Paul.) Perimit adimit tollit ; unde et peremptus interfectus.

PEDUM. Cf. supra, s. v. (230,30 baculi genus incurvum, ut Vergilius in Bucolicis cum ait : at tu sume pedum, quod me cum saepe rogaret).

Ad scholia in Verg. l. c. redire videntur glossae tres Ansil. (PE 134-136).

PONE. Si huc revocanda est gl. Abol. PO 24 (Poneforanum : post forum), supple : a<cuto, ut poneforanum post forum>, etc. **Sequitur lacuna plus quam 100 litterarum.**

PURE LAUTUM. **vel** in qui<bus>.

PURA VESTIMENTA. obstita]. cf. supra, s. v. Obstitum (208, 26 Cloatius et Aelius Stilo esse aiunt violatum attactumque de caelo).

PROCALATO. **vix** pro citato. Cf. supra, s. v. Procitant (251,22 provocitant ; citare enim vocitare est, etc.) ; s. v. Procalare (251,25 provocare).

PEREMIT. Hincine (an ex Verg. ?) Gloss. Abol. PE 60-60a. Peremit : occidit, interficit, Peremtus : interfectus ; Gloss. Philox. PE 133 Peremit : ἀναιρεῖ ?

Procincta class<is dicebatur exercitus ad> proelium ins tructus et par<atus, quem Diali flamini vi>dere non licet ; anti-<qui enim hominum *classem*> dixerunt, ut nunc quoque <classis navium coe>tus est. Procincta autem <toga Romani olim> ad pugnam ire solit<i sunt ; unde et testamen>ta in procinctu fieri m<ilitum solent>.

(Paul.) Procinctam classem, id est paratam ad bellum militum multidinem, Diali flamini videre non licuit.

<*Posimi*>*rium* (postm–) ? esse ait Antistius <in **Commentario** Iuris Ponti>ficalis (7) pomerium, id est l<ocum quem pontifex transit auspi>cato. Olim quidem omn<em Urbem **conprehendebat** praeter Aven>tinum, nunc etiam intra aed<ificia **finitur**. Dictum autem pomerium> quasi ' pro-moerium '. Solet au<tem iis solis dari> rus (ius) pomeri proferendi.. (**133 litt.**).. item.. (**37 litt.**).. nu .. (**36 litt.**).. sed.. (**35 litt.**).. ciat ..(**37 litt.**).. ad ..(**37 litt.**).. ne ..(**36 litt.**).. moe.. (**35 litt.**).. omus .. (**35 litt.**).. in se .. (**34 litt.**).. si tac<t> ..(**31 litt.**).. <p>ontifi ..(**33 litt.**).. agrumque.. (**32 litt.**) .. a consti ..(**31 litt.**).. retur tum.. (**31 litt.**).. e solitos.. (**29 litt.**) .. minus maiusve.. (**25 litt.**).. onibus effer[e]atis.. (**26 litt.**).. veluti post moe.. (**25 litt.**).. atro muris urbis **

(Paul.) Posimirium pontificale pomerium ubi pontifices auspicabantur. Dictum autem pomerium quasi ' pro-murium ', id est proximum muro.

<*Promptuarium* >** iter suo videri ait po ..(**24 litt.**).. de cuius aere tute ..(**15 litt.**).. <prompt>um triticum in commen<tario>.. (**18 litt.**).. Quidam prolatum signifi<care aiunt idem quod> promptum ; sed proprium ait .. (**17 litt**).. <quod in fu>turum factum sit, cui ..(**23 litt.**).. re, cum praesertim aliud ..(**19 litt.**).. παντο<πω>λεῖον appelletur ..(**23 litt.**) .. mo.

Potitus servitu<te **ille solus appellandus**> qui, ut ait Labeo (31), servitu <**tem bonam accepit, ut om**>nes proxime Graeci no<**stram. Similiter quoqu**>e dicebatur ab antiquis <**potitus hostium**>.

<*Penus* v>ocatur locus intimus in aede

PROCINCTA CLASSIS. hom.] **vel** militum. Cf. supra, s. v. Classis Procincta (49,10 exercitus instructus) ; s. v. Procincta Classis (251,19 dicebatur cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confestim pugnaturus ; vetustius enim fuit multitudinem hominum quam navium classem appellari) ; s. v. Endo Procinctu (67,15 in procinctu ; significat autem, etc... nam apud antiquos togis incincti pugnitasse dicuntur).

POSIMIRIUM. locum.. auspicato **Wagener**. proferendi] <qui populum Romanum agro de hostibus capto auxerant> **Gell. 13,14,3** Hincine Gloss. Abol. PO 23 Pomerium : regio determinata certis signis, PR 46 Promurium : spatium quod circa muros ? Cf. Varr. L. L. 5, 143 ; Oppida condebant in Latio Etrusco ritu multi, id est iunctis bobus — tauro et vacca — interiore aratro circumagebant sulcum — hoc faciebant religionis causa die auspicato — ut fossa et muro essent muniti ; terram unde exculpserant fossam vocabant et introrsum iactam murum ; post ea qui fiebat orbis urbis principium, qui quod erat post murum " postmoerium " dictum ; eo usque auspicia urbana finiuntur, etc. ; Gell. 13, 14.

PROMPTUARIUM. Hincine Gloss. Ansil. (=Abol.) PR 2429 (cf. Gloss. Corp. P 804) Promptuarium : ubi sunt omnia venalia ? Ex eodem fonte atque Gloss. Ansil. PR 2427 (Promtuaria cella) hausisse videtur Isid. Etym. 15,5, 6-7 : Promtuarium dictum eo quod inde necessaria victui promuntur, hoc est proferuntur ; .. inter promptuarium autem et cellarium hoc interest quod cellarium est paucorum dierum, promptuarium vero temporis longi est.

PENUS, segetibus saepius **cod.**

Vestae tegetibus saeptus qui certis diebus circa Vestalia aperitur. I dies religiosi habentur.

(Paul.) Penus vocabatur locus in aede Vestae intimus.

Planta oliaginea (–lea– ?) est virga foliata ex olea deplantat .

Pomonal est in agro Solonio via Ostiensi ad duodecimum lapidem deverticulo a miliario octavo.

Pubes e<s>t qui pubem (puer) generare <iam> potest. Is incipit esse a quattuordecim annis ; femina a duodecim *viri potens*, sive patiens ut quidam putant.

(Paul.) Pubes puer qui iam generare potest. Is incipit esse ab annis quattuordecim ; femina viripotens a duodecim.

Prandicula antiqui dicebant quae nunc ientacula.

(Paul.) Prandicula ientacula.

Prodiguae hostiae vocantur, ut ait Veranius (8), quae consumuntur ; unde homines quoque luxuriosi *prodigi*.

(Paul.) Prodiguae hostiae vocantur quae consumuntur ; unde homines quoque luxuriosi prodigi.

Petronia amnis est in Tiberim perfluens quam magistratus auspicato transeunt cum in Campo quid agere volunt ; quod genus auspici *peremne* vocatur. *Amnem* autem feminine antiqui enuntiabant.

(Paul.) Petronia nomen amnis in Tiberim defluentis.

Penetrale sacrificium dicitur quod interiore parte sacrari conficitur. Unde et *penetralia* cuiusque dicuntur ; et *penes* nos, quod in potestate nostra est.

(Paul.) Penetrale sacrificium dicebatur quod interiore parte sacrarii conficiebatur. Unde et penetralia cuiusque dicuntur ; et penes nos, quod in potestate nostra est.

« *Puri probi profani sui auri* » dicitur in manumissione sacrorum causa. Ex quibus puri significat quod in usu sporco non fuerit, probi quod recte excoctum purgatumque sit, profani quod sacrum non sit et quod omni religione solutum sit, sui quod alienum non sit.

(Paul.) Puri probi profani sui auri dicebatur in manumissione sacrorum causa. Ex quibus puri significat quod in usu sporco non fuefuerit, probi quod recte excoctum purgatumque fuerit, profani quod sacrum non fuerit, sui quod alienum non fuerit.

Pacionem antiqui dicebant quam nunc pactionem dicimus ; unde et pacisce (–ci)

PUBES. Pubes et puber qui ge. **Scal.** Cf. supra, s. v. Pubes (240, 25 adulescens, etc.) ; s. v. Pueri Impuberes (270,32). Cf. Isid. Et. 11, 2, 13 : Puberem esse qui quattuordecim annos expleverit .. et generare iam possit.

VIRIPOTENS. Hincine Gloss. Philox. VI 89 Viripotens : ἔπακμος, ἔπανδρος ?

PRANDICULA. Vide infra ad Scensas (456, 12). Cf. infra, s. v. Silatum (472, 6 antiqui pro eo quod nunc iantaculum dicimus appellabant quia iaiuni vinum sili conditum ante meridiem obsorbebant).

PRODIGUAE. Cf. supra s. v. Prodegeris (254,19 consumpseris, perdideris... et prodigus, etc.)

PETRONIA. Cf. supra, s. v. Cati Fons (39,27 ex quo aqua Petronia in Tiberim fluit).

PEREMNE. Cf. supra, s. v. (284,22 dicitur auspicari qui amnem aut aquam quae ex sacro oritur auspicato transit).

AMNEM. Cf. supra, s. v. Corius (53,4 pari modo diverso genere dicebant.. haec amnis) ; infra, s. v. Spicum (446, 11 masculine antiqui dicebant, ut hunc stirpem et hanc amnem). Etiam s. v. Philologam (278,15).

PROFANI. Cf. supra, s. v. Profanum (256,4 quod non est sacrum).

PACIONEM, pacto] **vix** paco (cf. Quint. 1, 6, 10).

adhuc et paceo (pacto ?) in usu remanet.
(Paul.) Pacionem antiqui dicebant quam nunc dicimus pactionem; unde et pacisci adhuc et paceo in usu remansere.

Praesen<tanea (?)> *porca* dicitur, ut ait Veranius (7), quae familiae purgandae causa Cereri immolatur quod pars quaedam eius sacrifici fit in conspectu mortui eius cuius funus instituitur.

« *Pateram perplovere* » in sacris cum dicitur significat pertusam esse.
(Paul.) « Pateram perplovere » cum dicerent significabant pertusam esse.

Pastillum est in sacris libi genus rutundi.
(Paul.) Pastillum in sacris libi genus rotundi.

Puilia saxa esse ad portum qui sit secundum Tiberim ait Fabius Pictor (Jur. Pont. 9), quem locum putat Labeo (10) dici ubi fuerit Ficana via Ostiensi ad lapidem undecimum.

Paveri frumenta dicebant antiqui quae de vagina non bene exibant.

Paludati in libris auguralibus significat, ut ait Veranius (3), armati ornati ; omnia enim militaria ornamenta *paludamenta* dici.
(Paul.) Paludati armati ornati. Omnia enim militaria ornamenta paludamenta dicebant.

Purimenstrio esse dicuntur qui sacrorum causa toto mense in *caerimoniis* sunt, id est puri sint certis rebus carendo.

Prox (?) bona vox, vel ut quidam proba, significare videtur, ut ait Labeo de Iure Pontificio lib. XI (3).
(Paul.) Prox bona vox, ut aestimo quasi proba vox.

' *Penatis* ' singulariter Labeo Antistius (15) posse dici putat quia pluraliter Penates dicantur, cum patiatur <pro>portio etiam ' Penas ' dici ut optimas primas Antias.
(Paul.) Penates alii volunt ut habeat nominativum singularem penas, alii penatis.

Proculiunt (?) promittunt ait significare Antistius de Iure Pontificali lib. IX (1).
(Paul.) Proculiunt promittunt.

Popularia sacra sunt, ut ait Labeo (16). quae omnes cives faciunt nec certis familiis adtributa sunt : Fornacalia, Parilia, Laralia, porca praecidania (-nea).

Polluceae (?) *merces* <quas pollucere> liceat. Sunt far polenta vinum panis fermentatus ficus passa suilla bubula agni-

---

PRAESENTANEA. Presan (spatio relicto) **cod.** Cf. supra, s. v. Praecidanea (250,12 porca quae Cereri mactabatur ab eo qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset). Alia igitur res.

PASTILLUM. Cf. supra, s. v. Pastillus (249,3 forma parvi panis ; utique deminutivum est a pane).

PUILIA SAXA. Ficana] Cf. Liv. 1, 33, 2.

PALUDATI. Cf. infra, s. v. Salias Virgines (439, 18). Cf. Varr. L. L. 7, 37 : « Paluda virago ». (Enn Ann, 521). ..Paluda a paludamentis ; haec insignia atque ornamenta militaria : ideo ad bellum cum exit imperator ac lictores mutarunt vestem et signa incinuerunt, paludatus dicitur proficisci ; quae propter quod conspiciuntur qui ea habent ac fiunt palam paludamenta dicta. Quae etymologia Varroniana cum ab Isidoro (Etym. 19, 24,9) iterata sit, vide ne etiam Festina fuerit. De Ennii versu alibi (s. v. Tartarino 494,7) disputat Festus.

CAERIMONIIS. Cf. supra, ad Caerimoniarum (38,19), ubi hoc etymon, scil. carere, a Paulo praetermittitur, sed fortasse non a Festo.

PENATIS. portio] **tuetur Plasberg** (Rhein. Mus. 53,77).

POPULARIA SACRA. Cf. supra, s. v. Publica Sacra (284, 18).

POLLUCEAE. **Scripsi** : -cere **cod.** <quas cuivis deo> **Mue.** Cf. infra, in parte ii huius

na casei ovilla alica sesama et oleum, pisces quibus est squama praeter squatum ; Herculi autem omnia' esculenta posculenta.

Profestum facere est tamquam profanum facere, id est quod eo die qui dies feriarum non est facere ; vel ut quidam dixerunt, pro eo facere velut feriae non sint ; aut id facere quod feris fieri non liceat. Itaque *diem profestum* diem sine feriis esse.

(Paul.) Profestum diem dicebant qui festus non erat.

Profanum est quod fani religione non tenetur.

(Paul.) Profanum dicitur quod fani religione non tenetur.

Procubitores dicuntur † feri vetites † qui noctu custodiae causa ante castra excubant cum castra hostium in propinquo sunt, ut M. Cato in eo quem de Re Militari (5) scripsit.

(Paul.) Procubitores dicuntur qui noctu custodiae causa ante castra excubant cum castra hostium in propinquo sunt.

Properam pro celeri ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato cum ait in libro de Re Militari (12) : Tertia e castris eductio celeris properaque est.

(*Paul.*) Properam celerem strenuamque significat.

Prop..sta dolia ait dici Labeo (17) qui ..(**36 litt.**).. reio ..(**35 litt.**).. ter cum ..(**33 litt.**).. detur **

<*Priveras* mulieres> priva<tas> **

(Paul.) Priveras mulieres privatas.

<*Praecidere*> ** <dici>tur qui pro ..(**22 litt.**)..

(Paul.) Praetercidere antecidere, id est ante immolare.

<*Pube prae*>*sent*<*i* est populo praesente, συνεκδοχικῶς> ab h<is qui puberes sunt omnem populum signifi>cant<e>.

(Paul.) Pube praesente est populo praesente, συνεκδοχικῶς ab his qui puberes sint omnem populum significans.

<?> ** qua .. (**36 litt.**).. suscip ..(**33 litt.**).. dem ra.. (**34 litt.**).. decim.. (**34 litt.**) ..concr.. (**34 litt.**).. ager ca.. (**33 litt.**).. eadem.. (**34 litt.**).. tera loca.. (**31 litt.**) .. fulgura sa **

<*Pecunia lucaris*> quae erogatur.. (**26 litt.**).. <lu>cari<s> [e]dicta q<uod> ..(**25 litt.**).. in eodem libro .. (**17 litt.**).. <sicut supra ?> dixi, existimat.

<*Pipulum* (?), sicut ait Mes>salla in expla-

---

capituli, s. v. Polluctare. squama] Cf. Cass. Hemina ap. Plin. N. H. 32, 20 : Numa constituit ut pisces qui squamosi non essent ni pollucerent. || squatum] scarum **docti**.

DIEM PROFESTUM. Cf. supra, s. v. Profesti Dies (256,22).

PROFANUM. Cf. supra, s. v. (256,4).

PROCUBITORES. fere velites **docti**.

PROPERAM. Cf. supra, s.v. Properus (254,7 antiquos dixisse pro celer testimonio est qualitatis adverbium quod est propere).

PROPOSTA. **An** Prosita ? Cf. supra, s. v. Prosita (252, 10 proposita).

PRIVERAS. **post** Pube Praesenti **Paul.**

PRAECIDERE **post** Properam **Paul.** Cf. supra, s. v. Praecidanea Porca (242,11 quod ante novam frugem caeditur, etc.).

PUBE PRAESENTI. Cf. supra, s. v. Pubes (240,25).

PECUNIA LUCARIS. Cf. supra, s. v. Lucaris Pecunia (106,8 quae in luco erat data) ; s. v. Lucar (106, 12 appellatur aes quod ex lucis captatur).

PIPULUM. Cf. supra, s. v. Pipatio (235,11 clamor plorantis acerba voce lingua Oscorum); infra, s. v. Vagulatio (514, 6 in XII significat quaestio cum convicio : « Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatum ito »). || dici exist.<cuius opinionis est et Valerius Mes>salla in explana<tione auguriorum> (11) **Schoell.**

na<tione XII Tab., est clamor acerbus vel>ploratus.

Promel<lere litem (?) est **ex opinione Ver**>ri lituum (–tem ?) pro<mo>vere.

(Paul.) Promellere litem promovere.

<*Purime tetinero* significat pu>rissime tenuer<o>.. (**25 litt.**).. publicos est ut.. (**26 litt.**).. et iure augurum.. (**10 litt.**)..

(Paul.) Purime tetinero purissime tenuero.

<*Proditio diei* est> prodictio (–duc–); nam quod prodi<t olim, producit in prae>sens valet.

Patr<onus ?> .. (**22 litt.**).. sit manifestum quia.. (**22 litt.**).. numerari inter do.. (**24 litt.**)..

Pristina velut ' pri<u>st<ina '>.. (**15 litt.**).. <alia> eius modi dictitat<a> **

(Paul.) Pristina velut ' prinstina ' dictum est.

<?> ** ies ..(**35 litt.**).. ante.. (**34 litt.**).. adrum ..(**34 litt**).. liqui **

<*Praesagitio* dicta est> quod <praesagire est acute sentire ; unde et *sagae* anus d>ictae <quae multa sciunt, et *sagaces* canes qui ferarum cubilia> prae<sentiunt>.

(Paul.) Praesagitio dicta quod praesagire est acute sentire ; unde sagae dictae anus quae multa sciunt, et sagaces canes qui ferarum cubilia praesentiunt.

<SEXTI POMPEI FESTI LIBER> X<VI. LIBER XVII INCIPIT FELI>CITER.

II. Ex Glossariis et Scholiis

(Gloss. Philox. PA 41) *Pale[t]a* : σφενδόνη δακτυλίου, ὡς Ὑγῖνος ἐν τῷ...

(Gloss. Abol. PA 10-10a) *Pansae* : vel (?) qui pedibus in diversa tendentibus ambulant, Pansis : extentis, expansis.

(Gloss. Philox. PA 163) *Patibulum* : σταῦρος ἀρχαίως.

PROMELLERE. lituum] tuetur Reitzenstein (Verrianische Forschungen 50).

PURIME TETINERO. Cf. infra, s. v. Tetini (503, 22 pro tenui). Haec supplent docti : <*Peregrinus Ager* secundum augures> publicos <est ager pacatus extra Roman. et Gabin. qui usu> et iu. aug. <a peregrino discernitur>.

PRODITIO. Cf supra, s. v. Prodidisse (282,1 tempus longius fecisse, ut Cato « Te, C. Caecili, diem prodidisse militibus legionis III, cum proditionem non haberent »). Coniunge cum Condictio (58,3).

PATRONUS. Haec supplent docti : Patr.<a patre cur ab antiquis dictum> sit man., quia <ut liberi, sic etiam clientes> num. int. do<mus familiam quodammodo possunt> vel do<mesticos qu. poss.>.

PRISTINA Cf. supra, s. v. Pristinum (253,5 ab eo venit quod est prius ; pari modo et prior).

An ' priust<ina ', quae prius stabant. Alia> eius modi dictitat<a sunt privignus, qui prius est genitus quam mater secundo nuberet>... ? Cf. supra, s. v. Privignus (252,24 dictus quod ante quam mater secundo nuberet est progenitus ; " pri " enim antiqui pro prae dixerunt).

PRAESAGITIO. Cf. supra, s. v. Praesagire (250, 9 est praedivinare praesipere ; sagax enim est acutus et sollers).

PALEA. De forma (non " pala ") cf. Mountford (Quotations in Glossaries, p. 51), qui ad scholium (Donati) in Verg. Geo. 3, 53 refert duas gl. Ansil. PA 149 et 133 (adde Isid. Etym. 11, 1, 94).

PANSAE. Panseŭ qui **codd.**

PATIBULUM. Cf. Non. 366, 12 : Patibulum est crux, etc.

(Gloss. Philox. PE 3) *Pecusius* (?) : ποιμὴν ἀρχαίως.

? (Gloss. Abol. PE 3) *Perstromata* : gemina (tegmina ?) stibadii.

? (Gloss. Abol. PE 5) *Pervicax* : constans, perseverans.

(Schol. Isid). *Perusiam* condidit Aulisces (–lestes) qui Romulo adversus Sabinos auxilium tulit.

(Gloss. Philox. PE 322, cum Cyrill.) *Pessumdat* : βυθίζει, καταποντίζει. Terentius (Andr. 208) : Me aut erum pessum dabunt.

? (Gloss. Philox. PE 2) *Petiolus* (?): ποδάριον καὶ πόδιον τῶν γραμμάτων, καὶ πάσης ὀπώρας τὸ ξυλῶδες καθ' ὃ ἐξήρτηται τοῦ κλάδου.

(Gloss. Abol. PL 7) *Plemina* : cum in manibus vel pedibus callosi sulci sunt.

(Gloss. Abol. PL 8) *Plumbum in oculis* : macula coloris plumbei.

? (Gloss. Abol. PO 22) *Pollucibiliter*: profuse.

? (Gloss. Abol. PO 27) *Polluctare* : consecrare.

? (Gloss. Philox. PO 108-109) *Postilena* : ἱμὰς ὁ ἐκ τοῦ ἐφιππίου ἢ σάγματος ὑπὸ τὴν οὐρὰν εἱρόμενος, ὀπίσθια, ὀπισθένη.

(Gloss. Philox. PO 134) *Poteaculum* (?) : βαλάνιον τὸ τῶν παιδίων κο<π>ροπ<ο>ιόν.

(Gloss. Philox. PR 126 ; 400) *Praesultor* : ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχούμενος.

? (Gloss. Abol. PR 49) *Proritat* : provocat, inritat.

(Schol. Fest.) *Purpurilla* dicitur locus in castris extra vallum in quo scorta prostant ; nam apud veteres matronae stola, libertinae toga, prostitutae purpurea veste utebantur.

(Gloss. Abol. PU 11) Purpurilla : locus extra portam ubi scorta prostant ; dictum est autem vocabulum quod matronae stola, prostitutae purpurea veste uterentur.

? (Gloss. Amplon. II) *Purpurissum* : pulvis qui facit purpureum colorem. (Gloss. Philox. PU 80) Purpurissum : φῦκος.

PECUSIUS. Pecuosus **Philox.** : Pecusius **Abav.**

PERSTROMATA. –rst– (non –rist–) **codd.**

PERUSIAM. Aulestes] Cf. Serv. auct. Aen. 10, 198. Cf. supra, s. v. Ameria (19,23).

PESSUMDAT. Cf. Laistner (Gloss. Lat. II, p. 125).

PETIOLUS Pacciolus **cod.** Cf. Non. 160, 16 : Petiolus a pede diminutive.

PLEMINA. Cf. supra ad Flemina (79,14). Hucine redit gl. mira AA Pleminabantur : replebantur ?

PLUMBUM. Cf. Plin. N. H. 25, 155. Pertinetne haec gl. ad locum eum qui supra est, Gramiae (85, 26 oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant) ?

POLLUCTARE. Cf. supra, s. v. Polluceae Merces (298,26).

POSTILENA Cf. Plaut. Cas. 125 :

ut postilena possit ex te fieri.

POTEACULUM. Cf. Heraeus (Arch. lat. Lex. 13. 168).

PRAESULTOR. **et** Prosaltor **cod.**

PURPURILLA. Cf. infra, in parte ii T– capituli, Turturilla (ita dictus locus in quo corruptelae fiebant quod ibi turturi opera daretur, id est peni). Cf. Heraeus (Arch. lat Lex. 12, 266).

PURPURISSUM. –ssimum **cod. Philox., codd. Ab Abs.** (sed –ssum **codd. Gloss. Serv. Gramm.**). Cf. Plaut. Most. 261 (ubi mire sed, ni fallor, fortuito etiam codd. Plauti –ssimum exhibent).